ФЕБРУАР 2018

ВИДИК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ" ПОДГОРИЦА

ВИДИК
ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ" ПОДГОРИЦА
ФЕБРУАР 2018

Gimnazija
Slobodan Škerović
Podgorica

ЗНАК

УЧЕНИКА

ГИМНАЗИЈЕ „СЛОБОДАН ШКЕРОВИЋ”

ПОДГОРИЦА

Број 16

Шк. 2017/18. г.

Шк. 2017/18. г.

Корице:

Click Print – Подгорица

Координаторке:

Мирјана Перовић, проф.

Соња Шаковић, проф.

Мала изложба ЗНАКА:

Гордана Требјешанин, проф.

Ивана Ћупић, проф.

Маша Јововић, проф.

Аутори прилога: Б. Пејовић, С. Глобаревић, Н. Вукчевић, М. Шутовић, М. Терзић, А. Миротић, Ј. Видаковић, М. Војиновић, М. Чогурић, С. Костић, Т. Брновић, Н. Вујошевић, А. Лекић, А. Поповић, Н. Перишић, М. Јовановић, Н. Вуликић, Т. Раичевић, В. Тошковић

Припрема:

Младен Јанковић, проф.

Издавач:

ЈУ Гимназија „С. Шкеровић” – Подгорица

Тираж:

1000

Штампа:

Click Print – Подгорица

САДРЖАЈ

УВОДНА РИЈЕЧ ... 6
VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT... ... 7
LJUBAV – S LINGVISTIČKE TAČKE GLEDIŠTA ... 7
„СУМЊАЈУ НЕКИ ДА НОСИ НАС ПОГРЕШАН ТОК, ЈЕР СЛУШАМО ПЛОЧЕ И СВИРАМО РОК” ... 17
ГИМНАЗИЈАЛЦИ НА 47. ФЕСТИВАЛУ ДРАМСКИХ АМАТЕРА ЦРНЕ ГОРЕ ... 19
МЛАДИ ЦРНОГОРСКИ ПЈЕСНИЦИ УЧЕСТВОВАЛИ НА ПОЕТСКОМ КОНКУРСУ У ВАЉЕВУ (маја 2017) ... 20
ЧИВИЛУК ... 21
ЛЕПОТА ... 21
ОБЛАЦИ ... 22
ДАНИ МАТЕМАТИКЕ (маја 2017. г.) ... 23
КОМБИНАТОРИКА : ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ – ТАЧКЕ ПРЕСЈЕКА ... 23
ПОВОДОМ ДАНА ЗАШТИТЕ ОЗОНСКОГ ОМОТАЧА ... 34
УДАРНЕ ВИЈЕСТИ ОВОГ УТОРКА: СВИ ЋЕМО УМРИЈЕТИ! ... 34
ЗАКРПИ СВИЈЕТ ... 38
*** ... 45
СА КРЕАТИВНИХ РАДИОНИЦА... ... 51
МОРФОЛОГИЈА: ВРСТЕ РИЈЕЧИ, ЊИХОВА ЗНАЧЕЊА И ОБЛИЦИ ... 51
ИМЕНИЦЕ ... 51
ЗАМЈЕНИЦЕ ... 53
БРОЈЕВИ ... 54
ПРИДЈЕВИ ... 58
ГЛАГОЛИ ... 60
ПРЕДЛОЗИ ... 61
УЗВИЦИ ... 63
ВЕЗНИЦИ ... 64
ПРИЛОЗИ ... 65
РИЈЕЧЦЕ ... 67
КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИЦИ, МУЗИКА... ... 68
СОЦИОЛОШКЕ ТЕМЕ ... 69
МЕДИЈИ И МЛАДИ ... 69
НА ~~МЛАДИМА~~ МЕДИЈИМА СВИЈЕТ ОСТАЈЕ ... 75
СА КРЕАТИВНИХ ЧАСОВА... СОЦИОЛОГИЈЕ ... 82
ЈЕЗИК У МЕДИЈИМА ... 84
НАСЛОВИ НОВИНСКИХ ЧЛАНАКА НА ПОРТАЛИМА ... 84
НАСЛОВИ ... НАСЛОВИ... ... 88
НОВИНАРСКИ СТИЛ У СПОРТСКОЈ ПУБЛИЦИСТИЦИ И ПРАВОПИСНА НОРМА ... 91
ПРЕПИСКА ПУТЕМ ВАЈБЕРА ... 96
СВИЈЕТ У НАМА И ОКО НАС ... 99
ИСТОРИЈА ИМАГИНАРНОГ И ИРАЦИОНАЛНОГ ... 99
ИЗ СЛОВЕНСКЕ МИТОЛОГИЈЕ... ... 132
ФИЛОЛОШКЕ ТЕМЕ ... 137
*** ... 137
ШТА КРИЈЕ, А ШТА ОТКРИВА МОЈА РЕПЛИКА „ДОБАР ДАН! КАКО СТЕ?” 138
*** ... 139
*** ... 140
МАТЕРЊИ ЈЕЗИК У СВИЈЕТУ КЛАСИФИКАЦИЈЕ ЈЕЗИКА ... 140

***..... 141
„СЛОВО О ПИСМЕНИМА" ЦРНОРИСЦА ХРАБРА..... 143
ИКАВИЦА У ГОВОРУ ПОДГОРИЧАНА..... 147
ГИМНАЗИЈАЛЦИ СТВАРАОЦИ..... 155
СОБА..... 155
БЕЗ РИМЕ..... 169
У СВИЈЕТУ КЊИЖЕВНОСТИ..... 174
ОПОЗИЦИЈА МАЛО : ВЕЛИКО КАО ПРИНЦИП ИЗГРАДЊЕ СИЖЕА У ПРИПОВИЈЕЦИ „ШИЊЕЛ" Н. ГОГОЉА..... 174
АНДРЕАС САМ О ХОЛДЕНУ КОЛФИЛДУ..... 183
***..... 184
***..... 186
***..... 186
***..... 187
***..... 189
***..... 189
СУСРЕТ ХОЛДЕНА КОЛФИЛДА И АНДРЕАСА САМА..... 192
***..... 193
***..... 194
***..... 195
МОТИВ УМЈЕТНИКА И УМЈЕТНИЧКОГ СТВАРАЊА У АНДРИЋЕВОЈ ПРИПОВИЈЕТКИ „МОСТ НА ЖЕПИ"..... 197
ЖАЛБА НА ОДЛУКУ О ЗАРОБЉЕНИШТВУ..... 198
МОЛБА ЗА СЛОБОДУ И ПРАВДУ..... 199
ОГЛАС..... 200
Предмет: МОЛБА У ВЕЗИ СА ОПТУЖБАМА ПРОТИВ ОРГОНА..... 201
Предмет: ЖАЛБА НА КРАЉЕВУ ОДЛУКУ О ХАПШЕЊУ..... 202
Предмет: ЖАЛБА НА КРАЉЕВУ ОДЛУКУ О ХАПШЕЊУ..... 203
Ф. ХЕЛДЕРЛИН, „УЖИВАО САМ"..... 204
ИСПОВИЈЕСТ СУВИШНОГ ЧОВЈЕКА У КЊИЖЕВНОСТИ РОМАНТИЗМА..... 205
МИХАИЛ ЈУРЈЕВИЧ ЉЕРМОНТОВ, „ВАЛИ И ЉУДИ"..... 206
МИСТИЧНО, ОНОСТРАНО И ФАНТАСТИЧНО У РОМАНТИЧАРСКИМ ПОЕМАМА И УМЈЕТНИЧКИМ БАЛАДАМА..... 207
***..... 208
МОТИВ ЉУБАВИ У ЊЕГОШЕВОЈ ПЈЕСМИ „НОЋ СКУПЉА ВИЈЕКА"..... 210
***..... 211
***..... 212
МОТИВ ЉУБАВИ И ЉЕПОТЕ У ЊЕГОШЕВОЈ И КОСТИЋЕВОЈ ПОЕЗИЈИ..... 213
РЕАЛИСТИЧКИ ПОСТУПЦИ У ДЈЕЛИМА БАЛЗАКА И ГОГОЉА..... 215
***..... 216
ЕЖЕН ДЕ РАСТИЊАК – ХЕРОЈ СВОГА ДОБА, ИЛИ..... 218
ТОЛСТОЈЕВИ ЈУНАЦИ У ПОТРАЗИ ЗА СРЕЋОМ И СМИСЛОМ ЖИВОТА..... 219
***..... 219
ВАРАТИ И/ИЛИ БИТИ ПРЕВАРЕН – КАКО ОДАБРАТИ СТРАНУ?..... 222
***..... 223
***..... 224
***..... 225
ЧЕХОВЉЕВИ ЈУНАЦИ ПРЕД КАРТОМ АФРИКЕ..... 228
***..... 228
***..... 229
***..... 231
***..... 233

***.....234
***.....235
ШАРЛ БОДЛЕР, „ЧИТАОЦУ” 238
***.....238
САГЛАСЈА ИЛИ ВЕЗЕ У РЕМБООВОЈ ПОЕЗИЈИ (ПРИРОДА, ЗВУЦИ/МИРИСИ/БОЈЕ, ЉУДСКА ДУША, ДРУШТВО И ПОЈЕДИНАЦ).....241
МАСКИРАНА ТУГА ЗАЛЕЂЕНИХ ЉУДСКИХ ДУША НА ПОДИЈУМУ ЖИВОТА И ДРУШТВА (ВЕРЛЕН И МАЛАРМЕ).....244
***.....246
***.....247
***.....248
ФАНТАСТИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ У ШАНТИЋЕВОЈ ПЈЕСМИ „ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ”.....250
ТЈЕСКОБА У ДЈЕЛИМА ДВАДЕСЕТОГ ВИЈЕКА.....251
***.....252
КАФКИЈАНСКИ ПРОСТОР 255
СТРУКТУРА ДЈЕЛА „ПРОКЛЕТА АВЛИЈА”, ИВО АНДРИЋ.....259
„ПАО ЈЕ ПЛАФОН НА СПРАТУ НИЖЕ“ 261
***.....261
КЊИЖЕВНОСТ КАО ИНСПИРАЦИЈА... 263
У УЛОЗИ ПЕТРА I: МАЛИ ШКОЛСКИ ЗАКОНИК.....264
***.....265
РОМЕО И ЈУЛИЈА НАШЕГА ДОБА 266
„ТРЕБА ЖИВЈЕТИ НЕ БОЉЕ, НЕГО ВИШЕ!”.....269
ОДНОС ЧОВЈЕКА И СВИЈЕТА У БЕКЕТОВОЈ ДРАМИ.....271
ЗЕЛЕНО, ШТО ВОЛИМ ЗЕЛЕНО.....272
***.....272
***.....273
***.....274
***.....275
***.....276
***.....277
***.....278
***.....280
„НИСУ ОПАСНЕ МНОГЕ КЊИГЕ. ОПАСНО ЈЕ ЧИТАТИ ИЗ ЈЕДНЕ КЊИГЕ” ..281
***.....282
***.....283
КОЦКА ЈЕ БАЧЕНА 285
СЛИКЕ 288
МОЈЕ АМЕРИЧКО ИСКУСТВО 289
НЕОБИЧНО - ОБИЧНИ МЕЂУ НАМА 291

УВОДНА РИЈЕЧ

Драги наши гимназијалци,

Пред вама је нови број „Знака”, часописа ученика наше гимназије.

Настао из жеље „да се не изгубимо у пустињи што расте”, као траг ученика филолошке гимназије, у мају 1997. године изашао је први број нашега часописа, асоцирајући ону општечовјечанску причу о „знаковима поред пута”. Десет сљедећих година филолози су стварали ризницу Гимназије: збирку радова из историјске и синхронијске лингвистике, ономастике, палеографије, семантике и, није нескромно ако кажемо, студија и есеја инспирисаних дјелима умјетничке књижевности из наставног програма, али и ван њега, те превода и препјева дјела насталих на страним језицима који су се у њој изучавали, књижевних и позоришних приказа и критика...

Када је уведен један, општи смјер, у Гимназији се ништа битно, заправо, није промијенило – она је за све нас „стање духа, а не само образовање по одређеном наставном програму”. И зато „Знак” и даље траје. Као израз и потврда истине да је прошлост увијек у садашњости, само треба пронаћи путоказе и мостове. А садашњост је и нова генерација филолога, који ће пронаћи своје мјесто и оставити траг...

Отворите корице, и пођите на путовање... Кроз литерарне и ликовне радове, откријте тачку гледишта на различите теме – поглед на свијет ове генерације. Стићи ћете даље него што сте могли и сањати... Јер дух не познаје границе – сви гимназијалци знају...

Координаторке

VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT...

LJUBAV – S LINGVISTIČKE TAČKE GLEDIŠTA

U maju prošle godine u Biblioteci naše škole prof. dr Slavica Perović, ugledna lingvistkinja, održala je učenicima filološkog smjera i svim onim koji vole jezik i o njemu razmišljaju, predavanje na temu Konceptualna metafora LJUBAV u crnogorskoj kulturi i jeziku, nastalo kao rezultat lingvističkog istraživanja, u kojem su dijelom učestvovali i naši mladi filolozi.

Za sve koji nisu bili u prilici da prisustvuju najznačajnijem „lingvističkom" događaju u našoj školi u posljednjih nekoliko godina, „Znak" objavljuje prezentaciju koja je pratila izlaganje prof. dr Slavice Perović.

Šta je metafora?

- Dušo moja! Konju jedan!
- Ne umem da budem iskren zato volim metafore. (Jude Low u filmu „Provalnik“)
- Vidi, ide BMW X5.
- Ljubav je zlatni prah.

Definicija metafore

- metafora
- simila (metafora + *kao*)
- poređenje
- asocijacija

Konceptualna (pojmovna) metafora (engl. *conceptual metaphor*)

- tekstualni ukras
- stilska figura

+

- dio pojmovnog sistema
- način na koji mislimo i postupamo
  - *Exempli gratia: Spava kao zaklan. Spava kao anđeo.*

Konceptualna metafora

- način na koji razumijemo svijet
- mentalna struktura u mozgu
  - Metaforički pojmovi upravljaju našim mislima, rukovode našim svakodnevnim funkcionisanjem strukturirajući ono što opažamo i kako se postavljamo prema svijetu i drugim ljudima.
- Ako je naš pojmovni sistem metaforičan, tada je sve što mislimo i to kakva iskustva imamo stvar metafore.

Pojmovni domeni

- Logički predstavljeno:
  - A JE B
  - A KAO B
  - CILJNI DOMEN JE IZVORNI DOMEN
  - LJUBAV JE PUTOVANJE

Preslikavanje (engl. *mapping*)

- korelacija iskustva — BIJES JE VRELINA
- preegzistirajuća sličnost — LJUBAV JE SLATKO OD JAGODA
- doslovno značenje — ŽENA JE LJUDSKO BIĆE
- (pretpos.) strukturna sličnost među pojmovima — MUŠKARAC JE STUB

Metafore su univerzalne i kulturno uslovljene

- *Univerzalne*
  - ŽIVOT JE PUTOVANJE
  - BRAK JE PUTOVANJE
  - LJUBAV JE PUTOVANJE
- *Kulturno specifične*
  - LJUBAV JE PUŠTANJE ZMAJEVA
- U našem korpusu to su bile metonimije

Istraživanje

- Korpus – 300 studenata (svi univerziteti)
- Upitnik /Anketa
- Ljubav je (kao) _____

- naučna iscrpnost
- teorijska pouzdanost
- metodološka preciznost

Konceptualizacija ljubavi

- Ljubav pripada opštem pojmu emocija.
- Jezik emocija je visoko figurativan.
- Jezik emocija je označen metaforičnim i metonimijskim izrazima.
- Kognitivni model ljubavi u našem radu obuhvata: *metafore*, *metonimije*, *srodne pojmove* (Kövecses 2008: 380-395; 2010: 107).

Lanac metaforičkih reprezentacija

- LJUBAV JE VATRA
- UZROCI SU SILE => EMOCIJE SU FIZIČKA/PRIRODNA SILA => LJUBAV JE FIZIČKA/PRIRODNA SILA => LJUBAV JE VATRA

Ciljni domen bira izvorni

- Izvorni domen je konkretniji pojam od ciljnog.
- Na najnižem nivou metaforizacije najveća je mogućnost kulturne varijacije (Kövecses 2005: 228).
- Emocije se najčešće konceptualizuju kao TEČNOST, ČOVJEK ili ŽIVOTINJA, BILJKA, VATRA, OLUJA, MEHANIZAM ili TERET (Klikovac 2000: 191-203; Dragićević 2006: 99-100).

+

- naš korpus

Ljubav je

- „...u najboljem slučaju kao *nužna slabost*, a u najgorem kao *vrsta bolesti*“ (Monter u Giddens 1995: 8) (naš kurziv).
- „u crnogorskom društvu: na sredokraći između „normirane“ emocije i krutog scenarija romantične ljubavi: *mix* stavova, ponašanja i uvjerenja koji upravljaju čovjekovim emocionalnim bićem“

Naš korpus 1

POJMOVNA METAFORA LJUBAV I METAFORE			
BR.	METAFORE	BR. ODGOVORA	PROCENAT
1.	LJUBAV JE VEZA	30	10.0%
2.	LJUBAV JE USHIĆENJE	16	5.3%
3.	LJUBAV JE HRANA	14	4.7%
4.	LJUBAV JE ZLO	14	4.7%
5.	LJUBAV JE BLISKOST	11	3.7%
6.	LJUBAV JE NEGATIVNA EMOCIJA	10	3.3%
7.	LJUBAV JE OPIJAT	10	3.3%
8.	LJUBAV JE CVIJET	9	3.0%
9.	LJUBAV JE BOLEST	9	3.0%
10.	LJUBAV JE GORE	9	3.0%
11.	LJUBAV JE ELEMENT	7	2.3%
12.	LJUBAV JE VATRA	7	2.3%
13.	LJUBAV JE SVJETLOST	7	2.3%
14.	LJUBAV JE LUDILO	6	2.0%
15.	LJUBAV JE ASTROFIZIČKI FENOMEN	6	2.0%
16.	LJUBAV JE BOL	5	1.7%
17.	LJUBAV JE BIZNIS	4	1.3%
18.	LJUBAV JE ZATVOR	4	1.3%
19.	LJUBAV JE ROBA/STVAR	4	1.3%
20.	LJUBAV JE UTVRDA	4	1.3%
21.	LJUBAV JE NAUKA	4	1.3%
22.	LJUBAV JE LIJEK	3	1.0%
23.	LJUBAV JE BIĆE	3	1.0%
24.	LJUBAV JE ŽIVOT	3	1.0%
II METONIMIJE			
25.	POJMOVNE METONIMIJE	4	1.3%
26.	METONIMIJE	4	1.3%
III SRODNI POJMOVI			
27.	(DOŽIVLJAJ) LJEPOTE	35	11.7%
28.	(OSJEĆANJE) SREĆE	22	7.3%
29.	(DOŽIVLJAJ) SMISLA	9	3.0%
30.	(OSJEĆANJE) RADOSTI	6	2.0%
31.	(DOŽIVLJAJ) BESMRTNOSTI	5	1.7%
32.	(OSJEĆANJE/ DOŽIVLJAJ) INSPIRACIJE	3	1.0%
33.	(OSJEĆANJE) SLOBODE	3	1.0%
UKUPNO		290 (od 300)	96.7% (od 100%)

Naš korpus 2*

METAFORE

LJUBAV JE VEZA

- kad voliš nekog neizmjerno i kada bi sve učinila/o za tu osobu
- kada vidiš svoje stare drugove
- kada se dvije srodne duše vole
- kada neko brine o tebi i posvećuje ti veliku pažnju
- to je osoba koja je s tobom u dobru i u zlu
- kada nekog dugo čekaš, vjeruješ i nadaš mu se (LJUBAV JE VJERA/ LJUBAV JE NADA)

LJUBAV JE INTERES 2

- kad je momak 25 godina stariji od tebe i pun para
- kad

LJUBAV JE ILUZIJA 1

- kad nekog voliš, a taj neko tebe ne i onda ti smišljaš veliku priču u glavi kako bi vam bilo da ste zajedno, a znaš da se TO NIKAD NEĆE DESITI

LJUBAV JE VJEČNOST 1

- u vazda

LJUBAV JE UNIVERZUM 1

- sve oko nas

Srodni pojmovi

OSJEĆANJE SREĆE 2

- kada gledaš u sunce, kada slušaš ptice i ideš na Zlaticu
- kad se neko voli
- nešto što nas u isto vrijeme plaši i čini srećnim

DOŽIVLJAJ SMISLA (ŽIVOTA) 2

- najljepši osjećaj i predstavlja smisao života
- osjećanje koje tjera ljude da preispituju svoje životne odluke

LJUBAV JE OSJEĆANJE STRAHA 1

- nešto što nas u isto vrijeme plaši i čini srećnim

DOŽIVLJAJ LJEPOTE 1

- najljepše što čovjek može izraziti

DOŽIVLJAJ UZVRAĆENOSTI 1

- ništa, ako je neuzvraćena

---

* Prvi razred filološke gimnazije, prof. Mirjana Perović

LJUBAV JE VEZA

- najbrojnija u oba korpusa – univerzalna metafora
- „jin i jang“, „muškarac i žena“, „dopunjavanje“, „par“, „povezanost“, „pripadnost“, „odnos“, „zajedništvo“, „dvoje“, „iskreni odnos“, „osjećanje pripadnosti“
  - „Izvorni domen predstavlja biološki korijen ciljnog domena, što podrazumijeva biološki determinisana stanja i događaje u ranom djetinjstvu, vezanost u odnosu majka-dijete, seksualnosti i rođenju. Kevečeš navodi da je pojam ljubavi najvjerovatnije zasnovan na svojstvima slikovnih shema kao što su veza, jedinstvo i bliskost, što rezultira u izvornim domenima VEZA, JEDINSTVO i BLISKOST (Kövecses 2010: 85).
- implikacija porodice u crnogorskoj kulturi: „stvar koja spaja porodicu“

LJUBAV JE BIZNIS Naš korpus 1

- „investicija“, „propala investicija“, „investiranje“

LJUBAV JE INTERES Naš korpus 2

- „pun para“, „BMW X5“

- LJUBAV JE BIZNIS je novo-stara pojmovna metafora, koja po svom karakteru predstavlja kombinaciju krutog scenarija, gdje su stariji i/ili pozvaniji odlučivali o nečijoj ljubavi, često u kontekstu braka, i labavog scenarija kroz tekovinu lične autonomije i uvažavanje individue novijeg doba, gdje se ljubav flagrantno metaforizuje kao biznis i njime zamjenjuje. To je, takođe, dio ekonomsko-političke paradigme postvarenosti svega, pa i ljubavi u moderno doba. Međutim, *kako izvorni domen za ljubav može biti sve navedeno, mogu to legitimno biti i materijalna dobra*

Tabela 2. Pojmovna metafora LJUBAV - preslikavanje

Pojmovna metafora LJUBAV - preslikavanje			
BR.	POJMOVNA METAFORA	ASPEKTI IZVORNOG DOMENA	ASPEKTI CILJNOG DOMENA
1.	LJUBAV JE VEZA	dobrobit od veze	dobrobit od ljubavi
2.	LJUBAV JE USHIĆENJE	fizičko zadovoljstvo od ushićenja	emocionalno zadovoljstvo od ljubavi
3.	LJUBAV JE HRANA	fizičko zadovoljstvo od hrane	fizičko zadovoljstvo od ljubavi
4.	LJUBAV JE ZLO	nemogućnost opiranja negativnim silama	negativni doživljaj ljubavi
5.	LJUBAV JE BLISKOST	fizičko zadovoljstvo zbog bliskosti	emocionalno zadovoljstvo koje dolazi od ljubavi
6.	LJUBAV JE NEGATIVNA EMOCIJA	nemogućnost opiranja negativnoj sili	nemogućnost uživanja/doživljaja/ u ljubavi
7.	LJUBAV JE OPIJAT	psihički izostanak kontrole nad drogom	psihički izostanak kontrole nad ljubavlju
8.	LJUBAV JE BILJKA	nemoć i ranjivost biljke	nemoć i ranjivost ljubavi
9.	LJUBAV JE BOLEST	fizički i tjelesna neadekvatnost	emocionalna neadekvatnost
10.	LJUBAV JE GORE	dobrobit od uznesenosti	dobrobit koja dolazi od ljubavi
11.	LJUBAV JE ELEMENT	snaga elementa	snaga koju ima ljubav
12.	LJUBAV JE VATRA	vrelina vatre	intenzitet emocije
13.	LJUBAV JE SVJETLOST	energija svjetlosti	energija koja prati ljubav

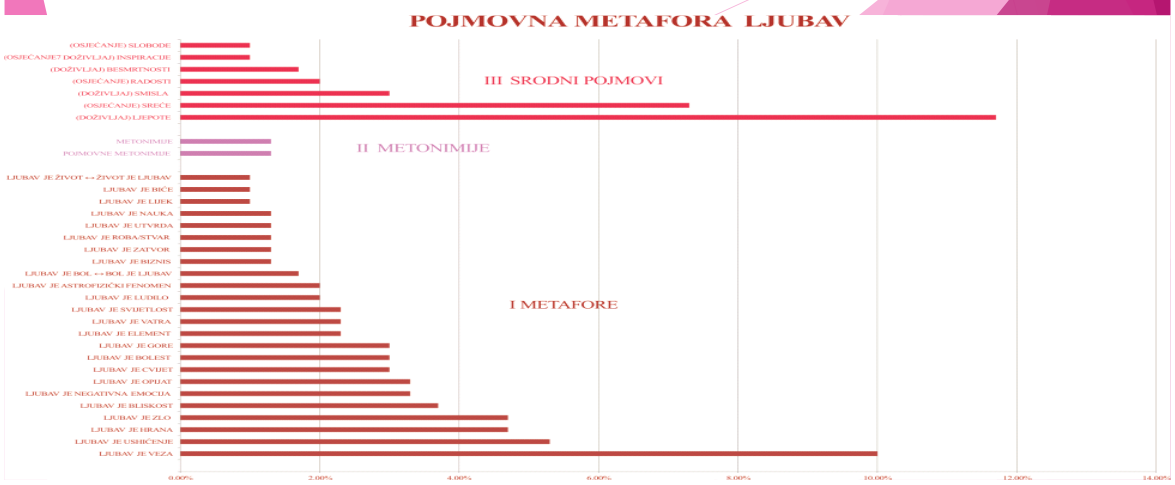

Pojmovne metonimije

- Kognitivne su metonimije (engl. *cognitive metonymy*) „situacija u kojoj se dio domena (pojma) koristi da ukaže na drugi dio unutar istog domena ili čitavog domena (pojma) čiji je dio, ili obratno“ (Kövecses 2010: 108).

Osnove metonimije

- *bihejvioralna*: PODRHTAVANJE LISTA NA VJETRU ZA LJUBAV
  - „Ljubav je podrhtavanje lista na vjetru.“
- *fiziološka*: KARDIOIDA ZA LJUBAV
  - „Ljubav je kardioida.“
- *ekspresivna*: PLES NA KIŠI ZA LJUBAV
  - „Ljubav je ples na kiši.“

Pozitivne metafore ljubavi

Grafikon 2. Pojmovna metafora LJUBAV JE DOBRO

Negativne metafore ljubavi

Grafikon 3. Pojmovna metafora LJUBAV JE ZLO

Zaključak

- UNIVERZALNOST
  - *Sve pojmovne metafore za LJUBAV univerzalne su:*
    - motivisane čovjekovim iskustvom i doživljajem svijeta
    - ukazuju na univerzalnost čovjekovog iskustva
    - izvedene su iz primarne metafore

Zaključak

- *Drugi istraživači došli su do istih rezultata:*

- Kevečeš (Kövecses):
  - LJUBAV JE VEZA
  - LJUBAV JE JEDINSTVO
  - LJUBAV JE UZNESENOST itd.

- Istraživači prvog razreda filološke gimnazije:
  - LJUBAV JE VEZA
  - LJUBAV JE VJEČNOST
  - LJUBAV JE UNIVERZUM itd.

Zaključak

- KULTURNA VARIJACIJA
  - Kulturna varijacija se sadrži u *mjeri*, *vrsti* i *realizaciji* date konceptualne metafore.
  - *Mjera* je procentualna zastupljenost.
  - *Vrsta* je konkretna konceptualna metafora.
  - *Realizacija* je izbor lingvističke metafore.

- NOVA METAFORA/ METONIMIJA
  - Sve konceptualne metonimije imaju potencijal nove metaforizacije (test: primarna metafora vs. *nonce formation*).

Zaključak

- Ljubav je (patrijarhalna) vrlina
- Ljubav je pozitivno-negativno metaforizovana: kulturološki, ideološki i lični razlozi
- Etnoteorija: ljubav se demonstrira – ne demonstrira
- Prototipična metaforizacija: LJUBAV JE VEZA (JEDINSTVO); LJUBAV JE BLISKOST
- Periferna metaforizacija: LJUBAV JE NAUKA; LJUBAV JE SAŠA LALOVIĆ

Tek da naslutite atmosferu:

„СУМЊАЈУ НЕКИ ДА НОСИ НАС ПОГРЕШАН ТОК, ЈЕР СЛУШАМО ПЛОЧЕ И СВИРАМО РОК”

(Београд, септембра 2017)

У овим стиховима Ђорђа Балашевића, гимназијалци са простора бивше Југославије, у септембру 2017. године, пронашли су инспирацију и доказали да музика заиста повезује људе.

Три дана и двије ноћи проведене уз најљепше звуке домаћег и свјетског рока којима је сваки бенд придодао нешто само своје, дјелић сопствене креативности и своје личности. Бодрили смо једни друге, пјевали заједно улицама Београда обилазећи га, али изнад свега је било дружење, познанства и пријатељства каква се ријетко стичу.

Границе нису ништа друго до линија коју су људи замислили како би се дјелили и градили сопствену слику у огледалу, покушали да се осјете остварeним. Не треба да

познајемо границе и затварамо се у кутију од убјеђења за која нам је неко рекао да су исправна. Одгурнимо, помјеримо тај терет и пружимо руку једни другима, покажимо себи други пут до циља, нови начин рјешења задатка, учимо и стварајмо заједно!

Минеа Капиџић, IIIл

ГИМНАЗИЈАЛЦИ НА 47. ФЕСТИВАЛУ ДРАМСКИХ АМАТЕРА ЦРНЕ ГОРЕ

Успјех представе „Јомео и Крулија” на 47. фестивалу драмских аматера Црне Горе у Бијелом Пољу

Уживали смо, прије свега, у позоришној игри и љубазности домаћина.

У случају Николине Павићевич, ученице IIIх, важило је: „Ut sementem feceris, ita metes”. Наиме, написавши сјајан текст, комедију „Јомео и Крулија” – заслужила је награду за најбољи драмски текст. Харизматичној Кристини Јанковић, IIIх, припала је награда за најбољу женску улогу 47. фестивала. У конкуренцији од 16 представа комплетна екипа награђена је 3. мјестом. Такође, почашћени смо и наградом за најбољи ауторски пројекат ФДА Црне Горе. На нивоу представе, награде за глумачку игру припале су Кристини Јенкић и Ивану Радуновићу, ученицима IIIх.

Захваљујемо на сарадњи и оним људима који нису на сцени, а дио су мозаика: Маријани и Зеку на контактима, Градском позоришту на костимима, Тијани и Петрани из Градског зеленила на позајмици за сценографију, Владу: због је мајстор свјетла, Самиру на стрпљењу и помоћи у тонској кабини, Хакију на сјајној организацији и комфорном смјештају у Бијелом Пољу.

Напокон, хвала и бираном жирију који је препознао и наградио таленат и залагање.

Координаторка: Соња Шаковић, проф.

МЛАДИ ЦРНОГОРСКИ ПЈЕСНИЦИ УЧЕСТВОВАЛИ НА ПОЕТСКОМ КОНКУРСУ У ВАЉЕВУ (маја 2017)

На XXIV Поетском конкурсу „Десанка Максимовић”, који је организовала Ваљевска гимназија, Црну Гору су представљала четири млада пјесника: Лара Драговић – ученица трећег разреда Гимназије „Слободан Шкеровић”; Милан Митровић – матурант у барској гимназији „Нико Роловић”; Мирза Губеринић – матурант у Средњој електро-економској школи у Бијелом Пољу и Амина Куч – ученица рожајске гимназије „Тридесети септембар”. Они су ушли у ужи круг, међу 13 најбољих младих пјесника, те су у пратњи професорки Радинке Ћинћур, Данијеле Шуковић, Мирсаде Шаботић и Милане Гајовић, посјетили Ваљево. Манифестације поводом Пјесничког конкурса одржане су 15. и 16. маја.

На овогодишњи конкурс пријављена је 41 збирка поезије из 32 средње школе и гимназије из Србије, Црне Горе и Републике Српске. Жири у саставу: Драган Лакићевић – пјесник и главни уредник Српске књижевне задруге; Петар Пајић – пјесник и Вера Ваш – професорка српског језика и књижевности, на приредби, која је одржана 15. маја у Ваљевској гимназији, додијелио је награду Амини Куч, док је друго мјесто освојио Милан Митровић. На приредби је такође представљена збирка поезије прошлогодишње побједнице Анастасије Бијелић.

У уторак 16. маја, на Тргу песништва у Ваљеву, одржан је Поетски час на коме су рецитовали ученици основних и средњих школа, као и побједница Амина Куч. Касније су у Бранковини представници Града Ваљева и Задужбине „Десанка Максимовић” положили цвијеће на хумку пјесникиње. На главној приредби, у Десанкином родном крају, награду за животно дјело је примио пјесник Милан Ненадић.

Догађај је обиљежила срдачност домаћина и врхунска организација. Млади пјесници су имали прилику да се међусобно упознају, провјере естетске домете сопствене поезије, као и да увиде да се стваралаштво још увијек цијени и његује. Пјеснички конкурс у Ваљеву требало би да послужи као примјер на коме се учи како охрабривати ученике да се посвете умјетничком стварању.

Милана Гајовић, проф.

ЧИВИЛУК

Људи носе капуте.
Тешке капуте.
И обесе их где?
– На чивилук.

Он стоји на ногама
И непомичним рукама
Хоће да каже:
– Дајте још један!

Гуши се од дима
Кашље од прашине
Док чува те џепове
И јефтине кишобране.

Али једном се замислио
Он, лепши но вешалице.
И пао је капут
И угануо крагну.

Људи читају новине.
Дебеле новине.
И шта у њима пише?
– Обесио се чивилук.

ЛЕПОТА

– Како си лепа!
Говорили су лепоти.
Упоредили је са Сунцем
И првим снегом.
И осмехом у очима
И најтоплијим загрљајем
И мирисом дома.
И та лепота
Која је морала бити лепа
Стаде пред огледало.
И то беше она, она иста
Али виде само лепоту
И више ништа.

ОБЛАЦИ

Облаци и
Облици
Крију црне рупе плаветнила.

Шећерна јагњад немо
У музеју птица
Гутају последње речи мртвих.
У трепавицама
Које се враћају назад у очи
Сијају капци гладне ручице
Са канџама од вате.
Тумарају сенке
Откривене брашном
И плаше децу
Анђеоским крвавим звечкама.
Бескрајно труло
Лабуђе перје
Пече кости
Да и небо пожели
Да се коначно обрије.

Зашто бели лептири
Нису у стомаку
Већ нагризају жиле савести
Док гледам те
Облаке?

Лара Драговић
(Ваљево, 15. маја)

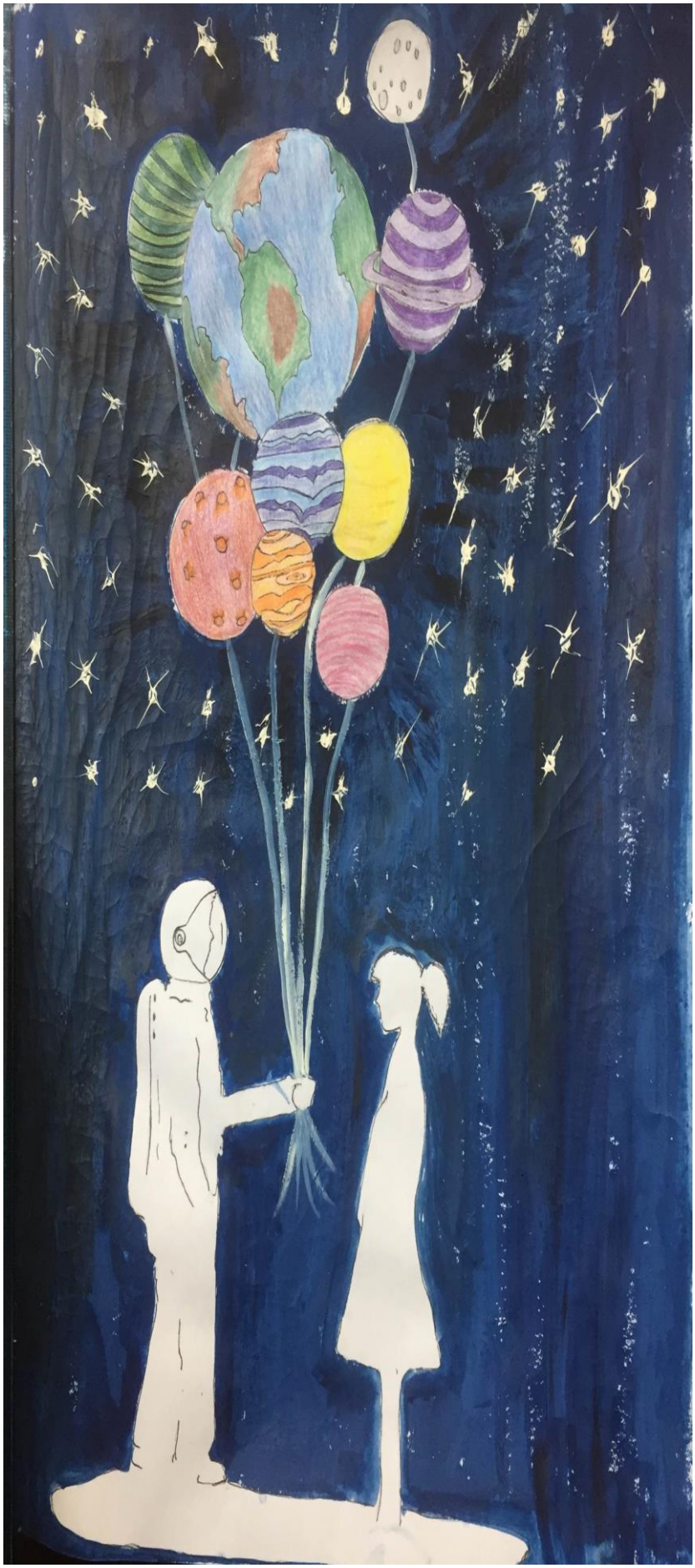

ДАНИ МАТЕМАТИКЕ (маја 2017. г.)

Мај је прошле школске године био и мјесец Дана математике у нашој школи, који су, већ традиционално, и повод да откривамо бројне међупредметне корелације, пронађемо свој начин изражавања и размислимо о свијету у којем живимо и чији смо дио, као о цјелини.

Библиотека је тако била мјесто на којем су они који воле математику – комбинаторику – и они који, ипак, бирају језик и књижевност за тренутак промијенили своју тачку гледишта, јер „све је у вези на свету".

Ако сте и сами спремни да размишљате овако, презентација која је пратила предавање проф. М. Перовић може бити тачка од које ћете почети.

КОМБИНАТОРИКА : ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ – ТАЧКЕ ПРЕСЈЕКА

ЈЕЗИК (вишеслојна, хијерархијски устројена структура у којој јединице нижег реда **комбиновањем** формирају јединице вишег реда)

КЊИЖЕВНОСТ (умјетност чије је основно изражајно средство **језик**)

КОМБИНОВАЊЕ

ЈЕЗИК
- ФОНЕМЕ
- МОРФЕМЕ
- ЛЕКСЕМЕ
- СИНТАГМЕМЕ
- РЕЧЕНИЦЕ
- ДИСКУРС/ТЕКСТ

КЊИЖЕВНОСТ
- СТИЛ
- КОМПОЗИЦИЈА: СИЖЕ
- ОБЛИЦИ ИЗРАЖАВАЊА
- ФОРМЕ ПРИПОВИЈЕДАЊА
- ТЕХНИКЕ ПРИПОВИЈЕДАЊА
- ХИБРИДИЗАЦИЈА
- РЕЦЕПЦИЈА

ЈЕЗИК

ФОНЕМА : ФОН/ГЛАС

[а] [а] [в] [р] [т]
врата
трава
ватра

– најнижа језичка јединица, која нема своје значење, већ има разликовну/дистинктивну улогу
– реализује/материјализује се као фон/глас/слово
– од 30 (31) фонема образују се лексеме/ријечи које чине ЛЕКСИКУ нашег језика

СЛОГ

дно : *ндо
гдје : *дгје
трн : *рнт

– само 5/6 вокала
(а, е, и, о, у, р̥)
комбинује се с консонантима и сонантима чинећи СЛОГ ријечи
– због фреквентности вокала у слоговима, а не због њиховог великог броја у фонолошком систему, наш језик је мелодичан

МОРФЕМА : МОРФ

за- **зарада**
до- **дорада**
из- **израда**
пре- **прерада**

-радити
од- ***одрада**
у- ***урада**
по- ***порада**

– најнижа језичка јединица која има своје значење

– реализује се као морф

– ограничен број префикса, суфикса, инфикса и наставака за облик ријечи (АФИКСА) комбинује се с КОРИЈЕНСКИМ МОРФЕМАМА И ОСНОВАМА (ДЕРИВАЦИЈА, КОМПОЗИЦИЈА, КОМБИНОВАЊЕ; ДЕКЛИНАЦИЈА, КОНЈУГАЦИЈА**)**

– ГЛАСОВНЕ АЛТЕРНАЦИЈЕ:

СКУПИТИ : СКУПЉАТИ : ПЈЕНИТИ

(скуп-ја-ти)
п-ј : пљ п-ј

ПЕЋИ

пек-ох : пек-ем : пек-и
к-е:ч к-и:ц

БРАНКА : БРАНКИН
(Бранк-ин)
к-и

МАЈКА
мајк-е : мајк-и : мајк-ин

к-и:ц к-и:ч

ЗАГОНЕТКА : загонетки
загонеци

ПОЧЕТАК : *почетки
почеци

<u>ЛЕКСЕМА : РИЈЕЧ</u> (реализација лексеме)
– самостална језичка јединица, са потпуним лексичким и граматичким значењем (сва значења и сви облици)

ЛЕКСЕМА		РИЈЕЧ
глав-а, -е	***дио тијела***	**Боли ме *глава*.**
-е, -а	***куће***	
-и, -ама	***државе***	
-у, -е =	***књиге***	
-о, -е	***ексера***	
-ом, -ама	***шећера***	
-и, -ама	***купуса***	
	лука	
	страна новчића	**Умјесто на писмо – новчић се окрену на *главу*.**
	памет	**Мисли својом *главом*.**
	живот	**Не вози брзо, изгубићеш *главу*.**
	...	

СИНТАГМЕМА (језичка јединица с јединственим семантичким значењем образована од пунозначне ријечи као управног и ријечи у одређеним граматичким облицима које представљају зависне конституенте) **:** **СИНТАГМА** (реализација синтагмеме)

СИНТАГМЕМА (парадигматска/оса селекције)	СИНТАГМА (синтагматска/оса комбинације)
сјећати се + именица	**сјећати се** ***дјетињства*** (ген.)
мислити + именица	**мислити** ***појам/о појму/на појам*** (ак.) (лок.) (на+ ак.)
књига + придјев + именица	***занимљива*** **књига** ***о филму*** (ном.) (лок.)
изгубити + именица	**изгубити** ***кључ/главу/утакмицу***
	:
наћи + именица	**наћи** ***кључ***

РЕЧЕНИЦА : РЕЧЕНИЦА
– основна синтаксичка јединица и јединица комуникације која је граматички/синтаксички и семантички потпуна

ВРСТЕ РЕЧЕНИЦА

Нпр.:
Спавам. : Купила сам *књигу*.

гл. без допуне : прелазни глагол (ДО)

Изгубио је мачку. (активна) **: Мачка је изгубљена.** (пасив)
(ак.) (ном.)

ИНФОРМАТИВНА АКТУАЛИЗАЦИЈА (ФОКУС)

Нпр.:
Обавезно дођи у пет сати.
(вријеме доласка)
У пет сати обавезно дођи.
(= мораш доћи)
Дођи у пет сати, обавезно!
(= немој да не дођеш, и дођи на вријеме)

ДИСКУРС/ТЕКСТ

– предмет проучавања ТЕКСТУАЛНЕ ЛИНГВИСТИКЕ

– комбиновање :
ријечи → синтагме → реченице (у складу са синтаксичком језичком нормом) → **надреченичне цјелине → текст**
(уз **кохерентност** као услов)

– надреченичне цјелине компоноване/ комбиноване на начин да образују кохерентан текст/дискурс (нпр.: **афоризам, вијест,приповијетка, есеј, писмо, студија, виц)**

– нпр., виц који није обликован у складу с правилима која подразумијева овај тип дискурса не изазива смијех као очекивану реакцију

ДОМЕНИ ИЗБОРА И КОМБИНОВАЊА ЈЕЗИЧКИХ СРЕДСТАВА

ЈЕЗИЧКИ ВАРИЈЕТЕТИ

СТАНДАРДНИ ЈЕЗИК/ВАРИЈАНТЕ СТАНДАРДНОГА ЈЕЗИКА
ЈЕЗИЧКИ ВАРИЈЕТЕТИ НАСТАЛИ ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАСЛОЈАВАЊЕМ ЈЕЗИКА (нарјечја, изговори, дијалекти, народни говори, локални говори)
ГЕНОЛЕКТИ
СОЦИОЛЕКТИ (жаргони, сленг, арго, шатровачки)
ИДИОЛЕКТИ

ФУНКЦИОНАЛНИ СТИЛОВИ
РАЗГОВОРНИ/СТИЛ СВАКОДНЕВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ
КЊИЖЕВНОУМЈЕТНИЧКИ
ПУБЛИЦИСТИЧКИ/
ЖУРНАЛИСТИЧКИ
АДМИНИСТРАТИВНИ
НАУЧНИ

КЊИЖЕВНОСТ

СТИЛ

– одабир одговарајућих јез. израза за одговарајући синтаксички и семантички контекст из обиља свих јез. средстава
Нпр.:
– **матерњи : страни језик**
– **идиолект аутора** (нпр., Андрић : Крлежа)
– **идиолект приповједача : идиолекти ликова**

СИЖЕ

– распоред мотива у структури и композицији дјела и његова знаковитост/ фунционалност

Нпр.:
– Андрић, „Аска и вук": епилошка ситуација на мјесту пролошке и семантика текста
– М. Павић, „Хазарски речник": структурисање романа као тродијелног рјечника (ријеч као одредница, и као мотив)

ОБЛИЦИ ИЗРАЖАВАЊА

ПРИПОВИЈЕДАЊЕ/
НАРАЦИЈА
ОПИСИВАЊЕ/
ДЕСКРИПЦИЈА
ДИЈАЛОГ
МОНОЛОГ/
УНУТРАШЊИ МОНОЛОГ
РАСПРАВЉАЊЕ

Нпр.:
– функционалност дијалога у роману и драми
– драмски дијалози код Молијера и Чехова
– функционалност дескрипције у наративном тексту и лирској пјесми
– функционалност расправљања у роману-есеју
– унутрашњи монолог : доживљени говор

ФОРМА ПРИПОВИЈЕДАЊА

– ер-форма (3. лице)
– их-форма (1. лице)
– 1. лице множине
– 2. лице једнине/множине

Нпр.:
– текст у их-форми у коме ЈА припада различитим ликовима („Пјесма над пјесмама”; В. Бајац: „Хроника сумње”; драма)
– епски текст у ер-форми у коме приповједач није свезнајући (Киш: „Рани јади”)
– приповједач комбинује ер-форму с првим лицем множине (Андрић: „Аска и вук”)

ТЕХНИКА ПРИПОВИЈЕДАЊА

ХРОНОЛОШКА
РЕТРОСПЕКТИВНА
АСОЦИЈАТИВНА
ТОК/СТРУЈА СВИЈЕСТИ

Нпр.:
– свега четири технике у приповиједању у свим епским дјелима од старога вијека до постмодернистичке књижевности, увијек примјењене непоновљиво и оригинално
– комбиновање свих техника у истом дјелу
(Толстој: „Ана Карењина”)

ХИБРИДИЗАЦИЈА

– књижевних родова
(Пушкин: „Цигани”;
Његош: „Горски вијенац”)
– књижевних жанрова
(Толстојев „Рат и мир” као историјски, психолошки, социјални, породични и филозофски роман)

ОДЛИКЕ ПОСТМОДЕРНИСТИЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

ЦИТАТНОСТ
ПАСТИШ
ПАЛИМПСЕСТ
МОНТАЖА
ХИПЕР-ТЕКСТ

РЕЦЕПЦИЈА (КОНТЕКСТ)

ДЈЕЛА ИСТОГ КЊИЖЕВНОГ РОДА

Нпр.:
„Туга" : „Чиновникова смрт" : „Шињел"

(Чехов) (Чехов) (Гоголь)

„Чиновникова смрт" : „Шињел" : „Туга"

„Шињел" : „Туга" : „Чиновникова смрт"

ДЈЕЛА ИСТЕ КЊИЖЕВНЕ ЕПОХЕ

– одабир и поредак дјела једне књижевне епохе

– поетичке конвенције епохе и умјетнички поглед на свијет у одређеном историјском тренутку

Бјерн Хокансон: „*Вечно*”

1 Што насиље створи, тешко је и кратко траје
2 Ко рано рани, две среће граби
3 Вредност Волвоа траје
4 У једном минуту има шездесет секунди
5 Благо кроткима, јер ће наслиједити земљу
6 Истинито је вечно
7Једна ласта не чини пролеће
8 Егзистенцијализам је хуманизам
9 У овој реченици постоји један субјекат
10 Кога Бог воли, срећу му дарује
11 *Expressen,* тај има жаоку
12 Исправно је вечно
13 Швеђани су крути и хладни
14 Књижевноуметничко дело је морални чин
15 Воксалов шестоцилиндрични велокс добија већи мотор
16 У штедише свега више
17 Обимна производња ратног материјала обезбеђује висок животни стандард
18 Лепо је вечно

– 1, 2, 7, 10 и 16 су пословице

– 4 и 9 су аналитички искази; 8 и 14 су више вриједносни судови него аналитички искази; 13 има форму аналитичког исказа, али је суштински вриједносни суд

– 3, 11, 15 и 17 су рекламни слогани

– 5 је библијски цитат (Јеванђеље по Матеју, 5,5) – од шездесетих се година, развојем потрошачкога друштва, и употреба оваквих цитата и улога цркве у скандинавском друштву смањују

– 6, 12 и 18 садрже идеју о вјечно истинитом, исправном и лијепом која припада платоновској и идеалистичкој традицији, а омиљена је у романтизму; ово су варијације наслова и заједно с њим дају тексту чврсту структуру са три цјелине

– критика комерцијализације друштва; иронија: „Благо онима који посједују, јер ће живјети вјечно” или „Благо онима који посједују, јер ће живјети вјечно” или „Благо потрошачима, јер њихово је царство земаљско”
СТРУКТУРНИ ЕЛЕМЕНТИ ИСТОГА КЊИЖЕВНОГ ДЈЕЛА

1 Што насиље створи, тешко је и кратко траје
2 Ко рано рани, две среће граби
7Једна ласта не чини пролеће
10 Кога Бог воли, срећу му дарује
16 У штедише свега више
6 Истинито је вечно
8 Егзистенцијализам је хуманизам
9 У овој реченици постоји један субјекат
4 У једном минуту има шездесет секунди
13 Швеђани су крути и хладни
14 Књижевноуметничко дело је морални чин
12 Исправно је вечно
3 Вредност Волвоа траје
11 *Expressen,* тај има жаоку
5 Благо кроткима, јер ће наслиједити земљу
15 Воксалов шестоцилиндрични велокс добија већи мотор
17 Обимна производња ратног материјала обезбеђује висок животни стандард
18 Лепо је вечно

– „ред" међу структурним елементима:

пословице

закључница

аналитички и вриједносни искази

закључница

рекламе и исказ 5

закључница

– текст без естетске вриједности, јер изостаје литерарност остварена управо мијешањем различитих кратких и познатих, а семантички празних исказа којима се постиже утисак растрзаности и површности савременог друштва које се крије иза патине старог

(Према: Љ. Рајић, „Умеће читања", Геопоетка, Београд, 2009)

ИЗБОР ЛЕКСИКЕ

АРХАИЗМИ САВРЕМЕНА ЛЕКСИКА

Лисје жути веће по дрвећу,
Лисје жуто доле веће пада...

Б. Радичевић: „Кад млидија' умрети"

Лишће жути већ по дрвећу,
Лишће жуто доле већ пада...

Б. Радичевић: „Кад сам мислио ..."

РЕД РИЈЕЧИ/РАСПОРЕД СИНТАКСИЧКИХ КОНСТИТУЕНАТА

Лисје жути веће по дрвећу,
Лисје жуто доле веће пада...

Б. Радичевић: „Кад млидија' умрети"

Лисје веће жути по дрвећу,
Жуто лисје веће пада доле.../

По дрвећу веће жути лисје,
Жуто лисје веће пада доле...

ЧИТАЊЕ

– мисаони процес комбиновања животног и читалачког искуства и емоција читаоца у интеракцији с књижевним дјелом
– **опализација**

ПОВОДОМ ДАНА ЗАШТИТЕ ОЗОНСКОГ ОМОТАЧА (16. септембра)

УДАРНЕ ВИЈЕСТИ ОВОГ УТОРКА: СВИ ЋЕМО УМРИЈЕТИ!

Нажалост, овако стоје ствари: Краљевство ће ускоро нестати! То је то! Све информације које ће бити дате након ове реченице вјероватно су вам познате и не морате се замарати читајући их. Боље би било да то вријеме проведете пакујући се за Кнежевину (иначе, веома лијеп предио са мноштвом дрвореда, али и небодера), или неко друго далеко мјесто за које не знамо ни да ли постоји.

Ох, наставили сте да читате. Ако се деси нешто веома лоше током нашег дружења, наше новине не сносе никакву одговорност! Видим да баш и не марите за себе и своју сигурност, и зато прећимо на ствар. Они који се овдје зауставе биће у мало већој паници него што би требало, зато што мисле да ,,ускоро" значи данас. Ако, док ово читате, зачујете нејасне крике, препирке и уздахе на улици, будите сигурни да су то људи који воле да читају само наслове. Знате Краљевиће! Међутим, ако не знате, ако сте туриста који је овдје због љетњег провода и локални часопис служи му као водич кроз дешавања у Краљевству, треба да знате: само наш лист открије вам све појединости. Драги сугрђани и туристи, дакле, знамо да бисте жељели да знате откуд овакав наслов у нашим новинама (осим ако вас занимају искључиво наслови).

Краљевство је, као што знате, већ одавно окружено чудним пахуљицама. Да ли су овдје биле и прије него што смо настали?Поводом вјечног питања, многи су одмах поставили теорије да су те чудне творевине послали из Царства, да би нас штитиле од неких имагинарних чудовишта и бабарога. Већина је, ипак, била скептична, све док Неко није доказао да стварно, тамо негдје, изнад нас, изван нас, около, постоје нека створења која само чекају позив у Краљевство. Неко није постао посебно популаран. Ако чекају да их позовемо, ми их нећемо позвати. Просто, зар не? Не баш. Мислили смо да их нећемо позвати ако не радимо ништа. Али њих управо то привлачи. Каква логика! Како су нас та створења прешла! А почело је безазлено: изнад кућа неколико Краљевића појавила су се врата. И било је тешко чак и наслутити: био је то физички позив непознатим ђаволима споља. Оно што засад знамо није много. Знамо да ћемо, када дођу, сви умријети, чак и ако немамо врата изнад своје куће: врата ће имати наш комшија. Уништиће наше зграде, паркове, чак и биљке! Наш лист открива да се

чудовишта крећу споро, према нама, и да то осјетимо, препознајући га или не. Једино што можемо да урадимо у овом тренутку је да почнемо да пакујемо своје кофере за Кнежевину. Молимо вас да останете прибрани у овако тешким временима!

„Тек сада су почели да се плаше! Да су и раније били у страху, можда би ова прича била већ написана", примијетио је Јован. „Као да су врата тек сад почела да се појављују! Сад ће сви новинари одједном бити просвијетљени, и говорити о томе како није требало да живимо онако како смо досад живјели! Ово су глупости!"

„Шта ти знаш! Ти си један од оних који ће се правити да их ништа не интересује и само ћеш наставити да живиш као грешник", рече Димитрије, који је садио парадајз у дворишту, али га је ипак чуо, зато што је Јован сједио на тераси, у својој удобној столици која се љуља. Није свако имао такву столицу. Сада су популарне канцеларијске столице (иако више нема потребе звати их „канцеларијске"). Јован је знао да столица коју посједује није популаран артикал, али ју је обожавао. Димитрије није волио што има двориште, а живи усред града. Осјећао се као да живи на селу, као да је одсјечен од остатка Краљевства. Ипак, никада се није одселио, зато што је овдје живио са својим најбољим другом Јованом, и волио га је превише да би га оставио да усамљено проводи дане на тераси и чита новине док доручкује вечеру. Такође, није имао довољно новца да сам плаћа цијелу кирију, чак ни на неком мјесту које би се звало руб Краљевства. Наравно, никада Јовану није поменуо да му се не свиђа гдје живе, а сада, откада су почели да се појављују овакви чланци у новинама, одједном је заволио бављење воћарством и повртларством, и гајење чудноватих примјерака животиња.

„А шта знаш ти! Ти ниси имао појма о било каквим пахуљицама које лебде прије него што су се појавиле на насловним странама новина. Ниси вјеровао чак ни када су били текстови, већ си се заинтересовао тек када су убацили и коју слику." Јован се није трудио да повиси тон којим говори, иако је знао да се задихани Димитрије већ удаљио и сади на другом крају баште. Вјероватно је мислио да би то било превише за његове крхке гласне жице. Међутим, није му представљало проблем да сваких неколико минута помјери прамен своје прилично дуге црне косе (јер му је сметала да прочита одређену реченицу) умјесто да је завеже.

„Када дође до теорија и претпоставки, не треба вјеровати ничему што чујеш! А и ономе што видиш – само половини! Никад не знаш кад неко хоће да прода причу само да би сакрио нешто веће. Ово се показало тачним, и добро је да смо на вријеме сазнали, да знамо да ускоро треба да планирамо пут." Димитрије је био уморан, али се

ипак правио да је исцрпљенији него што је заиста био, у нади да ће Јован устати и помоћи му. И зато Јован није хтио ни да подигне поглед.

„Види, онај човјек што је прегазио мачку тр... Хеј! Шта? Пут?" Одлучио је да устане из столице. Није то често радио, осим када крене на спавање. „Мислиш на ово промовисање Кнежевине? Ниси ваљда стварно пао на то? Молим те, реци ми да не мислиш на то!"

„Зар ти не мислиш о томе? Нећеш ваљда да останеш овдје док је стање овако... алармантно!? Шта планираш да радиш? Да сједиш на тераси и мирно чекаш смрт? Не знам за тебе, али ја не желим да умрем! Добро је што се та створења крећу споро, па имамо времена. Ко зна гдје су сада, али морамо размишљати о блиској будућности. Селидба је неизбјежна!" Димитрије је сада већ био гласан, и када је то схватио, нагло се зауставио да би се осврнуо да види да ли га неко од комшија посматра. Онда је наставио: „Знам да се ти увијек правиш да си хладнокрван. Али будимо озбиљни једном у животу! Ово више не може овако! Морамо размишљати о себи! Теби се то сада не чини опасним зато што је далеко! Али прије или касније ће нам комшилук изгледати као када се у филмовима деси апокалипса, или када зомбији устану из гробова! Све ће бити у пламену, небо ће се отворити, сви ћемо да умремо!"

Јован се насмијао, али тихо, зато што је знао да ће Димитрије опет викати ако то види.

„Та чудовишта су се кретала према нама и много прије него што су новине објавиле. У новинама исто тако кажу да се она крећу споро и да су далеко, да нема разлога за велику панику. То уопште није истина. Веома су близу. Доказ су управо врата. Врата се појављују тек када чудовишта дођу на одређену раздаљину. Да читаш ишта осим дневних новина, које ти, иначе, ја читам, знао би понешто!"

„Добро! Ето! Сам кажеш да су ближе него што мислимо! Зар то није разлог за пресељење! Чујеш ли ти себе?!"

Сада се гласно насмијао, и није хтио да крије задовољство које му је причињавао овај разговор. Јован је видио да ова препирка не води нигдје.

„Зар стварно мислиш да је, на примјер, у Кнежевини мањи ризик него овдје? Мислиш да тамо нема врата, а и да их нема, да се никада неће појавити? У новинама не треба да пише гдје да се селимо. Када се преселимо тамо, урадићемо исто што смо урадили и за Краљевство: ништа! Треба да нам кажу шта да радимо да се отарасимо врата... Али изгледа да никога није брига за то..."

Димитрије је застао на тренутак. Лопата му је испала из руку. Изгубљено и зачуђено је погледао Јована.

„Хоћеш рећи да се врата могу отјерати? Уништити?”

„Не могу рећи да знам, али зашто нико не покуша?” Јован се сада већ вратио у своју удобну столицу, задовољан што је изазвао овакву Димитријеву реакцију. Очекивао је револуционаран одговор.

„Па... па, нека неко оде да уради нешто! Толико људи има врата изнад својих кућа! Нека буду храбри! Нека ураде нешто! Зашто да ја бринем о њима? Ја нисам гријешио у животу! Имамо ли ти и ја врата? Не. Искрено, мрзим парадајз! Почео сам синоћ да га садим јер су ми рекли да има нека листа како да се спасиш врата. Нека се прво они отарасе већ постојећих! Лако ћемо за нас, примјерне грађане! У праву си, Јоване. Не интересују ме та чудовишта! Долазе по друге људе! Сигуран сам!”

Јулија Ђоковић, IIл

(шк. 2016/17. г.)

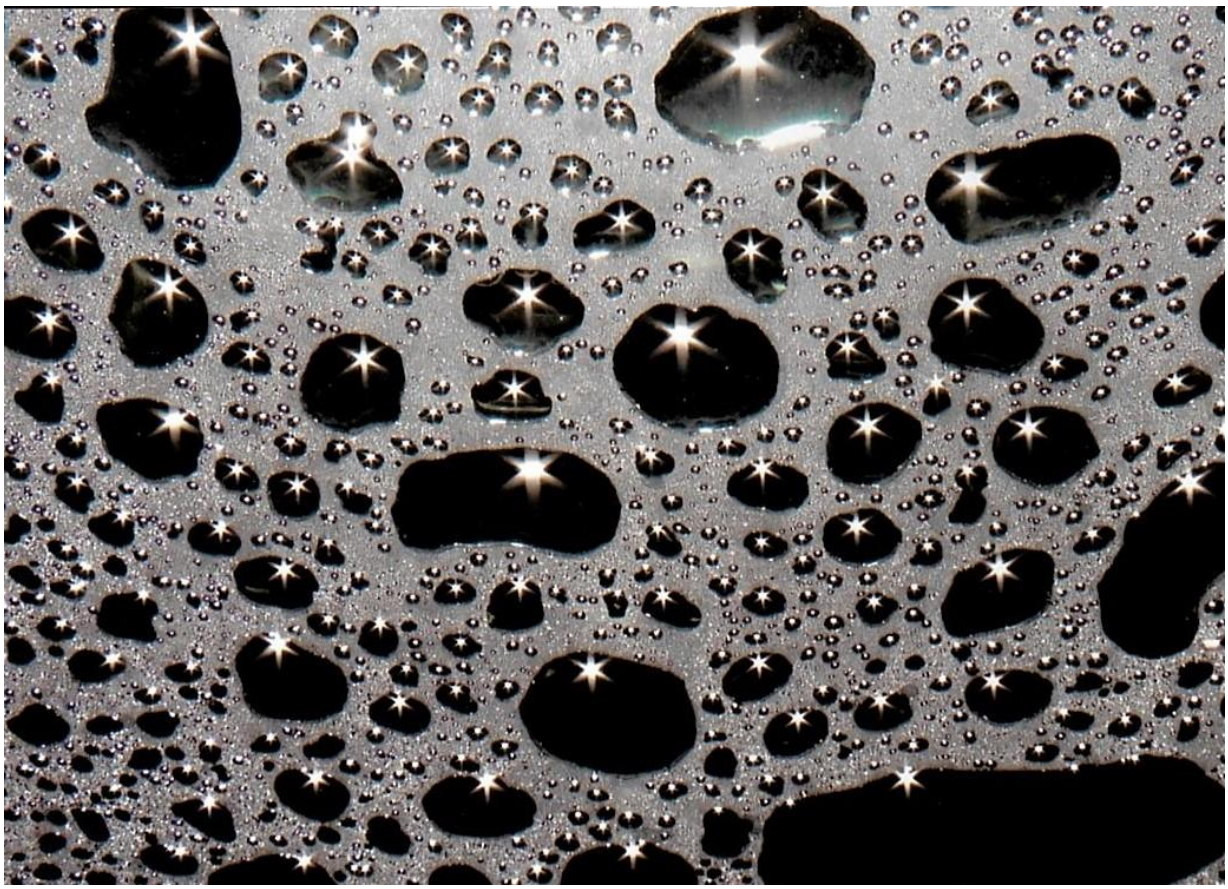

ЗАКРПИ СВИЈЕТ

„Нешто се мора учинити.”

Кћи шуме погледа смртну научницу, очима зеленим попут љетњих листова поносног храста, скоро непримјетно нагнувши своју главу, облика и боје налик жиру, и проговори, а њен глас бјеше шуштање гранчица на вјетру.

„Нешто се увијек мора учинити. Тако је то са животом, све саме муке и изазови. Дрво гори, а лед се топи. Мораш бити прецизнија.”

Научница уздахну и примири се, бројећи до десет. Кћи шуме ју је гледала лицем празним и безизражајним попут коре стабла. Била је стара, стара колико и сама шума, и знала је да чека. Зашто журити, кад ће на крају одговор доћи сам од себе, као и киша и зора и прољеће.

„У питању су рупе, на озонском омотачу. То је...” Господе, морала је да објашњава загађивање околине духу природе. Шта је могло бити апсурдније од тога?

„Штит од посебног ваздуха, сачињен од три дијела, који се налази у другом слоју неба, и штити живот од љубичастог свјетла. Не брини, добро смо упознати са ваздухом и Сунцем који нас хране.” Кћи шуме је проговорила, слабо мрдајући тамним, пуним уснама. Научница затрепта. Објашњење није било потпуно, али, ипак, што ће дрвету ријечи попут стратосфере, и молекула, и кисеоника. Искрено говорећи, кћи шуме је боље објаснила природу озона него што би знала већина људи.

„Онда знате шта се дешава.”

Одавно је научила да за кћи шуме не постоје ни једнина ни индивидуалност. Такве ствари су за људе, с њиховим сновима и друштвима и културама. Свака шума, без обзира на врсте које је сачињавају, само је одраз првобитне, праисконске Шуме, која је некад покривала цијелу Земљу, и оне све имају исти циљ и улогу, да расту и постоје.

„Да.”

Кћи шуме проговори и, иако није ни викала ни шапутала, њен глас бјеше нечујан попут раста траве и пуцања и пада дебла секвоје. Она подиже руку, дугу, снажну и чворновату попут гране, и настави: „Ваш дим, ваш смрад, ваш отров се диже до небеса и постепено тањи наш штит. Ваздух гори и отровна киша пада, и када штит пропадне, Сунце, које је пробудило живот на овој планети, уништиће га пламеном и огњем.” У њеном гласу не бјеше ни бијеса ни оптужбе, само мира и истине која ошину и избоде научницу као немилосрдно трње ружа и купина, цурећи у саме кости.

„Да.”

„И зашто си се обратила нама?” Њима, који су све дали људима, толико пропатили, а да ништа нису скривили.

Вјетар се диже, ковитлац обасу научницу и кћер шуме мртвим јесењим лишћем, мазећи косу кћери шуме, дугу маховину боје жетве и залазећег Сунца. У том тренутку, њена одјећа, наранџаста, црвена и смеђа као и опало лишће, подсјећаше на пламен, крв и трулеж.

„Ја... То мора да се поправи. Мора, или смо сви само пепео. Људи... ми не обраћамо пажњу, не бринемо, чекамо на рјешење које ће неко сигурно смислити једнога дана. Природа је далеко од нас. Али ви... Она је стално са вама. Ви је живите, ви јесте природа. Ви сигурно бринете. Мислила сам да бисте ви сигурно могли помоћи. Да би ваша магија могла да среди ствари.”

Вјетар је престао да дува. Лишће је полако падало на земљу, неприродно споро. Кћи шуме је стајала, мирна и непомична као дрвеће које је отјелотворавала.

„Ми немамо ту моћ.”

„Молим? Али ви... Ви имате магију!”

„Не. Ми имамо способности које ти немаш. Ми смо од шуме, и дрвеће може да нам услиши неке жеље. Али ми немамо моћи над пламеном и звијездама, над небом и ваздухом, над временом и људима.”

Научница паде на кољена и сузе јој кренуше низ образе док је камење гребало по кољенима. Ово је било коцкање, луди план састављен снагом наде и бајки, а сада је и то пропало. Трудила се... Вјеровала је...

„Али други је имају.”

Научницина глава се трже, и она погледа у зелене очи, широке и сјајне. Ријечи излетјеше из њених уста брзином муње.

„Ко?”

Кћи шуме се намршти, и загледа у даљину, и очи јој се замаглише док су јој се усне споро помјерале, као да разговара с неким. Тренутак касније, гране дрвећа се заљуљаше без вјетра и научница се запита како ли само кћи шуме мисли – ријечима, као људи, или како год дрвеће види свијет.

„Постоји мјесто, некад знано као Гвоздена шума, што се крије иза трипут девет краљевстава. Али то није ни шума, ни море, ни подземље, нити су краљевства краљевства, нити је то мјесто стварно мјесто у простору и времену. Боље је рећи да је то постојање, стварност саткана од снова и срца, мисли и легенди твог рода. У

најдубљем кошмару најдивље фантазије живи створење које ми знамо као Она Древна, Гладна Пропаст, Вјештица Дубина.”

„Шта је она?”

„Она је стара, моћна и опасна. Зна све, и може и више од тога. Ако се упутиш кроз Гвоздену шуму, и преживиш три изазова, можеш се договорити с њом, и испуниће ти жељу... или ће те прождријети, тијело и срце, ум и вољу и саму душу.”

„Можеш ли ме одвести до ње?”

„Не. Али ти можеш. Затвори очи и зарони.”

„Гдје?”

„У себе.”

Склопила је капке, раширила руке ка небесима и заронила. Заронила је испод суза и таме, испод крви и костију, испод коже и меса, испод нада и страхова, снова и жеља, испод сјећања и осјећања, испод свега што ју је чинило особом и створењем које јесте. Заронила је испод своје пулсирајуће, сјајне душе, право у сјећање предака. Право у Страх.

Некако је знала да треба да отвори очи, мада не и зашто. Пред собом је нашла милионе и милионе дрвета, виших но планине и палате (мада понекад, кад би скренула поглед, шума би постала море, или пећина, или дубоки, празни космос). Коријење и крошње су се увијали једни у друге, у потпуности заклањајући и небо и земљу, а ипак је научница могла да види све испред себе.

Стабла су била саткана од дима и сјенке, црних попут углачаног гвожђа, а лишће од злата и сребра, са плодовима од дијаманата и цвјетовима од крви. Са сваке стране могла је да осјети очи, прорачунате и заинтересоване, чији су је погледи боли попут игала.

„Добро си урадила.”

Поред ње, између стабала створила се кћи шуме. Била је виша, умјесто коже имала је кору дрвета, а умјесто косе разгранату крошњу. Дивље, блиједо цвијеће и млади изданци у које је била одјевена претворили су се у огромно зелено лишће и златну Сунчеву свјетлост, па затим у суве, мртве листове и дебеле плодове и, на крају, бјеше гола и ћелава, сем за танки слој мраза и црне трулежи – само да би пупољци опет процвјетали на њој.

„Како...”

„ Не можемо стићи до овог мјеста сами. Ти си нас довела овамо. Повезли смо се у твом уму, у твојим жељама.”

„И добро си то урадила! Обично им треба више времена да стигну овамо. Мора да си стварно очајна", проговори стари, напукли глас старе, уморне жене која није навикла да говори, осим кад је неопходно. Вјеверица дојури са грана до научнице, и погледа је у очи, шкиљећи, мазећи брадицу канџом.

„Хммм! Очајна, у потпуности! Због чега, цуро? Шта је тако вриједно да дођеш чак овамо?"

„Озонски омотач може да пропадне у наредних неколико деценија, или за вијек, у најбољем случају. Цијела Земља би могла да изгори због ултраљубичастих зрака." Вјеверица фркну.

„Боље да гориш, мала, ти и све што волиш, него да се замјериш Оној Древној."

„Онда јој се нећу замјерити."

„Ха! Добра си мала! Храбра, али се не хвалишеш! То ми се свиђа! Можда се допадне и Оној Древној!"

Научница се није питала шта вјеверица ту ради, нити како говори. Као у сну, све је имало своју улогу и значење, и она је само могла да прати ток. Зато, кад је вјеверица кренула, научница и кћи шуме су је пратиле. Научница је ходала усправно и поносно, мада су јој се ноге тресле а у глави јој се вртјело.

„Пратите ме, и не скрећите са стазе!"

Није знала како је вјеверица могла да види стазу испод коријења, и није питала. Све је имало неки смисао. Супротставити се правилима Гвоздене шуме било је исто као понудити себе као оброк.

„Запамти, овдје твој ум има моћ! Пази шта мислиш! И шта год радила, не постављај Оној Древној питања без дозволе! А ни тада не више од три, нити иједно смије бити о Њој! То се никад не заврши добро."

Климнула је. Она, вјеверица и кћи шуме су се прибиле једна уз другу, и тресле као прут на вјетру. Ово је био дом кошмара и терора, примарних страхова и свих легенди осмишљених да се дјеца лијепо понашају. А чак се и кћери шуме, које не знају за осјећања и снове, плаше.

Марширале су ка дубини и тами, ко зна колико дуго. Можда сатима, можда вијековима. Као војници спремни да дају живот за отаџбину или као стока која се креће ка кланици. (И у чему је, уопште, разлика, осим у главама жртава?)

Ваздух поста тежак и прљав, толико да је бољело да се дише, попут дима. Ватра се увијала око дрвећа, и коријење се претворило у пепео. Из дубине изађе људска фигура, спаљена и крвава.

„Па, мала, ево твог теста! Први од три. Да видимо како ћеш се снаћи!"

Вјеверица узмакну. Фигура прође научници, и она видје да је то њено тијело, измучено и деформисано. Видје ватру око двојничиних стопала, и у њеним исплаканим очима видје себе, мучену и убијену на хиљаде начина. ватром и ледом и челиком, удављену и живу закопану и обезглављену. Крв јој се ледила у жилама, и срце јој је куцало спорије и спорије, а тежак, прљав ваздух парао плућа, и није никако могла да скрене поглед...

„Размишљај", помисли она. „Провјери податке. Ово је земља кошмара, земља снова и страхова. Овдје мисли имају моћ. Овдје не можеш вјеровати никоме, па чак ни самој себи." Двојница затрепери, као телевизор који накратко губи сигнал, а онда визије посташе јаче, крвавије, живописније.

„Постави теорију. Ако је ово мјесто које црпи мисли да би те мучило... онда је ово створење – ништа друго до оличење твог страха."

Визије посташе још крвавије, али хладноћа и бол несташе. Видјела је хиљаду начина на који би Она Древна могла да је уништи, али видјела је и шта ће се десити ако не успије, ако омотач пропадне.

„Изврши експеримент!" Погледа је право, кроз двојницу, кроз визије од којих ју је глава силно бољела.

„Докажи теорију!"

Двојница је нестала. И ватра. И визије. Вјеверица појури напријед, мрмљајући нешто што је могло бити псовка, или комплимент. Кћи шуме није проговарала.
Ходале су, док се Сунчеви зраци нису пробили кроз крошње а злато и новчанице почели да падају са неба. Пред собом је научница видјела високу, блијештећу зграду, небодер сав од стакла и челика, и себе у њој, богату и познату, завађену у фотељи.
„Врати се", проговори двојница. „Док омотач пропадне, ти ћеш већ одавно бити мртва. Врати се, и покажи колегама шта си сазнала, и уживај у блаженству!"

И то бјеше истина, али научница је знала да ће њена дјеца и дјеца њене дјеце испаштати, да ће они горјети и разболијевати се, и настави да хода. Неста Сунца, неста злата, и њих три наставише пут.

На крају дођоше до срца Шуме (дна океана, коријена планине, колијевке свемира), долине ниске, свијетле зелене траве, у којој не бјеше никаквог свјетла сем круга зелене ватре који је окруживао прастару колибу која је висила у ваздуху. Прођоше ближе, и научница видје да ватра гори у лобањама, натакнутим на ограду од костију. Неке бјеху бијеле и глатке као бисери, друге жуте и изгризене, или црвене од крви и меса, танке, сиве и напола прах или, пак, црне и крхке као угаљ.

Научница подиже рез-ногу и закорачи у двориште. Прошла је поред паса, и мачака, и дрвореда, и три јахача (који су били и мотористи, и возачи приколица и летећих аутомобила, и змајеви у исто вријеме), путем од можда пола метра, можда стотину свјетлосних година. И колиба се пред њим завртјела у ваздуху, као да плеше.

„Бестрага! Неће за ово пјесма помоћи. Па, била си добра, мала! Пожељела бих ти срећу, али бојим се да не урекнем", рече вјеверица и малом канџом пререза себи грло. Колиба се спусти на земљу истог часа кад врела, тамна крв дотакну хладну, блиједу траву. Научница климну – као у сну, ишла је одувијек знајући да ће вјеверица умријети. (Није имала времена за жаљење, а и да јесте, не би жалила. У домовини кошмара чак ни људско биће не може очувати милост. А онда су се отворила врата.

Закорачила је у празнину. Не могаше да дише, али јој то није било потребно, мада је страшно бољело да се гуши а да не умире. Било је мрачно, и хладно, и тихо, и суво, и једва да је у даљини могла да види звијезде.

„Види, види, види... Шта је то маца довела на вратанца!"

Три гласа проговорише као један, и разнијеше се вакуумом, јер ваздуха није било. Бјеху то дубоки, древни гласови, старији но било који звук. Из дубине и мрака, Гладна Пропаст се уздиже, гигантска као вјечност. Бјеше дуга, и мршава, и не бјеше ни мало меса на њеним бесконачним удовима. Кожа јој бјеше боје коре планета – лава црвена као код новонасталог планетоида, смеђа као земља, сива као леш мртвог свијета. Бијела коса јој се простираше унедоглед, састављена од леда и маглина, посута новорођеним плавим звијездама. Чељусти јој бјеху бесконачне, зуби састављени од гвоздених метеора и камених астероида. Умјесто минђуша имала је супернове; умјесто огрлице стотину комета, а умјесто прстења на канџама је носила галаксије. Бјеше одјевена у шуме и небеса, у тло и огањ и мора, у лешеве и ноћи и сјај, у зиме и године, и царства и судбине. А умјесто очију имаше двије црне рупе.

Њено знање, њена старост били су страшнији но вријеме и гравитација, тежи но судбина и смрт. Знала је да ништа не може да се пореди са створењем испред ње, које је видјело галаксије како се рађају и умиру, које је било древно на почетку времена и које ће надживјети стварност, које је играло и играће пресудну улогу у оба догађаја. Оно је било свуда, извор и крај свега и свачега, и добро и зло, елементи и закони физике и живот, који су потекли од Ње. Била је прелијепа као васиона и ружна као загађење.

„Знамо зашто си овдје. Желиш магију, чудо, лако рјешење за проблем који је твоја раса створила. Вапиш да ти универзум понуди рјешење. Да се проблем поправи сам од себе, и да сви наставе својим путем. Као да људи нису ништа криви, као да та

ваша мала, безначајна планета неће ускоро пропасти и бити препорођена. Као да се све грешке могу исправити махом руке, макар биле грешке милиона и милиона."

Научница није ни пробала да се бори. Знала је да се њене јадне мисли не могу супротставити овом древном, бескрајном, гладном створу. Жеља неће зауставити земљотрес, или торнадо, или цунами, или оживјети мртве а, на крају, и сами снови долазе из природе и у њу се враћају. Само је слушала и пустила своју љубав према Земљи да сија, слушала и пустила Мајку Природу да процијени да ли су њена дјела вриједна похвале.

„Данас смо добро расположени. Ево! Отвори бочицу, и озонски омотач ће се вратити у првобитно стање."

Научница је некако знала: у њеном џепу налази се бочица, мала, чиста и вриједна као суза. Знала је: мора да чека. Из древних чељусти роди се вук, висок као бизон и саткан од мећава и ледених доба, од по ларних области и вјечног мраза, и крену ка њој. Простор између њих поста празан кањон.Смрт је отворила врата колибе, и смрт ће је вратити у људску стварност.

„Када вода поново потече овим кањоном, а пепео падне са неба, вратићеш се." Научница климну, и кћи шуме се створи поред ње.

„Дрво гори, а лед се топи", рече научница и кћи шуме климну и насмија се, смијехом прелијепим као бујање и препород шуме у мају.

Научница је гледалу у своју чудну дружбеницу и призва све своје жеље, све страхове и сав бијес и мржњу, и љубав, и наду и пусти их да лете до кћери шуме. Вук јурну на кћер шуме, и ова букну у плави пламен, и поста пепео, а вук ријека која понесе научницу горе, горе, горе...

Отворила је очи, и нашла се у давно изгорјелој шуми, с локвом хладне воде око кољена, а рука у џепу јој је стезала бочицу. Ходајући, кроза сузе гледала је град, универзитет, колеге... Сви су јој вјеровали: јер природа јесте, и не зна за лажи. А она је у рукама стезала дар саме Мајке Природе. Чим је подигла чеп, као да су десетине, стотине година загађења побрисане. У тренутку. И опет су јој сви говорили да траћи вријеме, само сада јер је све у реду.

Сахранили су је на тлу некадашње шуме, сада голог, спаљеног земљишта. (Људи су тако смртни, зар не?) Свијет се кретао даље.

Фабрике су радиле. Више аутомобила је возило брже. Више људи је чешће палило цигаре; и прскало се спрејом за косу и дезодорансом и парфемима – јер је сада све било у реду. Да се рупе опет појављују, нико није вјеровао јер су научници давно

ријешили тај проблем. Они озбиљнији тврдили су да већ постоји рјешење, само треба да га поновимо.

Она Древна, Гладна Пропаст, Вјештица Дубина, Мајка Природа обухватила је Земљу док је јадна гола планета још горјела. Фркнула је са своја три гласа и разјапила чељусти, прогутавши је у једном залогају, као да гута зрно грожђа или, пак, боровнице. Доље, доље, доље, до самог дна... А онда је испљунула велику врелу ствар без атмосфере и воде и континената, и ставила је на мјесто некадашње Земље, чекајући да живот поново почне.

„Да видимо да ли ће овај пут пазити мало!"

Сергеј Павловић, IIл

(шк. 2016/17. г.)

***

15. септембра 2087. г.

Драга Ана,

Послије дуго времена, коначно сам одлучио да ти опет пишем. Ни сам не знам зашто, али пишући заборављам на стварност и свакодневне проблеме, и чини се као да си још увијек ту. Вјероватно не можеш ни да претпоставиш како је код куће данас. Мада, још док си била овдје, могло се видјети у ком правцу ствари иду.

Живот који смо познавали као мала дјеца није ни по чему сличан ноћној мори коју сада живимо. Откад смо се посљедњи пут видјели, све иде нагоре. Свијет се промијенио. И земља, и ваздух, и сунце постали су нам непријатељи.Чини се као да је цијела природа против људи.Али ми смо криви за то, јер се свијет није промијенио сам од себе. Људи су га промијенили и, ако мене питаш, осудили на пропаст.

Све је почело врућинама. Сигурно се сјећаш неподношљивих таласа врућине који су немилосрдно заробљавали људе у њихове домове, претварајући ово мјесто у град духова. Сада је сваки дан такав, од зоре до сумрака, било љето или зима. Током дана не напуштамо стан – кажу да само десетак минута излагања дневној свјетлости изазива опекотине. Зато живимо у ноћи. Једине зраке сунца угледамо у рану зору и сумрак. Тада се попнем на врх нашег солитера и чекам, а када дође тај тренутак, затворим очи – тада осјетим благу топлину сунца. И коначно: спокој. Осјетим се истински живим. Тих неколико минута су постали једини тренуци среће у мом животу.

Понестаје воде, ријеке пресушују, животиње умиру и плодна земља која нас је одувијек хранила постала је прашина. Најгоре од свега су болести које је изазвало зрачење, али тај отров си и сама окусила. Толико је живота изгубљено, и све више их се губи.

Што се нас троје тиче, не догађа се много тога. Не разговарамо пуно, а имам утисак да мама често размишља о теби. Ја најчешће проводим дане читајући. Помало и свирам, али све је већ почело да ми досађује. И тата се промијенио. Стално размишља на који начин да нам обезбиједи само најосновнија средства за живот. Времена су тешка, никад тежа. Продали смо Џимија. Волјели смо га, али у борби за опстанак нема много користи од робота. Када падне ноћ, обично заједно са свима излазимо на улице. Понекад цијелу ноћ проведемо у граду, на свјежем, хладном ваздуху, а онда преспавамо дан.

Узбуђен сам – сјутра би могао бити дан који ће коначно разбити ову убитачно досадну свакодневицу. Ако ме врућина, зрачење или недостатак воде не убију, досада сигурно хоће. Кажу да је сјутрашњи дан, шеснаести септембар, посебан; да је повезан са свим што нам се догађа. Сви су позвани на скуп сјутра увече. Рекли су да ћемо добити одговоре.

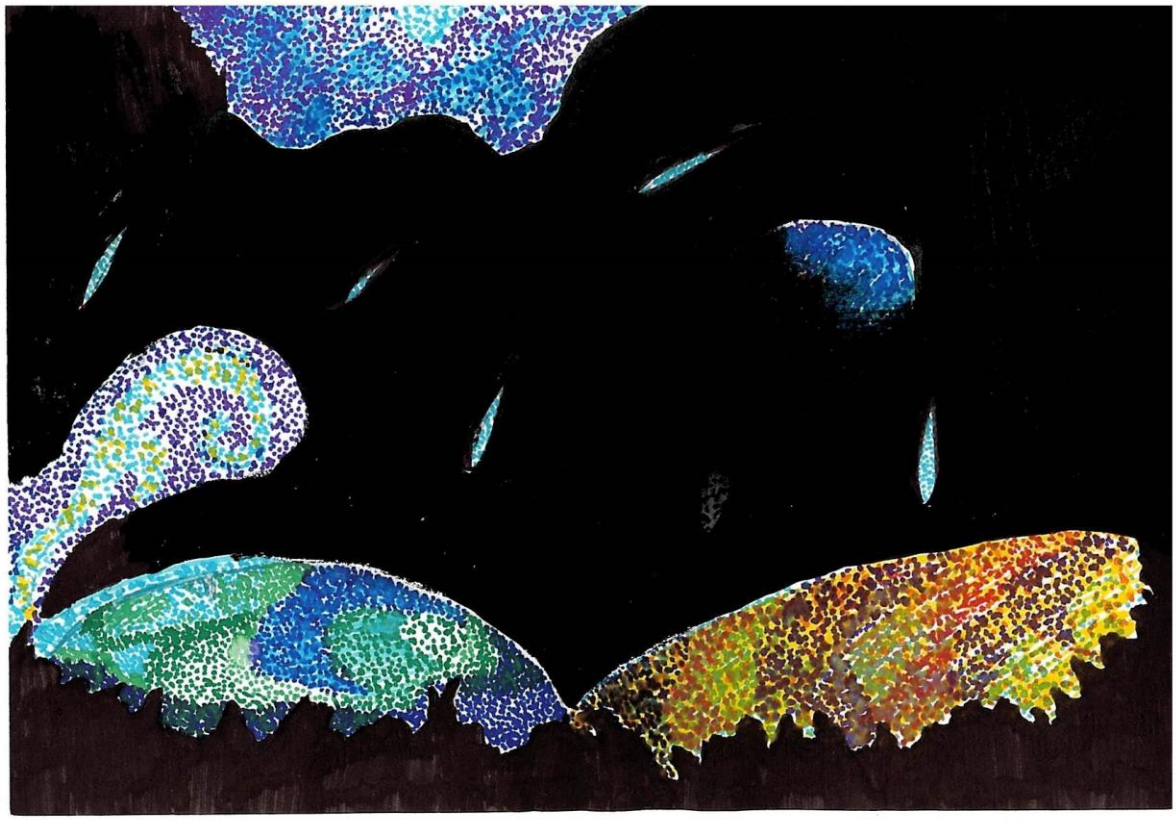

16. септембра 2087. г.

Драга Ана,

Прошли су мјесеци откад се није десило ништа неуобичајено у граду. Данас, међутим, коначно имам о чему да ти причам.

Синоћ смо се вратили кући пред саму зору. Пријатна свјежина ме је, као и у свако свитање, преварила и помислио сам да би сунце могло одједном опет засијати над градом, пријатељски, као некада. Око седам сам легао да одспавам. Тек што сам заспао, пробудило ме звоно на вратима. Био ми је потребан тренутак да схватим шта се дешава, пошто не памтим када се посљедњи пут у нашој кући чуло звоно. Ошамућен, погледао сам кроз кључаоницу. Уопште нисам гледао ко је на вратима, те сам им дао знак да се отворе. Преда мном се налазило седморо људи – двоје одраслих и петоро дјеце у поцијепаној одјећи, црвене коже и попуцалих усана. Стајао сам збуњен и гледао их. Нисам знао шта да кажем или урадим.

„Треба нам само мало воде", рече човјек.

Дао сам им знак руком да уђу, и даље не говорећи ништа. Они стадоше насред трпезарије, а ја сам кренуо према фрижидеру. Отворио сам га: у доњој полици стајало је осам већих боца воде. Сваком од њих дадох по једну и жени кутију воћа. Нисам им могао пружити ништа више. Послије десетак минута захваљивања, отишли су. Могао сам и даље да их чујем како говоре: „Хвала вам, бескрајно вам хвала!"

Мама и тата су устали око један. Мама је синоћ опет плакала за тобом. Мислим да се опоравља. Мало пошто су устали, отворила је фрижидер и рекла:

„Гдје су нестале боце воде које су биле овдје?"

Морао сам да објасним све. Након моје приче, тата је почео да говори о томе како не можемо да бринемо о другим породицама јер и сами једва преживљавамо, и остало. Мама је стала на моју страну. Избила је озбиљна свађа. Можда те чуди такав повод за свађу, али свака кап воде је у данашњем свијету драгоцјена. Ријеке и извори су пресушили, а кише готово да нема. Свака боца довози се овамо са највиших планина, горе на сјеверу. Док сам их слушао, успио сам да схватим да у кући није остало више нимало воде, осим једне боце коју нисам дао породици бескућника. Уплашио сам се. Опасно је остати без имало воде у оваквим условима. Одлучио сам да што прије донесем кући још. Нисам смио чекати мрак. Док су се њих двоје препирали, уграбио сам папир и оловку, написао кратку поруку и ставио је на сто испред њих. Нису ни примијетили. У поруци је било кратко извињење и обавјештење да сам изашао. Узео

сам из фиоке мало новца који сам уштедио протеклих мјесеци и бешумно се искрао из куће.

Први корак у град чинио се као спуштање на неку далеку, неистражену планету. Прошло је више од године од мог посљедњег изласка напоље током дана. Ноћ је превртљива. Она чини да све изгледа далеко, недостижно, скривено у сјенци. С друге стране, дан све открива. Задивљен погледом, не обраћајући пажњу на то колико је врућe, затегао сам пертле на патикама и потрчао. Нисам знао гдје идем, знао сам само да морам да трчим. Послије дугог заточеништва, трчање је било осјећај раван летјењу. Град је био празан, и непријатно тих. Једино су моји кораци реметили потпуни мир. Трчећи средином улице, тачно по бијелој линији која је раздвајала траке, прошао сам поред наше старе школе. Помислио сам колико ми недостаје стари живот и пријатељи. Готово да сам нас видио како причамо и смијемо се на клупи код источне капије. На њој је сада само лежало осушено лишће. Све се промијенило.

Када сам прошао поред школе, коначно сам могао да се оријентишем у простору. Сјетио сам се због чега сам уопште изашао из куће. Тада сам скренуо десно, према Складишту. Након неколико минута, почео сам озбиљно да се умарам. Вјеровао сам да је пут од школе до мостова краћи. Можда је до врућине. Осјећам се слабо и безначајно у сјенци силних небодера.

Већ сам почео да страхујем да сам промашио пут, кад угледах мост. Испод њега се налазило исушено корито ријеке. Док сам прелазио, коначно је дунуо благи вјетар, али када сам дошао на другу страну, примијетио сам нешто забрињавајуће. Кожа је почела да ми се црвени. Превише времена сам провео на сунцу. На сву срећу, Складиште је било на само пар минута од ријеке. Када су овакве врућине постале редовне, све продавнице у граду су се затвориле, макар током дана. Сада је то једино мјесто у граду гдје можеш пронаћи намирнице у то доба, па чак и воду. Послије Оазе, Складиште је највећа зграда у граду. Са сваке стране налазиле су се десетине малих отвора, који су личили на шалтере. Пришао сам једином који је био у функцији. Са друге стране стакла налазила се једна дјевојка.

„Пет боца воде молим”, рекао сам.

У доњем десном углу стакла отворила се мала рупа. Кроз њу сам предао новац и на руци осјетио ледени ваздух који се налазио унутра. Дјевојка је притиснула неколико тастера на компјутеру и послије неколико секунди воду су доставиле механичке руке кроз отвор. Дјевојка му је кроз исти отвор додала још једну малу кутију.

„Требаће ти и ово”, рече с осмијехом.

Узео сам је, радознао, а на њој је писало: *Мелем за опекотине*. Насмијао сам се и кренуо назад. Вратио сам се истим путем. Док сам стигао кући, био сам већ потпуно црвен.

Када сам ушао у кућу, затекао сам маму и тату како разговарају. То је био необичан призор. Знам да је чудно, али мислим да их је она свађа некако зближила. Док смо сви ћутали, били смо потпуни странци. Разговор очигледно зближава, макар био и свађа. Чим су ме угледали, почели су да причају како сам их уплашио и како не смијем више такве ствари да изводим, али све вријеме са неким благим осмијехом на лицу. У почетку сам био увријеђен што су тако спокојни док ја ризикујем живот да бих им обезбиједио воду, али онда сам схватио да још од твоје смрти досад никада нису били срећнији. И било ми је драго. Нису чак ни примијетили да сам сав црвен и врео. Остатак поподнева провели смо разговарајући, чак сам пропустио и залазак, нисам се пео на кров. Окупљање је заказано у поноћ, испред Оазе.

Чим се потпуно смрачило, изашли смо на улице. Шетали смо истим мјестима којима сам прије само пар сати трчао. Био сам у праву, град није личио на себе. Око двадесет минута прије поноћи били смо код Оазе. Цио трг је већ био пун. Та зграда личила је на огроман свемирски брод који је залутао на Земљу. Обична глатка коцка, без прозора и врата, црна. Својом једноставношћу је савршено прикривала цио један компликован свијет који се налазио унутар ње. Унутра је, мало након што си отишла, изграђено мјесто гдје ће живјети одабрани, поштеђени ужаса и разарања стварног свијета. Све што можеш замислити унутра постоји, и нико од њих нема потребу да икада изађе напоље. Ми који нисмо могли да купимо своје мјесто, осуђени смо на пропадање у свом несавршеном свијету. У сваком већем граду на планети изграђена је по једна. У поноћ, на једном од средишњих спратова отворила су се врата. Рефлектори су се упалили и изнад себе смо угледали сиједог човјека који је држао неке папире у рукама. Вјероватно је изабран за предсједника у Оази. Он се закашља, опусти кравату и поче да говори (покушаћу да будем што прецизнији):

„Добри људи овога града, сигуран сам да се сви већ одавно питате шта је узрок свега овога што нас је задесило посљедњих година. Ноћас, међутим, све дилеме биће разријешене. Све почиње давне 1987, прије тачно стотину година, на данашњи дан. Тадашњи научници уочили су смањење количине једнога гаса, озона, у нашој атмосфери. Схватили су, такође, да одређене материје које људи ослобађају у ваздух веома утичу на то смањење. Озон је планети неопходан, јер блокира већину штетног Сунчевог зрачења. Тако је 16. септембра 1987. године потписан чувени Монтреалски протокол, којим је забрањено коришћење свих супстанци штетних по озон.

Монтреалски протокол поштован је читавих четрдесет година, али онда су власти неколико земаља почеле да сумњају у тачност научних истраживања. То је био почетак краја. Једна по једна, државе су престајале да поштују забране – резултат је Земља какву данас знамо. Коначно, стотину година након доношења Монтреалског протокола, све државе су поново одлучиле да се уједине и заједно боре. Данас, међутим, по нашим истраживањима, више од двије трећине гаса је нестало из атмосфере. Тако је почело појачано зрачење, које је проузроковало болести милиона људи, а затим суше и све остало. Свјестан сам да је скоро свако од вас изгубио некога блиског, али овим мукама ће коначно доћи крај. Могу да вам обећам да ћете у наредних годину дана на својој кожи осјетити прве промјене набоље. Радујте се, јер бољи дани долазе!”

Нисам знао шта да мислим. Видјело се да нико нема појма на који начин ишта може да се поправи. Требале су им лажи којима би нас заситили и смирили незадовољство на неко вријеме. Цио трг је дигао руке увис, и почео да се радује и кличе. Понесен буком и повицима, и ја сам почео да аплаудирам, али знао сам – дани су нам одбројани. У глави ми се појавила слика: неколико људи слави уз шампањац, мислећи да су уштедјели много новца и да су тако ријешили своје проблеме. Не знају да су цијелом човјечанству потписали смртну казну. Пожелио сам да могу, бар само на један трен, да се вратим уназад и упозорим људе на то шта ће изгубити. Сада је, бојим се, касно за исправљање грешака.

Ипак, с друге стране, можда ћемо убрзо поново бити заједно. Ти, мама, тата и ја.

Ђорђије Петровић, Ix
(шк. 2016/17. г.)

СА КРЕАТИВНИХ РАДИОНИЦА...

МОРФОЛОГИЈА: ВРСТЕ РИЈЕЧИ, ЊИХОВА ЗНАЧЕЊА И ОБЛИЦИ

(IIл, шк. 2016717. г.)

ИМЕНИЦЕ

ВЛАСТИТА ИМЕНИЦА: О какву причу имам вам за рећи,
Какво знање послије ње ћете стећи!
Да вам се представим, гдје ми је култура:
Зовем се именица, а сад авантура!
Понешто о себи рећи ћу вам кратко,
Да вам не досади и да буде слатко.
Шта да вам кажем, одакле да се почне?
Моје ријечи би сада да буду сочне!
Моја је љепота велика и важна,
А не као других, небитна и лажна,
Категоришу ме род, број (зар?!) и падеж,
Ђаци их све знају, баш им нијесу давеж.
Моја су значења итекако важна,

Видите ли сада колико сам снажна?
Другарица апстрактна нешто ће вам рећи,
Њена ријеч ће сваку главу да усрећи.

АПСТРАКТНА ИМЕНИЦА: Проглас, проглас! Сазовите скуп,
Десио се тако страшан преступ!
Наше царство намјеравају напасти
Они придјеви, те лишити нас части!
Инвазија на нас велика се спрема,
Нек се опреми свака фонема, графема!
И поред свега, немојмо поклекнути,
Нови суфикси и префикси ће изникнути!
Покушавају нас свргнути чак и замјенице,
Некадашње наше добре дружбенице!
На кога ће се ослонити живо ме занима,
Можда се буду удружиле чак и са прилозима.
Придјеви од нас већ све су преузели,
Падеж, број, промјену, још и род цијели!
Једино по чему остадоше аутентични
Тај је њихов суперлатив вјечни.
А тек прилози, наши пратилачки елементи,
Исти к'о и придјеви и њихови акценти,
До бедема града нашега су пошли!
Наставци за облик нашој војсци већ су дошли,
Те њима остаде само сирова основа...
Побиједићемо, не одустајмо од снова!
Као предводница ја апстрактна,
Осјећам: ситуација је алармантна!
Заједничка именице, народа представнице,
Нудиш ли какве мудрости, моја поданице?

ЗАЈЕДНИЧКА ИМЕНИЦА: Надви се над нама врло тешко вријеме,
На наша леђа стављено је бреме,
Хоће нашу славу да замрсе
Они који немају ни именичке врсте.

Наша прва, друга, трећа, и четврта,
Њихова – понекад и обична црта.
Наше царство хоће да уруше,
Нису ништа друго до љубоморне душе!
Неке од њих немају ни множину,
Виде нашу раскош, па као крап зину!
Зар на нас које представљамо важне ствари
Неко жели руком да удари?!
Живот, снови, нада, смрт!
Зар је на баш све највеће мач упрт?!
Нисам такво нешто очекивала ни најмање,
Да због зависти нечије започне се клање!
А посао везника очас ријеше зарез и тачка,
Нису ни мачји, но кашаљ од мачка.
С нама више синтагме да праве неће,
Одузеће нам, вала, баш пуно среће!
Мисле да ћемо само да их гледамо,
Наше богатство тек тако да предамо.
Ако тако мисле, варају се грдно,
Такво непоштовање и за њих је чудно,
Ал' да причу скратим и не дужим више,
Јер овако нешто постало је клише:
Оправдаћемо нашег имена величину,
И послат' их назад – у непромјенљивих ријечи тмину!

(Милена Благојевић, Ксенија Бошковић, Василије Боровић)

ЗАМЈЕНИЦЕ

Замјенице су промјенљиве ријечи,
Сви професори језика ће то рећи.
Упућују на предмете, појаве и лица,
То је основно значење замјеница.

Граматичке категорије везане за замјенице,
род су, број, падеж и лице.
Иако замјеница другу ријеч не замјењује,
Тај назив још од античара опстаје.

Именичке и придјевске замјенице имамо,
Тако их према функцији дијелимо.
Према значењу их осам има,
Придјевске с придјевима мијеша већина.

Код именичких се личне и неличне јављају,
Друге ријечи се на њих наслањају.
Ја, ти, он, она, оно и њихова множина су личне,
Док *ко, шта, неко, нешто* спадају у неличне.

Имамо и *себе/се*, за свако лице,
Спада у личне замјенице.
Свако, било ко – опште су неличне,
А *нико и ништа* су одричне.

Код придјевских имамо опште, показне и присвојне,
Као и одричне, неодређене и односно-упитне.
Придјевско-замјеничку промјену имају замјенице ове,
Одређене и зависне – уз именице стоје.

(Балша Брковић, Лејла Дураковић, Андреј Ђекић)

БРОЈЕВИ

(Пет и Три су браћа а Седма им је старија полусестра. Седма нешто пише по табли. Пет одједном бане у собу, љут, и сједне на столицу прекрштених руку и спуштене

главе, а за њим улази Три, сједне поред њега и прекрсти ноге. Седма се зачуђено окреће и гледа их.)

Седма (*обраћа се Три*)**:** Ооо, шта си сад урадио? Знам да си опет нешто направио.

Три (*ноншалантно*)**:** Ја? Хахахах зашто мисл...

Пет (*виче*)**:** Немој, молим те, опет да се правиш као да ниси са ове планете, молим те! Уопште не заслужујеш да будеш основни број! Не могу да вјерујем да морам да будем у истој врсти са тобом! Понекад пожелим да сам имен...

Седма: Хеј, хеј, нећемо тако! Нема потребе за таквим ријечима. Пет, нећу више никада да те чујем да изговориш нешто тако!

Пет: У реду, али само хоћу да се зна да не желим више да трпим његове грозне коментаре!

Седми: Какве коментаре? Јој, јеси ли га то опет задиркивао зато што се дружио са бројним именицама? Колико пута треба да ти кажем: оне су добри људи, пардон, ријечи. Долазе из фине породице, ништа не шкоди да се дружимо са ријечима ван

својих кругова. А што се тога тиче, па оне су вам и најближи род послије нас редних бројева и збирних бројева.

Пет: НЕ! Данас нисам ни био са њима! Нас двојица смо изашли напоље и из чиста мира је почео да смишља неке неслане шале и да бројевима које смо сретали прича о мени... *(глас му се прекине, окрене столицу и окрене им леђа)*.

Седма *(уздахне, окрене се ка Три)***:** Само ми реци шта си урадио!

Три: Слушај, нисам ја крив што је он буквално непотпун број, хахахах. Нисам рекао ништа што није сува и проста чињеница!

Седма: Чекај... мислиш зато што је... (*нагне се ка Три и почне да шапуће*) непромјенљив?

Три: Јесте Хахахах! Млади господин је коначно и сам то открио синоћ кад је покушао да прави неке синтагме са именицама. Јутрос је тражио да изађемо напоље да ми се, као, исповиједи... замисли! Никад прије се нисам тако слатко насмијао... Јадничак!

Пет *(љутито)***:** Још увијек сам ту!!

Три:Ти јеси, али гдје је твој облик у, рецимо, дативу?

Пет *(Седмој)***:** Видиш ли ти шта ја морам да трпим на дневној бази? Неподношљив је!

Седма: Пет, драги, пусти га, само је љубоморан што је његова деклинација тако монотона и обична...

Три: А зашто се ти уопште уплићеш? Шта је са тобом? Подсјети ме, бјеше ли ти у категорији која нема своје ја, која се увијек слаже са неком именицом и којој је увијек потребна именица на коју се односи и због које ће уопште имати икакво значење у неком контексту? *(Седма има љутит израз лица, али ћути.)* Тако сам и мислио! Остави основне бројеве да рјешавају сами своја посла! На крају крајева, зовемо се „главни" с разлогом!

Седма *(виче)***:** Слушај ти, ако ћеш само да се надвикујеш са мном и са њим, слободно можеш да одеш истог тренутка! Не заборави да сте у мојој кући!

Три: Добро, добро, али ни ви немојте заборавити неке ствари (*смјешка се помало злобно и оде негдје мало даље да сједне*).

Седма: У реду сад, Пет, јеси ли се смирио мало? *(Пет слабашно климне главом.)* Можеш ли ти да ми кажеш цијелу причу? Шта те мучи? Ако је Три једини проблем, нема мјеста за бригу.

Пет: Па, овако, синоћ, кад сам размишљао о неким падежима и стварима, схватио сам да ја уопште нисам промјенљив! Сви основни бројеви прије мене јесу, и по роду и по падежу... по свему! А ја? Уопште не могу да се мијењам! Хтио сам да се пожалим...

(викне гледајући значајно у Три) ОНОМЕ ТАМО, а он је само почео да се поиграва мноме и да ме исмијава... И оговарао ме са другим бројевима... Чуо сам их!

Седма: Слушај, тачно је да си непромјењљив. Али, зар те то не чини посебним? Други морају да мијењају себе да би се уклопили, а ти си савршен баш такав какав јеси. Зар то није добра ствар?

Пет: Молим те, немој да започињеш ту причу! Такав одговор сам могао да добијем и од лажно емпатичних бројева на интернету. Мени просто нема спаса... Читавог живота ћу морати да останем само Пет, сви ће ме знати само као... „Пет". То је све што јесам, и све што ћу икада бити.

Три *(безобразним тоном, као за себе, али довољно гласно да га сви чују)***:** Тачно знам шта ће сад да му каже.

Седма: Ти се више нећеш никоме обраћати таквим тоном, чујеш?! Пет, мили, ако ти је лакше, и сви бројеви послије тебе су непромјењљиви. Дакле, ипак си у већини.

Пет: А зашто онда прва четири броја имају ту неку привилегију да се мијењају? Чиме су они то заслужили? Говориш „ако ти је лакше", дакле признајеш да је лоше што не могу да вршим деклинацију?

Седма: Како си тежак! Размисли само о овоме: у инструменталу себи можеш само да додаш предлог „са", и посао је завршен, зар не? То је, технички, нека врста промјене... хехе...

Пет: Мислиш као „Сијечем са пет ножева"?

Седма *(фрустрирано стави главу у шаке)***:** Не, нисам то мислила... Али да, може, како год је теби лакше! Видиш? Није све тако лоше кад си непромјењљив број!

Пет: Дакле да бих био у неком падежу, требају ми предлози? Па шта је сад ово? Јесам ли ја сад неки број са посебним потребама? Је ли то нека врста хендикепа?

Седма: Не, не, наравно да није!

Три: Само га ти варај том причом! Предлози му уопште не помажу! Ако они рјешавају све, Пет, одговори ми на оно питање, гдје је твој облик у дативу? Хахахахах...

Пет: Ето, Седма, видиш да ми нема помоћи!

Седма *(иронично)***:** ХВАЛА ТИ ПУНО на том коментару, Три, управо сам хтјела то да поменем. Пет, гледај на то овако: знаш оне своје пријатеље бројне именице?

Три: Одувијек ми је било чудан. Стално је са њима. Превише времена проводе заједно. Више него именице и придјеви... хахахахах...

Седма: Е, па, постоји разлог зашто сте толико блиски. Ако желиш да искористиш себе у дативу, само питаш једну од њих да ти помогне. Петорица, петоро, било која, оне ти заиста могу пуно помоћи, вјеруј ми.

Пет *(љут, устане)***:** Аха!! Знао сам да ћеш да одиграш ту карту, Седма! Немој да покушаваш да ме превариш! Све што си ми рекала сам прочитао јуче на интернету! Те твоје именице које толико помињеш, могу да се користе само за људе а и...

Седма: Али...

Пет *(не дозвољава јој да проговори, наставља)*: А и важе само за мушки род! Какав је то сексистички језик! Нико није предвидио облик за женски род, је ли? Ја то не желим да трпим! Ако сладолед треба да се да трима дјевојчицама, то може, а ако је дјевојчица пет, онда сладоледа одједном више нема? Каква је то дискриминација? Зашто сам морао да се родим као непромјенљив број, зашто имам тако лоше људе, пардон, ријечи, за браћу? Ово је неподношљиво! *(удаљи се мрмљајући љутито себи у браду)*

(Седма је током његовог монолога бивала све нервознија; сад одахне и преврне очима.)

Три: Не могу да вјерујем да је коначно отишао! Заболјела ме глава колико је викао.

Седма: Хахаха... ни ја. Вјероватно ће ићи да се жали својим другарима на интернету, јадничак.

Три: Хахахах... сигурно. Него, пусти њега, имаш ли неки добар филм да погледамо?

Седма: Имам прави за Пет, Петог, или како би већ хтио да се зове у акузативу.

Три: Како се зове?

Седма *(саркастично)***:** Јадни тужни усамљени размажени непромјенљиви број.

Три: Дакле и о њима су почели да праве филмове! Интересантно!

Седма: Срећом, још нису! Гледаћемо Титаник!

(Јулија Ђоковић, Угљеша Ђурашевић, Јелена Ђуровић)

ПРИДЈЕВИ

Очи су моје
пуне топле браон боје.
Косе су њене замршене, мрке
и блиставе од росе.
Огрлица може бити бисерна,
стаклена, златна, сребрна.

Како то запажаш?
Без мене штошта не би могао да раздвајаш.
Уредан, вриједан и мио,
при руци сам ти увијек био.

Уз именицу сам стао –
да би ме свако лако препознао.
Не стидим се ко сам,
јер сам увијек храбар и придјев поносан!
Толико сам јак
да ме и без именице није страх!
Толико сам јак,
толико сам способан!
И без именице кад ме ставе,
род и број се труде
да свој посао обаве!

За падеж, род и број
везује се сваки облик мој.
Обично именица одређује њих,
а не бих да зависим од других.
Поређење, односно компарација,
једна је од мојих специјализација!
Тек – оно што све ове главне кида:
ја могу бити, уз неки услов, ето,
одређеног и неодређеног вида!
Чије, какво и од чега је што –
одређујем ја!
Ах, велики је значај придјева!

(Милица Фатић, Марко Јоксимовић, Стефан Инић)

ГЛАГОЛИ

I

Оњегин: Чути, кнеже, да ли ти моћи мени казати, ко је жена са плавим шеширом?

Кнез: А она... Оњегине, дуго те неће бити у граду. Ја се будем оженио.

Оњегин: Ти? Нисам о томе чути. Него рећи ти мени, колико има како се та радња свршити?

Кнез: Трајаће, ево, већ два љета.

Оњегин: А којом?

Кнез: Ларином, Татјаном. Знаћеш је ти?

Оњегин: Ми бити сусједи онда на селу. Мало је то мјесто, те свако свакога знати, па и стање и збивање у кући свакој, прије или касније, све се дознати.

Кнез: ’Ајде, онда. Обрадоваће се кад те буде видјела.

II

Кнез: Татјана драга, погледај ко ће нам доћи у посјету. Како ће свијет бити мали! О, извиниће те ме на тренутак.

(Кнез одлази.)

Оњегин: Татјана, пуно времена пролазити. Од онога догађаја мој се живот из коријена промијенити. О, Татјана, вратити ми ви сва она сјећања! Бити глуп и суров према вама! Вашу љубав искрену, чисту, не знати цијенити тада, него кајати се сада, није ли очигледно? Радити, будити се, дисати, живјети – све без вас то је безвриједно. Дати ми бар мало наде, говорити да вољети и даље... Татјана, са мном за осјећаје старе!

Татјана: Оњегине, живот мој бијаше мучан и сва ова раскош мени ништа не вриједаше. Све што имам ја бијах дала за један тренутак роднога села. И зашто да сам крила: да, вољех и даље. Али, драги мој Оњегине, давно ли је прошло то вријеме, давно свршени бјеше ово облик приче! У снове моје много пута силажаху сцене ове. Ал' ја не могах, не смјех, па и не хтјех сањати више дјевојачке снове!

Оњегин: Ал', Татјана, схватити, као на медијални глагол твоја воља не може утицати. Заљубити се јеси, истински, стварно, и знати: ситуација не изгледати бајно, али ми моћи заједно, трајно.

Татјана: Кроз времена, промијенила се жена ова. Та Татјана, гдје бјеше сада она? Не бијаше више оно наивно дијете. Знала сам, љубав нисам могла зауставити, трајала је док трајах ја. Нити сам је могла другом дати, али могах је барем одглумјети.

Оњегин: У вашем лицу јасно вам се видјети – не бити срећни...

Татјана: У једнину ово скупих, нисам била дужна више да вас трпим. К'о што бјех ја тада, одбијени сте ви сада. Ја кнезу бићу повјерена, и била сам му остала вјерна жена. Све у животу једном на наплату мораде да дође, а сада Татјана морала је да пође.

(Кнез улази)

Кнез: Е, опростићете ми што ћу се овако дуго задржати. Пријатељу, будем се испричао некако. Да ли ћу ја то можда нешто прекинути?

Татјана: Ма, не, разговор бјеше тренутно свршен. Господин Оњегин рече: важна посла имао је. Морао је да пође. *(Оњегин одлази.)*

(Минеа Капицић, Зорана Крачковић, Балша Кнежевић)

ПРЕДЛОЗИ

(*Дина и Мартина стоје и чекају. Лука утрчава задихан и уморан.)*

Л *(уздише)***:** Ух.

М: Гдје си досад?

Д: Што је с тобом? Због чега касниш?

Л *(и даље дахће)***:** Ух, ишао сам **ПРЕМА**, **ПРЕМА**...

М: ПРЕМА бољој будућности?

Д: ПРЕМА томе?

Л: Ма, не, не, него **ОКО**, **ОКО**...

М: ОКО? Јаје на око?

Д: ОКО свијета?

М: ОКО своје осе?

Л: Ма, не... јао! Све је то **ЗБОГ**...

М: ЗБОГ забаве?

Д: ЗБОГнас?

Л: Ма, не, не... Ово је све **РАДИ**...

М: Радијације, рекреације?!

Д: РАДИ Сорје?

М: РАДИ Јелене Карлеуше?

Д: РАДИ Лукаса?

Л: Ма ишао сам **НА**... **НА**...

М: НА пут око свијета?

Д: НА све или ништа?

М: НА велико мијешано?

Д: НА Цецин концерт?

Л: Ма, ишао сам на хиподром и... и...

Д: И шта?

Л: И нека будала ме узјахала!

М: И шта си ти учинио онда?

Л: А шта сам могао? Стигао сам на циљ трећи!

М: СА медаљом, или **БЕЗ** ње? **О** томе размишљам!

(Дина Курпејовић, Лука Манојловић, Мартина Латковић)

УЗВИЦИ

Знате, то није правилно, нимало. Шта то? Не претварајте се, молим вас. То како нас третирате. Како нас ниподаштавате. Као да нисмо праве ријечи! Као да нисмо једнако важни, једнако корисни.

Ми смо скупина гласова, истина. Не поричемо то сада, пред вама, нисмо порицали никад прије, нити ће то ико икада доживјети. Једноставни смо, истина жива! Попут браће везника и другарица ријечца, ми смо једноставне, непромјенљиве ријечи. То није никаква срамота! Штавише, ја бих то навео као једну од наших главних предности и врлина. За разлику од неких „узвишенијих" група, ми смо много поузданији.

Ах, јао, о, ој! Нисмо нешто претјерано лијепи, знамо. Али не набијате нам то на нос! И, молим вас, немојте ни у сну да тврдите да смо бескорисни. Ми смо ријечи, а не људи. Ако нема користи од нас, не можемо ни да постојимо. Али присјетите се картарктичке функције језика, молим вас! Шта бисте радили да нема нас, да вам омогућимо да изразите своја осјећања, своја стања? Да нема **шиц** и **иш** да тјерате мачке? Знате ли колико ономатопеја постоји због нас? А да не причам о глаголима и именицама који су изведени из нас. (То неће признати, срамота их, као што је многу господу срамота да признају да долазе са села.)

Настајемо спонтано, и тек након што генерације прођу, и постанемо устаљени у рјечнику, остале ријечи прихватају да смо и ми важни. А и онда се подругују и тврде како смо укалупљени, како смо, практично, без значења или сасвим једнозначни. Чиста лаж, кажем вам! Зар није **ах** и слагање и негодовање? **Јао** – страх или изненађење, јад или бол?

Питам се јесте ли икада чули за пух-пух теорију? Па језик је и настао из инстинктивних људских звукова, осјећања и инстинкти родили су говор! И те прве ријечи, младе и невезане граматичким правилима, били смо ми, баш ми! Ми смо борбени урлик, врисак у тами, гроктај среће. Барем за толико заслужујемо поштовање!

Неки ће можда рећи да нисмо објективни. Да је то само теорија. Али, реците ми, зар није то највјероватнија претпоставка – зар људима емоције нису најважније, зар их оне не покрећу једнако колико храна? И кажите ми, молим вас, да ли се ико супротставља када се именице називају владарима језика, када глаголи тврде да су они основа комуникације?

Само да се разумијемо, ми не позивамо на промјену система! Сви смо ријечи, темељ језика, тог чуда, без којег људи нису људи. И сви ми имамо улогу, једнако

важну. Једино што вас молимо је да обратите пажњу на нас, да нам одате поштовање које одајете другим ријечима. Је ли то превише?

(Лола Меденица, Александар Мијајловић, Лука Накић, Сергеј Павловић)

ВЕЗНИЦИ

Везници су непромјењива врста ријечи која, као што мостови повезују људе са супротних обала ријеке, повезују ријечи, синтагме и реченице.

Према томе које реченице везују, дијеле се на:

– **напоредне**, који везују независне реченице, и могу бити: **саставни** (и, па, те, ни, нити), **раставни** (или, било, вољa), **супротни** (а, али, него, но, већ), **закључни** (зато, дакле, стога), **искључни** (само, осим, једино);

– **зависне**, који везују: **временске** (кад, док, пошто, чим, прије него што), **начинске,** тј. **поредбене** (како, као да, него што), **узрочне** (јер, будући да, пошто, кад, зато што), посљедичне (да), **погодбене/условне** (ако, кад, да уколико), **допусне** (иако, мада, премда, макар, ако и), **намјерне** (да, како би, нека, да би), **изричне** (да, како, што) зависне са главним реченицама.

По настанку везници могу бити:

– **прави** – ријечи које су само везници: а, ако, и, или, иако, па, док;

– **неправи** – ријечи неких других врста *у служби* везника:

а) упитно-односне замјенице (ко, шта, који...)

б) замјенички прилози (гдје, када, како, пошто)

в) ријечце (нека, да, ли)

г) везнички изрази (с обзиром на то што, под условом да, у случају да)

(Ива Перишић, Бранко Поповић, Анђела Радоњић)

ПРИЛОЗИ

Прилог за вријеме: Ми, прилози, мало смо другачији од осталих. Кроз историју су сви, чак и најбољи лингвисти имали проблема са нашом категоризацијом. Али, такви смо! Не можемо се промијенити, колико год то жељели. Ја понекад чак, овако самостално, имам и функцију: прилошка одредба за вријеме! А кад у исто вријеме и моји рођаци постану, онако, функционери: прилошка одредба за мјесто, прилошка одредба за начин, количину и узрок! Е, онда смо моћни!

Прво ћу представити себе. За себе бих рекао да сам умјетничка душа. Јер, вријеме је апстрактан појам и ја нисам ништа више до субјективни осјећај људи. Стално ми говоре да се мијењам, али нисам ја тај који је рекао: 24 сата старо **данас** ће бити **јуче**, а **сјутра** ће бити данас, а **јуче** прије старог данас ће бити још старије и зваће се **прекјуче** и... све ме то превише збуњује. Оно што је другима „само још један прилог за вријеме" за мене је егзистенцијална криза. Јер и у току једнога дана ја се много пута промијеним. Па, ако сам се звао „**сада**", послије пет минута ћу се звати „**касније**", а прије свега тога био сам „**раније**", „**некада**" „**прије**", „**љетос**", „**зимус**"... и то са глаголима. Тек понекад се неком од нас посрећи да нас обасја сунце неке именице. Чини ми се да би ми било лакше да сам прилог за мјесто. Увијек ми се чини да чујем сат, који једнолично, досадно, понекад и бучно куца.

Прилог за мјесто *(долази)*: Чујем да ме неко помиње, па сам одлучио да се **овдје** одмах нацртам. Ох, па ви ме не знате? Дозволите да се представим на овој великој позоришној сцени, баш овдје, **гдје** су снови многих потнули, и тону дубоко, све дубље, до самог дна... Морам се вратити у реалност. Знате, није лако када сте стално на граници између стварног и свијета умјетности. Сада, да почнем своју повијест. Мој живот је одличан. Могу бити шта год желим, и најбитније – **гдје год** желим. Али, као и сви остали прилози, ја сам у несрећном браку са глаголима, који ме спречавају да достигнем свој пуни потенцијал. Лингвисти никада неће ни наслутити колико су прилошких срца сломили. Ето, стајаћу као и досад **овдје**, понекад тумарати **лијево-десно**, **горе-доље**, и ићи **тамо гдје** се од мене тражи. Када мало боље размислим, мој живот и није баш одличан... Чак и кад имам функцију!

Прилог за начин *(прилази журно)*: **Брзо** се склањај, **брзо**, **брзо**, немам времена, касним, ма **брже** иди кад ти кажем! **Лијепо** сам вам рекао да ћу **поштено** одрадити свој дио, доћи ћу, кад се то од мене тако **категорично** захтијева. **Хитро** дотрчах с намјером да се **лијепо** представим. Зовем се прилог за начин, иако врло често заузимам и функције, дакако, у реченици! То могу само ријечи из добрих и угледних породица. А ми смо прави и неправи. Како да кажем, наши преци су имали бурну прошлост, знате. Вјешто су се мијешали са придјевима, замјеницама, глаголима, чак и бројевима. Звучи занимљиво, зар не? Сада морам ићи и не морате ми се срдачно захваљивати на издвојеном времену, ја сам овоме **професионално** приступио.

Прилог за количину (прилази осталима врло узнемирен): **Колико** пута морам да кажем да је **доста** пуких жаљења! Ја сам прилог за количину и моји рођаци ми одузеше **превише** времена. Немам **нешто више** да кажем, сем да се чак и ја понекад збуним и запитам се: „Ко сам, у ствари? Јесам ли односно-упитна замјеница? Или, ипак, прилог? До колике забуне може довести један знак питања...” **Доста више** с овим, нећу кошмаре!.

Прилог за узрок *(прикључује се осталима, самоувјерено)*: Било је напорно слушати све ове ваше јадиковке, **стога** закључујем да је вријеме да одемо. Нашим су језиком на трен преовладале сцене неуспјешних бракова, нервозних представљања и егзистенцијалних преиспитивања, **зато** вас сада остављамо.

И ако се икада нађете у недоумици и не знате како одредити врсту неке ријечи запамтите – то је неко од нас.

(Настасија Радоњић, Ања Стијеповић, Андрија Стругар, Лидија Спаић)

РИЈЕЧЦЕ

Ј: БАШ је данас лијеп и сунчан дан.

М: УИСТИНУ, дан је лијеп. **ВАЉДА** је то јер почиње прољеће.

Ј: Да ли знаш гдје је Уна? Звао сам је, али се она, **ПАК**, не јавља.

М: ЗБИЉА, нема је од јутрос. Ово **ЗАИСТА** не личи на њу.

У: ЕВО и мене!

Ј: Па гдје си била досад? Каснила си и данас, и јуче.

У: Имали смо тест. **ЕТО**, позови професорицу па је питај ако не вјерујеш.

М: Да ли си га **БАР** добро урадила?

У: Јесам, **ВЈЕРОВАТНО** ћу добити пет. **ДА**! Да нијесте видјели Данила?

Ј: Отишао је на утакмицу, **ВАЉДА** ће се вратити убрзо.

Д: Стигао сам!

М: Како ти је било?

Д: Било је **БАШ** добро. Било је голова и са једне, и са друге стране.

У: ЗБИЉА, да ли си стигао на вријеме? Сјећам се да си се успавао.

Д: НАРАВНО, потрудио сам се да не закасним. **МЕЂУТИМ**, нису ми дали да одмах уђем. **БАР** сам гледао друго полувријеме! А **МОЖДА** ће бити снимак и на ТВ.

(Јакша Влаховић, Данило Влаховић, Уна Улићевић, Маша Вујошевић)

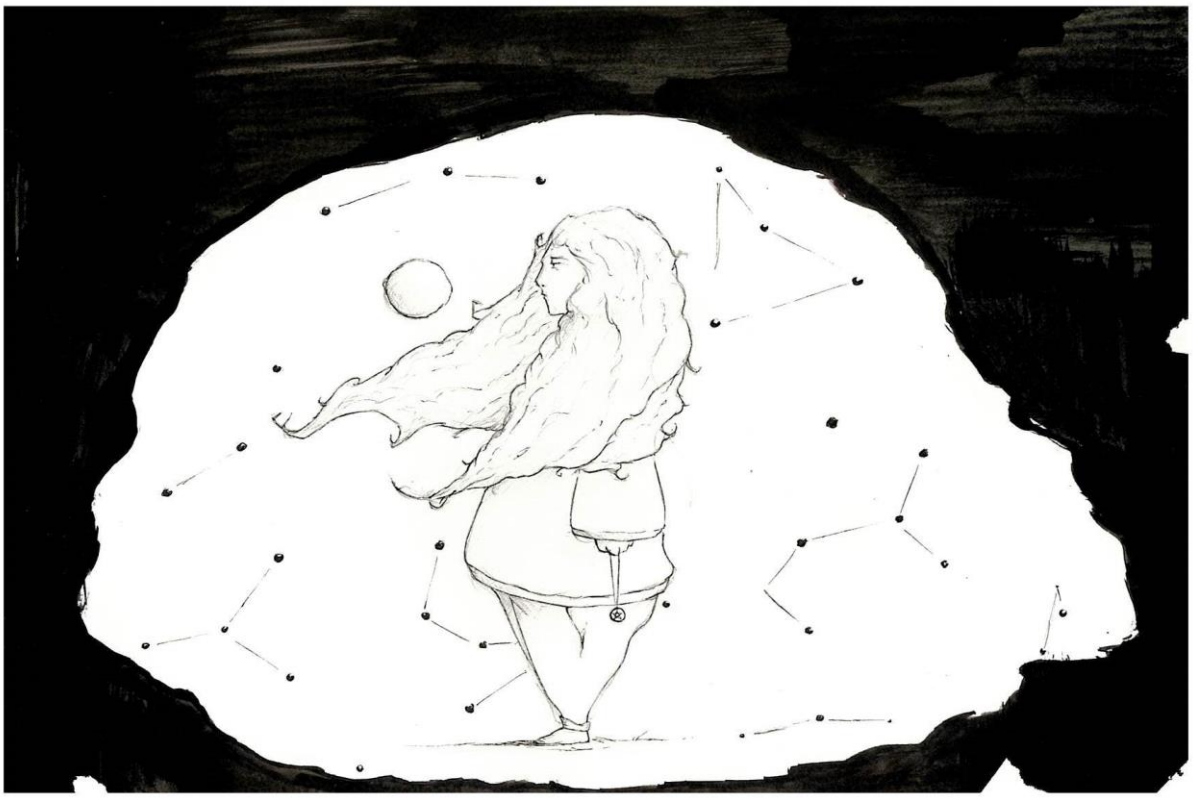

Волны и люди

Волны катя́тся одна за другою
С плеском и шумом глухим,
Люди проходят ничтожной толпою
Также один за другим.
Волнам их неволя и холод дороже
Знойных полудня лучей;
Люди хотят иметь души... и что же? —
Души в них волн холодней!

1830 или 1831

ВАЛИ И ЉУДИ

Протичу валови један за другим,
пљуште уз потмули хук;
Пролазе људи у групама дугим
један за другим, уз мук.

Слободни вал мјесто студени неће
ни топли подневни зрак;
Људи би душу... ал' из ње још већа
избија студен и мрак!

М. Ј. Љермонтов

Ако вам се допала Љермонтовљева пјесма, на руском језику или у преводу, као што се надамо, погледајте и нашу фотографију: Минеи Капицић и Јакши Влаховићу (IIл, шк. 2016/17) ови стихови послужили су као инспирација да компонују музику, и одјељењу пренесу емоцију гласом и звуком гитаре.

Био је то само још један у низу часова посвећених европском романтизму, на којем су родитељи, ученици и професори рецитовали стихове Ламартина, Пушкина, Гетеа, Леопардија, ученици извели своју драматизацију Поовога „Гаврана" – на којем се, дакле, чула мелодија стихова и језика, и оживјела атмосфера романтизма.

А како тек звуче Минеин глас и Јакшина гитара кад изведу своју композицију на текст Костићеве „Santa Maria della Salute"!

Постоје, наравно, и видео-снимци, али надамо се да ће нам ускоро неко сасвим обично вече учинити посебним. Мало романтизма није наодмет, зар не?

СОЦИОЛОШКЕ ТЕМЕ...

МЕДИЈИ И МЛАДИ

Медиј је дио структуре друштва која постоји да би комуницирала са друштвом. Термин медији је почео да се користи након Првог свјетског рата, ширењем радија и новинских листова. Кроз историју, доступност медија се мијењала: од самог почетка, када су дјечаци на улици узвикивали горуће наслове, до дана данашњег – када се од информације не може сакрити, јер су медији пустили коријење у све сфере друштва (преко интернет портала и друштвених мрежа). Развојем медија и повећањем њихове доступности промијенио се однос друштвених група према медијима и медијским кућама.

„Дајте ми медије и ја ћу од једног народа направити крдо свиња!" (Јозеф Гебелс, Хитлеров министар пропаганде). Цитат упућује на огромну моћ и велики утицај медија на формирање става друштва. Модернизацијом (све већа доступност било које врсте), у двадесет првом вијеку медији врше велики утицај на младе. Конзумирање медија може имати и конструктивну и неконструктивну страну.

Осврнимо се прво на неконструкривну страну. Не ради се само о сервирању кривих информација и тјерању друштва да заузима погрешан став о некој ситуацији или појави, већ се ради и о отупљивању критичке оштрице младих. У наставку ћемо се осврнути на обје лоше стране медијског дјеловања. Спиновање јавности, насилно изграђивање става, необјективно приказивање чињеница и многе друге медијске технике које су у служби формирања отупљеног и изманипулисаног друштва велика су опасност по напредак одређеног народа. Главни проблем сваког медија је да он има свог власника. Бити власник медија значи имати велику друштвену моћ и утицај. По правилу, медији ће, у крајњој линији, имати службу заштитника и сервираће све оне информације (неријетко и нетачне, извучене из контекса) чија ће улога бити да наведе јавно мњење на погрешан став. Сваки медиј има могућност да направи паралелну стварност и ствар је конзумера коју ће стварност прихватити као примарну.

Почнимо од писаних медија и њихових главних представника: дневних новина и часописа. Иако у посљедње вријеме губе на снази, и даље имају могућност да у многоме формирају ставове младих особа. Губљење популарности само повећава њихову могућност да криво наведу читаоца да заузме погрешан став. Истраживања показују да велики дио омладине (нешто преко 70% оних који читају дневне новине)

прочита само наслове. Наслов ће бити нека ударна реченица из текста, и она ће ван свог контекста добити потпуно друго значење (ово је једна од најпрепознатљивијих медијских техинка за спиновање јавности на нашим просторима). Часописи, са друге стране, мало другачије негативно утичу на омладину. Затрпавају друштво неквалитетним чланцима, кичом и шундом, трач рубрикама и осталим срозавајућим колумнама. Важно је успоставити прави однос са овим видом неквалитетног новинарства и не дозволити му да усади клице у наш карактер, како би избјегли претварање сопственог живота у жуту штампу.

Такозвани „лоши змајеви", који представаљају негативне стране медијског конзумирања, узели су маха и у телевизијском програму. Озбиљна информатива је запостављена, а остатак програма обично се своди на лаку и просту забаву. Ту је и кључни проблем омладине. Она је пристала на низак критеријум медијског продукта који су јој овдашњи модерни медији понудили. Млади су се привикли на медиокритет и тренутно стање. На телевизији све мање можемо да наиђемо на особе у добу 18–22 године које ће критички сагледати неку појаву или ситуацију, све мање смо у могућности да се изборимо са системом вриједности који су изградили квазимедији на овим просторима. Циљ оваквих медија је да пасивизирају масу и навикну је да гута оно што јој сервирају и тако од ње учине идеалног купца. Слично као и код осталих проблема у друштву, један проблем изазива други. Моћ коју смо дали „тровачким" медијским кућама озбиљно угрожава појам независности медија. „Кад крупни капитал пљуне на народ, у медијима ћемо рећи: а, то је пала киша". Порастом моћи, расте интересовање друштвене елите да се укључи у живот медија. Тада почиње медијска симбиоза између одређеног лица и медија, и то највише утиче на младо становништво и, поново, скоро непримјетно.

Након писаних медија и телевизијских кућа, ширење пропаганде и спиновање се наставља на интернет порталима, а након тога и на друштвеним мрежама. Предност интернет портала је што су у могућности да имају циљну групу коју желе да „обраде". Медији су се толико усадили у друштвене мреже да су готово постали синоними. Инсталирањем медија на интернет и друштвене мреже, омладина постаје још подложнија манипулацији. Поријеклу информације је тешко ући у траг, тачност неког исказа је још теже провјерити, а вијест се шири брзином већом него икада.

Вратимо се сада наслову и приступимо свим наведеним проблемима темељно. Медији и МЛАДИ. Гдје се налазе млади у овој причи? Да ли су они беспомоћни у вези с већином или можда чак свим горе наведеним проблемима? Ако нису, који су онда начини борбе против овакве јавности? Је ли борба против „нездраве медијске климе"

универзална за све просторе, или је треба локализовати и рјешавати на основу ситуације на тачно одређеном подручју? Колико се образовни систем приклонио оваквој медијској струји и колико утиче на њену промјену?

Почнимо од локализације проблема. Живимо у „плодном подручју" за развијање неадекватног медијског живота. Друштво је и даље заглављено у транзицији (понајвише у главама, још није побиједило неке духове из прошлости), економска ситуација ни данас није стабилна за већину становништва. Лака забава и лако штиво које не захтијева никакво удубљивање идеално је за бјежање од проблема. Отуд проблем кича и шунда. Због незавидне ситуације држава са ових простора у односу на остатак развијеног свијета, и даље нам одговара да се љутмо и кривимо једни друге. И ето проблема завађене и спиноване јавности. Рјешење, дакле, није у сувопарном преписивању закона Европске уније. Потребна је реформа у глави, и ту образовни систем игра главну улогу.

Образовни систем је дужан да школује омладину у складу с правим системом вриједности, заснованом на трајним вриједностима. Образовни систем и све његове институције морају да улажу све могуће напоре и сва могућа средства како би створили самомислећег појединца који се неће тако једноставно приклонити „гебелсовској филозофији". Напредак народа највише зависи од напретка омладине и кобно је дозволити стварање нових генерација „савијене кичме", које ће поново робовати болестима прошлости. „Немати прошлости је остати без будућности. Али ако тамо останемо, ако се тамо заглибимо, будућност због које смо се у њу вратили постаће недостижна. Проћи ће пре него што схватимо да је све – садашњост. Да је све увек у истој равни. Да је неразумевање онога што је било јуче јемство да ћемо још мање разумети оно што нас чека, а најмање ово што данас радимо."

Независност медијских кућа сљедећи је велики проблем. Раније смо поменули како и зашто већина медијских кућа није независна и како то представља проблем. Поново млади дио становништва има избор да ли да побјегне од проблема, или да се једноставно склони или придружи. Идући линијом мањег отпора, велики дио омладине се придружио системској грешци и слушању медија који немају никакву другу улогу осим медијског блаћења конкуренције и заштите своје најјаче карике, челичне руке са врха. А лакши пут није увијек и исправан. Бјежањем од одговорности и скривањем иза плашта својих заштитника, омладина се утапа у друштвену кризу морала и не доноси неопходан бољитак. Привремено је обично боље, али, на дуге стазе гледано, доводи до обичног „гурања проблема испод тепиха". Када дође до подизања тепиха, јер више не може да стане испод њега, долази до такозваног „throwback-а" у нека немила дешавања

из прошлости. Као и код претходних проблема, није потребно промијенити грамофон, потребно је промијенити плочу!

Како промијенити плочу? Како бити сигуран да смо „изгребану плочу" замијенили оном правом, функционалном плочом која ће глатко свирати „ноте напретка"? Нећемо ни знати колико је процес доиста компликован док год не покушамо. На младима је да покрену различите иницијативе (радне групе, волонтерске и невладине организације, образовне семинаре, реализација правих истраживачких новинарских и социолошких задатака који би могли допринијети промјени односа омладине према медијима). Активно посматрање и критички однос младих према медијима би побољшало и независно и логичко закључивање младих, а натјерало би и медијске куће да пажљивије и озбиљније приступе свом послу.

За крај приче о „лошим змајевима" медијских продуката, треба прговорити и о најделикатнијој новинарској теми – цензури. Постоји ли цензура у медијима на нашим просторима, конкретно у Црној Гори, и колико је она присутна? Да ли постоји оправдана цензура? Гдје се повлачи граница између слободе говора и говора мржње? Није лако тачно одредити које информације заиста не смију да доспију у јавност. Није лако ни одредити када тачно треба повући црту и забранити одређене говоре и колумне, не дозволити им да оду у јавност. Говор мржње као главни тровач младог јавног мњења мора бити цензурисан, али како одредити гдје стаје слобода говора, а почиње говор мржње? Код овог питања незавиност медија највише долази до изражаја. Кобно је дозволити да нека медијска кућа буде под заштитом неке од државних институција и дозволити им да несметано шире политику мржње. Гледајући кроз историју, неријетко смо свједочили случајевима да су медији и медијске куће бивале заштићене. Такође смо неријетко имали и случајеве оне „комунистичке" , неправилне цензуре која онемогућава конкуренцију да укаже на проблеме тренутног система вриједности постављеног од стране мас- медија.

Овим се отвара још једно битно питање за однос младих према медијима. Сагледаваући реалну медијску слику данас, колико су млади спремни да се упусте у коштац са околином и покушају да створе нови новинарски кадар, који би одговорно и морално обављао посао који је често доста и ризичан и незахвалан? Колико је младих, заправо, спремно да уђе у борбу против система знајући на колико ће тешких препрека наићи? Тај број мора да се повећава уколико желимо да дође до промјене у глави и да коначно прођемо кроз давно почету транзицију друштва.

Поред свих негативности ствари на које можемо наићи ако мало загребемо испод површине, треба се осврнути и на „добре змајеве", односно позитивне ствари

медија и медијског дјеловања. Медији и медијске куће су показале завидну хуманитарну страну и организовале значајан број хуманитарних акција. Медији су, такође, највише допринијели поновном оживљавању кино и позоришне културе. Омогућили су буђење студија на које се потпутно заборавило и тиме дали нови живот и нову шансу развоју културе. Упркос константној борби са економском кризом и опструкцијом нездравих струја, одређени медији су успјели да формирају завидно квалитетан информативни и образовни програм. Добар утицај медија је један од кључних фактора у „оздрављењу" народа.

Иако су телевизијске куће најчешће подијељене на позиционе и опозиционе, сада је конзумеру макар дата опција да сагледа ствари из сваког угла, те уколико га машинерија није већ „обрадила", има могућност да самостално и здраворазумски дође до закључка.

Слично је са дневним новинама и осталим писаним медијима. Иако су у већини случајева часописи затрпани трачевима и жутом штампом, а новине су и даље у функцији обичне препирке између двије или више странака, макар на задњој страни готово по правилу можемо наићи на колумне које критички и објективно сагледавају стварност и проблеме данашњице. На медијима је да наставе напорно да раде како би тих колумни било више и како би се оне пробиле на насловне стране, а не да имају епизодне улоге у сваком броју.

Интернет портали и медији мало другачије доносе бољитак. Људи су дигитално нарцисоидни и воле да виде своје име и своје радове онлине, што их често мотивише и гура да раде и напредују. Такође, онлине медији омогућавају лакшу и бржу комуникацију између корисника и често доводе до информатичког описмењавања корисника. Интернет је свима доступан и тиме омогућава ширење креативности. Интернет портал или страницу може да оформи било ко и да на њему ради било шта, што је главни предуслов за развој креативности код индивидуе.

Закључили смо су медији главно „оружје" за манипулацију и контролу масе. Закључили смо и да је кобно допустити медијским кућама да овладају и опчине масу не дозвољавајући јој да сагледа ширу слику. Говорили смо о медијима као о „змајевима у засједи" и подијелили их на „добре " и „лоше змајеве". Објаснили смо да су лоши змајеви заправо конзумерски приступ медијима, при којем појединац или маса једноставно гута све што им јавност сервира, не размишљајући о поријеклу и истинитости информације. Рекли смо да образовни систем има кључну улогу у сузбијању конзумерског приступа медијима, те да у многоме од њега зависи како ће омладина приступити сљедећем ишчитавању новина. „Прелистали" смо и неке од

најпрепознатљивијих начина манипулације и спиновања јавности ради лакшег препознавања у наредним искуствима. Затим смо говорили о позитивној страни медија, односно о „добрим змајевима". Дефинисали смо их као критичко, просумерско, креативно приступање медијима и рекли како оно све може допринијети друштвеном бољитку.

Читава прича константно је ишла у једном правцу: од лошег ка бољем. Исто као што и друштво, а поготово млади, морају да иду тим правцем уколико желе да остваре напредак у друштву које ће идућим генерацијама оставити лакши и лагоднији живот. Потребно је дигитално и медијски описменити што већи број становништва, под тим подразумијевајући стварање масе која је способна да самостално размишља и самостално долази до закључака те стога у могућности да препозна манипулацију и спиновање и не дозволи себи да падне под њен утицај. Младост мора да препозна екранизацију медијски неадекватног садржаја и да га осуди на пропаст.

Младост мора бити довољно јака и довољно препотентна да каже: доста! Мора бити спремна да у потпуности окрене леђа искривљеном систему вриједности које јој се неријетко сервирају. Младост мора да буде окосница друштва и главни точак који ће покретати друштво напријед, не дозвољавајући себи да им високобуџетни капиталисти преносе болести из прошлости зарад чувања сопствених позиција и положаја у друштву.

Младост је та која мора да прекине традицију да ови простори буду препознати као земље код којих се код доктора иде са ковертом умјесто књижице, или гдје се умјесто пореза плаћа рекет... Младост не смије да допусти да се плаши система, већ мора да натјера систем да се плаши ње. Она, дефинитивно, има и снагу и калибар за овакве ствари, само је потребно мало више воље и упорности, као и подршке одређених институција. Не дозволимо да нам други креирају стварност, јер нам тако одређују и садашњост и будућност!

Данило Тошић

Извори:
Пекић Б. (1987) : „Године које су појели скакавци"
Јуричић Д. : „Медији и млади"
www.hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/.../1_mediji_i_mladi.pptx

НА ~~МЛАДИМА~~ МЕДИЈИМА СВИЈЕТ ОСТАЈЕ

Увод

Након напорног дана долазим кући. Сједам да одморим. Махинално узимам лап топ и улазим на интернет. Након пола сата затичем себе како читам неки чланак жуте штампе. А како то? Па, хајде, да се вратимо на моју историју претраживања. Када сам укључила лап топ, ушла сам да провјерим маил, а затим и поруке на фацебоок-у. Угледала сам неки чланак са примамљивим насловом и ушла да га прочитам. Испод њега појавила се гомила сличних наслова, реклама, вјешто смишљених ријечи које су ме на тренутак заинтересовале. Чланак по чланак, дошла сам до жуте штампе. А онда низ скандалозних наслова који су осмишљени само како би се привукла публика и продала вијест, независно од тога да ли је тачна или је ипак новинска патка (како се у жаргону назива вијест која није тачна). А около – рекламе које је одређени алгоритам изабрао из неке велике базе реклама на основу мојих посљедњих претраживања. А све с циљем да неко од свега тога заради. Онда се насмијем самој себи. Па зар и ја то не радим? Направила сам канал на youtube-u и правим видео снимке, а затим када их постављам на канал, укључујем рекламе због тога што имам користи од тога. Моје оправдање је да бих зарадила џепарац. И у том моменту схватам да нисам свјесна озбиљности свега тога, као ни колико нове технологије, а са њима и медији, заправо имају утицаја на људе, поготово на нас младе. Јер, ипак, веома је битно како медији утичу на младе с обзиром да се наши ставови у основи формирају док смо млади. О карактеристикама релације (како би то математичари рекли) млади – медији ипак ћу мало касније, јер тек смо на почетку, и прије свега потребно је дефинисати шта су медији.

Шта су медији?

Нећу се водити већ сервираним и устаљеним дефиницијама медија, већ ћу медије пробати сама да дефинишем полазећи од комуникације, јер потреба за комуникацијом стара је колико и сам човјек.

Хајде да се телепортујемо у прошлост. Како пренијети неку информацију осталим члановима врсте? Очи у очи, најлакше је. Али, сто му громова! Шта да се ради уколико информација не може да се пренесе на тај начин!? Па зар не постоји неки општи закон, неки логос по ком се комуникација треба развијати? Гле! То је већ наша драга метафизика у свом зачећу! Али, авај, пећински човјек је тада имао пуне руке посла

како би обезбиједио егзистенцијски минимум и оставио је неком свом далеком потомку да размишља о томе, јер он је ипак морао да се позабави проблемом како да осталим члановима врсте пренесе неку поруку. И тако, сходно различитим могућностима, на различитим просторима и у различито вријеме, наши далеки пећински преци долазили су до различитих начина преношења порука и информација. Хајдемо сада брзином свјетлости напријед. Нови изуми се нижу, излазе као на покретној траци неке фабрике, путујемо још, и још... А сада – стоп. Наша сљедећа станица је 1450. година. Гле ти овога чуда! Покретна слова! Па ђе то има? Времеплов се покреће. Покретних слова је све више и више свуда по свијету. Убрзавамо, хитамо у будућност, још само мало... Ет воилà, ето нас опет у садашњости. Човјече, колико су унапријеђени начини за пренос информација другим људима и колико пуно их има, свуд су распрострањени. Сви они имају једно заједничко име – медији. Сада је тако лако пренијети осталим људима неку информацију. Једноставно, посредством медија. Дакле, проблем ријешен. Али ипак није се родио тај који је човјеку угодио, одмах нови проблеми. Људи су толико чезнули да створе неки заједнички систем комуницирања, а сада би да дијеле информације а да други не знају за то. Тешко, сада љубавне поруке читају неки агенти за чије постојање и не знамо. Ма, голуб писмоноша је закон! Ипак, вратимо се сад теми.

У суштини, медији би били сви они начини (и све оне структуре) који појединцима (или групама) омогућавају комуникацију са широм јавношћу, или комуникацију са другим појединцима (или групама). Данас су доступни скоро свуда, па се углавном говори о мас- медијима. Они су се увукли у готово сваку пору друштва и слободно могу да кажем да дефинишу свијет двадесет првог вијека.

Да ли медији стварно дефинишу свијет у којем живимо?

Како бих одговорила на ово питање, искористићу управо свијет медија, то јест, конкретно, телевизију, а ако ћемо још конкретније, искористићу причу једног филма. Филм се зове Ратом против истине, у оригиналу Wag тхе дог (филм је заснован на роману Ларија Бајнхарта Амерички јунак). Десетак дана прије избора, предсједник бива ухваћен у гардероби са извиђачицом, а како то не би омогућило побједу његовом супарнику на предстојећим изборима, унајмљује познатог стручњака за односе са јавношћу да ријеши ситуацију. Овај затим окупља тим стручњака из различитих области, и на састанку одлучују да америчку јавност убиједе у причу да се спрема рат са Албанијом. Они у студију снимају сцене бомбардовања, пуштају те снимке у јавност преко медија, народ, наравно, одмах заборавља на претходне вијести и непрестано

брују о рату. У суштини, филм показује колику моћ имају медији у савременом друштву. Можда ово и није баш најбољи (читајте: најсвјетлији) примјер, али поента је и више него очигледна. Врло често несвјесно (или свјесно) повјерујемо у приче које нам медији сервирају, без критичког преиспитивања да ли су тачне и узмемо их здраво за готово, а понајвише млади. Постмодернизам можда најбоље критикује и на пародичан начин описује свијет у којем доминирају мас-медији и какав су створиле такозване baby боом генерације, које покушавају да одређени задатак заврше са што мање труда, те стога налазе лакше начине за његово извршавање, а све да им остане више слободног времена. Па зашто три сата тражити нешто у библиотеци када нам је све надохват руке, и свега нас пар кликова и пар тастера дијели од информација? Како је сад тако скројен свијет на својој пуној снази, млади углавном имају слободног времена, врло често напретек.

На ~~младима~~ медијима свијет остаје

Субјективно гледајући, вишак слободног времена је итекако добар. Али управо због тога, повучени технологијом, млади све више пажње посвећују медијима. Јавна је тајна да већ дуго Америка кроји свјетску медијску сцену, не остављајући пуно простора за стварање другима. Ово је вријеме бројних пропаганди, а никада се није тако мало говорило о њима. А и како да се говори о нечему што је данас тако вјешто запаковано, бројним психолошким триковима који су ту да замажу очи широј јавности и да пруже само краткотрајан ужитак! Јер то и јесте циљ данашњег свијета – краткотрајан и брз ужитак. Никада се више није практиковао биос аполаутикос. Али, ко зна зашто је то добро!

Да су најлакша циљна група медија заправо млади, говори чињеница да су родитељи углавном заокупљени бригом да олакшају живот младима и да им створе бољу будућност, али заборављају да управо та боља будућност не може ни да дође док медији, као суфлери у позоришту, младима диктирају шта и како треба радити. Али нису ни родитељи у потпуности криви, јер и њима тако диктира тренутни свјетски поредак. Пауперизација је у пуном јеку, а свјетска економска криза већ је увелико свуда, поготово код нас на Балкану. Тако се ствара празно мјесто да на сцену ступе медији, и то не само као суфлери, као што сам већ навела, већ исувише често и као главни актери. Чак и они који не желе да обраћају пажњу на то нису поштеђени, јер су и они свакодневно изложени продуктима мас-медија. Друштвене мреже су и више него очигледан примјер тога. Стварност постаје обликована и искривљена оним савршеним

сликама са инстаграма и сличних друштвених мрежа, па дјеца исувише рано улазе у свијет какав је представљен на њима и хватају се у коштац са продуктима масовне културе желећи да достигну то савршенство. А родитељи углавном немају времена да дјеци покажу како ствари стварно стоје јер они након напорног радног дана желе одмор, те стога и сами врло често прибјегавају оним продуктима медија који су лаки за козумирање, а који скоро без изузетка припадају масовној култури. И шта треба да очекујемо од младих, којима од малена медији серивирају на тањир приче о савршеним животима познатих личности којима све цвјета? Сви ти комерцијални опијати, који су пуни стереотипа, кича и шунда, диктирају младима шта значи прави живот, а ради тога да неко са друге стране од тога добро заради.

Док смо дјеца, уче нас бајкама, а онда када ударимо у зид звани стварност, ријеч бајка добија сасвим нову димензију, и наша прва асоцијација на то нису приче које су нам причали у дјетињству, већ приче које су измишљене и које су немогуће. Али када нам медији сервирају приче које су немогуће, ми те приче не доживљавамо као такве и не одбацујемо их као неистините, већ, напротив, тежимо животу какав налазимо у њима. Полако али сигурним кораком, медији теже демократизацији и глобализацији друштва, скоро у потпуности занемарујући културно насљеђе и намећући младима не само ставове већ и неку нову дефиницију моралног императива. Свако ново вријеме доноси нову идеологију или више њих, али у данашњем времену и друштву толико је праваца, мишљења и идеологија да се млади не опредјељују за оно што истински желе, већ посредством медија често бивају заслијепљени стварима које имају лажни сјај. Наравно, бројни су фактори који утичу на ово, али у великој мјери то су и медији. Млади све више и више вјерују заблудама које сервирају медији, робују им. Неки новинар и заступник медија би овдје додао да у том случају није проблем у медијима, већ у образовању које као такво не учи младе у довољној мјери да разазнају праву културу од оне лажне. А како кад медији утичу и на образовање?

Медијска (не)писменост

Толико пуно људи користи медије, а тако мало њих стварно зна како их правилно користити. Сама медијска писменост обухвата коришћење вјештина које би требало да омогуће критичко мишљење о медијском садржају, као и његову правилну селекцију. Али кога ту окривити кад нико не жели да направи неку нову азбуку по којој би научили медијску писменост? Управо због недовољне информисаности и недовољног искуства у овој области, млади се суочавају са великим бројем проблема када су у

питању медији, а ти проблеми се не тичу само појединца, нити само младих, већ и друштва као таквог. Усљед недовољне медијске писмености, масовна производња наилази на одобравање од стране широких маса и квалитет све више бива замијењен квантитетом. Квалитетне ствари се или занемарују, или се пак наглашавају у толикој мјери да долази до њиховог изокретања. Узмимо за примјер велику популаризацију ријечи Андрића и Селимовића код младих, који их цитирају, а врло често им приписују и ријечи које нису њихове. У већини случајева, то су они мангупи који су вјешто избјегавали читање књижевних дјела и тиме се кроз школовање поносили, а међу младима таквих је све више и више. Ма, није више у моди читати књиге, то је веома досадно!

Ах, та стварност! Никако да се усагласи са бројкама...

Центар за мониторинг и истраживање (ЦЕМИ) спровео је анкету на тему Млади и медији и прикупљени подаци су показали да младе највише интересују филмови, музика и музичке као и документарне емисије, док су најмање интересантни reality програми, игрице и религија. Уколико мало погледамо око себе, ни ту информацију не можемо узети здраво за готово јер морамо узети у обзир и чињеницу да већина младих неће признати да их интересују садржаји као што су игрице и reality емисије.

Не тражи оправдање тамо гдје га нема! Уколико бих бирала реченицу која ме је током дјетињства и одрастања највише нервирала то би била ова (па, добро, није само ова, али дефинитивно ме је нервирала). Сада ипак видим да то нису само бапске приче, већ да ту има и истине. У овом случају, просјечан припадник популације младих тврди да њега такви садржаји не интересују, али ипак, с времена на вријеме, конзумира такву врсту садржаја, правдајући се да је то у том тренутку било на каналу, или једноставно неким другим изговором који је толико апсурдан да ни он сам у њега не вјерује. Томе у прилог не иде ни чињеница да је све мање документарних емисија, као ни то да је квалитет филмова какви се приказују код нас веома дискутабилан због жеље да достигнемо равијена друштва Запада. Али и ту заборављамо чињеницу да је свако друштво специфично на свој начин и да свака држава треба да се управља према могућностима и менталитету друштва које у њој живи, а не да само слијепо тежи да достигне карактеристике држава као што је, на примјер, она преко баре.

Оно што је ово истраживање показало, а што је заиста тачно, то је да млади, као ни теме које интересују младе, нијесу у довољној мјери заступљени у медијима. Закон о медијима Републике Црне Горе наводи да програмски садржај медија који може

угрозити здравствени, морални, интелектуални, емотивни и социјални развој дјетета мора унапријед бити јасно и видно означен као такав, као и дистрибуиран на начин за који је најмање вјероватно да ће га дијете користити. Ипак, испитаници који су учествовали у истраживању сматрају да не постоји довољна регулација програмских, шема као ни адекватни садржаји за младе.

Теме које интересују младе су релативно лагане: спорт, забава, мода, те се стога тржиште медија и формира у складу са том чињеницом. Колико год подаци говорили да младе интересују и теме као што су незапосленост, економија и политика, стварност ипак показује мало другачије стање. Наравно, има младих који су друштвено (и политички) активни, али ако изузмемо изузетке, млади ипак теже теме остављају старијима. Али шта радити када старијих више не буде, и када млади постану ти старији? Да ли ће онда одговор на питање како и куда даље пасти са неба? Тешко...

Млади такође кажу да више вјерују класичним облицима медија, али зашто онда ти исти облици медија нагло пропадају, а све популарније постаје глобално село? Вјероватно због тога што је глобално село расло заједно са тренутном генерацијом младих.

Колико су млади присутни у медијима?

Хаха! Уколико у ово убрајамо и младе који су дјеца познатих личности, онда су млади итекако присутни у медијима. Шта су радили, ко им је нови момак/дјевојка, на којим мјестима су се појавили, чак се долази и до тога шта су јели! Бројне су публикације као и видео-садржаји који се не баве само животима богатих и познатих већ и животима њихове дјеце. О друштвеним мрежама нема потребе ни говорити, већ само истаћи чињеницу да такви млади имају по више хиљада или чак милиона пратилаца. Уколико обратимо пажњу на њихов изглед и понашање, они спадају у популацију младих једино и искључиво по броју година, а по свему осталом парирају чак и многим одраслим, али једино у квантитативном смислу. Елем, уколико не рачунамо овакве младе, оних осталих представника младих је веома мало. Чак и кад имају прилику, обично то буду неки мамини и татини синови/ћерке (да се не лажемо) тако да се дијелом опет враћамо на претходну причу. Некад је то зато што имају добру потпору а некад зато што их остали млади истичу и бирају, што због конформизма, што због неке личне користи, јер то да се данас готово све ради због неке користи и одређеног профита је чињеница. Остали примјери заступљености младих у медијима готово су непримјетни. Ту и тамо медијска сцена истински засија неком појавом која

нема везе са већ наведеним, али окрутне медијске корпорације брзо и то прогутају. То постане само још један од многих садржаја који ће остати изгубљени на полицама неког архива, и којих се након мјесец дана, или чак мање, нико неће ни сјећати па ће једног дана бити уклоњени чак и са тих полица као застарјеле и небитне вијести.

Да ли свијетла тачка на крају тунела стварно постоји или је и то обмана?

Па, све и да јесте обмана, нада последња умире. А нада још увијек никако не може умријети, јер још увијек медији колико-толико износе и квалитетан садржај. У толиком мору медија наћи ће се и нека свијетла тачка, неки културни бунт који културу жели да издигне изнад медија. А, на крају крајева, толико је доступног материјала, управо захваљујући медијима, да онај ко хоће да пронађе стварно кавлитетан садржај, може га пронаћи. Илити, како би то вјечити оптимисти описали, да није оних лоших ствари, не бисмо ни знали, нити цијенили оне добре.

Елем, шта конкретно радити? Јер однос младих и медија је веома битан, чак и у побољшању положаја младих. Да се потенцијал медија не користи довољно у том погледу, и више је него очигледно, али боље смислити начине како то поправити него кукати! Сматрам да је кључна медијска писменост. Сходно томе потребно је организовати бројне радионице, едукације и семинаре на ту тему, јер би то засигурно подигло свијест младих о важности ове теме. Такође, не треба само дјеловати на младе, већ и на медије, јер и медији морају више пажње посвећивати анализи квалитета садржаја који износе, а не само попуњавању програмске шеме и доброј заради.

Како са мало ријечи све то рећи, илити закључак

Развој нових технологија, трка ко ће прије и ко ће брже стићи до циља мијењају и свијет а и друштво. Велика количина информација које примамо сваког дана не оставља пуно простора да се о тачности свих тих информација размишља, јер ипак морамо и моду да пратимо, а она нам диктира да нисмо цоол ако не издвајамо вријеме за друштвене мреже и медије. Водили се ми или не филозофијом индијанске пословице која каже да онај који прича приче влада свијетом, она је тачна. Глобализација је посредством медија достигла толики ниво да се ту више не зна ни ко пије ни ко плаћа. Такав свијет младима не даје вјетар у леђа, већ управо супротно, и само су млади ти који могу да се побуне. Да би се то десило, прво је потребно да сви млади схвате да су медији заправо само начин како би се избјегла реалност, као и то да медији данас

(нажалост) углавном служе онима који желе битне теме да оставе по страни. Колико год ми (млади) били свјесни да медији итекако утичу на нас и да су информације које се у њима износе све мање и мање истините, ипак не схватамо то озбиљно у мјери у којој је потребно, или једноставно мислимо да један глас, један појединац, не може промијенити тренутни поредак. О томе да нико не може промијенити тренутну ситуацију, али да свако може промијенити макар нешто, нећу ни говорити. Из перпективе неког ко припада популацији младих: џаба сва прича; док ја лично не схватим то истински и док сви млади не схвате какву лакрдијашку представу изводе медији, тешко да се било шта може промијенити. А до тад, медији ће замазивати очи свима, понајвише младима, и нудити такав садржај да се једноставно и заборави на интересовање за суштинске промјене у друштвеном систему.

Ана Јекнић

Литература:

1. Гиденс, Е. (2001), Социологија, издавач: ЦИД
2. http://mladiinfo.me/prezentacija-istrazivanja-mladi-i-mediji/,pristup 5.3.2017.
3. http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7BD774ED6B-9B95-4AE7-89BF-A63C31B5F6F3%7D, приступ 5. 3. 2017.

СА КРЕАТИВНИХ ЧАСОВА... СОЦИОЛОГИЈЕ

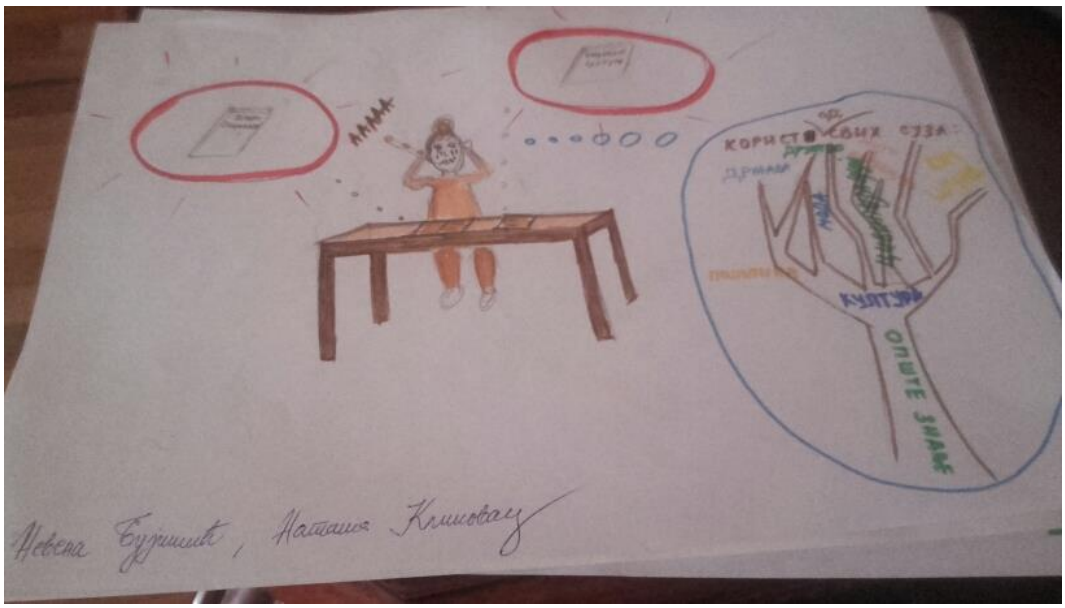

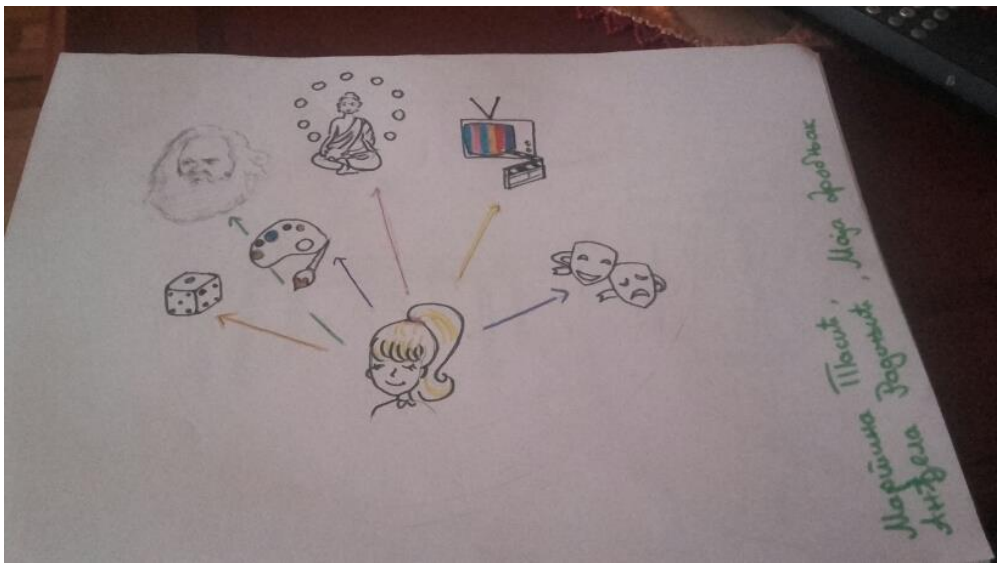

SA UGLEDNOG ČASA SOCIOLOGIJE...

U okviru uglednog časa sociologije, profesorica Jelena Lalović organizovala je zanimljive radionice u kojima su učenici obrađivali različite svjetske religije.

Podijeljeni u grupe, svaka prema određenoj religiji, učenici su nakon temeljitog istraživanja, u formi skeča prezentovali običaje, tradiciju i suštinu svake pojedinačne religije.

Na vrlo poučnim i nadasve interesantnim radionicama, uživali su svi koji su imali sreću da im prisustvuju.

ЈЕЗИК У МЕДИЈИМА...

НАСЛОВИ НОВИНСКИХ ЧЛАНАКА НА ПОРТАЛИМА

Не тако давно, прије само неколико година, устали бисмо ујутру и отишли да се поздравимо са укућанима. Неријетко бисмо оца или дједа затекли на тераси уз шољу кафе, цигарету и, наравно, новине. Онда бисмо се мало осврнули и видјели да исту навику има комшија прекопута... и онај што станује поред нас... и онај у згради на ћошку...

Још увијек има људи чија је јутарња рутина управо оваква, али рекла бих да је број смањен, јер, знате, сад технологија доживљава процват већи него икад, па се стога све више људи опредјељује за то да ће читати новости на свом мобилном телефону, компјутеру или неком уређају тога типа. Ту има предности, на примјер, новине купујете, тј. дајете новац за њих. Иако није позамашна сума, све се то с временом накупи док овако свакако плаћате интернет, а приступ порталима имате потпуно бесплатно. Али, опет, има неке драже у томе кад држите листове хартије у рукама. Необично и необјашњиво, али је осјећај заиста љепши.

Било да се ради о чланку у штампи или на порталу, наслов новинског чланка је оно што привлачи пажњу читалаца, односно први западa за око онима који читају. Наслов је ту да рекламира текст, он би требало да га представља и садржи његову суштину. Још једном, *требало би*. Али, није увијек тако, чак и за најдосаднију вијест може се направити добар наслов и тако ће се привући пажња, што је и циљ. Често наслови немају везе са текстом, или чак уопште немају смисла.

Неки су наслови заиста смијешни. Овог љета се свакодневно могло чути и читати о пожарима у Црној Гори. Један од многобројних захватио је наше приморје, у овом случају Луштицу. Имамо типични наслов који није двосмислен и у најсажетијем облику говори о чему се ради. „Тиват: Пожар гута све, људи беже, евакуисани и Срби".

Овај наслов је јасан, речено је да је пожар озбиљан, да је опасно, људи бјеже, а евакуисани су *чак* и Срби (као да они, иначе, нису људи). У овој вијести одговорено нам је на сва питања, све је јасно и коректно, али морамо признати да је наслов помало необично формулисан.

Рекосмо да наслов мора да привуче пажњу, па би стога сваког више занимао овај текст везан за пожар, него текст испод наслова „Велики пожар у Тивту". Због тога је први ефектнији. Међутим, понекад се деси да новинари мало претјерају, и да се нешто превише нагласи. То није случајно, већ је смишљено како би порастао број прегледа.

Када неко уради нешто храбро, изванредно, необично, људи се диве. Још ако позната личност уради нешто такво? Па то је онда пун погодак за привлачење читалаца! Сигурна сам да знате ко је наша веома добро позната пјевачица Светлана Цеца Ражнатовић. Исто тако, претпостављам да сте чули за њену ћерку Анастасију. Анастасија је на свом Инстаграм профилу објавила снимак како ускаче у базен. Тачније, њен пријатељ је збацио са својих рамена, она је упала у воду, и то је све. Међутим, прво прочитамо наслов, па тек онда видимо о чему је заиста ријеч у тексту. Читајући наслов „ОВО МОЖЕ САМО АРКАНОВА ЋЕРКА: Погледајте како Анастасија без страха скаче у базен", човјек би помислио да је скочила у базен пун крокодила са висине од двадесет метара и притом је направила троструки салто. Погледавши видео, читаоци се осјећају разочараним. (Да, заборавила сам да наведем да је Анастасија скочила у базен не запушивши нос! Па то је заиста храбро и невјероватно! Можда је управо због тог подвига наслов баш овакав.)

Наслова сличних овом је пуно и има их у свуда, али се човјек послије одређеног времена „увјежба" и научи да разликује овакве од оних наслова које не преувеличавају.

Када видите наслов који гласи „Ко је пушио о трошку државе?", сигурно помислите да ћете одговор на питање из наслова наћи негдје у тексту. Ипак, ово је само још један тип наслова који се често користи ради привлачења пажње, и сличан је претходном примјеру јер нас и он мами да прочитамо текст. Када се ради о чланцима везаним за политику или финансијско стање државе, честе су препирке и сукоби у коментарима због различитих ставова и изјава које текст изазива. Одговора на питање нема, и недостаје оно што би једна вијест требало да садржи: све потребне информације.

Наслови су често упадљиви, користе се изрази попут: „*нећете вјеровати!", „народ у шоку!"*, а да притом у тексту не слиједи ништа невјероватно. И фонт такође игра значајну улогу у привлачењу читалаца. Велика слова, на примјер, одмах вам западну за око, зар не?

Нису сви новински наслови овако „наопаки", пуни израза којима ту мјесто није, пуни ријечи које ће нас намамити да обратимо пажњу на текст иако ћемо, у ствари, само изгубити вријеме. Има и оних који су недвосмислени, стога не служе као мамац за читаоце. Одличан примјер је ова врло кратка вијест, која садржи све што би једна вијест требало да садржи, а и наслов је сасвим на мјесту, примјерен је ономе о чему се у тексту говори. Када прочитамо: „Пожар у Момишићима: Изгорио дневни боравак", све нам је јасно, а за више детаља само прочитамо текст. По мом мишљењу, ово је

добар примјер који показује како би права вијест требало да изгледа, заједно с насловом, иако би могло да стоји и (дневни боравак) стана/куће и сл.

Увијек је било и биће наслова који откривају суштину чланака, вијести које су испоштовале све оно што би текст требало да садржи, а исто важи и за оне „неквалитетне" (наслове и текстове). На нама је да приликом читања будемо паметни, да будемо обазриви и не узимамо сваку информацију као потпуну истину, да према наслову знамо да препознамо тзв. „жуту штампу" и да знамо да разликујемо добар новински чланак од лошег. Каже се; „Не суди о књизи по корици", али наслов новинског текста ће рећи и више него довољно за почетак, прије него одлучимо да ли ћемо издвојити своје вријеме да сазнамо нешто ново или не, зависно од тога је ли нам важно или није.

Злата Красић, IIф

Литература:

1) http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=07&dd=17&nav_id=1283416

2) http://www.kurir.rs/stars/1869093/ovo-moze-samo-arkanova-cerka-pogledajte-kako-anastasija-bez-straha-skace-u-bazen

3) http://www.vijesti.me/vijesti/ko-je-pusio-o-trosku-drzave-910260

4) http://www.vijesti.me/vijesti/pozar-u-momisicima-izgorio-dnevni-boravak-953915

НАСЛОВИ ... НАСЛОВИ...

Уколико желите да сазнате сваки, али буквално сваки детаљ из живота познатих личности, предлажем да посјетите страницу „Курир". Препоручујем је из најбоље намјере, јер је врло важно знати сваки аспекат из живота „познатих личности" наше естраде. Бићете упознати са детаљима: од тога шта су доручковале за Божић, па до тога кад им се први пут сломио нокат.

Топла препорука је да уз себе имате пријатеља који ће вам помоћи у проучавању свих ових важних информација. Ипак не можете сами запамтити којим је ацетоном Светлана – Цеца Ражнатовић скидала лак пред Нову годину, а које папуче је носио Раста кад је ишао до продавнице.

Након овог савјета, можете се препустити екстраваганци која слиједи. Вежите појас, припремите се и полијећемо!

ПЕВАЧИЦА ДОБИЛА НОВОГ ЗЕТА: АЦА ЉУБИ ЋЕРКУ ЗОРИЦЕ БРУНЦЛИК!

Врло занимљив наслов чланка који можете пронаћи на страници „Курира". Примамљив нашој генерацији, али ће свакако доживјети велико разочарање кад прочитају и схвате да сам чланак нема скоро никакву везу са насловом. Наводно „нови зет" Зорице Брунцлик можда ни не излази са њеном ћерком, али зашто би новинарима био проблем да их унапријед вјенчају – нека се публика забави!

ЧУДО У АРАНЂЕЛОВЦУ: У ДВОРИШТУ ПОРОДИЦЕ МИТРОВИЋ, ГРОМ УДАРИО У СТАРИ ХРАСТ – А ИСПОД ЊЕГА СЕ КРИЛО ПРАВО БОГАТСТВО...

За разлику од претходног чланка о лажној удаји, овај заправо и има везу са насловом?! Нађено је благо у ковчегу испод старог храста, али питање је: да ли ћемо повјеровати у то? Можда је и истина, ко зна? Или су новинари само хтјели да се поиграју нашом маштом? Изгледа, ипак. да никад нећемо сазнати... Наслов као наслов, привући ће пажњу млађе генерације, али шта да радимо са старијим читаоцима? Изгледа да „жуту штампу" то баш и не занима. Важно је да буде занимљиво младима, а старије „ко шиша"!

МИСТЕРИОЗНА НЕСРЕЋА НА ПРУЗИ КОД ЛОЗНИЦЕ: ВОЗ УБИО ДЕВОЈКУ, МОМАК ПОВРЕЂЕН! ЈОШ НЕЈАСНО ДА ЛИ СУ ХТЕЛИ ЗАЈЕДНО У СМРТ!

Још један фантастичан наслов из „Курира"! Сјајно! Можда су они нови Ромео и Јулија? Сумњам... Наша прича... Чему потреба да се од трагичног догађаја, у овом случају смрти, праве скандали? Докле је жута штампа спремна да иде и да напише... а записано остаје. Неке бесконачности веће су од других...

ЦЕЦА: ВАКЦИНИШИТЕ ДЕЦУ!

Шта нам то наша драга естрадна личност поручује? Да вакцинишемо дјецу? Можда је наша Светлана повезана са иглама на неки начин, јер из „поузданих извора" знамо да је име њеној мезимици, ћерки Анастасији, дато по пјесми „Анестезија"... Случајност? Не бих рекла...

И АНА ИМА ТАЛЕНАТ!

На први поглед занимљив наслов. Улажемо наде да ће Ана развити свој таленат! Иако смо се сви надали да ће она успјети, изгледа да је њен једини таленат опијање. Још један у низу наслова који нема везу са чланком. Па, драги новинари, шта нам то радите?!

У ПАРОВИМА СЕ СКИДА СА АЛКОХОЛА!

Још један алкохоличар! Страшно.. Ово би и могло бити занимљиво. Кажем то без имало сарказма, али су нас наши новинари опет насамарили. Штета! Таман смо се понадали да ћемо гледати неког ко се ослобађа свог порока.

И тако у недоглед... Шта рећи: ни трага, ни гласа од одговора на новинарска питања. Ако се ипак помучимо, добићемо одговоре вијека којем припадамо. Ко: силиконске креатуре; Кад: 21. вијек; Гдје: Балкан; Како: Никако, са тежњом да буде и горе; Зашто: Бога питајте, или медије који „испирају мозгове" намећући укус недужним људима, нудећи им модерни циркус да би зажмурили пред стварношћу... Остаје још

једно питање: да ли смо стварно толико глупи да их послушамо, или се само правимо... глупи?

Варја Вучељић, IIф

НОВИНАРСКИ СТИЛ У СПОРТСКОЈ ПУБЛИЦИСТИЦИ И ПРАВОПИСНА НОРМА

Новинарски стил

Новинарски (публицистички) стил је стил јавног саопштавања са којим се сусрећемо у писаном (новине) и у говорном медију (језик радија и телевизије). С обзиром на то да је намијењен великом броју читалаца и гледалаца, обавезно је поштовање норме стандардног језика. Карактеристична је употреба крњег перфекта (ради економизације језичког израза), журнализама (устаљених израза), пасивних и помодних конструкција, као и глаголских именица.

Спортска дешавања се, преко новинарског стила, могу пропратити захваљујући одређеним новинарским врстама, а то су: флеш, најава, одјава, вијест, извјештај, интервју.

Флеш има за циљ да пружи основне податке о неком спортском дешавању и заинтересује публику за догађај. Он је веома сажет, без детаљних описа.

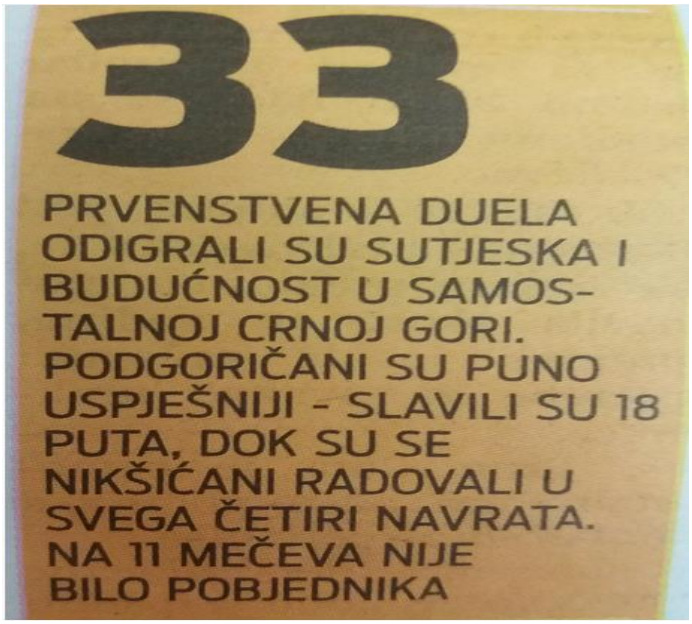

Најава публици предочава оно што се очекује од спортског догађаја. Садржи изјаве и очекивања главних актера, табеле (група, статистике), осврт на претходне резултате учесника и слично.

MLADOST SA GRBLJEM, SMILJANIĆ DEBITUJE U PRVENSTVU

ZETA PROTIV RUDARA ŽELI NAZAD U SAM VRH

Zeta ima šansu da opet razdvoji Sutjesku i Budućnost pred njihov međusobni duel. Mladost - Grbalj, Kom čeka Petrovac

Zeta i Rudar otvaraju 9. kolo Telekom 1. CFL, posljednje u prvom od četiri kruga prvenstva. Duel na Trešnjici počinje u 13 sati, a domaćin će pokušati da pobjedom opet „razdvoji" Sutjesku i Budućnost, uoči njihovog međusonog duela u nedjelju.

- Igramo kod kuće, a tu imamo i dodatno samopouzdanje. Ne očekujemo ništa drugo osim pobjede - mnogo bi nam značila tri boda, jer se Budućnost i Sutjeska sastaju međusobno - kazao je defanzivac Zete **Nemanja Cavnić**.

Ekipa **Dejana Roganovića** je ove sezone na Trešnjici igrala samo derbije - pobijedila je Budućnost i Mladost, a izgubila od Sutjeske. Duel sa Rudarom još bio do 4. mjesta na tabeli.

- Idemo da ne izgubimo, ako se stvori šansa za trijumf, pokušaćemo da je iskoristimo - kazao je **Ivan Vuković**, napadač Grblja.

Direktan duel za opstanak igra se u Podgorici - Kom Eurozox čeka Petrovac, a slično je i u Danilovgradu, gdje se sastaju Iskra i Dečić.

Dl. M. - S. B.

Вијест, као темељна новинарска врста, садржи кратке, јасне и провјерене информације о спортском догађају. Даје одговоре на шест питања: КО, ШТА, КАД, ГДЈЕ, КАКО И ЗАШТО, и уводи нас у сам ток догађаја.

ARGENTINAC POVRIJEĐEN U AMSTERDAMU

Aguero jedva izbjegao smrt!

Napadač Mančester sitija u Holandiji doživio saobraćajni udes kada je taksi u kojem se nalazio upao u suprotni smjer...

Mančester siti igra spektakularno, redom pobjeđuje rivale u Premijer ligi i Ligi šampiona...

To su dobre vijesti za **Pepa Gvardiolu**, ali im je došao kraj, jer je ovo crna sedmica za klub sa „Etihada".

Nakon što je objavljeno da lijevog beka **Benžamina Mendija** čeka pauza do aprila naredne godine, sada je sve šokirala vijest da je **Serhio Aguero** jedva izbjegao smrt!

Argentinac je prije dvije noći boravio u Amsterdamu, a u taksiju na putu ka aerodromu je doživio saobraćajnu nesreću u kojoj je rizikovao život. Navodno, taksista je izgubio kontrolu nad vozilom i upao u suprotni smjer...

Popularni Kun je prilikom udesa polomio rebro i očekuje se da će odustvovati najmanje šest do osam sedmica.

Sve ovo se dogodilo pred derbi sa Čelsijem u prvenstvu koji se igra večeras od 18.30 na „Stamford bridžu".

- Najvažnije je u ovom trenutku da je Serhio dobro. Naišli smo na probleme koje nismo očekivali pred meč sa Čelsijem, ali ovo su stvari na koje ne možemo da utičemo - rekao je Gvardiola i dodao:

- Još nisam pričao s njim i ne znam koliko će pauzirati. Doktori će to ocijeniti - istakao je Gvardiola. **A. H.**

Извјештај се темељније бави питањима како и зашто се нешто догодило. У њему се могу пронаћи статистички подаци, изјаве тренера, капитена или најкориснијих играча.

SPORT

ADMIR HAVERIĆ

Spartak Volgograd - Jadran Carine 7:5 (1:2, 2:0, 1:3, 3:0)

Zagreb - Bazen na Savi. Sudije: Bjanko (Italija), Damijanakis (Grčka).

Spartak Volgograd: Fedorov, Jeskov 1, Jurčik, Češev, Kisjeljev, Ašaev, Halturin 3, Andrjukov 2, Šaikudinov, Rudaj, Krug, Agarkov 1, Fedotov.

Jadran Carine: Kandić, Ukropina, Popadić, Kriještorac, D. Baničević, Merkulov, B. Baničević, Gardašević, Radović 1, Spaić 1, Drašković 1, Petković 2, Tešanović.

Jadran Carine je u teškoj poziciji nakon poraza od Spartaka iz Volgograda u prvom meču

KVALIFIKACIJE ZA LIGU ŠAMPIONA U VATERPOLU

PORAZ JADRANA

kvalifikacionog turnira u Zagrebu.

Rusi su slavili rezultatom 7:5, pa je Novljanima ako žele da dođu do jedne od prve dvije pozicije koje vode u plej-of potrebno da savladaju domaćina Mladost u nedjeljnom duelu.

Crnogorski šampion je sredinom treće četvrtine imao dva gola prednosti (5:3), ali je Spartak serijom 4:0 preokrenuo nakon što Jadran nije dao gol posljednjih 11 minuta i 52 sekunde...

Marko Petković je bio dvostruki strijelac za Novljane, a po jednom su se upisali **Vladan Spaić, Dragan Drašković** i **Đuro Radović**.

Naredni rival Jadrana je njemački Duizburg (danas 19.15), koji je sinoć izgubio od Mladosti sa 21:4.

Интервју подразумијева разговор између новинара и неке личности из сфере спорта. Питања морају бити јасна и прецизна, новинар мора бити упознат са темом, успјехом или позицијом саговорника. Треба постављати питања на која одговори највише занимају публику. Успјех интервјуа зависи од елоквентности саговорника.

Hoću da sudim ali ne javno!

Doći do Predraga Mijatovića nije bilo lako. Posle povratka iz Francuske odbijao je sve ponude da opširnije govori o svom i učešću reprezentacije na Svetskom prvenstvu. Odmarao se u miru Svetog Stefana sa familijom, uživajući u retkim trenucima relaksacije. Posredstvom nekadašnjeg golmana Budućnosti, sada uspešnog poslovnog čoveka i Pedinog prijatelja Dragana Perovića, novinar "Monitora" bio je u prilici da razgovara sa vedetom madridskog Reala.

Kako ocenjujete plasman reprezentacije SRJ na upravo završenom prvenstvu sveta?

- Bez obzira na sva očekivanja, na kraju treba da budemo zadovoljni iz prostog razloga što za poslednjih šest godina nismo bili učesnici velikih takmičenja, dva EP i SP u Americi, tako da je i sam plasman na SP, iz grupe u kojoj smo se naiazili, velika stvar. Osnovni cilj bio je plasman u drugi krug, u osminu finala, i mi smo taj cilj, da budemo realni i objektivni, ispunili. Međutim, po kvalitetu i imenima koje naša reprezentacija poseduje verovatno smo mogli da postignemo više , da smo imali sreće.

Koji su problemi presudno uticali na igru i plasman?

- Naš osnovni problēm bio je neiskustvo na velikim takmičenjima. Kada sam rekao problem, nisam mislio na probleme unutar reprezentacije, gde je stvoren fantastičan ambijent, nego, generalno gledano, na iskustvo koje je veoma bitno na takmičenjima kakva su EP i SP. Mi smo bili potpuno neiskusni. Osim Stojkovića, Savićevića i Lekovića, našu reprezentaciju čine igrači koji nikad nisu igrali na takvim takmičenjima. Jedna stvar je igrati klupska prvenstva, a sasvim druga igrati na SP.

Koliko ste zadovoljni svojom igrom?

- Nikako ne mogu da budem zadovoljan. Maler me je pratio od samog starta. Pred utakmicu sa Iranom dva dana sam bio pod terapijom, pio antibiotike. Posle Irana, došla je Nemačka koju smo svi veoma dobro odigrali 75 minuta. Skoro fantastično. Na dan utakmice sa Amerikom zabolelo me je koleno tako da sam morao napustiti meč u nekom petnaestom minutu zbog povrede. Naredna tri - četiri dana do utakmice sa Holandijom, bio sam non - stop pod injekcijama. Od samog starta, što se mene tiče, krenuto je kako ne treba i završilo se tim nesrećnim penalom. Ne može se uvek biti miljenik sreće i donositi radost ljudima. Život je takav.

Koliko je koncepcija, u kojoj ste uglavnom bili jedini špic uticala na loš učinak i lošu igru?

- Teško je sad tražiti krivca. Vreme će pokazati ko je pravio greške i šta se stvarno desilo. Mislim da sam u nekim utakmicama bio dosta usamljen u šamom špicu. Ako si sam sa dva - tri protivnička igrača iz odbrane, teško da možeš nešto da napraviš bez obzira na taj pratio me i maler, stalno me nešto mučilo... Jednostavno nisam bio u top - formi.

Smatrate li da postojeći stručni štab može uspešno odgovoriti zadacima u novom ciklusu za EP?

- Mislim da nisam kompetentan da odgovorim na to pitanje, koje se već tri godine postavlja, da bi mi na kraju ispunili cilj - kvalifikovali se na SP i prošli u drugi krug. Rezultatski gledano, stručni štab je opravdao poverenje a, sa druge strane, ima i veliki broj komentara da to ne valja ništa. Postoje ljudi koji treba da kritikuju selektora, da ga postavljaju i smenjuju. Mi igrači o tome ne treba da pričamo. Te stvari ne treba da se dešavaju kad je interes reprezentacije u pitanju.

Zar Savićević, Jugović, Mihajlović i Vi, *obzirom na* sve dosadašnje uspehe i *trofeje koje ste osvojili, niste* kompetentni da date svoje mišljenje o, pre svega, vašoj ulozi u timu i stručnom radu?

- Možda smi i kompetentni da sudimo, ali ne javno. Međusobno možemo razgovarati, ili razgovarati sa trenerom o tome šta valja, a šta ne valja. Ali, javno o tim stvarima mislim da ne treba da se govori. To je strašno nezahvalno i nije ni fer ni korektno prema ljudima sa kojima radiš. Kad radiš sa nekim trenerom moraš da ispoljiš maksimalno poštovanje prema njegovom radu. Iako možda i nisi zadovoljan, moraš prihvatiti jer svaki trener ima svoj stil rada, svoje koncepcije i svoju taktiku i to treba poštovati.

Milivoje KOVAČEVIĆ

PS: deo razgovora preuzet iz 404. broja Monitora, nadnaslov, naslov i fotografija - redakcija AS

Одјава новинару даје највећу слободу израза. У њој новинар даје коментар о спортском догађају, анализира га и такође је може употпунити неком изјавом.

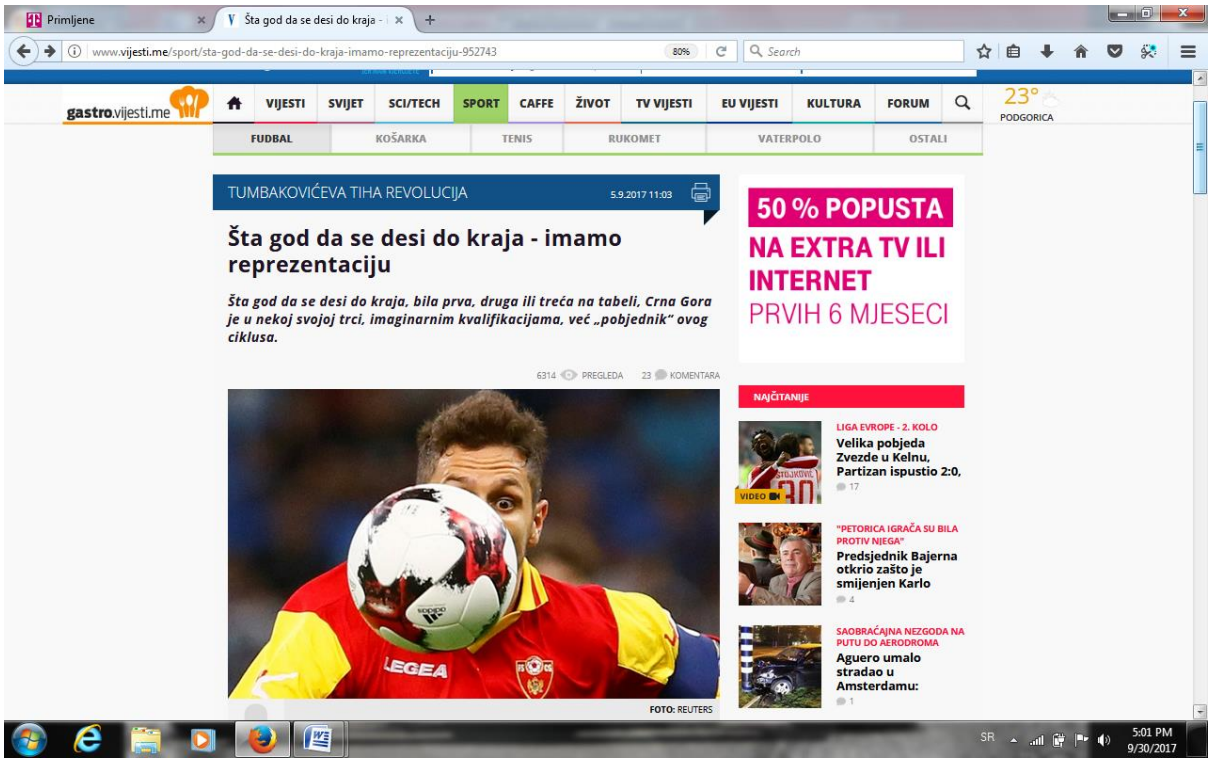
Primljene
Šta god da se desi do kraja -
www.vijesti.me/sport/sta-god-da-se-desi-do-kraja-imamo-reprezentaciju-952743
gastro.vijesti.me
VIJESTI SVIJET SCI/TECH SPORT CAFFE ŽIVOT TV VIJESTI EU VIJESTI KULTURA FORUM
23° PODGORICA
FUDBAL KOŠARKA TENIS RUKOMET VATERPOLO OSTALI
TUMBAKOVIĆEVA TIHA REVOLUCIJA 5.9.2017 11:03
Šta god da se desi do kraja - imamo reprezentaciju
Šta god da se desi do kraja, bila prva, druga ili treća na tabeli, Crna Gora je u nekoj svojoj trci, imaginarnim kvalifikacijama, već „pobjednik" ovog ciklusa.
6314 PREGLEDA 23 KOMENTARA
FOTO: REUTERS
50 % POPUSTA
NA EXTRA TV ILI INTERNET
PRVIH 6 MJESECI
NAJČITANIJE
LIGA EVROPE - 2. KOLO
Velika pobjeda Zvezde u Kelnu, Partizan ispustio 2:0,
"PETORICA IGRAČA SU BILA PROTIV NJEGA"
Predsjednik Bajerna otkrio zašto je smijenjen Karlo
SAOBRAĆAJNA NEZGODA NA PUTU DO AERODROMA
Aguero umalo stradao u Amsterdamu:
SR 5:01 PM 9/30/2017

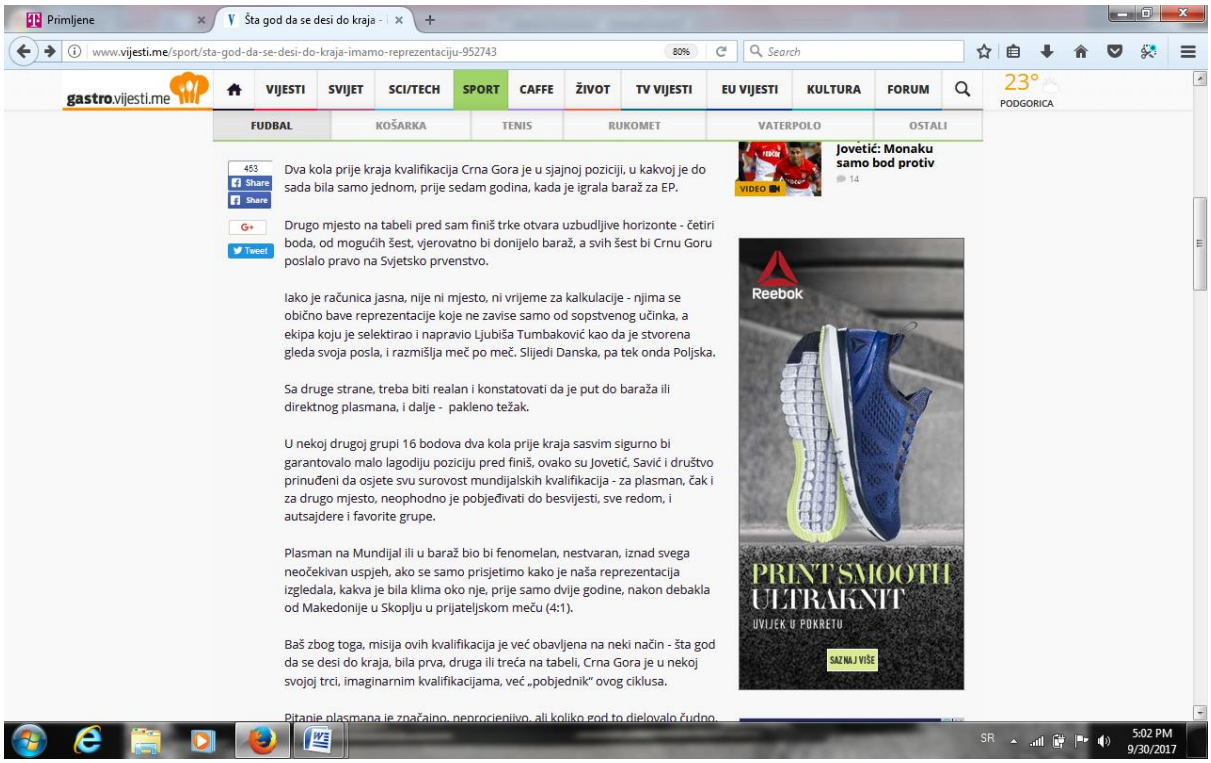
Primljene
Šta god da se desi do kraja -
www.vijesti.me/sport/sta-god-da-se-desi-do-kraja-imamo-reprezentaciju-952743
gastro.vijesti.me
VIJESTI SVIJET SCI/TECH SPORT CAFFE ŽIVOT TV VIJESTI EU VIJESTI KULTURA FORUM
23° PODGORICA
FUDBAL KOŠARKA TENIS RUKOMET VATERPOLO OSTALI
Jovetić: Monaku samo bod protiv
453 Share Share Tweet
Dva kola prije kraja kvalifikacija Crna Gora je u sjajnoj poziciji, u kakvoj je do sada bila samo jednom, prije sedam godina, kada je igrala baraž za EP.
Drugo mjesto na tabeli pred sam finiš trke otvara uzbudljive horizonte - četiri boda, od mogućih šest, vjerovatno bi donijelo baraž, a svih šest bi Crnu Goru poslalo pravo na Svjetsko prvenstvo.
Iako je računica jasna, nije ni mjesto, ni vrijeme za kalkulacije - njima se obično bave reprezentacije koje ne zavise samo od sopstvenog učinka, a ekipa koju je selektirao i napravio Ljubiša Tumbaković kao da je stvorena gleda svoja posla, i razmišlja meč po meč. Slijedi Danska, pa tek onda Poljska.
Sa druge strane, treba biti realan i konstatovati da je put do baraža ili direktnog plasmana, i dalje - pakleno težak.
U nekoj drugoj grupi 16 bodova dva kola prije kraja sasvim sigurno bi garantovalo malo lagodiju poziciju pred finiš, ovako su Jovetić, Savić i društvo prinuđeni da osjete svu surovost mundijalskih kvalifikacija - za plasman, čak i za drugo mjesto, neophodno je pobjeđivati do besvijesti, sve redom, i autsajdere i favorite grupe.
Plasman na Mundijal ili u baraž bio bi fenomelan, nestvaran, iznad svega neočekivan uspjeh, ako se samo prisjetimo kako je naša reprezentacija izgledala, kakva je bila klima oko nje, prije samo dvije godine, nakon debakla od Makedonije u Skoplju u prijateljskom meču (4:1).
Baš zbog toga, misija ovih kvalifikacija je već obavljena na neki način - šta god da se desi do kraja, bila prva, druga ili treća na tabeli, Crna Gora je u nekoj svojoj trci, imaginarnim kvalifikacijama, već „pobjednik" ovog ciklusa.
Reebok
PRINT SMOOTH ULTRAKNIT
UVIJEK U POKRETU
SAZNAJ VIŠE
SR 5:02 PM 9/30/2017

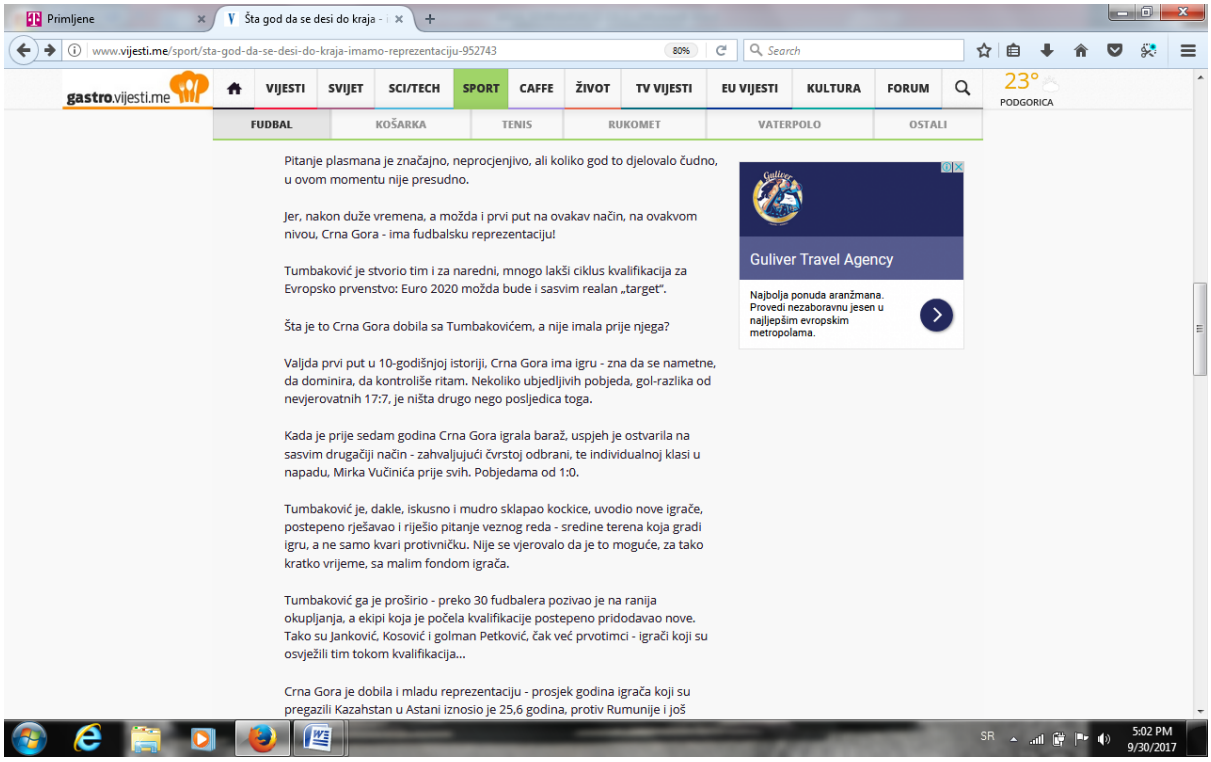
Primljene
Šta god da se desi do kraja -
www.vijesti.me/sport/sta-god-da-se-desi-do-kraja-imamo-reprezentaciju-952743
Search
gastro.vijesti.me
VIJESTI SVIJET SCI/TECH SPORT CAFFE ŽIVOT TV VIJESTI EU VIJESTI KULTURA FORUM
23°
PODGORICA
FUDBAL KOŠARKA TENIS RUKOMET VATERPOLO OSTALI
Pitanje plasmana je značajno, neprocjenjivo, ali koliko god to djelovalo čudno, u ovom momentu nije presudno.
Jer, nakon duže vremena, a možda i prvi put na ovakav način, na ovakvom nivou, Crna Gora - ima fudbalsku reprezentaciju!
Tumbaković je stvorio tim i za naredni, mnogo lakši ciklus kvalifikacija za Evropsko prvenstvo: Euro 2020 možda bude i sasvim realan „target".
Šta je to Crna Gora dobila sa Tumbakovićem, a nije imala prije njega?
Valjda prvi put u 10-godišnjoj istoriji, Crna Gora ima igru - zna da se nametne, da dominira, da kontroliše ritam. Nekoliko ubjedljivih pobjeda, gol-razlika od nevjerovatnih 17:7, je ništa drugo nego posljedica toga.
Kada je prije sedam godina Crna Gora igrala baraž, uspjeh je ostvarila na sasvim drugačiji način - zahvaljujući čvrstoj odbrani, te individualnoj klasi u napadu, Mirka Vučinića prije svih. Pobjedama od 1:0.
Tumbaković je, dakle, iskusno i mudro sklapao kockice, uvodio nove igrače, postepeno rješavao i riješio pitanje veznog reda - sredine terena koja gradi igru, a ne samo kvari protivničku. Nije se vjerovalo da je to moguće, za tako kratko vrijeme, sa malim fondom igrača.
Tumbaković ga je proširio - preko 30 fudbalera pozivao je na ranija okupljanja, a ekipi koja je počela kvalifikacije postepeno pridodavao nove. Tako su Janković, Kosović i golman Petković, čak već prvotimci - igrači koji su osvježili tim tokom kvalifikacija...
Crna Gora je dobila i mladu reprezentaciju - prosjek godina igrača koji su pregazili Kazahstan u Astani iznosio je 25,6 godina, protiv Rumunije i još
Guliver Travel Agency
Najbolja ponuda aranžmana. Provedi nezaboravnu jesen u najljepšim evropskim metropolama.
SR
5:02 PM
9/30/2017

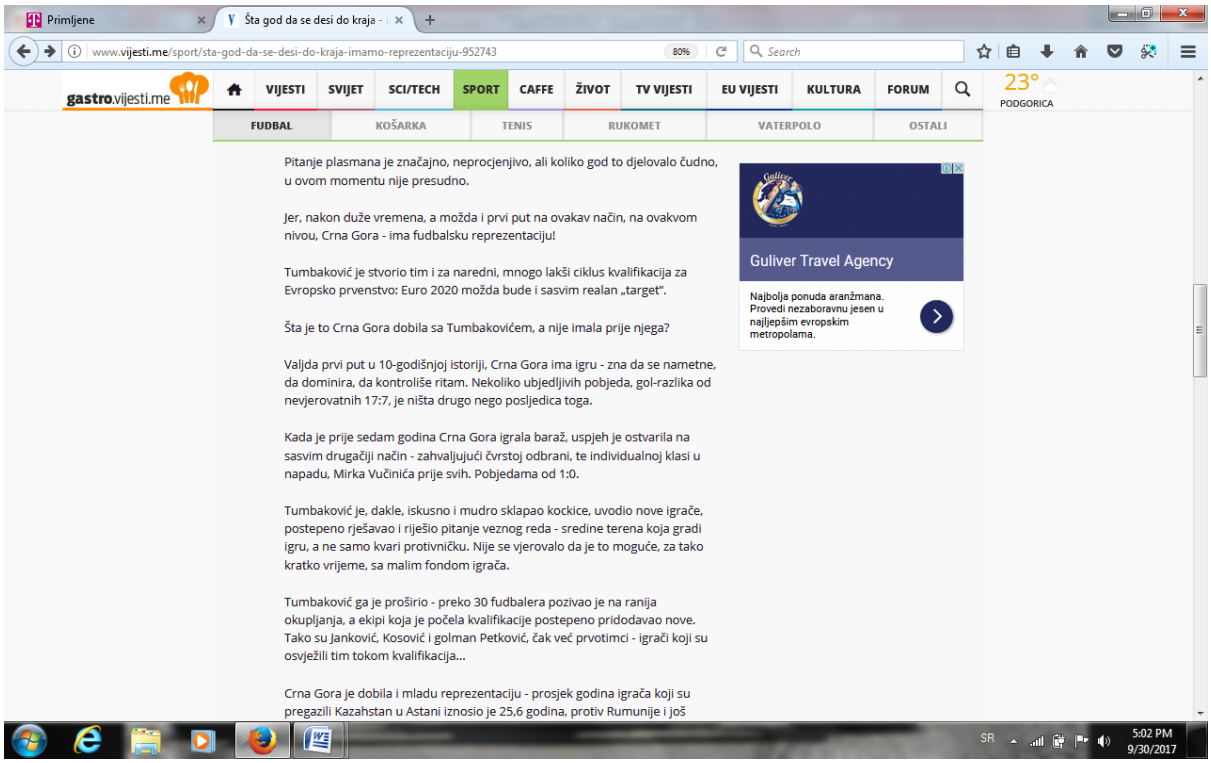
Primljene
Šta god da se desi do kraja -
www.vijesti.me/sport/sta-god-da-se-desi-do-kraja-imamo-reprezentaciju-952743
Search
gastro.vijesti.me
VIJESTI SVIJET SCI/TECH SPORT CAFFE ŽIVOT TV VIJESTI EU VIJESTI KULTURA FORUM
23°
PODGORICA
FUDBAL KOŠARKA TENIS RUKOMET VATERPOLO OSTALI
Pitanje plasmana je značajno, neprocjenjivo, ali koliko god to djelovalo čudno, u ovom momentu nije presudno.
Jer, nakon duže vremena, a možda i prvi put na ovakav način, na ovakvom nivou, Crna Gora - ima fudbalsku reprezentaciju!
Tumbaković je stvorio tim i za naredni, mnogo lakši ciklus kvalifikacija za Evropsko prvenstvo: Euro 2020 možda bude i sasvim realan „target".
Šta je to Crna Gora dobila sa Tumbakovićem, a nije imala prije njega?
Valjda prvi put u 10-godišnjoj istoriji, Crna Gora ima igru - zna da se nametne, da dominira, da kontroliše ritam. Nekoliko ubjedljivih pobjeda, gol-razlika od nevjerovatnih 17:7, je ništa drugo nego posljedica toga.
Kada je prije sedam godina Crna Gora igrala baraž, uspjeh je ostvarila na sasvim drugačiji način - zahvaljujući čvrstoj odbrani, te individualnoj klasi u napadu, Mirka Vučinića prije svih. Pobjedama od 1:0.
Tumbaković je, dakle, iskusno i mudro sklapao kockice, uvodio nove igrače, postepeno rješavao i riješio pitanje veznog reda - sredine terena koja gradi igru, a ne samo kvari protivničku. Nije se vjerovalo da je to moguće, za tako kratko vrijeme, sa malim fondom igrača.
Tumbaković ga je proširio - preko 30 fudbalera pozivao je na ranija okupljanja, a ekipi koja je počela kvalifikacije postepeno pridodavao nove. Tako su Janković, Kosović i golman Petković, čak već prvotimci - igrači koji su osvježili tim tokom kvalifikacija...
Crna Gora je dobila i mladu reprezentaciju - prosjek godina igrača koji su pregazili Kazahstan u Astani iznosio je 25,6 godina, protiv Rumunije i još
Guliver Travel Agency
Najbolja ponuda aranžmana. Provedi nezaboravnu jesen u najljepšim evropskim metropolama.
SR
5:02 PM
9/30/2017

Правописна норма

Правописна норма прописује како ћемо записати оно што говоримо.

Како сви штампани медији, радио и телевизија имају своје лекторе, у новинама се објави мали број граматичких и правописних грешака. На порталима то није случај, јер новинари сами пишу, лекторишу и објављују вијести.

У спортском новинарству постоје нека одступања везана за норму, која су уприличена тематици. Код двочланих назива тимова, оба имена пишу се великим почетним словом (Рајо Ваљекано), док се код неких прва ријеч пише великим, а друга малим словом (Црвена звезда, Манчестер сити, Манчестер јунајтед).

Имена навијачких група пишу се малим почетним словом, под наводницима.

Одступање од норме у нашем говорном подручју, за разлику од осталих европских регија, односи се на правило у нашем правопису *ЧИТАЈ КАО ШТО ЈЕ НАПИСАНО, А ПИШИ КАО ШТО ГОВОРИШ*. Зато се имена свих странаца који се појављују у текстовима, пишу онако како новинари или лектори (или преводиоци), преводе име са матичног на наш језик. Због тога долази до разлика од медија до медија кад су у питању имена појединих странаца (Хамес Родригез / Џејмс Родригез, Хемитон / Хамилтон), иако Правопис прописује и правила транскрипцнје страних ријечи и имена страног поријекла.

Правописна норма се крши када је у питању ауто-мото спорт. Сви болиди „формуле 1" и осталих категорија имају своје називе који се састоје од назива тима и назива произвођача мотора, повезаних цртицом (Мекларен-Хонда, Редбул-Рено). У осталим категоријама ауто-спорта, назив аутомобила се пише исто као назив произвођача, великим, а не како би по норми требало – малим почетним словом. На исти начин се пишу називи тимова, односно, мотоцикала у мото-такмичењима.

Ања Ковачевић, IIф

ПРЕПИСКА ПУТЕМ ВАЈБЕРА

Вајбер је апликација за паметне телефоне која је у врло кратком временском периоду постала веома популарна на нашим просторима. Она омогућује позивање и слање смс/ммс порука било коме, у било којој држави (било гдје у свијету) потпуно бесплатно. Једини услов је да је ваш паметни телефон повезан на интернет и да особа

коју позивате такође има инсталирану апликацију, те омогућен приступ интернету. Постаје све популарнији јер је лак за коришћење, сви га имају, а осим на телефону, може се користити и на таблетима или одређеним рачунарима. Створен је као директна конкуренција скајпу од којег је сада далеко популарнији (барем у Црној Гори), а стигао је и остале конкуренте као што су месенџер, кик, лајн итд. За мање од мјесец дана након што је основан, вајбер је постигао невјероватан резултат - имао је већ 1,8 милиона корисника.

Вајбер апликација за рачунаре има све могућности као и апликација за телефоне. Неке од могућности су:

• ХД квалитет позива,
• видео позивање,
• слање порука, укључујући и слике, емотиконе, анимације,
• четовање са више корисника истовремено,
• синхронизација садржаја мобилне и Вајбер апликације на рачунару,
• пребацивање позива са рачунара на телефон и обрнуто.

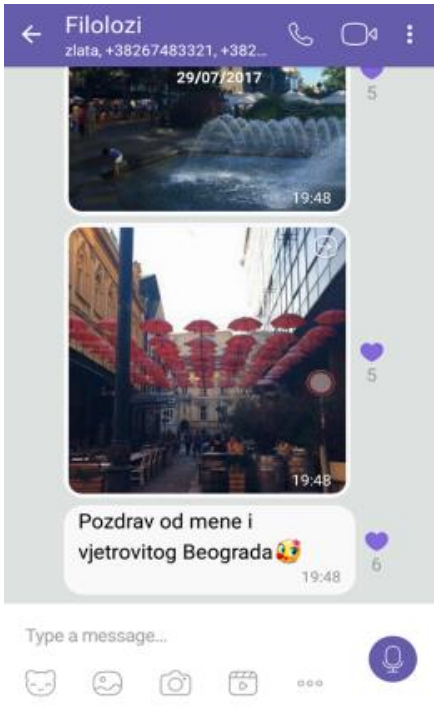

Међутим, као и свака друга онлајн платформа, вајбер има своје предности и своје недостатке. Једна од предности је чињеница да потпуно бесплатно можемо да

комуницирамо са људима широм свијета брзо и практично. Постоји и опција за видео и аудио позиве. Тако људе на другој страни свијета можемо укључити у наш свакодневни живот. Не размјењују се само поруке, већ и емотикони, стикери, слике, видеи итд. Пошто је изузетно једноставан за коришћење користе га све генерације. Уз помоћ стикера можемо изразити осјећања или, једноставно, одговорити на поруку на лакши начин. Већина стикера се такође преузима бесплатно, а има их на стотине. Неки чак садрже познате фразе и шале на дијалекте простора на којима је вајбер познат.

Мана је, ипак, можда више. То нису мане које су директно везане за апликацију, већ посљедице на свакодневни говор и писменост које вајбер проузрокује. У преписками путем вајбера, као и код свих других њему сличних апликација, прави се велики број одступања од стандардног језика. Када разговарамо са вршњацима не водимо много рачуна о писмености. Стално се служимо скраћеницама, занемарујемо знакове интерпункције и велика слова и правимо многе грешке у куцању, на које нико не обраћа пажњу. Уколико се често користимо друштвеним мрежама, а уз то не водимо рачуна о стандардном језику, веома се брзо навикнемо на говор сличан преписками на вајберу. Писменост нових генерација опада заједно са развитком технологије. Поред свега, у дописивању стално користимо ријечи из страних језика, које већ имамо у нашем језику. Ограничавамо сами себи вокабулар тако што ријечи замјењујемо на најлакши могући начин.

Као и све друге апликације и онлајн мреже, вајбер је одличан вид комуникације док знамо како и колико да га користимо.

Маша Бојић, IIф

Извори:
http://tehton.covermagazin.com/?p=7108
http://www.itmagazin.info/druscarontvene-mre382e/viber-osvojio-svet-komunikacija
http://portalanalitika.me/clanak/275468/u-cg-najvise-se-koristi-viber-zatim-messenger-skype-i-whatsapp
https://sr.wikipedia.org/wiki/Viber

СВИЈЕТ У НАМА И ОКО НАС

ИСТОРИЈА ИМАГИНАРНОГ И ИРАЦИОНАЛНОГ

Скривено и свеприсутно

Људска бића за себе воле да тврде да су разумна створења. Људи себе сматрају мудром, маштовитом, способном врстом; врхунцем еволуције, владарима живог свијета, ремек-дјелом природе, отелотворењем реда и разума које контролише овај свијет. Али, колико је то увјерење истинито, а колико је плод маште и ароганције? Је ли само смијешна илузија?

Далеко од тога да је универзум једноставан и предвидљив. Јер иако су закони природе вјечни и неумољиви, она је дивља и непокорна, пуна хаоса и мистерија (и прије ће човјечанство нестати, а наши поносни градови, наше тврђаве реда које смо подигли да се сакријемо и заштитимо и боримо против дивљине постаће прашина на вјетру него што ће људи у потпуности истражити бар десети дио тајни природе). Свијет је заснован на случајностима и непредвидивим околностима.

А сам човјек је такође далеко од тога да буде мирно, смислено створење. Колико смо сналажљиви и интелигентни, толико смо и дивљи и збуњујући. Не треба гледати даље од људског срца, његових осјећања и жеља, које надалеко превазилазе просте нагоне глади и страха. Те емоције га покрећу и спутавају, водећи га кроз живот и одређујући његову судбину; водећи га да гради друштва и заједнице које, за све своје законе и норме, нису ништа друго до море хаоса невјероватних особа и веза.

Чак и његова машта, довитљивост, језик, докази људске узвишености и просвијетљености, нису ништа друго до само другачија лица ирационалности која влада свијетом. Стога са сигурношћу можемо рећи да је човјек ирационално створење, чија је неразумност некад прикривеније или суптилније изражена.

Прича стара као вријеме

Нема те особе која за свог живота није чула барем стотину прича које се сматрају измишљеним и фантастичним. Бајке, које нам причају као дјеци. Књиге и филмови, у којима уживамо и уз које проводимо слободно вријеме. Народне пјесме и легенде, које учимо у школама, или их примамо од старијих. Урбане легенде, које

слушамо на ноћним окупљанима. Религије и митови, око којих се и дан-данас воде крвави ратови (како метафорички, тако буквално).

Данашњи човјек, поготово мало старији (али не превише стар да почне да брине о културном насљеђу и бива обузет носталгијом), испразан, немаштовит, који нема времена и воље да размишља о било чему сем посла који мрзи и трачева тајно презрених комшија, назваће те приче будалаштинама и бескорисном бесмислицама, недостојним пажње чак и дјеце. Можда ће се покоји сјетити да су људи некад поштовали и уважавали те бесмислице и сујевјерја као највеће законе, али то је било некада – сада је човјек развијен и давно је превазишао те бапске приче.

Али те приче се не могу превазићи. Не постоји начин да их се човјечанство отараси, да их сахрани, да их заборави. Оне су записане у крви, и костима, и срцу, и кожи, и сваком кораку, сваком даху. Старије су но иједан човјек, иједан језик, иједна нација, иједан народ, старије но сама цивилизација, и оне не могу нестати. Оне само расту и мијењају се.

Јер откад човјек зна за себе вјеровао је да постоји нешто друго, нешто мистериозно и надљудско, нешто што се не може нити смије разумјети. Да постоји још један свијет, одраз стварности који се провлачи преко и испод нашег и кроз њега, сличан њему колико и сјенка или искривљено огледало. Вјеровао је да је тај свијет настањен створењима старијим и моћнијим од звијезда, сатканим од моћи, чистог духа и дивље, непобједиве природе. Створењима која не познају законе и ред људског рода, па били то закони морала или физике; створењима која стварају, мијењају, уништавају и владају судбином, за које су ствари које ми називамо чудима ништа друго до пука дјечја игра. Свијет у којем владају само воља и машта, у којем су смртни створови потпуно изгубљени.

Уобличавање и еволуција оностраног

У почетку, човјек је био само једна од многобројних животиња. Рађао се, хранио, борио, спавао и умирао. Око њега, свијет се окретао као и данас – дани су долазили и пролазили, годишња доба су се мјењала, киша је падала, дрвеће је расло. Човјек није обраћао превише пажње на свијет око себе. Знао је када да се сакрије у јазбину, како да се чува од предатора, да тражи храну, и то му је било довољно. А онда је поставио питање: Зашто?

Из неког нама још непојмљивог разлога, човјек је постао свјеснији, интелигентнији од осталих облика живота око себе. Мало помало, почео је да мисли

компликованије, да планира и да машта. Тиме се одвојио од остатка свијета, од првобитне дивљине и осталих земаљских створења. И ту новонасталу празнину, ту чежњу да поврати везу са природом коју је већ почео заборављати пробао је да попуни знањем

Зашто киша пада? Зашто се дан и ноћ смјењују? Зашто је вода мокра, ватра топла, ваздух прозиран а лед хладан? Више није могао да прихвати да се нешто догађа а да не зна разлог. Незасита радозналост била је мајка и цијена његове новостечене интелигенције.

Прво је одлучио да је жива као и он. Да размишља, осјећа, мисли и жели и пати као и човјек. Зашто киша пада? Јер је небо тужно. Зашто море потапа бродове? Јер је љуто. Зашто се његов пријатељ удавио у ријеци? Јер га је она намамила и одвела на дно.

Вријеме је пролазило, човјек је растао и учио, и стога су се и његова вјеровања морала развијати. Више није био задовољан пуким анимизмом. Почео је да одређује узроке и господаре силама које га окружују. Олују ствара огромна птица. Бродове потапа звијер из дубина. Људе дави дјевојка заводница што живи у ријеци.

Људи се рађају, расту, шире. Путују по планети, по континентима, дијелећи се у племена и народе, стварајући државе и земље. Развијају се сујевјерја, религије, народне приче, фолклор. Детаљи из културе и историје мијењају бића из легенди, учвршћују им облик, везују их за један народ, једну земљу, једно поимање природе. Створења из легенди више нису само птица, неман, дјевојка. Они су сад громовита птица, рок, змај, морска змија, најада, русалка. Они више не припадају свакоме, не настањују сва неба и све воде. Чак и они су сада Руси, Финци, Кинези, Астеци и други. Сада се тачно зна која мора припадају њима, а која не. Људи су их присвојили и именовали, као што су то урадили и са самом Земљом.

Лица природе и питање слободне воље

Легенде и митови су настали као покушај људскога рода да схвати свијет око себе, да објасни како свијет функционише и зашто постоји. Створења која настањују те легенде, која их покрећу и зарад којих те легенде постоје су најбољи примјер. Без обзира који облик (често налик људском, али другачији, љепши, чуднији) носили, она

никад нису третирани као људи. Њихови унутрашњи свјетови су неважни, па чак и непостојећи. Она су то што су, без икаквог размишљања и жаљења. Вјетар не жали за дрвећем које чупа, нити зима тугује за животима које угаси, нити ватра јадикује за кућама које сагори. Природа не зна за савјест или самопреиспитивање, и тако и створења људских легенди немају ни срца ни милости.

Она су у срцу у сваке легенде, центру сваког мита. Она их покрећу, јер те легенде нису ништа друго до описи људских сусрета са ирационалним. Али ипак она никад нису главни ликови. Прича се никад не занима њиховим животима или, боље речено, њиховим постојањима. У свим легендама, она су препрека, помоћ или тест. Попут предмета и времена, попут закопаног блага или првог љетњег пуног мјесеца, она постоје да би покренула заплет и да би они који читају или слушају легенду пратили пут јунака-смртника, уживали у томе како се хероји хватају у коштац са натприродним. То је очигледна разлика између анимизма и „модернијих" легенди и вјеровања. Природа узима људски облик и губи своју недефинисану форму, али људи се више не интересује за разлог који је покреће.

Ирационална створења која настањују људске легенде увијек посједују невјероватну моћ, коју људски род не може да схвати нити посједује. Она сама не знају да контролишу своју моћ, нити могу да је науче јер су она сама моћ. Те способности су суштински дио њихове природе, и она је за њих инстинктивна као дисање. Мијењање облика, бацање клетви, стварање палата ни из чега није нешто што она уче да контролишу, нешто што морају да вјежбају да би успјела. Она могу да превазиђу законе природе не зато што посједују неко древно изгубљено знање, већ зато што су отелотворења тих истих закона. Сирена не учи како да задржи дах и како да плива испод површине и избјегне предаторе зато што је она сама тамни амбис и освијетљена површина мора; бијела пјена и љути талас. Леши не мора да зна како да смири животиње и скрене путнике са стазе или да промијени своју висину, зато што је он шума у људском облику, он је стаза и стабло, чопор и трава.

Али као и увијек, било у стварности или легендама (а ваља напоменути да је граница између то двоје често веома танка и мутна), постоји цијена, чак и за – или, можда, поготово за – ирационална створења.Они посједују невјероватну моћ, али немају нешто невјероватно важно што људски род често и не примјећује да посједује: избор.

У природи све има своју сврху. И ирационална створења посједују дужност, функцију коју морају извршавати, и немају могућност да бирају да ли је желе. Та дужност је основни дио њиховог постојања, као и њихова моћ. Духови вода морају да

даве људе који се исувише приближе и да нападају поља. Духови домова морају штитити укућане и чувати имање. Стога их не можемо назвати ни добрим ни злим, ништа више но што те исте термине можемо примијенити на грабљивце или природне непогоде.

Живи снови

Ирационална бића не отјелотворавају само примарне елементе. Она такође представљају идеје и концепте који формирају људски ум и управљају човјековим животом. Бабарога је оличење дјечјег страха, а кошмари имају материјани облик, па били то германски алпови, који сједе уснулима на грудима, словенске море које улазе у домове кроз кључаонице или велики црни коњи коју ноћу галопирају кроза села и градове, носећи лоше снове и јад за собом.

Натприродна бића која представљају жеље и осјећања користе се да би се објаснили неки људски поступци који се смарају непримјереним. У оваквим легендама може се видјети стална тежња човјека да нађе оправдање за своју поступке, свађујући своје понашање на натприродна створења и утицаје од којих се не може одбранити, служећи се старом тврдњом да га је навео ђаво.

Сексуални нагони и фантазије, поготово оне што се јављају у сновима, објашњаване су постојањем инкубуса и сукубуса, демона пожуде који су инспирисали страст у људским срцима, заводили и користили смртнике да би ширили гријех. Неке средњовјековне легенде тврде да сукубуси (женски демони) изазивају сексуалне снове код мушкараца да би прикупиле њихово сјеме како би га предали инкубусима (мушким демонима). Они затим тим истим сјеменом оплоде спавајуће смртне жене које рађају нове демоне.

У словенском фолклору јавља се вјеровање у бијеса, који ј, како и само име открива, демон и персонификација гњева. Вјеровало се да ови демони изазивају бјеснило, запосједају људе, изазивајући у њима дивљачки, незаустављиви бијес који доводи до лудила, па чак и смрти.

У Јапану су се лисице сматрале одговорним за менталне болести. Вјеровало се да оне посједују чаробне моћи, и да што дуже живи, лисица постаје моћнија и мудрија до те мјере да се може мјерити с нижим божанствима (лисичина моћ се мјерила бројем репова. Лисица са девет репова је живјела вјековима и достигла просвјетљење и ранг нижег божанства). Сматрало се да љута лисица може да запосједне људско биће и изазове лудило. Овакво стање се називало китсуне-тсуки, и уколико молитве не би помогле, породица би болесника подвргла мучењу у нади да ће лисица побјећи. Ово вјеровање се одржало све до двадесетог вијека, мада се понеки случајеви јављају и данас. Китсуне-тсуки се сматра јапанским културно специфичним синдромом.

У бајкама за дјецу и модерној фантастици често су одређена магијска бића карактерисана као потпуно добра или потпуно зла. Немогуће је чак и за једног члана врсте да се окрене ка другој страни. То је због тога што та створења симболишу људске врлине и мане, и не могу да се супротставе својој природи (мада се мора запамтити да ни она најбоља нису увијек сигурна). Слична вјеровања се могу наћи и у религиј. На примјер, у одређеним гранама ислама сматра се да анђели немају слободну вољу, те су тако неспособни да се супротставе Алаху (исто тако, друге гране вјерују да анђели имају слободну вољу, али се као створења чисте врлине и надљудске мудрости никад не супротстављају Алаху, нити их привлачи гријех).

Судије људских дјела

Занимљива је чињеница да, иако ирационална створења у својој природи не посједују способност да се одлуче за добро или зло, једна од њихових најчешћих функција је да тестирају људски карактер. Они су судије, свједоци, порота и џелати. Они кажњавају и награђују, без милости или несигурности.

Ирационално никад не вуче први потез, већ само реагује на људске поступке, одговарајући онако како је призвано. У зависности од поступка човјека, ирационално се манифестује у облику чудовишта или добротвора. Стога, иако се оно човјеку причињава као потпуно добро или потпуно искварено, попут кише или ватре посједује двострану, дуалистичку природу, чији се различити аспекти наглашавају у зависности од ситуације и начина на који му приступамо. Поготово често у бајкама, овакав једноставни, апсолутни дуализам омогућава дјетету да се упозна са појмовима добра и зла док је још увијек премладо да схвати да добро и зло постоје у свима нама.

У многобројним културама појављују се кућни духови, чувари породица и домова. Британски браунији, словенски домовоји, римски лари и пенати, јапански зашики-варашији само су неки од разних примјера овог вјеровања које се протеже од давнина, а највјероватније се развило из култа предака, обожавања и деификације мртвих чланова породице. Ови духови су живјели заједно са људима, али невидљиви и непримјетни, обављајући послове по кући, чувајући усјеве и здравље укућана, помажући и не наносећи никакво зло, сем ријетког и безопасног несташлука. Али кад

би укућани заборавили да им дају достојно поштовање и захвалност, пробали да их истјерају или када би покушали да се мијешају у рад духова, ови доброћудни помоћници би узвратили суровом осветом, наносећи јад и муку људима, а у најгорим случајевима би чак и призвали кугу, глад или пожар.

У француској бајци „Жабе и дијаманти" двије сестре одлазе до бунара, гдје срећу жедну старицу. Прву сестру, која је вриједна и злостављана, мајка шаље да донесе воду, и она даје старици (која се појављује као просјакиња) да пије; заузврат, кад год проговори, драгуљи и цвијеће падају из њених уста, што јој касније омогућава да постане краљица. Друга сестра, која иде до бунара надајући се да задобије исту моћ, прекрасно обучена у нади да ће очарати старицу, среће даму којој не допушта да попије ни кап. Као казна, отровне змије и крастаче јој испадају из уста, и она бива избачена из куће и прогнана у шуму, у којој умире.

У словенским легендама овај мотив се често појављује (као и у већини култура), најчешће у виду ликова Старца Мраза и Баба Јаге. Старац Мраз ће, ако је третиран са достојним поштовањем и уљудношћу, спасити човјека од мећаве и дати му награду, биле то јагоде усред зиме или ковчег пун злата, али ако је човјек непристојан или захтијева поклоне од Старца Мраза, овај ће га усмртити. Баба Јага, у зависности од приче, или покушава да прождере јунака (најчешће дијете, због чега је родитељи користе као начин да уплаше несташну дјецу), или је извор мудрости, оружја, савезника и сличних врста помоћних средстава без којих јунак не би достигао циљ, а често зна да буде и оба, као у причи о Василиси Прекрасној, којој пријети да ће је појести ако не изврши постављење задатке или поставља питања о Баба Јагиној кући, али када ова све уради исправно, даје јој ватру која је Василиси потребна, и која убија Василисину злу маћеху и полусестре.

Закон гостопримства – обавезе госта и домаћина

Једна од најстаријих друштвених норми је поштовање гостопримства, дужности и очекивања која везују и госта и домаћина. У свим културама свијета ова норма третирана је као светиња, и дан-данас лоше понашање према гостима се сматра једном од највећих срамота. У Грчкој овај закон се звао xenia и сматрао се једним од најважнијих аспеката цивилизације и религије.

Попут кумвства и побратимства, не одбија се позив да се некоме пође у госте. Када се неко пусти у кућу, он мора бити третиран као члан породице (а често је

третиран и боље, јер гост мора видјети само најбоље од својих домаћина, како би они имали што бољи углед), и никоме није дозвољено да потегне оружје. Чак и непријатељи који су вјековима заробљени у крвној завади, не смију се сукобити пред огништем и за столом. Чин дијељења хране и пића, макар то били бајати хљеб и устајала вода, привремено прекида све сукобе.

Домаћин који на кратко прима госта у свој дом мора се потрудити да све буде савршено. Гост мора спавати на најбољем кревету, јести најбољу храну ако се гозба не може приредити, и сваки његов захтјев се мора испунити. На Балкану постоји сујевјерје да се уочи Божића ниједан гост, па чак ни странац, не смије одбити; и постојао је сада већ изумрли обичај да се госту прво понуде јело, прање ногу и избор жене да проведе са њом ноћ.

Гост мора бити разуман и не смије тражити од домаћина ништа што би могло наудити њему и његовој породици. Он мора одложити оружје након што пређе преко прага, и узети га да би бранио дом који га је угостио у случају напада једнако као и свој. Он не смије заборавити гостопримство и, ако је у прилици, мора га узвратити, и не смије злобно говорити ни о једном члану породице која га је примила.

У народном предању и митовима казне за кршење овог закона су страшне и третиране као злочини. Постоје многобројне легенде о људима који су одбили да угосте натприродна створења или, пак, то неправилно учинили и за то страшно платили. Свака вјера има легенде у којима богови шаљу пропаст на оне који овај закон не поштују, а убити домаћина или госта је гријех једнак убиству члана породице. Чак и најпознатије бајке упозоравају на опасност оваквог чина – у првобитном тексту „Успаване љепотице", краљ и краљица покушавају да одобровоље заборављену вилу и именују је за куму, али немају златних тањира да јој подаре као њеним сестрама, и зато она има право да узме живот свог кумчета.

У грчком миту о Филомену и Баукиди, богови Зевс и Хермес су посјетили село смртника, прерушени као прости сељаци. Али свака врата на која би закуцали била би им залупљена пред носом прије него што би стигли да проговоре и ријеч. На самом крају села примио их је стари пар, Филемон и Баукида, који су се показали као поштени и уљудни гостопримитељи. Зевс је тада позвао кишу, која је изазвала поплаву која је подавила све сем Филемона и Баукиде, и створио богати храм на мјесту села, а пар начинио главним свештеницима. Испунио им је жељу да умру у исти час, па затим њихова тијела претворио у два света дрвета која су расла једно око другог, а душе послао у Јелисејска поља.

Природа монструма

Чудовишта су један од основа људске маште. Дивљи непријатељи човјечанства, отјелотворења кошмара и природних непогода, они су мрачна страна ирационалног свијета. Они представљају људску таму којој се човјек мора супротставити.

Чудовишта се увијек служе или надљудском снагом, лисичјим лукавством или црном магијом. Човјек их побјеђује тиме што их надвлада својим супериорнијим способностима или тако што им се супротстави својим врлинама, које формирају бинарну опозицију са снагама чудовишта. Див је уништен снагом ума, преварант је проклет, а чаробњак убијен. Ове приче се могу тумачити као поједностављена борба добрих и злих људи у правом животу, приказ унутрашњег сукоба мана и врлина у самим људима, или сукоб људског реда и цивилизације са хаосом и дивљином природе.

Најједноставнија чудовишта симболишу природне непогоде или људске мане. Змај је олуја и пошаст а див насиље и похлепа. Други тип чудовишта представљају колективне страхове друштва и супротстављање друштвеним нормама. Русалке, голе, пуштених коса, заводнице које воде мушкарце у пропаст, нису ништа друго до гротескна демонизација женске сексуалне сигурности и слободе (и према легендама, рођене из смрти дјевојака које су починиле самоубиство, побациле, умрле неудате или некрштене), а вампир најчешће настаје као резултат неправилне сахране. Трећи тип чудовишта су створења настала због људских гријехова и злодјела. Дрекавац

је мртво ванбрачно дијете, одбачено од оба родитеља, а једна од најстаријих легенди о вукодлацима је грчки мит о Ликаону, краљу Аркадије, који је, када га је Зевс посјетио, из хибриса прекршио законе гостопримства и послужио бога месом дјетета, те због тога био претворен у вука.

Натприродни доброчинитељи

Са друге стране налазе се случајеви када људи добијају натприродну помоћ која се манифестује у различитим облицима. Богови који помажу једној страни у рату и анђели чувари, виле као куме и посестриме, мистериозни просјаци који у замјену за храну и пиће дају непроцјењиве савјете, магична блага... Ови споредни ликови (у бајкама и баснама барем,док су у митовима богови они око којих се радња окреће, а смртници су само њихови пиони) имају одређену улогу, омогућавају јунаку да настави са својим путовањем, појављујући се само зарад једне сцене, омогућавајући причи да се настави.

Неки доброчинитељи су свете, надљудске природе. То су небеска, божанска створења која пазе и упућују смртнике кроза живот, манипулишући елементима људског живота како би испунили смртникову жељу. Штите их од злобних духова, заузврат тражећи поштовање, оданост и снажан морални карактер. У политеистичким културама налазимо легенде о боговима који су наклоњени одређеном смртнику, поготово ако су повезани (полубогови могу да очекују помоћ својих бесмртних родитеља а, на примјер, ковачи могу затражити помоћ богова ковања и ватре, а рибари заштиту од богова океана и бродова). Код хришћана можемо пронаћи вјеровање у анђеле чуваре и свеце заштитнике.

Неки доброчинитељи су повезани са својим штићеницима дужношћу и породичним везама. Словенски јунаци се често побратиме са змајевима, дивовима, вилама и сличним натприродним створењима. У бајкама духови, вјештице и вилењаци помажу главном лику јер су као кумови. Чаробњак Мерлин помаже краљу Артуру због обећања датог његовом оцу Уртеру. Разни народи вјерују у духове заштитнике, мртве претке који бдију над својим породицама и заједницама.

Неки доброчинитељи помажу јер су обавезани чашћу. Отплаћују дуг главном јунаку који им је помогао у невољи, и он бива награђен за своју великодушност јер се добро добрим враћа. Овакви доброчинитељи се најчешће јављају у облику животиња или наизглед слабих људи попут дјеце, сиромашних, болесних и старих. Стога се

овакав тип доброчинитеља може најчешће наћи у бајкама, гдје су наглашени доброта и великодушност, и у народним легендама, које се фокусирају на част и дужност.

Друга страна свијета

Натприродно и ирационално у исто вријеме настањује наш свијет и постоји изван њега. Тај свијет је у исто вријеме самосталан, и нераскидиво повезан с нашим. Тај свијет је сличан реалном свијету попут сјенке или искривљеног огледала, протежући се испод, преко, око наше стварности и око ње. На неки начин, натприродни свијет је мање мјесто а више стање свијести, облик постојања.

Тај свијет подсјећа на наш, али је битно другачији. Он је једноставнији, али је и увијек у нечем увише од нашег. Љепши, страшнији, већи, богатији, тужнији. Он је саткан од кошмара и фантазија, садржи љепоте и ужасе какве смртни свијет не може досегнути.

Улази у овај свијет се налазе далеко. Смјештени на старим и древним просторима које људски род не може и ријетко кад жели досегнути. Он се налази испод брда и у срцу планина, са друге стране језера и испод мора, у дубинама мрачних шума и тамним, зимским олујама. Овај свијет се налази у срцу дивље, нетакнуте природе, гдје човјек не може преживјети. Или је тако барем некад било – како је људско знање расло, што смо више учили о свијету који нас окружује, вјеровање је расло и мјењало се, тако да се родила идеја других димензија и алтернативних универзума.

Човјек може ући, позивом или случајем, али ријетко кад може изаћи. Овај свијет је превише диван и одвратан, превиже пун чуда да би се након њега људи могли задовољити обичном, блиједом стварношћу свог првобитног дома. Након што би пробао његову храну или чуо његову музику, смртник би или остао заувијек везан за ту стварност, или би га повратак у стварни свијет одвео у лудило.

Често, као у келтској легенди о Осену или јапанском миту о Урашими Тароу, кад би се човјек вратио у људски свијет, открио би да вријеме не тече једнако између два свијета, слично осјећају коју сви људи имају када су узбуђени и занесени. Што се њему чинило као дан, заправо је био вијек. Након што би ступио ногом на смртно тло, изгубљено вријеме би га ухватило, и он би у трену постао древни старац или прах.

Понекад, сама природа овога свијета би онемогућила да човјек преживи путовање. Тир На Ог ирских легенди налазио се испод мора, док је Олимп грчких митова био прожет узвишеним, божанским ваздухом аетером који је био погубан за смртнике. Ирационално је предивно, али превише дивље и снажно за крхка земаљска бића.

Ове свјетове бисмо могли подјелити на три типа, који се често преплићу. Први је загробни свијет, обично скривен испод земље. Ово је дом мртвих и демона, и ту се једино може наћи апсолутна правда. Свако дјело које је човјек починио током живота се узима у обзир. Начини процјене варирају: код политеистичких Египћана срце покојника се мјери на ваги са пером Ма'ат, богиње правде, код Цара Жада кинеске религије духови расправљају и убјеђују владара богова као небески адвокати и тужиоци, а у исламу анђели доносе списак добрих и лоших дјела. Неки су свјетови мртвих, као код древних Грка и Сумера, вјечни дом преминулих, док су други, као код Келта и шинтоиста, мјеста одмора док се душа припрема за реинкарнацију.

Култура и пребивалиште народа обликују њихов загробни свијет. Тако је пакао сјеверних народа мјесто вјечног леда и мраза, а не врелог пламена, и кинески пакао подсјећа на царска мучилишта, док храбри нордијски ратници одлазе у Одинову дворану Валхалу, гдје вјечно пијанче и припремају се за највећу битку од свих, Рагнарок, крај свијета.

Други тип оностраног свијета који срећемо је дом богова, обично смјештен на небу, међу звијездама или далеко преко мора (мада богови вода и смрти обично живе одвојено). Понекад, као у монотеистичким религијама, јудаизму, хришћанству и исламу, душе праведних и вјерних налазе коначно пребивалиште овдје, али често је дом богова одвојен од људи, било живих или мртвих, грешних или моралних. То је свијет злата, мермера, лапис лазулија, богатства таквог да палате највећих краљева

изгледају трошно и ситно поред домова најмањих сеоских божанстава. Овдје богови проводе своје вјечне дане, држећи своје домове и краљевства, уживајући у чудима, незнаним и недостижним људима, често се хранећи својом посебном храном, као што је случај са нектаром и амброзијом на Олимпу или златним јабукама Аезира.

Трећи тип натприродних краљевстава је људима најближи а најчуднији, дом духова дивљине и природе које понекад спадају под окриље неког од великих богова, као што нордијски Фрејр влада над Алхејлмом. Ово је дом нимфи, сатира, распуштених чудовишта и заводника који нису ни превише демонски или хтонски, али ни божански и узвишени. У енглеској балади Томас Рајмер, главни лик по којем балада носи име, прати вилинску краљицу и стиже до раскрснице са три стазе. Прва је обрасла трњем, друга посута цвијећем, а трећа стоји између њих, гола, обрасла зеленим лишћем или украшена костима. Краљица Томасу открива да трновита стаза води до раја, цвијећем обасута до пакла, а трећа до њеног царства.

Ова слика добро показује правац и природу духова који се ријетко помињу у светим књигама и митовима, али су зато чести у народним легендама, пјесмама и дјечјим причама. Ако су богови и демони господа и владари оностраног, онда су ови нижи створови његови сељаци и трговци, ни потпуно добри ни потпуно лоши као и сами људи, али са моралима несхватљивим.

Смрт, посљедњи непријатељ и бесмислена борба

Постоји један аспект природе којег се сви људи плаше, од кога сви, ма колико храбри и снажни, мудри и лукави, брзи и спремни, не могу умаћи. Смрт, тај страшан моменат, тако кратак а тако моћан, непоколебљива чињеница, неизбјежна правда, једина сила која не може бити покорена, која долази једнако за све, злочинце и свеце, младе и старе, господаре и слуге, богате и сиромашне, слабе и моћне. Човјек може бјежати, па чак провести цијели живот ван било какве опасности, штитити се, чак посједовати непробојни штит и оклоп, лијечити се, можда чак открити лијек за сваку бољку и болештину, али чак и тада он само купује неколико секунди више, продужава своје ограничено вријеме, одуговлачи неизбјежно јер сама чињеница да се родио значи да ће умријети.

Смрт је губитак. Она одузима будућност, шансе, породицу, пријатеље, радост. Након смрти нема повратка. За њу нема лијека, јер је она у основи крај који долази по све. Због тога су богови, владари универзума и врховне моћи, савршена створења, а хероји и полубогови које се врате из смрти највећи јунаци. Свако живо биће, од

најмање бубе до највећег ратника, мудраца, политичара страхује од њеног доласка и трага за вјечним животом.

Ова узалудна потрага је лутајући мотив стар као цивилизација, стар као човјечанство, стар као сам живот. Једно од првих књижевних дјела, и умјетничких и културних уопште, „ Еп о Гилгамешу", садржи овај мотив. Чак и Гилгамеш, краљ Урука, најснажнији међу људима, двије трећине бог, убица Хумбабе и небеског бика, који се усудио одбити богину Иштар, губи своје најближе, лудо страхује од сопствене смрти, јури за вјечним животом, не успијева и схвата бесмисленост свог подухвата.

У митовима се често јавља мотив смртника, или чак богова, који покушавају да одагнају или заробе смрт. Гилгамеш проналази чудотворну траву која је Утнапиштиму подарила вјечни живот, богиње Селена и Еос моле Зевса, оца људи и богова, да подари бесмртност њиховим љубавницима, а Херакле ланцима везује Танатоса, бога смрти. Мауи, полинезијски културни херој и полубог, претвара се у црва и путује кроз тијело уснуле Хине-нуи-те-по, богиње мртвих да би постао имун на њену моћ. Али ниједан од ових покушаја не успијева, јер су богови бесмртност задржали за себе. И сама судбина се противи онима који се сукобљавају са смрћу.

Гилгамешову биљку гута змија, која не постаје бесмртна, већ добија способност да мијења кожу. Еосин љубавник добија вјечни живот, али не и вјечну младост, док Селенин љубљени пада у бесконачни сан, обје судбине су метафорички облици праве смрти. Танатос бива ослобођен ланаца, руком Ареса, бога рата, јер смрт не може бити задржана. Богиња се буди и прождире Мауија. Ријетко човјек добија праву бесмртност без цијене која је чини скоро неважном (попут Еросове жене Психе и Зевсовог љубавника и носача пехара Ганимеда – све митови који постоје јер људи сањају о љубави која побјеђује чак и смрт, и грчевито се држе за узалудне наде).

Овај мотив се јавља и у фолклору и бајкама. Постоји на хиљаде прича о људима који се кладе или играју против смрти; бјеже у Вилин-земљу, царство вјечних духова (који никад нису ни живјели, па тако ни смрти не полажу рачуне) у покушају да је избјегну. Гримови проналазе бајку о доктору чија је кума смрт, и који покушава да искористи њену добру вољу и обећање да спаси животе краља и принцезе и продужи свој (иако је његов отац одабрао њу као куму јер је она најправеднија од свих, одбивши и Бога и ђавола), а Андерсен пише бајку у којој младић заробљава смрт у магичну врећу. Али узалуд. Човјек, варао или поштено играо, губи нагодбу. Након што се врати у своју домовину, и ступи на тло смртне земље, човјек постаје прах. Докторова кума узима његов живот раније као наплату, а младић мора да пусти смрт након што га уморни старци проклињу.

Један од великих страхова људског рода је шта се дешава са њима након смрти. Да ли одлазе на неко друго мјесто, путују у други свијет вјечног бола или весеља, гдје могу само да чекају док им се њихови вољени не придруже? Да ли душа бива „рециклирана" и човјек живи изнова, било као краљ или пас? Да ли се људска суштина враћа и постаје једно са својим извором, боговима или природом? Да ли особа потпуно престаје да постоји и сва сјећања, наде, снови и мисли одлазе у празнину?

Само лице смрти се мијења од културе до културе. Абрахамске религије вјерују у анђела смрти који долази по људску душу, а Грци у Антропос (Неизбјежна), ткању судбине која пресијеца нит људског живота. Понекад је смрт страшно чудовиште, а понекад предивна госпа која доноси љубав и мир у најстрашнијем тренутку. А „Еп о Гилгамешу" нас подсјећа да су лица новорођенчади и стараца најбољи приказ смрти.

Ипак, да би смрт постојала, потребан јој је живот, а исто тако он не може без ње. Због смрти људи расту и развијају се а док старе, јачају и слабе. Без ње би живјели у претрпаном свијету у којем нема краја болу и јаду, и послије неког времена човјек губи вољу за животом, када је свјестан да нема краја. Као што мудра Сидури Сабиту каже, смрт је неизбјежна, али има доста док не стигне до њих, те стога треба уживату у времену које им је даривано и славити оно што посједују, а не трађити га на бригу око непобједљивог и неизбјежног.

Судбина, највећа господарица

Људи се од давнина плаше и занимају за будућност и своју улогу у животу. Зашто сам се родио? Зашто ми се ово десило, зашто он има шта ја немам, шта ће ми се десити сјутра, шта ми слиједи, шта могу да учиним да то окренем у своју корист?

Неки вјерују да не постоји никакав велики план, никакав усуд или испланирана будућност. Вјерују да је свијет сам по себи бесмислен, диваљ и хаотичан, да сви људи раде шта им је воља а да је остало случајност, и да се ствари просто дешавају без неког важног циља. Овакав став им пристаје, јер он ставља моћ над људским животом у њихове сопствене руке, чини их потпуно живим, свјесним створењима, а не играчкама невидљивих сила.

Други, пак, имају супротан став. Вјерују да су прошлост, садашњост и будућност потпуно испланиране и да виша бића држе конце људских судбина у својим рукама, рукама које везу тканину времена. Овакав фаталистички поглед на свијет, чест у античким културама, чини да се људи осјећају сигурно јер вјерују да други људи

имају неку сврху и корист од њиховог постојања, а ако ствари крену по злу или направе неку грешку, они ту нису ништа криви јер тако им је суђено.

Судбина је неумољива, незаустављива господарица, којој се чак и смрт мора покорити. Она је све и ништа, шта јесте и шта је могло бити, шта се већ десило и шта ће тек бити, простор и вријеме, сваки чин и сваки недостатак. Она је неприкосновена. Чак јој се ни сами богови не могу супротставити, ма колико покушавали – у најбољем случају, успјеће да накратко одгоде неизбјежно. Често, покушај да се пророчанство заустави отпочеће низ догађаја који ће осигурати да се оно испуни.

Шамани, пророци и врачеви су одувијек уживали огроман углед и положај кроз вјекове, било да влада или наука одобравају или не. Могућност да се открије будућност и сазна судбина –своја, жртвина или непријатељева – одувијек је била тражена и цијењена, и развило се на хиљаде начина да се будућност прорекне, било тумачењем знакова природе, читана из лета птица и топљеног олова и дланова и просутих цријева и горења ватре, или улажењем у транс и комуникацијом са духовима мртвих и природе (први посједују знања која користе живима до којих ови не могу доћи, а други су често руке и агенти судбине).

И без обзира што је судбина неумољива, људи су од давнина покушавали да је савладају или барем одобровоље. Неки би се молили и приносили жртве, а други би пробали да склопе договоре са оностраним створењима и тражили би помоћ врачара.

Неки вјерују да судбина има своје законе на које се људи могу позвати, или да она као и све ирационално одговара на људске акције. Многи вјерују да поштовање светих закона и слушање свештеника доводи до благослова виших сила, или да судбина захтијева равнотежу среће и јада. Трећи, пак, тврде да је срећа божја награда, а несрећа тест људске оданости.

У хиндуизму постоји концепт добре и лоше карме, која се накупља током живота у зависности од људских дјела, и одређује детаље идућег живота. Тако ће гешан човјек у идућем животу живјети јадно, или ће бити поново рођен као животиња, а вриједан и племенит – награђен.

У европској митологији је чест мотив Суђаја: три сестре које везу судбину свијета и којима се чак и сами богови морају покорити. Оне одлучују, надгледају или штите судбину, и што оне прорекну, не може се оповргнути. Тај пагански мотив се очувао у фолклору и књижевности у виду ликова попут три вјештице Шекспировог Магбета или вилинских кума из разних бајки.

У Грчкој су то богињеМојре (оне које додјељују), кћерке Никс (ноћи) или Ананке (потребе), и знане су као Клото (Предиља, која испреда нит живота), Лакезис

(Одређивач, која мјери нит и одређује колико ће дуг тај живот бити) и Антропос (Неизбјежна, која сијече нит). У Риму су то Парке (милосрдне), Нона (девета), Децима (десета) и Морта (мртва) које су, као и већина римских божанстава, сличне грчким.

Код нордијских и германских народа то су Норне, Ђотуни (дивови који су отјелотворења дивље природе и елемената), којих има много а најпознатије су Урд, Верданди и Скулд, које заливају Јградсил, дрво свијета, и владају над прошлошћу, садашњошћу и будућношћу.

Код Словена то су Судице или Рожанице, виле или богиње које посјећују дијете током прве три ноћи живота и одређују му судбину, коју само мајка може чути ако остане довољно дуго будна.

Богови – разум против хаоса

Како је човјек растао, тако се и његов духовни живот развијао. Од анимизма дошао је до тотемиза, а онда прешао на антропоморфизам. Природне силе су отјелотворене, и под контролом богова који носе људско обличје, говоре људским језиком и имају људске мотиве. Чини се, једино што их разликује од људи је њихова бесмртност.

Антропоморфизам је суптилан али очигледан. Ако језик познаје пол именица, можемо очекивати да ће бог бити истог пола као и елемент и концепт над којим влада. Ако не, тај елемент ће и даље имати утицај на појаву божанства – бог зиме ће бити блијед, а ако је земља плодна, онда ће њено божанство вјероватно бити мајчинска богиња, а богови мора су често импулсивни и непредвидљиви.

Прелаз до антропоморфизма од старијих вјеровања примјетан је и у митовима. У скоро свакој политеистичкој религији, богови добијају превласт над свијетом након што га освоје од старијих, опаснијих богова, који су често мање појединци а више елементалне силе. Богови Олимпа се боре против Титана, Аезири против Ђотуна, ирски Туата Де Данани против Фир Болга и Фомора, а месопотамијски богови против Тијамат и Абзуа. Често су ова старија божанства родитељи богова, или на неки начин одговорни за њихово постојање. Ови сукоби представљају развој цивилизације и људско покоравање природе.

Још један разлог за учесталост мотива сукоба старијих и млађих богова јесте могућност да су ти старији, поражени богови заборављени остаци религије претходних народа. Када би се нова религија појавила, она би често присвојила неке елементе старе. Многи народни обичаји имају паганско поријекло, и често хришћански свеци преузимају елементе паганских богова. На примјер, вјеровање да мање изазивају кола светог Илије које овај вози по рају потиче од врховног словенског бога Перуна.

Свијет древних култура се не окреће око људи, већ око богова. Они су господари, чувари, а често и творци. Људске врлине и правда су њихове творевине, а свако зло је одсуство тих закона. Богови су савршени, свемоћни, непогрешиви. Они су оличења разума.

Ипак, тако нешто људски ум не може да појми, и стога религија и филозофија долазе у конфликт са митовима и предањем. Свака религија има митове у којима бог поступа окрутно и наизглед неразумно (данашњим људима, велики дио поступака и мотивација митских ликова изгледа бесмислено, док су тадашњем народу били очигледни). Богови, па чак и монотеистички, имају мане и праве грешке, насупрот учењима теологије. Одговор на то је прост. Људи су писали митове, и често несвјесно приписивали људско размишљање боговима, јер су сами људи често веома неразумна створења. Они сами никад нису видјели, те тако и не могу описати потпуно разумно створење које не посједује мане.

Мора се запамтити да богови нису људи. Они су древна, бесмртна створења која контролишу и одржавају универзум, и људи могу појмити само фрагменте и аспекте њихове пуне моћи и интелигенције и не смију никад питати за више (У Старом Завјету, Господ на Мојсијев захтјев показује своје лице планини, а у миту о рађању Диониса принцеза Семела тражи од свог љубавника Зевса да јој покаже свој прави божански облик. Планина се распукне, а принцеза постаје пепео).

Хибрис

Основ религије проналазимо у обожавању и покоравању боговима. Зато је најстрашнији гријех који неко може починити хибрис – отворено, дрско и неразумно супротстављање боговима и тврдња да је онај ко се супротставља бољи од њих. Ово је опасна тврдња, јер су богови по правилу древних култура господари свијета, у физичком, спиритуалном и моралном смислу.

Термин хибрис потиче из грчке културе. Древна религија Грка је препуна легенди о смртницима који су тврдили да надмашују богове. Када се разумије природа богова, постаје јасно зашто је овакво хвалисање неразумно – богови нису само господари и најчешће легендарни творци својих области, они су те области. Човјек не може бити бољи борац од бога рата, јер овај јест рат – он је оружје, насиље, стратегија, повод, узрок, побједа, губитак и сама борба.

Хибрис не мора нужно доћи од стране смртника. Мањи духови често падају у ту клопку, каокапљице које покушавају надмашити море. Тако један сатир тврди да боље свира од Аполона, а Сотона, некад највећи од анђела усуђује да се мјери с Богом.

Типови митова

Свака култура је посебна, као што су јединствена предања у оквирима сваке културе, као и хиљаде приповједача који је препричавају и адаптирају кроз вјекове. Ниједна легенда није идентична. Ипак, митови се могу категорисати у одређене тематске типове, који често прате једни друге, попут циклуса епских пјесама.

Прва врста мита је, наравно, мит стварања. То је митолошко објашњење постанка свјета, нечега што нам је и дан-данас мистерија. Овај мит описује почетак времена и простора, као и обликовање свијета од стране виших сила. Најчешће, свијет настаје из воде, издижући се из мора хаоса, мада то није никакво правило. Оваква вјеровања су вјероватно настала под утицајем чињенице да су прва стална насеља настала око извора воде попут језера и ријека.

Други тип мита, и посебно често у политеистичким вјеровањима други хронолошки догађај у митолошкој исторји, јесте рађање богова. Прва божанска створења, која су преци свих осталих, попут нордијског Јмира, словенског Рода и грчке Геје, уздижу се из хаоса (или се често рађају из космичког јајета створеног у превременским водама). Они стварају прву генерацију богова која ће изродити и бити поражена од стране коначних богова народа. Често људски свијет бива створен од дјелова њиховог тијела (као што је случај код Јмира), или њихово тијело јесте свијет (попут Геје, која је сама Земља), или га они надгледају (на примјер, Род).

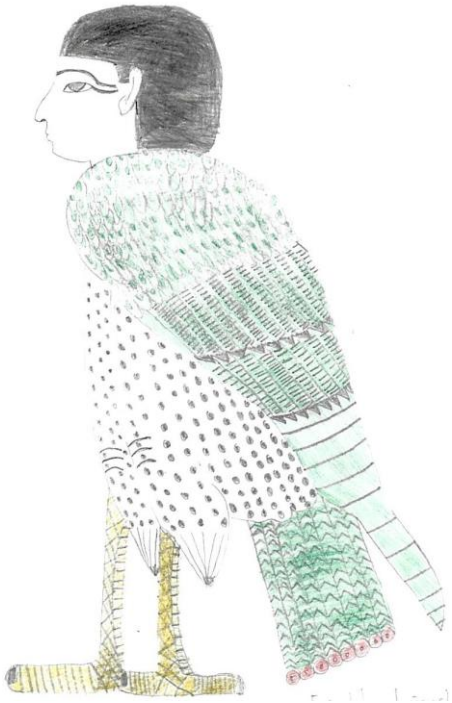

Трећи тип мита је сукоб прве и друге генерације богова. Као и људи, они се боре за превласт над својим краљевством иако су породица. Богови су бесмртни, и једини начин за дјецу да преузму власт је да збаце своје претходнике. Друга генерација је најчешће та која започиње рат, али они су хероји зато што доносе ред и мир природи, и стварају свјет у којем смртници могу преживјети.

Четврти тип мита је стварање човјечанства. Један бог, обично засебно од осталих, створиће људски род и поставити га на Земљу као господаре. Бог ће најчешће створити човјека од глине, по узору на своје обличје, и удахнути му живот и интелигенцију, обично дијелећи своју узвишену суштину са њим, што објашњава људску интелигенцију и превласт над осталим земаљским створењима. И опет, разум потиче од ирационалног и натприродног.

Пети мит је најчешће у вези са забраном. Богови постављају закон и наређење које човјек не смије прекршити. Ипак, због своје охолости и утицаја других створења, он посустаје и крши наредбу, вођен хибрисом, те бива кажњен. Тако Ева и Адам кушају јабуку са дрва знања добра и зла (то јесте, дају себи за право да суде шта је добро, а шта не) и бивају отјерани из Едена. Грци, по наговору Прометеја, нуде Зевсу недостојну жртву (кости у лоју, а за себе остављају месо и кожу) чак и када је очигледно да је он прозрео превару, и стога им он ускраћује ватру (а кад Прометеј крши ту наредбу, људи су кажњени разним клетвама а Прометеј прикован за Кавказ). Често забрану прва крши жена, што неки религијски ауторитети искоришћавају као изговор да одрже патријархално друштвено уређење.

Шести мит је настанак годишњих доба. Она су важан аспект људског живота, поготово сељацима и раним агрикултуралним заједницама. У митовима, промјена годишњих доба је изазвана цикличним акцијама богова, најчешће богова асоцираних са животом и жетвом и смрћу и доњим свијетом. Хад отима Деметрину кћерку Персефону, а Морана се сукоби са Весном.

Седми мит, којег се многи вјерници највише плаше, и који не постоји код свих народа, јесте о крају свијета. Коначни крај свега, када ће смрт прогутати само постојање. Понекад, након краја свијета, он бива препорођен, и круг почиње изнова, а понекад је он коначан и свим душама ће бити суђено и додијељени вјечан мир или муке. Без обзира на исход, он се не може избјећи јер тако је судбина одредила.

Натприродни супружници и спој људи и бесмртника

Романса, породица, залуђеност и пожуда су важан дио живота већине људи, и свако је искусио барем једно. А како људска искуства формирају људске легенде, потпуно је разумно да постоји огроман број легенди о односима између људи и бесмртних, ирационалних створења. Мада ниједна легенда није иста, и тешко се могу категорисати, и не постоје чврста правила, већина њих се заврши трагедијом. Ирационално је превише дивље, превише моћно и чисто да би се издржало и задржало, а превише лијепо да би се пребољело и заборавило. Док брак траје, она доносе благостање породици и земљи, и њихова дјеца постају јунаци и легенде. Након што напусте смртни дом, туга и жалост обузимају смртника.

Често, као у легендама о ганцанагима, британским магичним заводницима жена, након што их љубавник напусти човјек ће пропасти, неспособан да пронађе драж у обичном људском свијету, зависан од близине својих вољених духова-љубавника. Понекад су ови духови, попут сукубуса и инкубуса, баобан сита и русалки, демонски, мрачни и злобни заводници који одводе човјека у смрт.

Могуће је да је овакав расплет догађаја изазван ксенофобијом, и да су ове легенде служиле као суптилни начини да се дјеца још као млада одврате од брака са људима другачијим од жеља главе породице, било по националности, раси, вјероисповијести, политичком опредјељењу или социјалном статусу, како би се избјегла срамота породице.

Заиста, у већини оваквих легенди скренута је пажња на то да натприродни супружник не познаје основна правила човјековог друштва, па чак ни најбаналнија, као

што је плакање на сахрани, на примјер – и често ће те легенде показати да супружник има своје разлоге и логично објашњење за такво понашање, али ће ипак ритуали друштва бити приказани као исправнији, тиме што су то разлози туђина и натприродног створења, и могуће их је схватити само кад их само створење објасни, али не и примијенити.

Један облик оваквог спајања живота је присилан, и састоји се од киднаповања и покоравања магичног створења помоћу магијских средстава и његових сопствених закона којима се оно не може супротставити. Могуће је да су ове легенде инспирисане историјским киднапованима и продајом робова да би служили као љубавници и конкубине због њихове егзотичности, или представљају људске покушаје да покоре природу својој вољи. Најчешће човјек украде кожу или одјевни предмет који духу да омогућава преузме облик животиње или да одлети, те као дио природе духа, исто колико рука или срце, даје смртнику власт над створењем. Словенске виле, германске лабуд-жене, келтски силкији и будистички тенини су само неки од многобројних примјера. Натприродно биће ће бити савршени брачни друг (најчешће је покорено биће жена, што због историјског утицаја стварности жена удатих за отмичаре против њихове воље, што због мушке неспремности да прихвате приче у којима жена покорава мушкарца моћнијег од ње, али постоје легенде и о мушким духовима и вилењацима које су жене покориле и злостављале), али неупућен у неписана правила пристојног друштва и превише мудар.

Али духови су бесмртни, те и стрпљиви. Мудри су и лукави. Дуго су живјели па су веома искусни. Нису понесени осјећањима као и људи, па могу да глуме срећну породицу док чекају прилику да се ослободе. Понекад то успију сами, а понекад искористе сопствену дјецу, али на крају магично створење увијек побјегне јер га је немогуће задржати и покорити колико ни олују или ријеку.Убједити их да остану било насиљем или ријечима, могуће је колико и пожар или планину. Човјек може очекивати да ће свако понижење и свака окрутност бити узвраћени.

Други облик оваквог брака је створен без икакве присиле, али преваром (и могуће се развио из случајева када би се открило нешто о супруговом или женином идентитету што су ови прећутали). Од средњовјековне Мелузине до јапанске кицуне, магично створење ће себе начинити наизглед смртником, и ушетати у човјеков живот и дом. Често ће пред брак тражити обећање или издати забрану, а када човјек прекрши дату ријеч, открива прави идентитет свог супружника, и тако дух бива отјеран или самостално напушта људски дом.

Трећи облик овог брака је створен љубављу и истином, али ипак тражи своју цијену. Један од младенаца мора напустити свој свијет и преселити се у свијет свог љубавника, и то неће издржати. Већ смо поменули случајеве у којима се човјек заљуби у богињу или натприродну жену, и пође за њом, а када се врати у људски свјет, постаје прах. Ако се натприродно створење придружи човјеку, оно ће на крају бити неспособно да издржи смртни живот, отјерано од стране смртникових пријатеља, породице и комшија, или ће, пак човјек, прекршити обећање које је дао да би задобио руку тог створења.

Најбољи примјер је шкотска легенда о младићу и језерској вили, који су се заљубили једно у друго, и након искушења које је он прошао уз њено лукавство добили благослове од њеног оца, под условом да он никад не сумња у њу и њено расуђивање. То се и дешава, након што она не показује забринутост кад муж мисли да им се син удавио у виру, плаче на вјенчању и смије се на сахрани. Он не види што она види – вила зна да јој је син жив, да младенце очекује трагедија и да су покојници отишли у рај. Стога је њена смртна породица губи.

Још један облик је однос између човјека и трансформисаног, проклетог или од стране духова отетог смртника. Један од љубавника је промијењен магијом у нешто другачије, мање од човјека – најчешће животињу, а други га мора избавити својом љубављу и оданошћу. Овај мотив се може наћи у причама и пјесмама као што су „Љепотица и звијер", „Царица жабица", „Там Лин" и „Вјенчању сера Гаваина и госпе Рагнел".

Најпознатији и највеличанственији облик оваквог односа су везе између богова и људи. Обичан смртник осјети љубав, жељу и бригу божанства, и у процесу и сам постаје нешто свето, узвишено, величанствено, поготово ако се из те везе изроди полубог. Ово је једина врста мита која дозвољава превару и варање већ постојећих мужева и жена – боговима јер је њима много шта дозвољено, а смртницима јер се таква прилика и част не могу одољети.

Између два свијета: Плод смртног и магичног

Овакви односи веома често имају резултат –дјецу, напола смртну а напола нешто друго. Ова дјеца су створења од крви и меса, али исто тако и моћи и чуда. Често не личе на људе, а и они смртницима најсличнији су љепши, снажнији, храбрији, мудрији, бољи. Она се рађају са знањем и способностима и вјештином које ријетко и наискуснији међу људима посједују, а понекад их људски род не може посједовати

уопште. Могу бити добри или лоши, хероји или зликовци, борци или преваранти, видари или убице, али једно је сигурно – они су све само не обични.

„Што је јунака код Срба
сваког су виле одгојиле
а многе су змајеви изродили."

Тако је у једној епској пјесми. Легендарни јунаци епова и легенди су често оностраног, а посебно божанског поријекла. Њихова људска страна им даје разлог да се упуштају у коштац са чудовиштима и злобним духовима, како би заштитили људске животе од харања звијери, а њихова натприродна половина им даје моћ потребну да би се звијери савладале.

Често се од самог рођења надљудско поријекло може примијетити. Вила ће одбити да се породи било гдје осим на граничном простору попут прага или у дивљини. Дјеца силкија и лабуд-жена ће имати кожице између прстију и паперје. Ку Кулаин, најпознатији ирски полубог, имао је седам прстију и канџе на ногама и рукама, разнобојну косу и четрнаест дужица. Постоји могућност да су легенде о оваквим знаковима базиране на дјеци са ријетким генетским комбинацијама које су се наизглед ниоткуда појавиле, као на примјер црвена коса.

Вјерује се да су ове легенде настале из обожавања и преувеличавања правих појединаца, обично хероја и владара. Сматра се да је чак и Гилгамеш био права историјска личност, древни краљ Урука, чији је живот украшен и разрађен у легенду. Неки су, попут фараона и римских царева, подстицали овакво вјеровање и култ личности, тврдећи да су они потомци богова и да и сами постају божанства након смрти. У грчким легендама су многи оснивачи њихових градова-држава полубогови.

У хришћанским земљама краљеви су тврдили да су, попут легендарног Артура, њихове лозе одређене од стране Бога и судбине да господаре над земљом, мада су постојале и легенде простог народа да су краљеви потомци вилењака и сличних нижих духова. Кинеско царство је такође вјеровало у рајски мандат, и тврдило да династија има право да влада док их небо не смијени – а успјешни револуционари и освајачи су наводили своје побједе као доказе божјег благослова, јер зар не би богови осигурали побједу онима којима су наклоњени?

Понекад је ова мистификација извршена да би се народу подигао морал, дао симбол, створио културни херој. Тако на Балкану Краљевић Марко од обичног османског вазала постаје неописиви јунак, као и стриц Момчило, потомак змајева и подојен од стране вила.

Мада су оваква дјеца по природи другачија, постоје предања која указују да начин на који одрастају игра важну улогу у њиховом развијању и односу према људима. Полутани који одрастају са људима ће бити посебна и напредна дјеца, али и даље смртна и препознатљива као таква. Дјеца одгојена у оном свијету, са својим митским родитељем, на крају ће и сама постати натприродна створења. Бесмртници, вјерује се, нису тако плодни као и људи, и имају проблема са рађањем дјеце, која су изузетно ријетка и долазе у размацима од неколико ера.

Замјенчад – вук у овчјој кожи – несхватљиво маскирано у смртно

У разним културама постоје легенде о замјенчади, украденој људској дјеци и замијењеним натприродним створењима. Ова замјена може бити комад дрвета магијом прерушен у особу (која често убрзо умире, и ковчег је лакши него што би се очекивало), натприродно дјете или старци о којима је оностранa заједница неспособна да се брине.

Разлози за ову замјену су многи и варирају од легенде до легенде. Понекад је људско дијете украдено како би се људска плодност довела у породицу духова. Понекад је оно цијена за натприродну помоћ дату родитељима. А понекад, ако би се новорођенче исувише хвалило, духови би постали заинтересовани и попут олује која не брине за законе и бол који наноси, узели дијете под своје, као што би неко узео слатку уличну животињу за љубимца.

Замјена је након неког времена очигледна. Зачарана лутка је болешљива и неспособна да изрази интелигенцију и осјећајност као права особа. Натприродно створење не разумије људска правила и норме, како друштвене и законите, тако етичке и духовне, те бива убрзо откривено. Људска породица онда настоји повратити своје право дјете. Најчешће, то се омогућава насиљем и покушајем убиства (које, у легендама успјешно, често доноси и клетву на домаћинство), или лукавством и преваром родитељи натјерају замјену да се открије, након чега се дух повлачи а право дијете враћа.

Дјеца која одрастају у оном свијету, међутим, заувијек су промијењена. Чак и ако се врате у људски свјет, неспособни су да се уклопе јер је нешто њихове људскости одстрањено и промијењено, како у начину размишљања тако и суштински. Већина се врати породици која их је отела, или умру од туге у људском свјету. Насупрот томе, замјенчад која су заузела њихово мјесто немају такав проблем. Мада могу имати неку

привржености за људску породицу са којом су живјели, и наградити је ако је добро поступала према њима, њихова оданост превасходно је према својој врсти.

Постоји теорија да су многобројне легенде и историјски случајеви људи који су тврдили да су њихови најближи замијењени од стране натприродних створења, заправо објашњења или чак оправдања за злостављање физички и ментално болесних особа. Људи су били неспремни да прихвате да је њихово дијете једноставно рођено другачије и да му треба посебна пажња, те су стога бацали кривицу на натприродне силе. Чак и данас многи родитељи са дјецом која болују од од разних болести, од парализе до аутизма, замишљају здраву, савршену и,,нормалну" дјецу, говоре о свом дјетету као да га је болест украла и замијенила нечим другим, и врше разне врсте насиља, запостављања и других сличних дјела са изговором да покушавају да им помогну и излијече их, умјесто да прихвате чињенице и виде своју дјецу као особе и нешто више од болести, и дају му пажњу и љубав које заслужује.

Култ мртвих, духова водича и предака

Откад знају за себе, људи су се плашили мртвих, а их и обожавали. Духови преминулих су имали веома важан утицај на живот заједнице (поготово племенске заједнице), а посебна пажња се додјељивала душама преминулих вођа заједнице и криминалцима и, наравно, свака породица се трудила да задовољи своје претке.

Духови мртвих се не би гледали на исти начин као кад су били живи. Мртви су били невидљиви, неспособни да дотакну физички свијет, али ипак способни да утичу на њега. Настанили би се у другом свијету и постали дио њега, научили његове тајне и дошли до магијских моћи. Често би мртви постали чудовишта или нека друга врста натприродног створења. Због тога се и каже да не ваља говорити лоше о мртвима.

Сахрана је била један од најважнијих догађаја за породицу, а на селима и за цијелу заједницу.Вјеровало се да, ако би десило да погребни ритуали буду погрешно изведени, душа не би нашла мир и вратила би се да прогони заједницу. Исто тако, што би сахрана била раскошнија, то би преминула душа била задовољнија (а исто тако би углед породице био већи).

Криминалци, самоубице и невјерници се никад нису сахрањивали са остатком заједнице. Вјеровало се да су ове душе укаљане гријехом, и као такве имају највеће шансе да се врате и прогоне заједницу; да постану опасно створење ненаклоњено људима попут вампира, русалке која онемогућавају спокој осталим преминулима.

Стога су сахрањивани далеко од уобичајених гробља – на неосвештаној земљи, испод неозначених гробова и на раскрсницама.

Сматрало се да након смрти постоји одређени временски период прије него што душа отпутује на онај свијет, током којег је најснажнија. Тада она надгледа живе те се током тог периода мора преминулом указати највеће поштовање, током којег се породица окупља, жали за њим и надгледа гроб. Тај период обично траје три, седам или четрдесет дана, у зависности од културе.

Многи народи су вјеровали да је загробни свијет сличан животу – мртви имају домове, једу и пију, јашу, плешу и свирају. Због тога би многи са мртвима спаљивали или сахрањивали предмете које су ови за живота вољели или жељели, како би их ти предмети пратили на онај свијет. Често су приносили и жртве мртвима, најчешће храну, и палили тамјан, смирну и свијеће. Из тога се развио обичај да се оставља цвијеће на гробовима.

Вјеровало се да је задовољство мртвих дубоко повезано са срећом породице и заједнице. Живи би памтили мртве, и приносили им дарове који би им уљепшали загробни живот, а мртви би слали срећу и савјете. Ако би их њихови потомци заборавили, мртви би наилазили на проблеме на оном свјету, и заузврат би се светили.

Људи су се бојали смрти и онога шта долази након ње. Бојали су се за себе и за своје вољене. Надали су се да их мртви могу чути и комуницирати са њима, те су стога створили ритуале који би им то омогућили, како би их памтили и како би и сами били запамћени – јер ако не може живјети вјечно, човјек бар може да се нада да ће га вољени заувијек памтити.

Људска магија и чарање, овладавање необузданим

Фолклор и фантазија су испуњени легендама о чаробњацима и вјештицама, врачевима и маговима, смртним људима који су овладали тајнама оностраног знања и способни су да искористе магијске силе за контролу и манипулацију људским животима, иако они сами по природи нису магијског поријекла. Легенде нам дају неколико објашњења.

Прво објашњење је да људи не посједују моћ, али могу доћи до знања. Они се служе биљкама и камењем, водама и костима, амајлијама и ритуалима који изазивају реакције код свијета и духова. Сваки човјек посједује могућност за овакво нешто, ако има право знање и опрему, и спреман је да искористи природу да би се борио против њене дјеце. Моћ не долази од њега, већ од предмета које користи. Сујевјерје као што су

везивање црвеног конца око руке, чување одређеног биља, изазивање буке на вјенчањима и ношење одређених предмета потекли су из оваквих чинова магије. Ова „магија" је, у већини случајева, базирана у медицини и знању коју посједују сеоски видари и бабице, а које је неуки народ разумио као чини и напитке.

Често, човјекова магија је позајмљена од духова, како добрих тако лоших. Духови су ти који чине чуда и немогуће, а на човјеку је да их приволи и наговори да му помогну. Духови могу помоћи из добре воље, пријатељства или користи. Обично смртник мора да плати неку цијену за помоћ коју добија. Свеци и свештеници су одани божанским силама и шире њихово учење и вољу, демони захијевају душе и жртве невиних и злодјела од смртника који се на њих позивају (који морално пропадају и, на крају, постају слуге демона, зависне од својих господара), а неутрални духови мртвих и природе могу захитјевати било шта, од хране до најдражих сјећања.

Најрјеђе од свих су легенде о људима који су рођени са својом магијом. Она је, као код правих ирационалних, магичних створења суштински дио њиховог бића, и они изводе чуда са истом лакоћом са којом дишу. Живе одвојено од остатка друштва, имају своје чудне циљеве, луђи и мудрији него ико од људског соја. Њихова моћ долази од виших и нижих сила које их бирају да им служе током цијелог живота. Често, као што је случај са великим Мерлином и Абе но Сеимеијем, они су полутани. Њихова моћ, било свете или хтонске природе, примјетна је од рођења, било да су рођени у читавој или крвавој кошуљици или од стране дјевице.

Понекад су ти чаробњаци натприродна створења која се само личе на људе, слично као и код замјенчади, попут такозваних врачева и вјештица, који се хране људским месом и крвљу попут вампира, или су тако звана јер нико није сигуран шта су они заправо – Баба Јага је знана као вјештица, али као бесмртница која стоји између свјетова, чува воде живота и смрти и којој природне силе, попут Сунца, неба и земље, дана и ноћи и створења попут лешија, мртвих и змајева служе; очигледно је да у њој нема ничег људског.

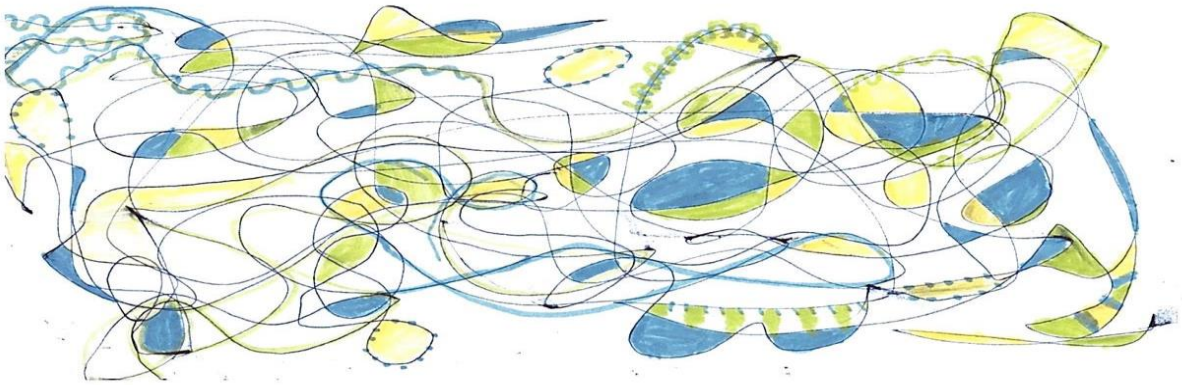

Закон симпатике – моћ везе и сличности

Постоји вјеровање: ако су двије ствари сличне, онда су оне суштински исте. Ако су два предмета потекла од истог извора или су некад била једно, онда су духовно повезана. Гранчица преломљена напола је и даље цијела у спиритуалном смислу. Длака косе је иста као особа. Што се деси једном, десиће се и другом. То је један од основних принципа магије и сујевјерја, обично коришћен у бацању клетви.

Први облик симпатичке магије је коришћење личне имовине. Предмет који припада некоме је магијски повезан са том особом и може се користити да јој се нанесе зло. Што особа предмет дуже посједује, или што је више емоционално везана за њега, то је веза јача.

Други облик је коришћење симболичке представе особе. Цртеж, фотографија или лутка може се искористи да представља особу. Понекад, као што је случај са холивудским вуду луткама, шта се деси представнику, десиће се и особи. У другим случајевима, тај предмет једноставно служи да би описао и приказао особу духовима који ће нанијети зло.

Исто тако, слике светаца и кипови богова могу се користити да би се комуницирало са њима. Напад на храм је напад на богове. Ријетко кад уништење лика бога ће нанијети бол богу, већ ће само изазвати божји бијес. Ипак, ови ритуали се могу користи да би људи помогли човјечанству наклоњеним боговима у борби против њихових противника – тако Словени праве лутку Моране, богиње смрти, таме и зиме, која се сукобљава са Весном, богињом пролећа, живота и младости. Спаљују је и бацају у ријеку, симболички давећи Морану и тако оснажујући Весну.

Трећи и најмоћнији вид симпатичке магије је коришћење дјелова жртвиног тијела. То су обично коса, нокти и крв, мада крвавије и опасније клетве могу користити и удове, зубе, постељицу или жртвин род. Због тога у бајкама натприродна створења често захтијевају прворођену дјецу као цијену своје помоћи.

Право име – моћ идентитета и магија контроле

Језик је једна од ствари јединствена човјечанству и, према некима, способност која им је омогућила да се развију до степена цивилизације на којем се тренутно налазе (поред палчева, наравно). Језик дефинише културе и народе, спаја и раздваја људе. А један од његових најважнијих облика су имена.

Људи су свему дали имена. Предметима, мјестима, данима, појавама, осјећањима па и себи. Безимена ствар и безимено створење не постоје. Имена описују све, и тако све има име.

Грци су вјеровали да људи зову ствари онако како их зову са разлогом. Да ријеч описује природу и суштину предмета (мада су, наравно, сматрали све језике, осим грчког, варварским). Тако, по њиховој теорији, име представља душу особе.

Знати нечије право име, значи посједовати начин да се особа потпуно потчини вољи другога, била она човјек или натприродно створење. Продати име значи продати сопствену душу. Стога је право име било строго чувана тајна, знана само родитељима и особи, док би се за обичан живот користило неко друго име. Неки су чак вјеровали да је могуће сазнати права имена природних сила, као што су вјетар или вода, и тако их контролисати.

Моћ имена има утицај и на натприродна створења, због чега их она крију са још више пажње него људи. Изговорити име које користе, или чак назив њихове врсте, значи привући њихову пажњу. Због тога су људи користили двосмислене називе и љубазне епитете за њих.

Симболика бројева

Бројеви су још један важан аспекат људског друштва и фолклора. Математика је, једнако колико и умјетност, одговорна за успон цивилизације. Бројеви, као и све остало, имају своју симболику која варира од културе до културе и посједују мистичну моћ. Нумерологија се дуго сматрала науком, а многи бројеви, као тринаест у европским земљама и четири у Јапану, сматрани су за носиоце несреће.

Два је први парни број, број јединства и сукоба, и најважнији је у дуалистичким вјеровањима. У разним легендама налазимо мотив двије стране, људске или натприродне, које су суште супротности, ухваћене у сталном конфликту из којег нема излаза нити сталне побједе, а који је потребан да би се одржала равнотежа.

Три и сви његови садржаоци су изузетно важни бројеви у предању и легендама. Могло би се чак рећи да је три митолошки најважнији број, који се јавља у разним облицима, од Свете Тројице до мотива три брата или задатка у бајкама.

Четири је још један изузетно важан број, најчешће повезан са циклусима и промјеном. Четири стране свијета, четири годишња доба, четири јахача апокалипсе (покорење, рат, глад, смрт), четири будистичке племените истине (истина о патњи, њеном настанку, престанку и путу престанка патње), четири доба живота у

вјеровањима многих домородачких племена Сјеверне Америке (рађање, младост, старост, смрт).

Седам је још један моћан и важан број, који су многи филозофи, мистици и теолози сматрали за савршени број. Као и за број три, многи вјерују да он доноси срећу.

Четрдесет је веома важан број у хришћанским вјеровањима. Потоп траје четрдесет дана и четрдесет ноћи, Христ проводи четрдесет дана у пустињи и душа напушта људски свијет након четрдесет дана.

Значај културе и изгубљено у преводу

Митови су производ културе, и као такви чврсто везани за њу. Култура уобличава митове и митови утичу на културу. Многе религиозне забране су настале или из прагматизма и страха за здравље људи (алкохол и свињско месо се веома лако кваре у врелим предјелима из којих јудаизам и ислам долазе) или због политичких разлога. Сваки мит је пун детаља који су специфични за његову културу, било да се ради о стилу језика, мотивацији ликова или описима, који су очигледни и јасни.

Али када се мит чита без довољно знања и разумијевања културног контекста, долази до неразумијевања, погрешне и плитке интерпретације, дисонанце између расплета и улога ликова како су они оригинално виђени и како их неупућени читаоци схватају, која зна да доведе до заблуда које могу чак постати и познатије него оригиналне верзије мита.

Тако, на примјер, Стари Завјет не именује јабуку као забрањено воће. Он уопште не открива које је воће у питању у оригиналној хебрејској верзији. Али, латински преводиоци су га превели као „зло воће", а пошто су латинске ријечи за зло и јабуку хомоними, енглески преводиоци су га превели као јабуку.

У хиндуистичкој умјетности, богови су често представљени са великим бројем руку или глава. Али насупрот распрострањеној заблуди, ти прикази нису схватани као буквалне представе богова, већ симболички начин да се прикаже њихова узвишеност – велики број руку представља огромну моћ и многобројне способности које они посједују, а главе представљају њихову мудрост и свевидост.

И у оригиналном грчком миту о Хаду и Персефони Деметра не ствара зиму, већ љето – медитеранска клима Грчке узроковала је врела љета која су уништавала усјеве, док су зиме биле благе и влажне. Када су људи из области са хладнијим, оштријим

зимама преводили мит, промијенили су ток догађаја да би њихови народи разумјели значај мита.

Незаустављив раст и развој

Људи, колико год упорно покушавали, нису и никад неће бити и никад нису ни били потпуно рационална бића. Они су мјешавина дивљег и цивилизованог, хаоса и реда, који не могу постојати једно без другог и то их чини људима. Ирационално нас никад неће напустити. Оно ће увијек бити ту, колико год се удаљили и потиснули га.

Приче не умиру. Права и оригинална прича не постоји, јер кроз вјекове људи их препричавају и разумију на хиљаде различитих начина, и свако додаје мало свог искуства и маште и мијења их, и легенде и фолклор остају са људима и својим културама и развијају се, без обзира на времена, без обзира на покушаје неких да их истријебе.

Јер људима легенде требају. Ирационално је дио њих, исто колико крв и језик, оно је одговорно за њихову историју, ствара њихову садашњост и утиче на њихову будућност. Људи маштају, и сањају, и комуницирају, и објашњавају свијет кроз метафоре и легенде које им дају наду и оличавају њихове најдубље страхове, јер кад све нестане, и даље могу да мисле, питају се и стварају.

Сергеј Павловић, III л

ИЗ СЛОВЕНСКЕ МИТОЛОГИЈЕ...

Кроз отприлике 3000 година развијале су се словенска митологија и религија. Неки њене дјелови потичу из неолита или чак мезолита.

Не постоје извори о проучавањима словенске митологије из прве руке, не налик грчкој или египатској митологији, већ су сва њихова вјерска увјерења и традиције вјероватно пренесене усменим путем с генерације на генерацију. Не постоје писани извори о словенској митологији прије распада протословенских етничких група на Западне, Источне и Јужне Словене.

Године 1848. пронађена је божанска камена словенска статуа, на обали ријеке Збруч, са четири лица испод једног каменог шешира.

Међу словенским народима, од обале Балтика до обале Црног мора био је поштован веома широк распон божанства. Такође се вјерује да је свако словенско племе поштовало властите богове. У словенској митологији се вјерује да је бог донио шаку пијеска са дна мора од које је направио земљу, док је у другим вјерама ђаво онај ко доноси шаку пијеска богу. Балтички Словени вјерују у једног бога који је оставио своје насљеднике да се брину о Земљи, док се он не мијеша у дешавања овог свијета. Данас постоје бројне теорије о врховном богу Словена, као што су Рода, Сварог, Сварожић, Световид или Триглав. Међутим, најбољим кандидатом за ово мјесто сматра се Перун.

Перун – бог громовник

Велес (Волос или Волох) – бог земље, вода и подземља

Јарило – бог пролећа вегетације и плодности

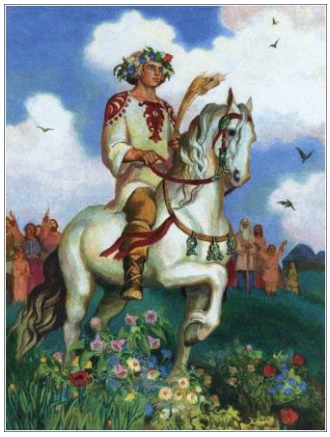

Моранан-симбол смрти и зиме

Сварог – бог Сунца

Сварожић – млади бог Сунца

Свантевид – бог повезан с ратовањем

Триглав – троједини бог

Бјелобог – свијетли бог

Чернобог – бог таме, зла и несреће

Лада – богиња љубави и љепоте

Стрибог-бог вјетра и шуме

Радгост – бог гостопримства

Пикутик – бог мртвих

Семеник – бог јела и пића

Слава – богиња части, јунаштва, славе и побједе

Весна-богиња младости

Водан – бог вода, ријека и мора

Вида – богиља брачне слоге

Зермагла – богиња зиме

Волоска – заштитница дома

Зимстрла – богиња противница зиме

Жива – богиња живота и плодности

Митолошка бића:

Баник – дух сауне

Домовој – кућни дух

Кикимора – зли кућни дух

Леши – дух шуме

Покола – зли дух подземља

Русалке – ћудљиве шумске и водене виле

Вампир – повратник из мртвих који се храни људском крвљу

Воданој – водени демон

Водењак – водени дух

За разлику од других, словенска митологија има велики број сличних богова, а и демона.
Осим тога, она се разликује и по митским бићима, која су обично духови или демони.

Та митска бића јављају се чак и у данашњој култури, попут вампира.

Лука Јовановић, IIф

Извори:

Ненад Гајић, Словенска митологија

ФИЛОЛОШКЕ ТЕМЕ

О ПИСМЕНОСТИ

Један од проблема са којима се данас суочавамо је проблем писмености. У бројним истраживањима овој теми се приступа с научне тачке гледишта.

Статистика показује да 5% Американаца не умије да чита и пише. Нарочито је лоше што је писменост на највишем нивоу установљена код 13% одраслих, што представља огроман проблем у САД, и намеће питање: ако је ситуација оваква у развијеним, како је у средње развијеним или неразвијеним земљама, у којима су истраживања ријетка, или се и не врше? Уколико се ништа не предузме, како ће се то одразити на комуникацију међу људима у будућности?

Сви говоримо и чини нам се да добро, чак одлично познајемо свој језик. Међутим, колико познајемо језичку норму и како је и кад примјењујемо у комуникацији? Резултати спроведених истраживања не остављају простора за оптимизам. Закључак је истраживача који се озбиљно баве језиком да се морају увести реформе образовног система у основним, а нарочито средњим школама.

Стањем на нашем простору такође не можемо бити задовољни. Све мање људи води рачуна о правилном изражавању, било оно усмено или писмено. Грешке можемо уочити свуда: у свакодневној комуникацији у друштву, у медијима, у литератури коју користимо током образовања итд. Комуникација/језик је одраз културе, васпитања и образовања.

Да би се овај проблем ријешио, потребне су промјене. Потребно је одредити строже критеријуме за упис у средње школе, увести пријемне испите за факултете, водити рачуна о стручности кадра у просвјети и способности да своја знања пренесу младима. И, прије свега, водити, увијек и свуда, рачуна о култури говорења и писања.

Себе у своје вршњаке видим као људе који ће у будућности промијенити овакво стање наше писмености набоље.

Анастасија Фемић, Iф

***

Образовни систем има много недостатака, не само код нас већ и у велеземљама као што је Америка, кажу подаци.

Истраживање је најбољи показатељ тих недостатака, иако велики број људи жели да мисли другачије. Подаци су изненађујући јер Американци улажу доста новца у образовање, а само тринаест посто њих, у ствари, умије да примијени то знање. Студија поткрепљена научним чињеницама, недвосмислено говори да чак четири милиона људи не говори енглеским језиком, иако га је данас неопходно знати чак и ако не живите на енглеском говорном подручју

Нашу свакодневицу представљају телефони, компјутери, технологија уопште, која није изговор за неписменост, али свакако претставља један од фактора. Људи, поготову млади, читају све мање из разоноде, већ чине то јер морају, што није проблем само у Америци, већ и у Црној Гори. Такво је друштво у којем живимо, и има мало оних који би телефон замијенили листом хартије испуњене ријечима, чак и накратко.

Јасно је да се реформе у образовању (у средњим школама највише) морају уводити, али се то не тиче само власти, већ и нас, као појединаца у друштву.

Анастасија Баошић, Іф

ШТА КРИЈЕ, А ШТА ОТКРИВА МОЈА РЕПЛИКА „ДОБАР ДАН! КАКО СТЕ?”

Свако од нас користи језик на свој начин, а свака наша реченица нешто скрива, а нешто,,казује”.

У ,,мору” људи на свијету, иза сваког поздрава свих нас крију се различите приче. Моје ,,Добардан! Какосте?” упућено госпођи у аутобусу крило је велику трему од писменог задатка. Исто тако, открило је и да сам доста читала и спремала се за баш тај писмени. Као индивидуа, својим исказом говорим више од ријечи, ,,говорим” своје страхове и осјећања, своју тугу и срећу, прошлост. А можда и не говорим ништа. Можда баш поздрав те госпође није ништа значио.

Досада, заправо нисам ни размишљала о овој теми. Знам да се иза ове реплике, када је изговорим у различитом тренутку, крију и откривају другачији ставови. Такође, биће другачији у зависности од тога коме су упућени. Уколико се обраћам особи коју волим или сматрам симпатичном, то ће открити моја реплика. Ако је то већ одговор за неку особу коју не фаворизујем, то ће такође о ткрити. ,,Добар дан! Како сте?” речено

особи коју дефинишемо као изузетно досадну, али доброга срца, прикриће негативно мишљење уколико се изразимо на прави начин.

Различити осјећаји упућени различитим особама, другачијим ставом и начином, говоре о нама самима. О индивидуама које кроз језик штошта скривају, а много откривају.

Александра Лековић, Ij
(2016/17)

***

– Добар дан, комшија! Како сте данас?

Пролазим поред човјека кога, тек сада то схватам, и не познајем. Он ме погледа и, као да нисам ништа рекла, продужи даље.

Разочарана што нисам добила одговор, настављам пут до куће. Крећем да размишљам о нечему. О чему? Ни сама не знам.

Јесам ли га увриједила? Јесам ли нешто погрешно рекла? „Добар дан, комшија! Како сте данас?" Истина је да нисам била заинтересована како је, већ сам то рекла из пристојности. Али, могао је и он, из пристојности, да одговори. А можда ме није чуо, или не говоримо истим језиком? Да, да, биће да је то! Не говоримо истим језиком. Он говори језиком непристојности, не користи уобичајене фразе, већ му је једина функција – ћутање. „Непристојно ћутање". Занима ме шта би имао да каже у своју одбрану. Можда би рекао да није чуо? Или да је био замишљен? А можда би, ипак, само ћутао. А шта ја знам? Испаде да осуђујем човјека којег и не знам! Можда не зна све гласове? Или не умије да склопи реченицу? Не зна, можда, сврху језика – да је језик настао ради споразумијевања. А је ли могао да махне руком, или да климне главом? Не кажем да је вербална комуникација обавезна. А шта ако је само био стидљив, плашио се да не направи неки лапсус? Може и то да буде.

Имам, наравно, теорију да је он, можда, животиња. Сви знамо да, од свих живих бића, само људи имају способност артикулисаног говора. Али, ипак, боље да не улазим у ту расправу. Никад не бих изашла из ње.

Стижем кући, свјесна да је ово најдужа шетња до куће у којој сам икад била. Отварам врата.

– Здраво, мама! Како си?

Олгица Рашовић, Iф

***

Језик је непрегледно море у којем нас свакодневно носе струје норми и раслојавања, али и ми имамо весла.

Док лингвисти методично испитују језик, ми се свакодневно служимо њиме, а ријетко се запитамо шта заправо значе ријечи, изрази које користимо. Најбољи примјер тога је реплика „Добар дан! Како сте". За „Како сте?" ћемо се већ и снаћи, али код „Добар дан!" настаје права збрка. Да ли само, помало себично, наглашавамо да је нама дан добар? Да ли смо пожељели нашем саговорнику да има добар дан? Да ли смо изразили жељу за добрим даном? Одговор су весла! Весла, која су наше лично схватање ријечи и израза, наш лични језик, наш идиолект. Идиолект је варијетет језика, не постоје два иста, а постоји их колико и људи који се служе језиком.

Мислим да баш весла дају љепоту нашој путањи, а не безличне струје.

Огњен Јокић, Ij
(2016/17)

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК У СВИЈЕТУ КЛАСИФИКАЦИЈЕ ЈЕЗИКА

Матерњи језик је језик који први научимо. Он нам помаже у спознавању свијета у духовном и културолошком смислу.

Наш језик припада индоевропској језичкој групи, која има највише говорника у свијету и словенској породици језика, која се дијели на источнословенску, западнословенску и јужнословенску. Црногорски припада јужнословенској језичкој породици, којој припадају и српски, хрватски, босански, словеначки, бугарски, македонски и изумрли старословенски. Прасловенски представља основу за ове језике, а први књижевни језик је староцрквенословенски. Можемо захвалити Ћирилу и Методију, који су преводили црквене књиге са грчког на словенски. Они су се трудили да нађу што прикладнија слова за наше словенске ријечи.

А шта ми радимо? Наше ријечи замјењујемо онима из страних језика, ваљда у жељи да досегнемо неки „свјетски стандард". Нисмо свјесни да би наш језик био још богатији када бисмо нашли адекватну ријеч, а има их много.

На нашем простору користиле су се глагољица, босанчица, арабица, а и сада се користе ћирилица и латиница, које су потиснуле ова писма, као практичније. Требало би да се осјећамо почаствовано што имамо ћирилицу, сматрам да она представља језичку аутохтоност ових крајева. Међутим, људи као да се сраме када користе ћирилицу. Ваљда мисле да ће они који ово писмо не знају помислити како су они малограђани, чак и заостали у времену. То је погрешно.

По томе којим је гласовима замијењен стари глас „јат", сви говори на српскохрватском говорном подручју дијеле се на ијекавске, екавске и икавске. Многи не знају да је икавица била заступљена у Црној Гори, и то у говору подгоричких муслимана. Данас је много боље очувана у Тузима него у Подгорици. Овај говор задржао се углавном код старијег становништва и увијек ми буде симпатично када од своје бабе чујем ријечи „млико", „сино" и „липо". Различите су теорије о присуству икавизма у овом говору, а могле би се свести на четири. По првој теорији икавизми подгоричких муслимана аутохтона су појава, друга заступа мишљење да су посљедица утицаја босанских муслимана икаваца, по трећој теорији икавица је настала из хира, а четврта наводи близину албанског језика, која је утицала на формирање ове појаве. Без обзира на то која од ових теорија била тачна, сложићете се да присуство икавице представља веома интересантну појаву у нашем језику.

Наш језик није лак, али се у томе и огледа сва његова љепота и специфичност. Чувањем старих израза, чувамо себе.

Селма Керовић, IIф

***

Језик који ја називам матерњим, заправо, не постоји. То је само варијанта стандардног језика, којом су говорили сви око мене, те је имплицитно да и ја то чиним.

Предмет у школи, који ја смјело зовем „матерњим", зове се Црногорско – српски, босански, хрватски језик. Овај назив је, претпостављам, настао из потребе да се политика умијеша у језик, иако нема везе с њим. Било како било, језик којим говорим припада словенској породици језика, односно, у ширем смислу, индоевропској скупини. Потекао је од праиндоевропског, односно, прасловенског језика и развијао се све до данас. Чак и прије појаве првог словенског писма, глагољице, овај језик је,

највјероватније, био територијално раслојен, те мој матерњи језик спада у западну заједницу јужнословенских језика. По морфолошкој подјели, он припада флективним језицима. То значи да граматичка значења ријечи мијењамо и добијамо додајући промјењљиви дио (наставке) на основу ријечи, тако правећи нову, јединствену ријеч. Мој матерњи језик има и писмо. То писмо је по врсти фонографско, односно, звуковно. У њему једна графема представља једну фонему, односно, једно слово одговара једном гласу. Таква су писма ћирилица и латиница, које и ја користим, а у латиници наилазимо на изузетке: појава три диграма – њ, љ и џ, што у ћирилици биљежимо графемама – њ, љ и џ.

Будући да је главна функција језика и разлог његовог настанка споразумијевање међу људима, мислим да је заиста сувишно сукобљавати се око његовог имена. Мој језик ће увијек у моме срцу бити упамћен, не као српски, црногорски или нешто треће, већ као матерњи језик.

Теодора Брновић, Iіф

„СЛОВО О ПИСМЕНИМА” ЦРНОРИСЦА ХРАБРА

Црноризац Храбар био је монах и средњовјековни писац најстаријег времена старословенске књижевности. Његов идентитет није познат, али се сматра да је био један од ученика Ћирила и Методија.

Ћирило, тј. Константин, и Методије су били Солунска браћа, рођена у 9. вијеку. Моравски кнез Растислав затражио је од византијског цара Михаила да му пошаље учене људе који би хришћанство ширили на словенском језику. Цар Михаило му 863. године шаље Ћирила и Методија у Словенску мисију у Моравску у Панонију. Њих двојица, на основу грчког, стварају прво словенско писмо – глагољицу, да би црквене књиге превели на њима познат, дијалект македонских Словена из околине Солуна. Глагољица је настала од ријечи *глагољати,* што значи *говорити.* Имала је 38 знакова за 38 словенских гласова и посебна слова за гласове којих нема у грчком језику. Настала је по угледу на грчко курзивно писмо. Ћирило и Методије су у Моравској проповиједали хришћанство на словенском језику, увели су словенску литургију односно богослужење и преводили су црквене књиге. Германско (франачко) свештенство их је оптужило за јерес (уз аргумент да су свети језици само хебрејски, грчки и латински) па они одлазе код Папе да му образложе своју активност. Ћирило умире у Риму 869. године, а Методије се враћа у Моравску и наставља мисију до своје смрти 885. године. Словенска литургија је била забрањена, писани споменици су били уништени, а Методијеви ученици су били прогнани, а неки чак и продати у робље. Неки ученици, као што су Климент и Наум, склонили су се код бугарског цара Симеона и крајем 9. или почетком 10. вијека створили су ћирилицу.

KISELKOV

Д-р В. Сл. Киселков,
учител при педагог. училище в гр. Ямбол.

ПАНОНСКИТЕ ЛЕГЕНДИ
или
ПРОСТРАННИТЕ ЖИТИЯ НА СЛАВЯНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ
КИРИЛ и МЕТОДИЙ

Претпоставља се да Црноризац Храбар није право име аутора овог текста, већ да је тиме покушао да сакрије свој прави идентитет у случају прогањања због свог писања. Црноризац значи монах, тј. онај који је обучен у црну ризу (свештеничку одору), а ријечју „храбар” приказује своју храброст, јер јавно стаје у одбрану словенског језика.

Поријекло Црнорисца Храбра није тачно утврђено. Поједини научници сматрају да је био један од писаца Преславске школе у источној Бугарској, док други уз

доказе тврде да је припадао Климентовом кругу Охридске књижевне школе. У неким научним круговима се под именом Црноризац Храбар чак подразумијева неки од најважнијих византијских учитеља писмености.

Једино познато дјело Црнорисца Храбра јесте „Слово о писменима", у којем говори о настанку првог словенског писма и брани га од напада Грка. Значај овог дјела је што је то прва словенска филолошка расправа која се обраћа и домаћим противницима, убјеђујући их у довољност старословенског језика и писма, и у њихову равноправност са другим језицима и писмима. Трактат је настао око 900. године, а најстарији сачувани препис датира из 14. вијека, и писан је ћирилицом. Поједини вјерују да је трактат написао Наум, или да се чак Ћирило крије иза Црнорисца Храбра. У сваком случају, у питању је неко ко је добро познавао прилике у словенским крајевима.

Црноризац Храбар постанак словенског писма приписује Ћирилу, али не говори о којем је писму ријеч, о глагољици или ћирилици. На почетку трактата говори да су Словени прије тог писма писали цртама и урезима, а касније су се почели служити грчким и латинским писмом.

„ Прије, дакле, Славени не имаху писма, него цртама и урезима бројаху и гатаху, јер бијаху погани. Покрстивши се, трућаху се славенску ријеч записивати латинским и грчкит писменима."

Затим се говори о писму које је створио Ћирило. Пошто неке ријечи није могао записати латинским нити грчким писмом, био је приморан изумити ново писмо. Тим писмом је Ћирило написао прве преводе са грчког језика на словенски дијалекат, којим се говорило у његовом родном мјесту, Солуну. У тој средини се нијесу говорили само грчки и латински, већ и словенски и хебрејски. Постоје разне тврдње које упућују да је писмо о којем се ту говори ћирилица, а не глагољица.

Црноризац Храбар биљежи да се Ћирило могао ослањати на грчко писмо, јер су Словени имали још 14 гласова којих није било у грчком језику. Због тога је за тих 14 гласова морао осмислити потпуно нова слова. Пронашавши рјешење за 14 специфичних словенских гласова (назали, јерови, ч, ж, ш), Ћирило се показао као изврсни филолог и фонетичар. Назалну графему за оН осмислио је на основу графеме *о* додавши јој знак назалног изговора. Слично је урадио и за назално еН. И за знакове за полугласе (редуковане самогласнике) основа су му била слова *о* и *е.* Задњи полуглас се изговарао између *о-у,* па је зато проширио знак за деференцијски елеменат. Предњи

полуглас се изговарао између *е-и*, па је и знак за *е* проширио деференцијским елементом. Знак за *ш* је преузео из хебрејског писма. Знакове за *ч* и *ж* је морао сам да осмисли.

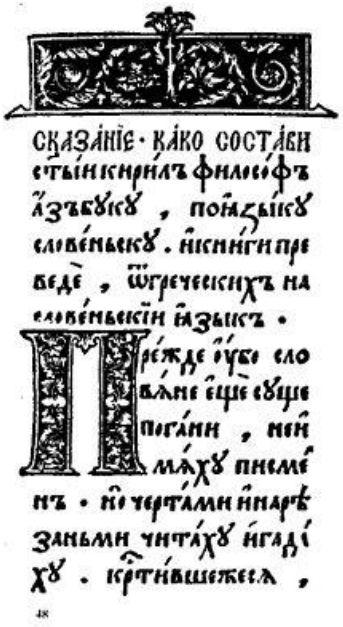

Послије Методијеве смрти, 885. године, старословенска књижевност настаје и на словенском Балкану, у Бугарској, а посебно у Македонији, гдје су радили Климент и Наум. Тамо је словенско писмо било обогаћено кружним и троугластим облицима. Према ријечима финског слависте Кипарског, кругови би требало да представљају бесконачност и бесмртност, а троуглови три Божија лика. Касније је то писмо доспјело из Македоније до Хрвата, и тамо је добило четвртаст и правоугаони облик. У Хрватској је и настало име овог писма, тј. *глагољица.*

Глагољица

Глагољицом је писана већина старословенских текстова (миса, четири јеванђеља, избори из јеванђеља, псалтир, молитвеник, биографије светаца). Глагољицом су написане и Панонске легенде: Живот Св. Ћирила и Живот Св. Методија (настале у 9/10. вијеку), које су касније преписане ћирилицом (преписи датирају из 15. вијека). Константин је глагољицом написао хвалоспјев за словенско писмо и словенске преводе Библије – Проглас. И тај текст је доживио неколико преписа ћирилицом.

Грчко писмо

Ћирилица је настала у Бугарској, 30-40 година након глагољице, заслугом цара Симеона и његових великих духовника Константина Преславског и Јована Егзарха. У ћирилици је махинички преузето велико грчко писмо, како нам показују ћирилична слова за *г, д, т, п, и.* Ћирилицом су написана три већа старословенска споменика: Савина књига, Остромирово јеванђеље и Супрасаљски зборник (проповједи и житија светаца). У 10. вијеку, словенска књижевност писана на ћирилици проширила се из Бугарске у Кијевску Русију. Модификовану ћирилицу

Ћирилица

користе православни и гркокатолички Словени (од Јужних Словена: Срби, Македонци и Бугари; од Источних Словена: Руси, Украјинци и Бјелоруси).

Код Западних Словена је од 10. вијека у употреби било латинско писмо. Њиме су написани и старословенско-словеначки Фрижински одломци (словеначке молитве и проповједи). Словенци их називају Брижински споменици. Латиницом пишу Словени католичке и протестантске вјероисповијести (од Западних Словена: Чеси, Словаци и Пољаци; од Јужних Словена: Хрвати и Словенци).

Посљедњи вјекови балканског национализма довели су до покушаја да се мистерија идентитета Црнорисца Храбра, творца прве словенске филолошке расправе, искористи за величање вриједности појединачне националне књижевности, а самим тим и вриједности појединачне балканске нације. Међутим, дјело овог монаха има општесловенски карактер, баш као и мисија његових учитеља – Ћирила и Методија. Уз научне аргументе, он велича велике или старе језике, и указује на сличности и разлике између словенског и грчког писма.

Софија Игњатовић, IIф

Литература:
1. Црноризац Храбар – Википедија, слободна енциклопедија
2. Filozofski fakultet / Univerzitet u Novom Sadu / Delovi studija iz knjige „Proglas" Konstantina-Ćirila (Šimon Ondruš – Nastanak slovenskog pisma u IX vijeku)
3. pdf PB HCSJK1 – strana 7

ИКАВИЦА У ГОВОРУ ПОДГОРИЧАНА

У Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији је службени назив за најраспрострањенији језик био српскохрватски, који има три основна нарјечја, која су названа према упитној замјеници која се разликује у сваком од њих. Чакавско нарјечје користи упитну замјеницу ча, кајкавско кај, а штокавско нарјечје користи што или шта.

Такође, постоје три основна начина замјењивања протословенског самогласника јат у говору и писању. У оквиру чакавског дијалекта обично се користи самогласник и (икавски изговор), док се у неким чакавским говорима користи и самогласник е (екавски изговор), као и самогласничка група ије односно је (ијекавски изговор). Кајкавски дијалект обично замјењује јат самогласником е, док је штокавски, попут чакавског, подијељен на говоре који користе самогласничке групе ије и је (ијекавски), самогласник е (екавски) и самогласник и (икавски).

Из доступне литературе се може дознати да се икавски говор употребљава (или се употребљавао) у Далмацији, Цазинској и Босанској крајини, Западној Херцеговини, у Источној Босни, на сјеверу Бачке, у плавско-гусињском крају и на подручју Подгорице (код муслиманског становништва).

Икавизам подгоричких муслимана свакако је најпрепознатљивија и најрепрезентативнија особина њиховог говора. Готово да нема дијалектолога који се бавио овим дијалектом, а да није забиљежио ту њихову особину. Но, то су најчешће биле само узгредне напомене или врло кратка и углавном тешко прихватљива објашњења. Тако је поријекло поменуте појаве остало до данас нерасвијетљено. Ствар је утолико интересантнија што се икавица не јавља код непосредних православних сусједа, такође Подгоричана од давнина, а да не говоримо о неком ширем животном окружењу. Зачудо, иста појава присутна је код прилично удаљених плавско-гусињских муслимана.

Подгорички икавизми јављају се само умјесто некадашњих ијекавских облика. Кад су у питању јекавски облици, стање је исто као на осталом црногорском језичком простору. Такви облици, дакле, очувани су (осим стандардних општеприсутних икавизама).

Овакви облици досљедни су код старијега муслиманског становништва Подгорице и исељеника у Скадру, а код нешто млађега слоја, уколико нису ишчезли под утицајем стандардног језика и већинских говора, егзистирају напоредо са ијекавизмима, опет најчешће у зависности од тога с ким учествују у разговору. Чињеница је, свакако, да су то облици у изумирању.

На чување икавских облика у говору подгоричких муслимана наилазимо и у њиховим пјесмама. Те су пјесме сакупљачи и музиколози најчешће објављивали са ијекавским облицима, без обзира на то што оне и данас чувају своје икавске ликове као и неке друге говорне карактеристике муслимана овог краја. Сакупљачи су, вјероватно, тежили да их приликом биљежења и објављивања што више приближе језичкоме стандарду, тј. књижевном језику.

Михаило Стевановић о ишчезавању икавице у говору који се испитује каже сљедеће: „Само старије становништво и оно што не излази из својих махала старога дела вароши има типичан изговор.” Женска популација је мање долазила у контакт с хришћанима, врло касно је и прихваћено школовање женске дјеце, те се код њих ова особина задржала до данас. Из истих разлога, икавица је данас много боље очувана у Тузима него у Подгорици.

Различите су теорије о загонетном присуству икавизма у овом говору, а могле би се свести на четири:

– Икавизми подгоричких муслимана аутохтона су појава на њиховом терену.

– Икавизми су посљедица утицаја босанских муслимана икаваца.

– Икавица је овдје настала из хира, из жеље да и језички, као и сталешки, буду изнад својих православних комшија.

– Близина албанског језика утицала је на формирање ове појаве.

Павле Ивић сматра да је та језичка одлика подгоричких муслимана аутохтона, а не увезена. Стевановић заступа и једну и другу теорију, па тако у својим објашњењима, рекло би се, постаје донекле и контрадикторан. С обзиром на важност ове појаве, наводимо његово објашњење у цјелости: „Има читав низ дијалеката између ових и правих икавских говора Босне, Херцеговине и Далмације. Сам тај факат говори против претпоставке да су удаљени, босанско-западнохерцеговачки и далматински говори, преко источнохерцеговачких и јужнодалматинских, те преко говора западне Црне Горе (бјелопавлићког и бокељско-катунског) могли својим утицајем тако далеко досегнути, а да на територији која их дели од источноцрногорског нигде не оставе трага. Али друга једна, врло позната чињеница да је на разлику вредности старог Ћ утицала верска разлика становништва у икавским крајевима, с обзиром на то што се изговор само муслимана црногорских подудара с изговором њихових једноверника у Босни, говори за претпоставку да је на неки начин морало бити угледања на икавске говоре. Оно мало преосталих муслимана у градовима црногорским (а највише их је у Подгорици) обичајима и начином живота слично је са босанским муслиманским становништвом. Главно занимање црногорских муслимана раније је било трговина. Трговачку робу

добављали су највише из Аустрије – из Трста, Ријеке, Сарајева и других градова на тој страни. Тамо су долазили у додир с босанским муслиманима. Сем овога постоји и родбинских веза. Један стари муслиман у Подгорици причао ми је да се његов отац доселио негде из околине Јајца и да има још њих пореклом отуда. Већ женидбене везе, биле су и раније, и сада су доста честе. Најзад, у току XIX века и пре завојевања црногорским с Турцима било је врло честог мешања војске скадарских и босанскохерцеговачких паша. То значи да су имали довољно прилике за међусобно упознавање, па није немогуће да су једни настојали подржавати друге и у говору."

Михаило Стевановић у овом објашњењу пренаглашава утицај досељавања босанских муслимана, односно генетске везе подгоричких муслимана са Босном, које реално нису такве. Даље, за вријеме турске управе Подгорица је припадала административно Скадарском вилајету, а не Босни, па и то умањује значај босанског језичког утицаја. Да се ова одлика развила под тим утицајем, њена би се појава прије могла очекивати у Никшићу (који је административно припадао тим крајевима за вријеме турске управе) него у Подгорици. Кад су у питању брачне везе више их је било из Скадра него из Босне. Бављење трговином није захтијевало неко дуже задржавање у мјесту гдје се она обављала (а и ту је веза са Скадром много битнија него она са Босном), па би се тешко на тај начин могла у оваквој мјери усталити нека језичка особина. А све и да јесте, поставља се питање: Зашто икавица није досљедно усвојена? С обзиром на то да је поријекло подгоричких муслимана словенско, да потичу из Црне Горе а не из Босне (осим можда усамљених изузетака), поријекло икавице не може се објашњавати генетским везама нити пресељењем те особине из „некадашње домовине". И коначно, не може се говорити о малобројности популације о којој је ријеч у вријеме формирања икавизма у језику њених говорних представника. Они се формирају управо у оно вријеме кад је бројност те популације била толика да јој је могла обезбиједити самостални развој одређених језичких специфичности, без неке посебне могућности (нити потребе) за подражавањем говорних представника из ближег и даљег окружења.

Душан Ичевић иде још даље од Стевановића, па каже: „Могуће је да су муслимани намјерно свједно како икавизми доспјели у Подгорицу, хтјели да се и на тај начин, језички, одвоје и разликују од православне раје у вароши и околини, и да покажу да су препознатљиви по језику, виши. Још је радикалнији став Драгољуба Мајића: Наши муслимани, првенствено аге и бегови, охоли због својих повлаштених положаја и великог имовног просперитета, фанатични и окрутни према осталом

живљу 'власима' и 'раји', настојали су да се сасвим разликују или одликују од осталих становника."

Војислав П. Никчевић и Мато Пижурица појаву подгоричких (муслиманских) икавизама доводе у везу с албанским језиком. Пижурица каже: „Није немогуће, слиједећи ову идеју, на сличан начин објаснити плавско-гусињски, па можда и подгорички (муслимански) икавизам."

Аднан Чиргић тврди: „Чињеница да су само подгорички и плавско-гусињски говори у црногорском језику јекавско-икавски неријетко је упућивала истраживаче на закључак да је вјера имала пресудан фактор на појаву икавизма који се тумачио преко утицаја икавских муслиманских говорних средина из којих се такав одраз старога јата наводно пренио. Досад смо већ указали на мањкавости и недостатке тих теорија. Но, сигурно је да је вјерска припадност ипак одиграла одлучујућу улогу у том погледу. Како је показано, та улога није се састојала у повођењу нити подражавању босанске икавице, а овај говор и није икавски него јекавско-икавски с правилном замјеном ијекавских облика икавским и досљедним чувањем јекавизама."

Мени су изузетно занимљиви неки детаљи из текста Алије Наметка „Неки народни обичаји и локалне традиције муслимана у Подгорици (Титограду)":

Рич за рич („мали прстен") – Рођак или пријатељ момков оде ђевојчиној кући, кад су родитељи ту или браћа јој и након мало разговора рекне: „Ја сам доша" да ви просим ову ђевојку за тим и тим момком". Има случајева да му је одмах обећају, али обично кажу: „Причекајте пет-шест дана, па ћемо ви поручити."

Кад му поруче да дође, он пође и понесе са собом прстен, звану бурму. Кад попију кафу он преда мајци ђевојчиној прстен, а кад пође кући, они њему дају чевру. То се зове мали прстен.

У ђердек (ложница) младенци улазе у четвртак увече. Док младожења уђе у ђердек, његови му другови у обору пјевају:

Љубио се били голуб са голубицом,
Гледало га младо момче са ђевојчицом.
„Црвен ти је чкљун, голубе, у голубице."
„Црвенија медна уста у ђевојчице."
То не био били голуб и голубица,
већ то било младо момче и ђевојчица.

Изрази којима се наздравља или честита:

Кад те неко почасти каквим јелом или кафом, рећи ћеш му: „Оџак ти мамур био!” (Дом ти био нов, оправљен, јак), на што ће ти он одговорити: „Здраво био!” или „Здраво био и весео!” Ако ти неко од рода из другога мјеста дође, Погдоричанин ће ти, кад те сретне рећи: „Весело ти око!” Одговор: „Здраво био и весео!” Кад се роди некоме син, честита му се: „Био бољи син од оца!” Ако је отац младић, онда се у шали дода: „Ка масак од магарца!” Обичан је упит при првом сусрету ујутро: „Јеси ли се наспа (наспала)?” „Липо, како ти?” или: „Ја добро, како ти?” Конвенционалан упит при сусрету у току дана је: „Јеси ли мога?” или „Јеси (ли) могла?”

Мехмед Муминовић наводи неке карактеристичне примјере које је забиљежио у говору његових родних Тузи, а који ни по чему не одступају од говора подгоричких муслимана. Он каже: *Син је мајци био свит биљи*, а у клетви: *Стрила ми га фиштила.*

Старији Подгоричани још увијек употребљавају икавске облике, па сам неке забиљежила из говора моје бабе: *ними, била вила, сино, млико, било ка сниг, рич, бриг, наприд, дите, стрила, циљи, диљити, звизда.*

Мали рјечник говора подгоричких муслимана

абер – 1. глас, порука
2. обзир – *Сат сам му викала, но он ти абера нема.*
адет – обичај, навика – *Наши су адети љипи биљи, но се нарот сад промакарију, па нема о тога ништа.*
аџо – стриц
аџојца – стрина
аферим – браво, одлично
ајан – угледан човјек
акреп – шкорпион; фиг. веома ружна особа – *Нашла је некаквога акрепа ка да није очи имала.*
акшамње – вечерње
акшам-сафар – цвијеће које цвјета у акшам
ала-хала – Боже, боже! Користи се као узрјечица за ишчуђавање и сл.
алуга – нервоза, нестрпљење – Употребљава се кад се жели ставити до знања да је нечија прича исувише тешка и неумјерена – *Ух, ај доста је више, алуга ме фата.*
аљине – постељина, постеља
амбисати – потонути,пропасти у амбис
анаћема – проклетство
авизати – разумјети, схватити
ашаф – компот од шљива
бабалак – будала
бајто – узречица којом су се стари Подгоричани присно обраћали један другоме.

Јеси-љ се наспа, бајто?
Доста, ти, бајто?
бакам – козметичко средство, руменило за лице
бамбат – без свијести, мртав
бапати – ударати
бардак – чаша
бечна – жени крупних очију; жена која воли да загледа у туђе ствари
бећар – нежења
биљмес – незналица
бир ефендум – прави господин
бој – спрат
ботунар – коњска болест; нека тешка неодређена болест. Ова лексема употребљава се искључиво у клетвама – *Хај, ботунар ве ударијо, дабогда!*
броћна – мрзовољна жена
бубаређ – срећно!
буљук – мноштво, крдо
цапћети – сијати
циганлак – непримјерен посао
цирикћати – пискаво говорити
цклад – граница између два имања
цукар – шећер
чамбур – врста прженог јела од мљевеног меса прекривеног јајима
чара – спас, лијек, нада
чечка – љуљашка
чепати – газити
черес – суво грожђе
чибук – парче
чокањ – стаклена бочица за ракију
ћага – писмена потврда, писмо
ћемане – виолина
ћетен-алва – врста посластице од бијелога брашна и пропрженога шећера
ћитап – књига
дајо – ујак
дајкојца – ујна
дамар – нерв, живац
депеша – писмо, телеграм
дембељ – лијенштина, нерадник
дин – вјера
дирек – стуб за струју
долма – прелив за питу сачињен од јаја, кајмака, сира и сл.
догања – дућан, продавница
дохакати – учинити крај нечему, доћи некоме главе
џам – стакло
џан – душа
џенабет – покварењак, лош човјек
џогањ – чланак
ђердек – одаја за прву брачну ноћ
ђугум – посуда за умивање
ђумрук – царина
ђемер – заповијест, наредба
фаљинка – недостатак
фетко – половно, коришћено

ферије – распуст, одмор
фуруна – пекара, рерна
грохнути – ослабити, остарити
губица – ћебе, дека
гурбече – неваспитано дијете
хабити – чудити
хајат – ходник
хала – тетка, очева сестра
халак – вика, граја
хећим – љекар
хесап – рачун
хурија – рајска љепотица
ибрик – бакрени суд за воду ускога грла и дуге дршке
игбал – срећа
јаслаковати – жалити
јашмак – бијела изузетно танка марама која се углавном носи у жалости или кад се иде на саучешће
јазук – штета
једанак – истовремено
јетим – сироче
јуксук – напрстак
кабуљити – пристати, прихватити
кадуч – четвртасти дрвени сандук за дрва, кромпир, лук исл.
кадифа – врста свилене тканине
камара – соба
капак – поклопац
каприц – инат
карафутно – црно
катиљ – убица
кољтрина – завјеса
крок – корак
кубурити – радити нешто са великом тешкоћом
кук – игра жмурке
кунета – јарак
кундрице – ципелице
кундурџија – обућар
лагум – експлозив, динамит
лама – канта
ластра – плех
лапис – оловка, перо
ложица – кашика
љецати се – уклањати се
љентрати – сликати, фотографисати
мајдан – рудник
макања – мало дијете
марифет – вјештина, умијеће
маштрафа – чаша
мусафир – гост
нахерити – накривити
нађет – проклетство
наредан – неприкладан
недодер – неуништив

нехасал – нездрав
нур – свјетлост
окахрити – ожалостити
онећати – ријеч која замјењује сваки глагол (онећај ми то – заврши ми то)
орлак – бучна шала, исмијавање
пачарис – штета, квар
пашада – прибор за јело
пешћеш – поклон
питар – саксија
појати – пјевати
пуце – дугме
садака – милостиња
севдалак – љубавни јад
скамија – клупа
скенцати – увенути
шпигла – огледало
табак – послужавник
таксират – невоља
такуљин – новчаник
теферич – забава, провод
ухабити – зачудити
вехто – старо
вештит – одијело

Селма Керовић, IIф

Литература:

Душан Ичевић: *Моја Подгорица*, Народна библиотека „Радосав Љумовић”, Културно-просвјетна заједница Подгорица, Подгорица, 1996. г.
Мехмед Муминовић: *Моји Тузи*, Алманах, Подгорица, 1998. г.
Алија Наметак: *Неки народни обичаји и локалне традиције муслимана у Подгорици*, Алманах бр. 7-8, Подгорица, 1999. г. (текст је преузет из Гласника етнографског музеја на Цетињу, II књига, Цетиње, 1962. г.)
Аднан Чиргић: *Говор подгоричких муслимана*, Институт за црногорски језик и језикословље „Војислав П. Никчевић”, Цетиње, 2007. г.
Аднан Чиргић: *Рјечник говора подгоричких муслимана*, Институт за црногорски језик и језикословље „Војислав П. Никчевић”, Подгорица, 2007. г.

ГИМНАЗИЈАЛЦИ СТВАРАОЦИ...

СОБА

Но ускоро ћу умријети — узвикну он са тужним и свечаним одушевљењем – и више нећу осјећати оно што ме сада мучи. Ускоро ће престати ове ужасне патње. Попећу се на ломачу побједоносно и ликоваћу у самртним мукама док ме буде гутао пламен. Ватра ће се угасити; вјетар ће мој пепео разнијети у море. Моја душа ће почивати у миру; ако и буде мислила, сигурно неће мислити овако. Због ом.

Мери Шели, „Франкенштајн”

...и опет иста слика. Опет исти сто, исте три столице и иста празна кутија. Знате онај иритантан осјећај када се тек пробудите и првих пар секунди након што отворите очи заинтересовано гледате у плафон док се не сјетите гдје се уопште налазите? Он га није знао. Претпостављам да би му недостајао када би га се сјећао, зато што је скоро па незамисливо да вам недостаје нешто за шта не знате да постоји, нешто што се не сјећате да сте икада осјетили. Већини људи је тај тренутак чудан и неугодан, али је њему сигурно потребан. Ох, када би само знао да барем једног јутра превари свој ум и натјера себе да заборави да је и даље овдје! Само један пут био би довољан, јер би дане који слиједе након тога провео размишљајући о том пријатном осјећају незнања.

Од кад зна за себе као овакву особу, налази се у соби површине пет метара квадратних; каткад – и пет хиљада метара квадратних ако би се тог дана осјетио специјално малим. Сјећао се и живота прије собе, али не онако како се средовјечна особа сјећа дјетињства, или старац адолесценције. Првих двадесетак година свог живота складиштено је у његовом мозгу као сјећања на догађаје за које не знате да ли су се стварно десили или сте их само сањали; или сте сигурни да су се десили (јер сте их гледали на породичним снимцима), али не знате да ли их се сјећате, зато што сте их много пута видјели на снимку.

Израчунао је да има око тридесет година, и да је у соби провео отприлике осам. Првог дана у њој се слабо сјећа, али често размишља о њему не би ли се сјетио што више детаља:

Тај дан је био исти као и сви који су услиједили. Пробудио се, неко вријеме лежао у кревету, затим устао и пар сати сједио на једној од столица, а након тога је провео добрих четрдесет пет минута загледајући празну картонску кутију у углу. То је отприлике опис сваког његовог дана током посљедњих осам година. Првог дана је, признајем, било неких детаља који су престали да се дешавају послије, рецимо, прве недјеље.

Првих неколико дана је био бијесан, викао је на самог себе и на зидове који га окружују. Ногама је гурао столице, којих је у почетку било четири, и кутију, због које је прије пар минута био срећан, зато што је, када ју је први пут видио, помислио да се у њој крије лијек за његов ужасно необичан проблем. „Необичан проблем" и није баш добра синтагма за његову ситуацију.

Његова љутња, као и страх који је услиједио неколико дана касније нису биле емоције које ће показати човјек који не зна ништа о животу прије тог дана. Њих исказује човјек несрећан зато што му је живот какав познаје одузет и за њега више не постоји. Све што је прије тог тренутка имао одузето му је.

Он се тог питања још увијек није сјетио, иако би се просјечан посматрач вјероватно упитао како је од тога да се (очигледно) савршено сјећа своје прошлости, дошао до потпуног мучења да се уопште присјети било какве прекретнице у животу.

Чињеница је да је у процесу искаљивања свог бијеса на столицама потпуно изгубио здрав разум и да је испољавајући незадовољство и патњу оптеретио ум мрачним мислима које су избрисале сав претходно прикупљен материјал. Наравно, није заборавио да хода и говори, али све што се тицало њега самог било је изгубљено у мору сада бескорисних података. Све информације о „спољашњем" свијету биле су недоступне.

Прва година обиљежена је бијесом. Тада је још увијек вјеровао да ће се једног дана неко магично појавити и спасити га. Још те прве године разочарао се у кутију. Сваког дана, када се пробуди, надао се да ће у кутији пронаћи било шта. Престао је да се нада нечему што ће га ослободити, али би нешто што би га бар могло мало разонодити било веома пожељно. Те године је научио да не треба превише да се нада да ће се нешто добро десити само од себе. Не треба да се нада да ће нешто тек тако ићи у његову корист.

Понекад, на примјер, када добијемо лошу оцјену, прво на шта помислимо је да је професор погријешио при бодовању, да није пазио при оцјењивању нашег савршеног рада. Поричемо и најмању могућност да смо сами криви за добијену оцјену. Када родитељи одреде казну, првих пар минута мислимо да ће покуцати на врата наше собе и рећи да се само шале. Не мислимо да би се нека лоша ствар могла десити баш нама, и то без неког битног разлога. Тако је било и с њим. Током првих мјесеци није ни вјеровао да је затворен. Мислио је да ће моћи само да кликне на неко дугме, и да ће се вратити животу који је водио раније.

Током друге године је закључио да је могућност да га неко други избави од пропасти у загушљивој соби највјероватније изузетно мала, и да не треба да посвети

остатак свог живота чекајући смрт, јер је она једина „ствар" која га засигурно може избавити. Није он неки полубог па да по њега тек тако дође неко и извуче га одавде. Он је обичан смртник за којег нико не мари. Тако је увијек. Они који су просјечни највише испаштају. Разочарао се у човјечанство, иако не зна ниједног човјека осим себе. Можда је само он и био довољан да разумије колико су људи бескорисни? Да ли би помогао некоме? Да ли би можда био од оних који мисле да нису баш они дужни да буду спасилац, када на свијету постоји још седам милијарди особа које исто тако нису повезане са извором патње неког другог човјека?

Дакле, мораће сам да се избави! Како? Како се избавити када ни не зна гдје треба да изађе? Можда је ова соба само коцка у неком комплексу од милион идентичних соба, и када изађе из ње, можда буде само летио кроз вакуум док не умре. (То би, заправо, било боље него да читав живот проведе овдје.) Можда ова соба и није нека казна! Ово би могао да буде неки доживотни хотел, за који се сам пријавио.

Очајнички му је била потребна било каква интеракција са другим људским бићем. Када би бар могао некоме да постави само једно питање (иако нема појма које питање би поставио), било би довољно да се смири на неко вријеме. Током овог периода није могао ни да замисли биће које ми називамо „човјек" али је знао да му је преко потребан осјећај припадања. Припадање било каквој групи, било каквом скупу који није сачињен само од њега. Наравно, имао је потребу за друштвом, иако се неријетко осјећао као да можда није вриједан ничије пажње, да не заслужује било чије, осим присуства самог себе.

Каткад би му изолација и пријала, зато што би се сјетио да ипак не зна какав је живот изван собе, тако да себи не може гарантовати да је бољи од себе какав је сад. Можда је и боље да не зна какви се ужаси крију напољу.

Трећа година прошла је у претварању. Покушавао је да се претвара да живи просјечно, нормално. Често је разговарао са замишљеним особама. Осјећао је да би му било корисније да се сјећа лица неких пријатеља, зато што је било крајње смијешно разговарати са столицом док у глави имаш замишљену...столицу.

Знао је да су сви људи, у суштини, исти. Коса, два ока, нос, уста... Знао је све физичке карактеристике које човјек мора да има. Ипак, није могао да створи цјеловиту слику нечијег лица. Покушавао је да црта у ваздуху док сања. Често је опипавао своје лице и задржавао се на свакој тачки, као да први пут сазнаје да има уши или браду. Примијетио је да има браду одређене дужине, и да она уопште не расте. То му и није чудно. Више ништа није било чудно.

Чудне су му биле само нормалне ствари. Три столице које су биле око округлог дрвеног стола интригирале су га, понекад и плашиле. Можда би оне могле да буду пут до избављења? Сваког дана их је проучавао не би ли примијетио неки користан детаљ.

Неконтролисани напади смијеха и плача у почетку су били непримјетни. Није осјећао тај нагли прелаз од неописиве радости која није имала никакав разлог до ужаса који му је представљала реалност. Касније се навикао на несхватљиве промјене расположења.

„Можда ће, ко год је заслужан за мој боравак овдје, да ме пусти да изађем када будем доказао да сам спреман за то? Можда треба да оправдам свој излазак? Вјероватно сам овдје са разлогом. Али, ја сам потпуно нормална особа. Ваљда? Шта сам ја икоме на овом свијету скривио да сада морам да будем овдје?"

Присиљавао је себе на бесмислене и беспотребне радње само да не би размишљао ни о чему осим о томе што у том тренутку ради. Сваког дана је на десетине пута бројао ногаре столица и рачунао колико би столица могло да стане на кревет. Све то да би прикрио страх, који се крио у његовим мислима и свом снагом покушавао да изађе на површину. Обмањивао је себе овим безазленим активностима, само да би мислио да је све у реду и да је вријеме бар накратко застало.

Бол и дубока депресија обиљежавају четврту и пету годину његовог боравка у соби. Раније је устајао из кревета макар да прошета собом и поигра се кутијом, али током те двије године је једва отварао очи, врло ријетко би се придигао само да би већ тренутак касније схватио да буђење нема смисла, да је разговор са столицама бескористан и да би најбоље било да се прави да не постоји, кад већ не може да нестане. Престао је да се нада да ће икада изаћи жив. Или да ће изаћи уопште. Врло радо би се ослободио размишљања како његово постојање, за разлику од обичних, срећнијих људи, уопште нема поенту, и одузео себи живот. Да може. Више пута је пробао, али би увијек схватио да је сваки од њему тренутно могућих начина веома спор и болан. Чак би и његово нестајање са планете била потпуна пропаст, ужасно спора и небитна за било кога и било шта.

Ако га је неко ставио у ову собу са жељећи да он ту и остане, био је веома паметан. Није било никаквог начина да успије да се спаси наставка живота. Када би га, сваких неколико мјесеци, накратко прошла жеља да оконча живот, дан би проводио истражујући кутак по кутак собе. Почео је да схвата чињенице које до тада уопште није примјећивао. Схватио је да током тих пет година ниједном није осјетио потребу за храном или пићем. Ни сан му није био неопходан, али је био користан као трајање

времена. Физиолошке потребе као да уопште нису постојале. Почео је и да провјерава неке законе физике и математике...

Примијетио је, такође, да је сијалица на плафону, једини извор свјетлости, пошто прозора, наравно, није било, увијек свијетлила. То је био револуционаран закључак за младог господина, који је само тражио неки знак, неки разлог, неки пут ка одређеном начину размишљања, само да схвати зашто и како би се неко попут њега нашао на неком мјесту попут ове собе. Почео је да ствара теорије. Да ли га неко држи овдје само да би се сладио његовом муком?

Оно интересантно (што је, наравно, увидио већ првог дана), било је да у соби нису постојала ни врата. Нико не би могао да га посматра. Нити да уђе. Или изађе. Како је онда доспио овдје? Често би себе нашао обливеног сузама и знојем, а ни сам није знао да је почео да плаче. Какав ум би био толико изопачен и поремећен да једног обичног и невиног човјека остави у оваквој ситуацији?

У почетку, за столом су биле четири столице, али је једну још првог дана сломио да би њеним дјеловима могао да удара зидове, покушавајуци да их пробије. На савршено бијелим високим зидовима није било ни трага.

Није хтио да уништи још неку столицу, није то било потребно, али су му сметале. Зашто их има толико? Довољна би му била једна. Он је једна особа, а једној особи је довољна једна столица! Нису му се свиђала мјеста за људе који не постоје. Чинило му се као да су овдје зато што он треба, и зато што се од њега очекује, да замишља људе који ће на њима сједити. На те столице је био веома љут!

Каткад би му кроз главу прошла нека чудна, а ипак депримирајућа мисао: како свој одраз у огледалу није видио бар шест година, како нема појма како изгледа, како не зна своје име, (и не зна каква имена уопште постоје, мада је знао да сваки човјек мора имати име), како је можда имао породицу и да је она можда још увијек тамо… негдје, како је некад вјероватно неког волио, како је можда обожавао свој живот. Можда је био обичан просјак у Јужној Америци, а можда угледни норвешки бизнисмен? Није му било битно да ли је био богат или сиромашан, поштован или исмијаван, само је желио да зна. Било је важно да једино што зна о себи не буду оне успомене настале током шест посљедњих година.

Шеста година у соби вјероватно је била најтежа, како психички, тако и физички. Мислим да ћете након кратког описа те хладне године можда коначно разумјети зашто му је толико преко потребан онај тренутак незнања и несналажења у простору који је поменутјош у уводу и зашто је у том периоду њиме владало разумно лудило.

Пошто се завршио период јадиковања и општег мањка икаквих, бар релативно позитивних осјећања према себи, наступило је вријеме потпуног страха и безнађа. У почетку су проблеми били само повремени кошмари, од којих није био мање одморан, али је сваки пут бивао престрашен.

Познато је, на примјер, да глуви људи сањају ,,сликовитије" од људи који могу и видјети и чути, и обрнуто. У сновима слијепих људи звукови имају главну, и једину улогу. Код њега, чији је проблем био ужас и страх, очекивало би се да снови буду испуњени срећом и животом без икакве бриге. Није било тако.

Он, који није имао представу о спољашњим дешавањима у свијету, сањао је, наравно, ствари које познаје и са којима је свакодневно у контакту. Будио се потпуно обливен знојем, и до смрти преплашен. Обично би га током читавог дана бољела глава, а неријетко се будио толико ошамућен да му је требало неко вријеме да уопште дође себи.

Није сањао смрт, нити било какву ситуацију у којој би био животно угрожен, зато што то онда не би био кошмар за њега. Одмор од бесконачног боравка овдје био би спас за њега, његово комплетно ментално стање. Често је мислио: „Ох, како би био лијеп осјећај— умријети! Не бих више морао да будем ја! Не бих морао сваког дана да се будим и да имам само себе и овај проклети кревет! Како би то било лијепо! Нестати!"

Више од свега желио је да не постоји.

Халуцинације су оно што је заиста почело да га исцрпљује и, у најмању руку, нервира. Када се заврши једна епизода његових илузија, пронашао би себе како се безумно клати у углу собе или на кревету. Халуцинације су увијек биле визуелне и тактилне. (Никада није чуо звук који није произвео он сам.) Након њих би изгубио жељу за изласком. Ето, не може се рећи да од њих није било никакве користи. Прва је била и најгора. Послије ње се навикао на сталан страх од… свега. Када се завршила, сањао је да је у кутији нашао папир и оловку, и једино што је записао прије него што се пробудио било је везано за тај дан. Јасно је видио папир:

,,Било је као да сањам док сам будан. Нисам осјетио тренутак када сам из уобичајеног свијета прешао у тај... паралелни, или како год да се тако нешто зове. Осјећао сам чудно пецкање свуда по тијелу. Нисам могао да ходам, а помјерао сам се по соби. Можда сам био и ван свога тијела. Могао сам да видим страну собе која је била иза мене, и у том тренутку се нисам питао како је то могуће. Пецкање је прешло у неиздржљив свраб, а свјетлост из сијалице била је посебно засљепљујућа. Скоро да сам и заборавио гдје се налазим. Соба, ионако, није изгледала као иначе. Одједном, зачуо

сам шапат, који се касније претворио у веома гласан разговор, али нисам могао да разазнам ријечи. Затим сам угледао огромну црну прилику која је стајала иза зидова собе. Нисам видио шта се још налазило изван собе, осим те особе, ако је и била особа. Смијала се, али без гласа. Изгледало је као да се подсмијева мени. Осјећао сам мучнину, али нисам скупио снаге да повратим. Мислим да никад не бих ни могао.

Могао сам да видим зраке Сунца. Мислио сам да умирем, да се коначно заувијек растајем са својим тијелом. Да ли овако изгледа када неко умире?

Било је јако вруће и помислио сам да имам температуру, а нисам могао ништа да урадим поводом тога. Било је ужасно.

Послије кратке, бесциљне шетње у таквом стању, почео сам да падам. Више није било собе. Само бесконачни црни простор, а испред мене врата око којих се дизао висок пламен. Свраб се погоршавао. Почео сам да се гребем по тијелу и правим дубоке ране. Али то сам схватио тек касније. Није постојао начин да дођем до врата а да претходно се претходно не запалим. Тада је све престало. Као на захтјев сопственог ума, вратио сам се у собу."

Не, о вратима није размишљао као о излазу из собе. Томе је престао да се нада. Сматрао је да она представљају могућност напретка, у било ком облику. Послије тог једног, безопасног сна, било му је лакше, зато што је добио прилику да запише оно што му се десило. Очекивао је да ће од сада стално моћи да пренесе све, у најмању руку, неуобичајене догађаје на замишљени папир, и да ће моћи да избаци бар дио боли из себе.

Након прве халуцинације, мислио је да је наступио почетак краја. И припремао се за нови састанак са недоступним вратима. Сваки изазов је хтио да прихвати као поклон. Нажалост, свака сљедећа халуцинација је била другачија од претходне. И никада више није било никаквих врата.

Опет је проводио добар дио дана лупајући столицама о зид. Викао је на себе, на кутију, на сто. Бесциљно је кружио собом док се не би смирио, и коначно заспао.

Халуцинације, послије којих би услиједила вртоглавица, нису више биле једноставне (ако оне прве уопште можемо назвати једноставним). Њихова комплексност је у томе што их разумна особа, особа која живи уобичајеним животом, и не може најбоље појмити. Нико до он сам вјероватно не може схватити шта се заиста догађа у његовој глави током тих епизода, а понашао се као да бјежи од каквог чудовишта или демона. Нисам баш сигурна како би то било могуће, с обзиром на то да се он не може сјећати ничега сличног. Чудовишта и вјештице и у нормалном су свијету

већ продукт имагинације, „лажног сјећања” и усвојеног страха, дакле немогуће је да их он може замислити.

Папир му се у сну појавио само још једном, и од тада га више није видио. Сањао га је након једне, у овом периоду, сасвим нормалне халуцинације. Наравно, записао је оно што му се десило:

„Обично само нестану, али овог пута сам могао и да их видим. Мислим да немам времена да пишем о свим прошлим.

Био сам поред свог мртвог тијела. Поред онога што је остало. Видио сам све. Видио сам своје сопствене органе, просуте по поду. Крв је прекривала читаву собу. Чинила се мањом него икада. Често сам се осјећао као да се налазим у огромној просторији, а овог пута је изгледала мања од лифта, а у њу је ипак могло да стане толико крви. Нисам могао а да не гледам право у то. Било је расуто свуда, и питао сам се како сам уопште нешто слично могао да замислим. Никада до тада нисам видио црijева или бубреге, а изгледали су тако јасно. Никада нећу моћи да избацим из главе ту слику. Да ли сам ја то себи урадио? Да ли је то прошлост? Или будућност?’’

То је била посљедња халуцинација коју је описао на замишљеном папиру, за неко вријеме. Накратко, кошмари су престали. Монотоност која је владала чак и када је био у општем страху, разбило јер пар ноћи које је провео миран, без икаквих илузија.

Зашто је било тако, брзо је открио. Када се једног дана пробудио (знамо већ да се сада „дан’’ и „ноћ’’ могу користити само као дефиниција за период када му биолошки сат каже да је вријеме да спава или да се пробуди), није као обично лежао у кревету и гледао у плафон, већ је, отворивши очи, положио поглед на кутију. То никада није радио. Од кутије више ништа не може да очекује, али је тог дана из неког разлога буљио у мали картонски предмет док није примијетио да није празан. Дивљачки је искочио из кревета и пожурио да види шта се то одједном створило унутра.

Био је то црвени папир. И на њему уредно написане ријечи: „Глас крви виче са земље”. И то на његовом матерњем језику. (Који је, уопште, његов матерњи језик?)

„Крв? Моја крв? Да ли је она слика била стварност? Дакле, мртав сам? Или су сви људи осим мене мртви! Ја сам једино преостало људско биће! Зато ме држе овдје”, мислио је.

До тада му се обраћање некоме ко би могао бити изван собе и ко га непрекидно посматра чинило глупо. Претпостављао је да би се обраћао имагинарној особи. Али сада је постајао очајан: „Па зар да баш ја будем тај несрећник који ће бити чуван заувијек да не би изумрла људска раса? Шта ће бити када ја умрем? То је немогуће! Ово нема смисла! Ако ме чујеш, ти, ко год да си, молим те, пусти ме напоље! Ко год да

је ставио овај папир овдје, молим те, спаси ме! Не разумијем шта хоћеш од мене. Када бих знао, радо бих ти дао то што желиш. Како си уопште ушао овдје? Јеси ли ти Бог? Молим вас, дајте ми неко упутство и потрудићу се да урадим било шта! Ако сам мртав, једино што тражим је потврда. Нада ме убија.’’

Данима (данима?) је очекивао одговор, који никада није стигао. Одбацио је помисао да је једини живи човјек. Да је тако, много боље би се односили према њему. Он овдје мора бити из неког мрачнијег разлога.

Од силног узбуђења због папира, није примијетио да га глава боли више него икада. Да ли и то има везе са оним што је написано? Зашто је папир добио баш сада? Да ли је урадио нешто погрешно, а до тада је све ишло ка његовом избављењу? Да ли поруком желе да га врате на прави пут? Ако крв виче са земље, значи да Земља постоји? Да ли је спасење близу?

Порука га је смирила накратко. Чекао је.

Онда се све вратило на старо. Мумлао је, производио нељудске звуке који као да су били намијењени њему самом. Да ли је, можда, почео да се присјећа нечега?

Седме године добили смо одговор на то питање. Халуцинације, напади, кошмари, све је престало. Нестала је сва бол коју је прије носио у себи. Вријеме као да је стало. Или као да је почело да се враћа. Њему је свакако јесте враћало много шта. Једино што га је увјеравало и потврђивало му да је жив биле су непрестане главобоље. Кад год би пробао да се сјети нечега, да прошири свој домен података, глава би почела неиздржљиво да га боли. Ипак, његова жеља за знањем би превладала сваки пут. Тако жарко је хтио информације о свом животу, да је нешто касније бол кренуо да се смањује. Или је он мислио да је тако. Прикупљао је дјелић по дјелић незамисливо велике слагалице која је представљала његов живот. У почетку су то биле ситнице. Потпуно небитне ствари почеле су да му се враћају. У глави су му израњале мутне и нејасне слике: он на карневалима, у ресторанима, у канцеларији. Увијек је изгледало као да се на сваком од тих мјеста налази са неким, али лица других никако није могао да замисли.

Закључио је да је имао породицу: жену и двије кћерке. У насумичним и случајним сценама из дјелова његовог зивота које су трајале мање од секунде, довољно да ипак створи релативно јасну слику, оне су просто... биле ту. Није могао да види њихово лице, нити да чује њихов глас, али, знао је да су током свих догађаја, представа, рођендана, досадних вечера са пријатељима и њиховом дјецом оне биле тамо, увијек присутне. Почело је да га нервира што се није сјећао нечега „битног”. Наравно, три особе којих се сјетио биле су и главне, и једине за које је хтио да зна, али

су му се и догађаји чинили поприлично важни. Исјецкани моменти забаве са породицом нису утолили његову глад за успоменама. Тих дана већ је био огуглао на главобоље, мада се могло примијетити да је од игнорисања бола постао тром.

„Како је човјек како што сам ја икада могао да воли? Како сам икада могао да се заљубим? Знам да те емоције постоје, и да их људи могу осјећати, али не могу да замислим себе у неком сличном стању. Зашто бих икада према некоме осјећао ишта више од поштовања или, у неком случају, дивљења? Зашто тако комплексна осјећања постоје? Немају смисао, нити корист. Све што могу донијети су бол и туга. Можда је то мој једини проблем. Не могу да осјећам неке од основних емоција људских бића? Можда и могу, али не осјећам потребу? Или, просто, не желим? Све и да желим, сада не могу да волим никога. Желио бих да могу да се сјетим како је то вољети некога. Можда... кад бих могао да се сјетим... можда бих схватио да је вриједно. Овако, не видим никакву поенту у томе.”

Мјесечарио је, сваких неколико ноћи (ако су то биле ноћи). Постоји ли ноћ? Да ли се негдје, тамо, напољу, и даље налази мјесец, који се и даље стално мијења?

„Господине, а ви?’’

Никада се није тако брзо окренуо и прегледао собу у потрази за неким оружјем, иако је до сада ваљда, схватио да у соби нема ничега сличног. Није обраћао пажњу на то одакле долази тај дубоки мушки глас који је чуо, нити да ли уопште долази из собе. Хтио је да буде спреман за одбрану.

Када је послије неколико секунди престао да трчи и загледа сваки празни центиметар собе, потрудио се да сазна шта је то што је, заправо, чуо. Ријетко је дизао поглед даље од висине кревета. Није било потребе. У плафон је гледао само када лежи, а сијалица му је одавно постала досадна. Сада се, ипак, осврнуо око себе и боље осмотрио. Више није био у соби. Био је у ресторану „Кутак слободе”, у који је свраћао сваког поподнева послије посла са неким од својих колега. Увијек је наручивао кафу са мало млијека, тек да, када добије шољицу, течност не би изгледала превише црна. Поред себе, за столом је уочио своје пријатеље из дјетињства, Фауста и Ериду. Како се ово десило? Опет се осврнуо око себе. Ресторан је био пун. Једина празна столица била је она поред њега, зато што је стајао.

„Питам се како им изгледам. Толико година у соби, и одједном сам овдје! Зашто сви ћуте? Знају ли да сам овдје? Наравно да знају, па човјек је мене питао шта бих да наручим! Шта да наручим? Како то да му кажем, овако одједном? Па нисам био овдје седам година! Можда и немају кафу коју су некада имали? Знам ли овог

конобара? Зар не би требало да је мало старији, па прошло је седам година?! Зашто сви ћуте? Зар не треба да наручим ту проклету кафу са мало млијека?"

Никога није било брига што је он овдје. Живот у престижном ресторану текао је као да наш млади господин није ту. Конобар је већ одавно отишао, и сада се вратио са топлом шољицом кафе са мало млијека. Чинило се као да је рекао: „Изволите", мада би то могло да буде и обично мрмљање. Остали људи за столом су вјероватно разговарали о нечему веома интересантном, али он их није могао чути. Само је видио да се свако слатко смијао уз своје алкохолно пиће.

А онда – опет је био у соби, у истом положају. Ништа се није промијенило. И даље је овдје, сам.

Протиче, вјероватно, његова осма година у соби. Престао је да осјећа било какву врсту физичког или менталног бола. Да ли за себе мисли да је луд? Да. Да ли за себе мисли да је некада био срећан и задовољан? Такође, да. Да ли мисли да ће можда некада изаћи из пакла који представља ова соба? Искрено, није му битно. Забавља се размишљајући и спавајући. Неки би дали све да могу да се одморе од згуснутог, ужурбаног и напорног начина живота, какав вјероватно имају остали људи. Ох, да, још ово. Да ли сумња да можда уопште није човјек, већ неко натприродно биће и да ли спекулише да га тренутно посматрају и тестирају неки научници? Наравно. То је једна од његових најновијих теорија, али не брине се за себе ако је то случај, и не размишља о томе, зато што га уопште није брига. Једно вријеме је провео очекујући неке тестове, неке замке, неке смртоносне препреке помоћу којих ће га научници проучавати и тестирати, али оне никада нису стигле. Размишљао је: „Неће урадити оно што мислим да хоће, зато што знају да ја знам да они знају да знам да знају..." Тим научницима мора да је јако досадно.

Њему, напротив, досадно није. Стално се присјећа нових ствари, пошто је одавно престао да обраћа пажњу на главобоље. Сваког дана је на неколико минута (или сати?) присуствовао неком сасвим нормалном догађају из свог живота. Скоро па је скупио. све детаље о себи.

Зна да је радио у некој угледној фирми. Био је један од оних досадних људи који носе одијела и говоре о пропасти економије, и киши која се спрема већ данима и који се од својих колега разликују само по боји кравате. За једн младу особу, био је јако успјешан. Из овога је закључио да му је и отац или неки рођак вјероватно био угледан послован човјек.

Имао је ријетко срећну породицу. Волио је своју жену, а кћерке још више. Често их је водио на сладолед у оближњу посластичарницу, а каткад би отишли и у биоскоп или позориште.

Са својим пријатељима, односно колегама сваке је недеље ишао на утакмицу најбољих фудбалских тимова и на концерте најпознатијих џез састава. Пуно је путовао. Могло би се рећи да је био у скоро свакој европској држави.

Зна и да је имао брата. С њим је такође проводио много времена. Не сјећа се да ли је и он имао дјецу, зато што су скоро једине успомене које има са њим играње у парку када су још били дјеца.

Интересантно је како се родитеља, на примјер, није сјећао. Ипак, кад год би покушао да размишља о њима, у глави би настала потпуно тамна слика, која је из неког разлога, на чудан начин изгледала свијетло. (Од десет људи које бисте питали, петоро би вјероватно рекло да види црну боју, а петоро бијелу.)

Његов живот био је савршен. Није се могао сјетити ниједног тужног тренутка током тих двадесетак година проведених ,,на слободи". Ипак, већина ,,успомена" само су његови закључци и претпоставке које су се развиле из неких простих и основних сјећања које носи у себи од почетка. Знатан дио овога могао би бити сува лаж, али њему се свиђало да се претвара да... зна. Срећан је што је можда, ваљда, имао такав живот. Надао се да су сцене којима је присуствовао биле истинити доживљаји из прошлости.

Лагала бих кад бих рекла да, с времена на вријеме, није био тужан што му је тако савршен живот нагло одузет. Све би се, ипак, понекад скупило и некако би морао да се отараси мрачних мисли.

,,А шта ако нисам нормална особа и само се заваравам присјећајући се ствари које се никада нису десиле? Шта ако је ово само илузија које се никада нећу ослободити? Све би могао да буде сан, или усађена сјећања која нису моја или ичија, већ само лијепа слика коју Они желе да имам. Како бих могао да потврдим да се ради о томе? Они не желе да схватим како размишљају. Зато, вјероватно, не користе уобичајене и очигледне методе. Иду болеснијим и изопаченијим путевима." Често би стајао насред собе и размишљао, спуштене главе и погнутог тијела. Када би му се учинило да је тога превише, отишао би назад у кревет. Иако никада није био уморан.

Вријеме је чинило да, ипак, створи много бољу слику о себи. Можда је и умислио да има неке натприродне моћи. Мислио је да је посебан, да је ,,изабран" зато што је можда баш он примјер савршене особе, успјешног човјека, натчовјека. Тај осјећај посебности,који се нагло родио у њему, био је, заправо, компензаторни

механизам осјећаја осећај инфериорности. Дубоко у себи осјећао се слабашно, немоћно и бескорисно. Па шта и да је био посебан? То му сада, свакако, доноси бол. Да је био нормалан, сада би и даље живио овим животом. Ипак, волио је да се заварава. Знао је да оно што мисли „на површини" није оно како се стварно осјећа, али му се свиђало да се претвара као да ствари иду набоље.

Понекад би из чиста мира викао и урлао, проклињао дан када се родио, кад год тај дан био, да удара и гребе зидове, а једног дана је и коначно поцијепао кутију. Била је направљена од чврстог картона, али ипак није успјела да преживи његов бијес. Изгледало је као други дио његове прве године боравка у соби.

Почео је да исказује неописиву мржњу према себи, а само до прије неколико дана је уживао у размишљању о безбрижном животу који је имао раније.

Сјетио се нечега. То мора бити разлог његове љутње. Ништа друго не може у њему изазвати толико јак излив емоција као нека нова ствар које се сјетио. Више није желио да спава. Био је разјарен, ужаснут собом и немилосрдан према свом уму и тијелу. Одавно није имао суицидалних мисли, али је сада више него икада хтио да буде мртав. Ужасавала га је чињеница да никада неће моћи да одузме себи живот, или да неко други то уради. Једино што је желио је да побјегне од себе. Али је схватио да никада неће моћи.

Соба је изгледала као да је у њој управо завршен рат. Ниједна столица није била у једном комаду. Сто је, такође, био раскомадан. Од кутије и, некада, веома цијењеног писма само су остали папирићи расути по соби. Кревет је био препун мрља, и крви. Сијалица је, као и увијек, свијетлила и производила је тек довољно свјетлости да може да види шта је урадио, и шта ради. Дио зида изнад кревета био је оскрнављен: често је користио своје руке и нокте као канџе какве дивље животиње. Сваког дана би га све више уништавао.

И тачно је, то јесте било зато што је (скоро) све почело да му се враћа. Сјетио се ко је и одакле долази. Схватио је зашто је овдје, зашто пролази кроза сву ову патњу и зашто је неко одлучио да се игра са постојањем једног човјека. Није могао да вјерује да је све вријеме о себи мислио другачије, а сада, када зна потпуну истину, не може да се препозна. Доскора се сматрао жртвом, жалио је самог себе и јадиковао над својом судбином. Иако посљедњих неколико година то није хтио да призна, никада није престао да се нада да ће доћи дан када ће се избавити, и вратити се старом животу. Бољела га је глава или, боље рећи, цијело тијело. На тренутке је заборављао како да дише. Није знао да ли ћути, или виче. Претпостављао је да понекад оде на спавање, али није могао да се сјети када је посљедњи пут легао.

Никада до тада, за тих болних осам година, није заплакао. Сада је само сјео на под, у угао собе, и почео да јеца.

Све ово вријеме, он је био мртав. Од своје двадесет и друге године, није више жив. Не налази се у паклу, а онда, очигледно, ни у рају. За њега ће вјечност изгледати мало другачије, зато што је за њега одређен посебан третман. Вјечност це провести наизглед жив, у тмурној маленој соби, зато што није заслужио да буде у паклу. Није заслужио да буде мртав. Није заслужио спас од наставка живота. Његова казна је да живи у илузији, да изгледа као да је жив, да пролази кроз све патње са којима се срео и на које ће тек наићи. Када је коначно појмио како ће проћи његово даље „постојање", једино је наставио да плаче. Његов „живот" више није вриједан описивања. Само слика:

Прелазак из свијета живих у Собу. Право на једну једину жељу. Обећање да се неће одмах сјетити свега (аутоматски пренос свих података је немогућ). Његова жеља да нико никада не сазна чиме је заслужио да вјечност постане Соба.

И звук: „У реду, Каине".

Јулија Ђоковић, III л, 2017.

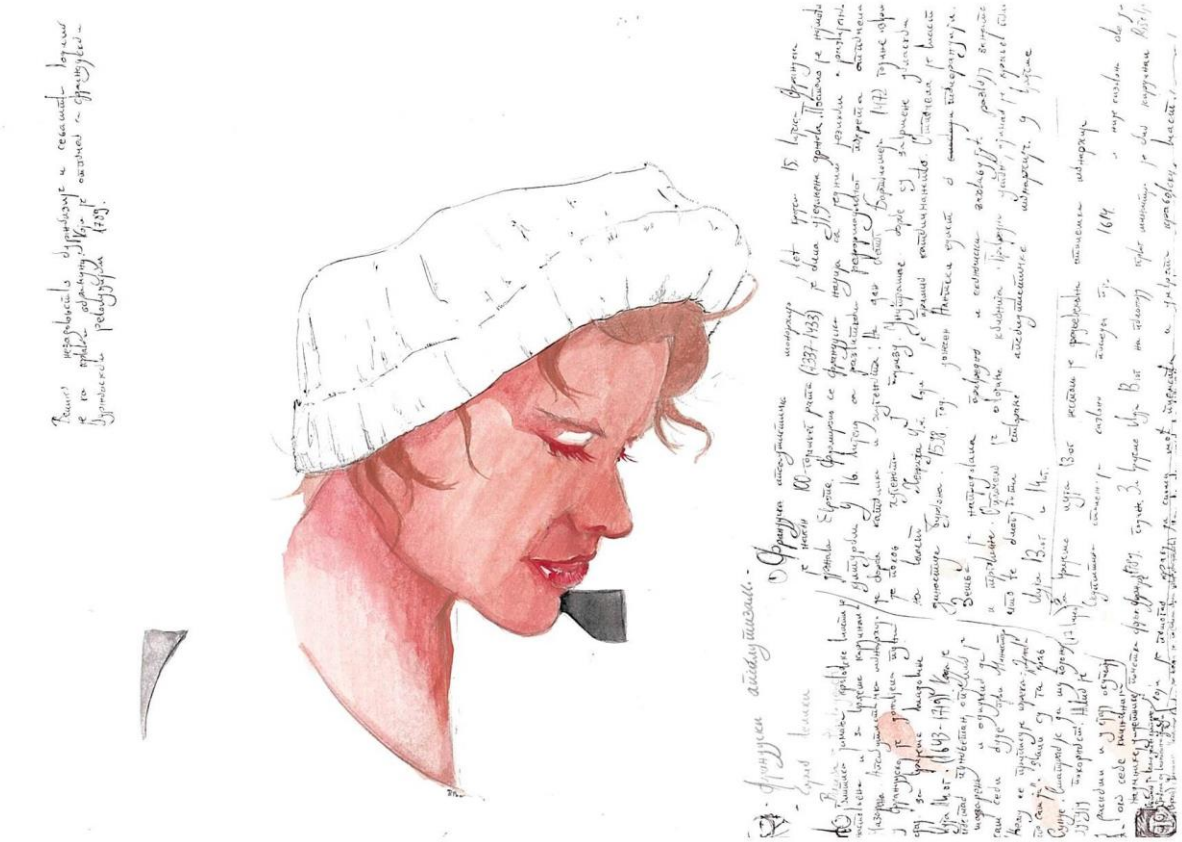

БЕЗ РИМЕ

(АЛЕРГИЈА НА ПРАХ ОД КРЕДЕ)

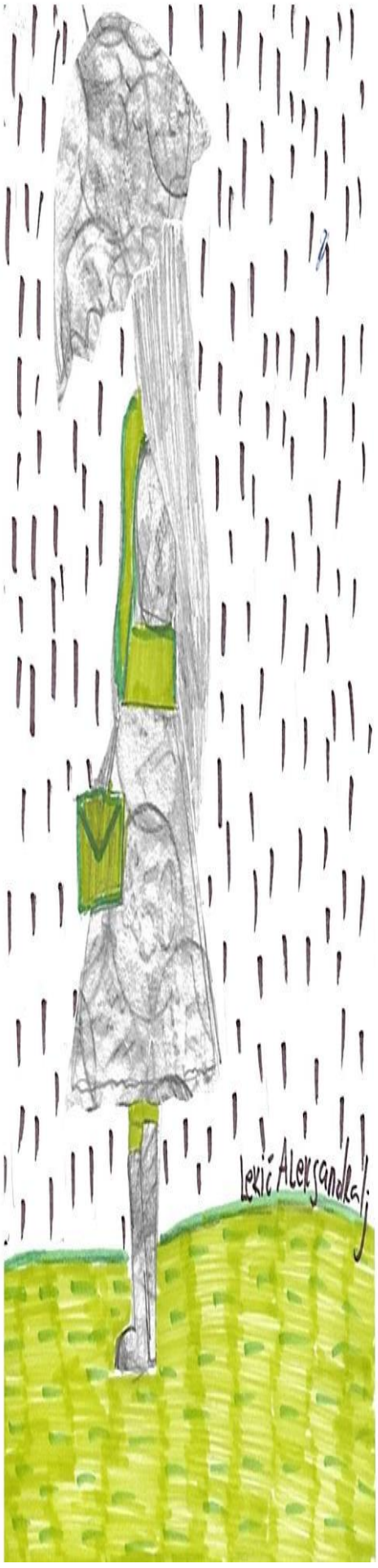

Без риме.
Обећање дато над линијама уским и широким
У четвртом разреду основне –
„Без риме”.
Знате, ја не умијем да пишем
Ни поезију, ни прозу.
Све што саставим звучи сувишно.
Ријечи су те сигурно на боље начине коришћене,
Боље сложене,
Више цијењене.
Не, без риме.
Мисли ми се моје чине туђе
И незреле...
Невеселе.
Без. Риме.
Сигурна сам да су све њих други већ промислили
Више од једног пута
Много више
Ни једна вода није непресушна
Или... да ли је?
Знате, ја не бих смјела да пишем
Ни поезију, ни прозу.
Тежина свијета није на мени,
Ја немам каквој судбини да пријетим
Ни какав велелепни циљ да опјевам.
Могу само да кажем да ме нема,
Па има,
Да ме поново ишчезне.
Могла бих вам представити свој мали круг,
Овако докона,

Без ичега другог, занимљивог да са вама подијелим.
Али и Ви га сигурно добро познајете
И знате, без мојих сувишних ријечи,
Тачно какав је то прстен.
Онај сличан обртима у луна парку
Са главом предатој гравитацији,
Па главом датом облацима.
Видите, готово да нема потребе да вам ишта говорим.
Изјутра појавим ли се и погледам Вас,
Знате, пожељећу Вам добро јутро.
Згазим ли Вас у пролазу случајно
Очекујете – рећи ћу: „извини”.
Захвалите ли ми се
(што би заиста било чудно)
Чули сте већ за оно „нема на чему”.
Сретнете ли ме у било којој ситуацији,
У пицами, на примјер, са јастуком у руци
Знате да ћу вам рећи да се често питам
Зашто је мој деда умро
Или птица или било ко.
Мада, није да ме то баш занима...
Одговоре у стиховима, молим Вас, задржите за себе
Не, у ствари, не молим Вас, немам право.
И није ме брига.
Знате, стварнмо би требало да спустим хемијску
Но, ипак да вам кажем још једну ствар о себи
Кад већ вам украдох оволико времена.
Знате шта бих ја радила са свим овим сатима
Што сам вам узела?
Писала бих.
И поезију
И прозу
Са римом.

КОРЕД

(ЦРНИ МОНАРХ У ПОЉУ)

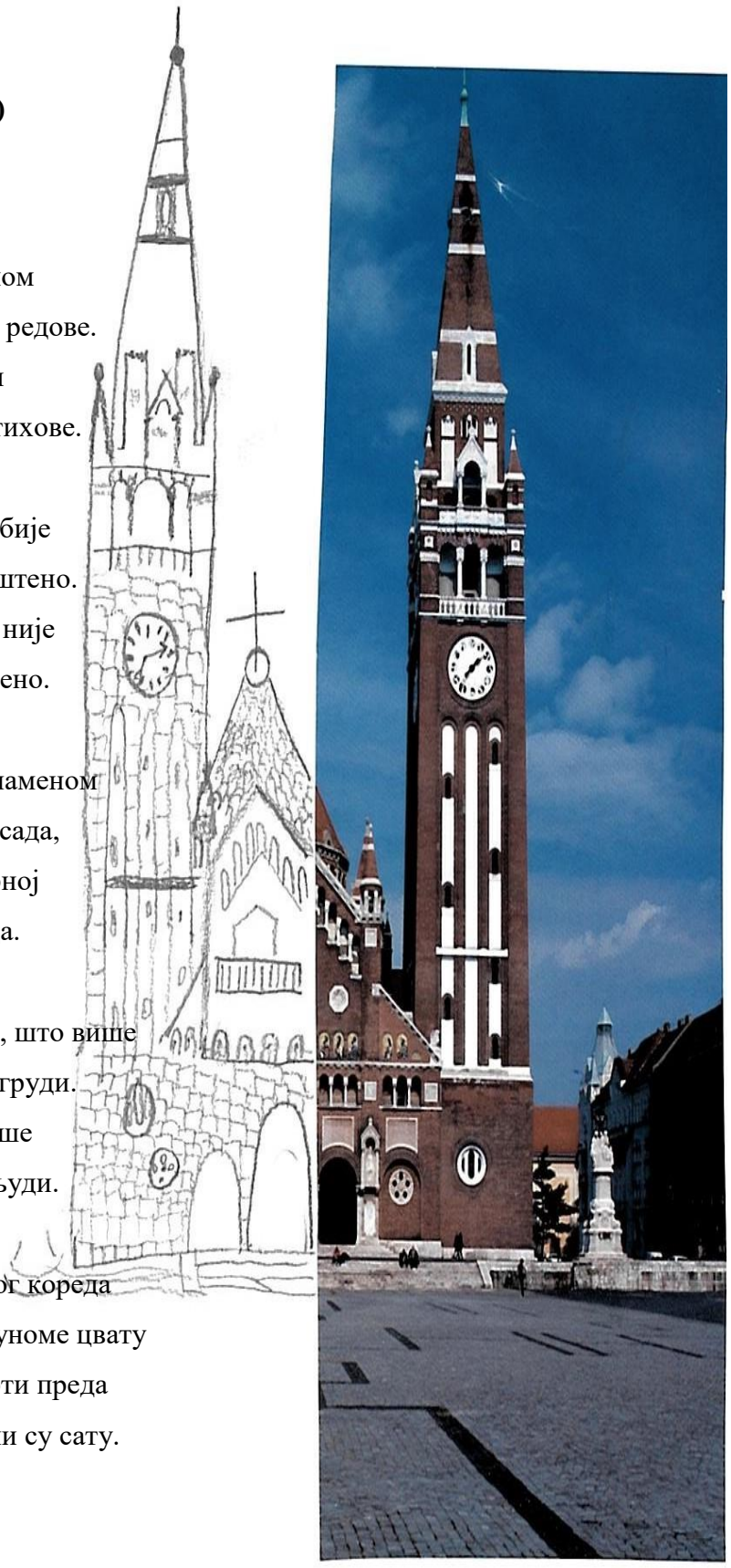

Као да је суво у брлогу тијесном
Збијамо се, гушимо, грчимо у редове.
Бони и огријани само пјесмом
Немарно, без снаге нижемо стихове.

Вријеме свијено још̀те младо бије
К'о многи од нас грубо, потиштено.
Прије истине сваке постојало није
И казаљком сата ништа је речено.

К'о да ватра вапи искром и пламеном
Да вјечитом надом ту почива сада,
Ту, пред нама, на тачки чемерној
И тјера на игру усред овог јада.

Плесати и грчити се, што јаче, што више
Надимају се ребра а стежу се груди.
Док се заборави како се то дише
И док не затрну занијемјели људи.

И тако је непрекидан темпо тог кореда
Над пламом ко над коцем у пуноме цвату
Још̀те спреман нико да се смрти преда
А довијека и одувијек служили су сату.

ПОТЈЕРНИЦА

(У ПРЕТХОДНОЈ ЕПИЗОДИ ОН ЈЕ УМРО)

... Ово није мој дан.
Кришом се тако крај мене пробудио...
И мирише на кишу.

Ком недостаје, да л' га је опазио
На прсте се дао успети,
Па обгрлио моју гриву.

Немило ми би стран,
рђаво сух, к'о дах
Прашине, са пода се освијестио.

Кроза њ дишу тешко сасвим страшни људи
И везују пертле
И расплићу косе...

(...)

Четири ријечи значења већ друга.
... Ово није мој дан.
А напољу сунце.

И иштем их назад,
Моје горке сузе,
Да топлином знаном обавију мене.

Да га нађем, како?
Гдје сад да се дјене,
Бунтовнички трептај одбјегли од мајке...

Рађати га опет, изнова, изнова.

Ако га спазите,
Носи црну свилу,
Клизи к’о сјен, не зна са собом шта ће.

Да се врати кући одавно већ вријеме.

Чет’ри р’јечи оне, свака снажно бије
Значења сад оба...
Мој дан ово није.

ЧУЈЕШ?

ВУКОВИ ВЕЧЕРАС СПАВАЈУ САМИ

А ТЕБЕ НЕМА

Ријечи се опет на те обурдаше,
О твоје образе, главу, уши, руке,
Милостиво к’о сами бог пожељеше
Бар још сто оваквих, уз што мање муке.

Варају те, сањива, сви добро знамо
Да овакав дан, као и сваки други,
У сну нам се волта може јавит само.

Небо те пита ријечима свијета
Ко издржат'' може живот тако дуги
И чиме да платиш тих осамн’ест љета?

Ана Ивановић, IVк

У СВИЈЕТУ КЊИЖЕВНОСТИ...

ОПОЗИЦИЈА МАЛО : ВЕЛИКО КАО ПРИНЦИП ИЗГРАДЊЕ СИЖЕА У ПРИПОВИЈЕЦИ „ШИЊЕЛ" Н. ГОГОЉА

„Шињел" је једна у низу Гогољевих приповијетки у којима се бави проблематиком друштва и судбином „малог" човјека. Међутим, у овој се приповијеци стално сукобљава мало и небитно са нечим што је велико и важно.

Има ли човјек цијену? Да ли његова вриједност зависи од положаја? Да ли је материјално стање мјерило његовог карактера? Ето питања које приповиједач поставља кроз приповијетку, чија тема није ништа друго до бирократизација друштва и свијести. Међутим, приповиједач вјешто селектује грађу, јасно дајући до знања да власт нема разумијевања према умјетности. Јер умјетност је тако мала у односу на власт, зар не? Док се сиже полако одваја од фабуле, сазнајемо много о нашем јунаку. Боље речено, антијунаку, јер он није носилац радње, већ жртва судбине и немилосрдне игре људи за које је само „мали" чиновник, док су они, пак, важни, „велики" и високопозиционирани.

Основни мотив приповијетке – шињел, центар је сукоба „великог" и „малог". Са тачке гледашита Акакија Акакијевича, шињел је све: циљ за борбу, нешто вриједно одрицања, а послије и смисао живота, разлог прихваћености и буђења емоција. За Петровича, мало је рећи да је шињел дјело вриједно поноса. О величини коју шињел има за њега, закључујемо по преданости током шивења, а затим и по свечаном расположењу које се код њега јавља када шињел коначно бива готов и предат Акакију. За два „мала" човјека чији је живот лишен емоција, доживљаја и љепоте, једнако „мали" шињел је, дакле, веома „велики". Осврнувши се на Акакијево окружење, чиновнике који га свакодневно и неуморно вријеђају јер је он „мали" и неугледан човјек, сусрећемо се са сасвим новом тачком гледишта и новим поимањем шињела. За њих, шињел је прави повод за коначан излазак из колотечине бирократског друштва. Са друге стране, за „важну личност" украдени шињел је „мали" и небитан у поређењу са њеном функцијом и положајем. Уосталом, зашто би се самопрозвана „велика" личност бавила малим проблемима „малог" човјека који нечујно живи у малом насељу у великом Петербургу и још већој Русији? Јер „мало" је мало и „велико" никада неће знати како је „малом". А шта када „мало" постане „велико"? Када дух „малог" човјека буде велика брига истог оног града који га није примјећивао? И када песница постане већа и од положаја и од пријетњи оних који јој нису придавали никакав значај? Да ли је

смрт, страдање и побуна једини начин да се отворе очи онима који су их још одавно затворили пред проблемима друштва и суровом стварношћу?

Акакије је тип, симбол свих „малих" људи и ван XIX вијека и ван Русије. Он је живи доказ трагичности човјека чија је свијест потиснута и угушена, уједно и жртва бирократије, гдје су људи униформе а свијест давно заборављен појам.

Андријана Ашанин, Ід

„ШИЊЕЛ" НИКОЛАЈА ВАСИЉЕВИЧА ГОГОЉА

„Шињел" је вјероватно најпознатија Гогољева новела и на својеврстан је начин оличење Гогољевог специфичног споја реалистичног и фантастичног.

Мали (физички, интелектуално, емоционално и према друштвеном положају) чиновник одлучује набавити нови капут који постаје врхунац и сан његовог живота. Прву ноћ када Акакије Акакијевич Башмачкин обуче нови капут, отму му га у мрачној улици. Он умире од туге и његов дух лута у потрази за својим капутом. Ово би била укратко представљена фабула дјела, међутим, права прича није садржана у самој фабули, већ у Гогољеву стилу, књижевним поступцима и унутрашњој структури дјела, која открива тему и смисао.

Гоголь презентује причу обичног човјека који трпи подругивање и исмијавања безосјећајног бирократског друштва у царској Русији током владавине цара Николаја ИИВјештим портретисањем, наглашава наизглед безначајне детаље и догађаје, те их доводи до гротеске како би упозорио на злостављање које трпи обичан човјек. Већ у

самој експозицији, дјела уводи двије кључне мисли којима уводи своју новелу и свог јунака у дух времена и његов књижевни тренутак.

Акакиј се доима као типичан представник , тј. прототип човјека који нас асоцира на Русију 19. вијека. Окарактерисан као особа хемороидне боје лица, ком је једини извор сатисфакције и разоноде преписивање списа са посла, није наочит и неиспуњен је на многим животним пољима: љубавном, породичном, финансијском, социјалном... Акакије већ дуги низ година живи у свијету, гротескном – трагикомичном, у ком дневно доживљава подсмијавања од стране осталих чиновника и околине, јадан и у годинама, преокупиран једним комплексом који служи као соко новеле.

Акакијева преданост послу приказана је као вид његове асоцијалности, тј., његов једини вид разоноде, а Акакије заправо изузетно ужива у свом послу, чак толико да посао носи са собом кући, тако да свако слово исписује са великом пажњом и свој рад доводи до перфекције... у својим очима.

Мало је казати да је служио ревно – не, он је служио с љубављу. Ту, у том преписивању, њему се је привиђао неки његов свијет, шаролик и угодан. На лицу му се зрцалио ужитак; нека слова волио је више од других, па кад би дошла на ред, топио би се од радости: и смијуцкао се, и намигивао, и мицао уснама, тако да се је чинило да му на лицу можеш прочитати свако слово што га преписује?

У овом цитату видимо дозу ироније која се врло често провлачи кроз Гогољеве реченице.

Позиције сусе током година мијењале, али Акакије се увијек држао сво гтла, увијек је радио исти посао, сједио на истом мјесту и слова исписивао уредно и право, његова највећа радост била је преписивање, он је живио цијелим својим срцем за своја слова. Набрајањем слика, изазива се подсмјех. Иронијом и хиперболом Акакије се претвра у карикатуру, представља каотипични чиновничић заљубљен у свој посао.

Једног дана, откривши да му је потребно да поправи капут, Акакије одлази свом кројачу Петровичу. Овај након не баш дугог разматрања увиди да се ово похабано одијелце не може поправити и савјетује му да купи ново. Иако испрва невољно, чиновник се свим срцем предаје набавци новога капута. Како га набавити? Сама помисао на капут у Акакијевим очима био је престиж и поштовање које би могао стећи и које се увелико разликује од свакодневног подругивања млађих чиновника које га дочекује сваког радног јутра као унапријед припремљена шоља кафе.

Акакиј Акакијевич је од неког времена стао осјећати да га некако особито јако почиње прожигавати по леђима и по рамену, успркос томе што се трудио да што брже

претрчи простор. На концу се досјети да није то можда неки гријех његове кабанице. Он је код куће добрано разгледа и открије да се она на два-три мјеста, и то баш на леђима и на рамену, претворила у мрежасто платно за обрану од муха: сукно се толико отрцало да је постало прозирно, а подстава се сва распала. Ваља напоменути да је кабаница Акакија Акакијевича такође служила као објект досјетака чиновника; чак су јој ускраћивали племенити назив кабанице и називали је капотом.

У овом стадијуму јавља се комплекс капута. Акакије, већ престар да трпи исмијавања на свој рачун, на рачун свог капута, а и престар да трпи хладне руске зиме, одлучује да задовољи своје потребе макар једном. Но, како се на капуту виде године и како је дошао до руба употребљивости, околности су такве да Акакију треба капут, комплетно нов, што представља итекакав проблем с обзиром на његове минималне приходе од само 400 рубаља на годишњем нивоу.

Код кројача Петровича схвата да свој опстанак може осигурати само потпуно новим капутом. У овом дијелу текста Петрович се понаша као др Франкештајн, који је усађивањем идеје о новом капуту, створио чудовиште којем ће у наредном периоду позиционираност на вишем нивоу на друштвеној љестиви постати једина амбиција, и то већа него што је икад за живота имао.

Акакиј, не могавши да то приушти, себи закида једини вид луксуза.
(...)Акакиј Акакијевич је размишљао и размишљао и дошао до закључка, да ће морати смањити обичне издатке, макар барем у току једне године: докинут ће увече уживање чаја, неће увече палити свијећу, а ако буде што морао радити, поћи ће газдарици у собу и радит ће уз њезину свијећу; при ходању на улицама ступат ће што лакше и опрезније по камењу и плочнику, готово на прстима, да на тај начин тако брзо не истроши потплате; што рјеђе ће давати рубље на прање, а да се не износи, он ће га сваки пут по доласку кући скинути и остати у самој памучној кућној кабаници, врло старој, коју је чак и само вријеме штедјело (...) Чак се сасвим приучио да увече гладује; али зато се хранио духовно, носећи у својим мислима вјечну идеју будуће кабанице.(...)

Овај цитат најбоље показује колико се Гоголь потрудио да представи биједу и сиромаштво нижих чиновника тадашње Русије. Одрицања о којима Акакије говори се читаоцу могу учинити смијешним и Гоголь у том дијелу заиста претјерује, али на крају ће у нама изазвати сажаљење и упозорити на слична одрицања која су чинила свакодневицу припадника ниже, неповлашћене класе.

Гоголь у лику једнооког, често пијаног, кројача Петровича, који је направио Акакијев нови капут, говори о још једној чињеници тадашњег руског друштва, ради које су многи животи били упропаштени. Наиме, многи људи у царској Русији су били

кметови (радници везани уза земљу коју су обрађивали, те са које нису могли отићи или оженити се без допуштења земљопосједника), те су на неки начин били робови у правом смислу те ријечи. Тако је и Петрович био кмет, али је успио наћи излаз из те ситуације, само како би се поновно нашао у биједи и свакодневној борби за егзистенцију. Гоголь уводи и мотив алкохолизма , којему су многи припадници нижих слојева друштва прибјегавали како би побјегли од биједне стварности.

Напослијетку, када Акакије Акакијевич задовољи своју таштину и поносно прошета свој капут, схвата како је његова срећа нестала једним трептајем, капут му бива украден, а јадни Акакије од жалости умире.

Цијели је тај дан за Акакија Акакијевича доиста био највећи свечани благдан. Он се врати кући у најблаженијем душевном расположењу, скиде кабаницу и опрезно је објеси на зид, пошто се још једанпут с ужитком нагледао сукна и подставе, а затим хотимично ради успоредбе извади свој пријашњи капот, што се био сасвим распао. Погледа на њ и чак се сам насмија: каква је то била голема разлика! И дуг осе послије тога још за ручком смијуљио кад му је на ум долазило стање у којем се налазио капут. Он весело одруча и послије ручка није више ништа писао, никакве списе, већ се мало сибаритски поваљушкао на кревету, док се није смркло.

(...)

Акакиј Акакијевич је само осјетио како су с њега свукли кабаницу и јекнули га кољеном; пао је наузнак у снијег и ништа више није осјећао. За неколико часака се освијести и устаде, али већ није било никога. Осјећао је да је напољу хладно и да нема кабанице, па стаде викати, али чинило се да му глас и не мисли допријети до краја трга. Очајан, непрестано вичући, удари трчати преко трга равно према стражарници, крај које је стајао полицијски стражар, наслоњен на своју хелебарду и, чини се, радознало гледао да сазна кога враг ато човјек издалека трчи к њему и виче. Дотрчавши до њега, Акакиј Акакијевич стаде без даха на њега викати, да ту спава и ни на што не пази, те не види како робе човјека. Стражар му је узвраћао да је само видио како су га насред трга зауставила два човјека, па је мислио да су то његови пријатељи, а умјесто да ту забадава псује, нек сутра оде надзорнику кварта, па ће надзорник већ изнаћ и тко му је отео кабаницу.

Елем, Акакије Акакијевич напослијетку умире и непосредно послије тога се „враћаизмртвих" као дух и од других узима капуте, и Гоголь уводи мотив револта и освете. Веома занимљиво је што Гоголь припада реализму, али у овом тексту има и фантастуке, која овдје превасходно служи као бонус Гоголјевој општепознатој иронизацији текста. Повратак Акакија из мртвих, тај фантастични, нереалистични дио

Гогољу служи као својеврсни симбол божанске правде. Акакије Акакијевич симболизује божанску одмазду, те тако постаје тиранин бирократа који се окомљује на слабије од себе, тј. наниже чиновнике. Акакиј краде туђе капуте како би себи надокнадио губитак своје животне преокупације, своју неостварену визију бољег живота. Осим наглашавања суровијег тоналитета саме приче, тај дио има и сврху својеврсног ауторовог упозорења: ако се систем руског друштва не промијени, развиће се милиони Акакија Акакијевича и срушити друштвени поредак.

Социјалне и материјалне неправде бирократског друштва царске Русије су засигурно оно што је мотивисало Гогоља да напише так опотресну причу, те да кроз лик готово ужасно гротескног Акакија Аакијевич аБашмачкина проговори о тадашњем стању, које је за њега било неприхватљиво. Функција горке ироније која прати сваки аспект живота његовог јунака није искључиво у исмијавању његових физичких, емоционалних и интелектуалних недостатака у шали, с циљем да би насмијао читаоца, већ приказ неосјетљивости дехуманизованог друштва и суморне стварности свих припадника неповлашћених слојева друштва.

Ива Коровић, Iф

СИМБОЛИКА НАСЛОВА РОМАНА „РАНИ ЈАДИ”

Прије него што отворимо дјело и почнемо проживљавати пустоловине једног скромног дјечака, насловом нам је већ дато на знање да оно што се налази између корица није бајка. Он представља метафору једног болног одрастања, што је и тема дјела: болно, скромно одрастање, испуњено немаштином и страхом за живот. И док приповједач понекад говори у првом, а некад у трећем лицу, као да, заправо, покушава да, сјећајући се, заборави неке догађаје. Не може их заборавити. Али може покушати да их се не присјећа.

Дјечак у свијету у којем живи и није свјестан свега, али управо како то бива код дјеце – слути истину о времену и свијету у којем живи..Он ужива у малим стварима, у свему тражи љепшу страну. Покушава да побјегне од стварности. Игра се, онако безазлено, и тек након што му мајка исприча причу о Циганки, рађа се Андијево питање: мајка постаје свјесна да је истину немогуће сакрити. Гладан, кад руча код учитељице, он не једе халапљиво, као што обично раде дјеца, свјестан да га сви гледају. Када одлази код љекара, зна да мајка нема више новца да му да и да то што носи не вриједи толико да би могао платити неопходни сумпор. Ипак, носи га, покушавајући да заборави сиромаштво, и пронађе љепоту око себе.

Живјети у свијету у коме морате крити своје поријекло, своје презиме, у страху да ће баш вас и вашу породицу одвести у логор, није лако. Андреас зна да мора крити своје презиме. Зато је Сам. Мали човјек с много мука.

Ово је роман који ме је мотивисао да размишљам: о дјеци у ратном добу која су заглављена између рата и прераног одрастања; која траже спас у игри дању, а ноћу сањају о ономе што не могу имати.

Кажу да је Анди живио у лошем времену, али мислим да то није истина. Није било лоше вријеме, него људи.

Анастасија Божовић, Ij
(2016/17)

МОТИВ КЕСТЕНОВА У „РАНИМ ЈАДИМА” ДАНИЛА КИША

„Рани јади”, дјело нашег познатог умјетника Данила Киша, представља једно од значајнијих дјела епског циклуса, које је прошарано приповједачевим сјећањима на тужне и тешке дане дјетињства.

Ово дјело би се могло сврстати у два књижевноумјетничка жанра. Према мишљењу многих, „Рани јади" представљају збирку приповијетки, док по мишљењу других, ово дјело има обиљежја романа. Кишови „Рани јади" испреплетани су информацијама аутобиографског карактера, тако да одмах можемо закључити да је тема овог дјела тешко дјетињство самог аутора. Поклапање наратора и јунака нам се открива још у првој причи „С јесени, кад почну ветрови". Приповиједа се у I и III лицу, а сам наратор је веома непоуздан. Како смо већ поменули да је ријеч о дјетињству, које није ни приближно испуњено оним што једно срећно дјетињство подразумијева, наратор о неким стварима, које је врло тешко пренијети на хартију, говори у III лицу. То можемо објаснити као лакоћу говорења о стварима у овом лицу, како би се избјегло сјећање да су се уопште и догодиле.

Главни лик је Андреас Сам, дјечак јеврејског поријекла, коме не теку мед и млијеко. Нарочито када поменемо да се радња догађа у току II свјетског рата, односно холокауста. Андију и његовој породици пријети велика опасност, живе у времену болести, глади, општег хаоса... Упркос свим недаћама, којих је тако мали свјестан, он затвара врата ружним призорима и бјежи у љепоту. Види цвијеће и ливаде, осјећа,чује. И њему је то довољан разлог да заборави очеву срамну смрт, босе ноге и кокошињце. Као и свако дијете, он зна за игру и забаву, иако свјестан свега онога што се око њега збива.

Мотив кестена налазимо у причама „С јесени, када почну ветрови" и „Улица дивљих кестенова". У првој причи кестенови, који стрмоглавце падају на асфалт, метафорично приказују нагло „буђење" из наивног дјетињства, које овдје симболизује пуцање кестенове љуштуре. Након пуцања кестена, слиједи прикључивање ужасном свијету, свијету сиромаштва, глади, плача, немирног сна. За Андреаса, кестенови представљају опасност, нешто што ће га убости и иазвати тровање крви, а онда, како наратор каже, дјеца умиру. Кестенови су у овој причи поређени с мелезима. Мелези су тамнопути и црни, док су Њемци плави, што би могли повезати с холокаустом и процесом преиспитивања поријекла.

У причи „Улица дивљих кестенова", дјелу се прикључује нова тачка гледишта, сада Андреаса Сама као одраслог мушкарца. Јунак се враћа у своју улицу дјетињства, игара, среће. Евоцира успомене, а оно чега се најјасније сјећа је дрворед кестенова, кога више, у Бемовој улици, нема. Кестенове су посјекли људи, рат или, просто, вријеме. Наратор каже да је то зато што они немају успомене. За разлику од нас, људских бића, која смо много краћег животног вијека.

Такође, уочавамо јасну везу између овог мотива и наслова дјела. Наслов романа симболизује дјечје муке и окрутност живота, које управо започиње падом кестенова, а завршава се успоменама, мање или више лијепим. Заправо, мотив кестена симболизује, осим суочавања са стварношћу, и неминовну пролазност живота која је, опет, један вид суочавања са стварношћу.

Скоро све у животу је пролазно. Љепота је пролазна, младост, здравље... живот. Али успомене, успомене су нешто што нас одржава у животу. Оне су, послије умјетности, једини доказ да смо били и постојали. Човјеков једини спас од пролазности и заборава.

Милена Меденица, Ix

(2016/17)

АНДРЕАС САМ О ХОЛДЕНУ КОЛФИЛДУ

„Колико је он заправо сличан мени а колико се само разликујемо”, упитао ме је Андреас Сам. Видим прочитао је Селинџеровог „Ловца у житу”. Оваква реакција била је сасвим очекивана.

„Гдје је он сада? Гдје је његова породица, пријатељи? Шеснаестогодишњем Холдену, у ствари, ништа не недостаје. Има сестру, брата, родитеље, различите могућности које може да искористи. Заправо и није сам, већ је окружен људима који га тјерају да се осјећа тако. Да је само овдје, ја бих га саслушао, био бих ту за њега јер он много не тражи. Само једног искреног пријатеља, једну искрену душу која би чула његове ријечи. Је ли то превише? Холден је збуњен, у њему из дана у дан расту мржња и неисквареност истовремено. Окружен је, како их и сам назива, „фолирантима”, досадним незадовољним људима, па чак и они који сада нису постају такви. У мом одрастању је било много разочарања која су ме ојачала и формирала као личност, али уједно оставила неизбрисиве трагове. Свијет око себе гледао сам очима дјетета, јер једино су дјеца неискварена. Страх, несигурност и усамљеност потискујем маштом. Чулно доживљавам све што ме окружује: мирис ливаде у јесен, хљеб који се осмјехује, кестенове са звијездом на челу, мирис крушака. Али када се вратим у стварност, око мене су озбиљна и тмурна лица, и знам да у том свијету нема ко да ме разумије. Због тога знам како се осјећа Холден. Када једном одеш из топлине дома, када се извучеш из колијевке зване дјетињство, кад си човјек у тијелу дјетета, а свијет око тебе то не примјећује. Холден је на клацкалици између зрелих одлука, са једне, и незрелих поступака са друге стране те клацкалице која се зове одрастање. Иронично је то што иде ка ономе од чега жели да спаси невину и неизвјештачену дјецу. Он је онај без мана јер не носи маску, мисли својом главом и не уклапа се у калуп. Жели да буде „ловац у житу” јер само се дјеца смију од срца, и само она крше правила без лоших намјера.

Какав год био његов свијет тада, није се промијенио све до данас, само има неку другу фасаду иза које се крије. Сигурно постоји још „ловаца у житу”, али да ли ће свијет постати бољи ако немамо снаге да исправимо оно што у њему не ваља?

Разумјели су се боље него што сам очекивала.

Матеја Мараш, Ix

(2016/17)

***

Сљедеће недјеље биће година откако сам дошао у Њујорк. Не волим да се присјећам тих дана, буде у мени неке неописиве емоције.

Први сусрет са градом чини се као неки давни, мрачан сан. Сјећам се хиљада људи који у гомилама журе и не гледају кога ће на путу прегазити, њихових гласова који са аутомобилима стварају буку, у којој сам се изгубио и зграда које висином пркосе звијездама. Први пут сам схватио шта заиста значи бити Сам. Када сам се довукао до стана тетке и тетка, чини ми се да мјесецима нисам излазио. Њих двоје су се бринули о мени, волјели ме као рођено дијете, али сам се и поред тога осјећао потпуно усамљено. Сваки дан је био исти, проводио сам вријеме размишљајући о својој породици и Цетињу. Мислио сам да ће се тако наставити унедоглед све до једног необичног сусрета са најнеобичнијим момком у Њујорку.

То јутро је било тихо. Цвркут птица и шуштање скоро пожутјелог лишћа на вјетру. Два радника су фарбала зид неке продавнице ципела. Мирис фарбе се ширио и нисам могао да одлучим да ли ми је пријао или не. У сваком случају, ублажавао је смрад улица на који никако нисам могао да се навикнем. Кренуо сам до оближње болнице у посјету другу из школе. Учитељица је рекла да се цијело одјељење мора појавити. Чим је утврђено да сам дошао, икористио сам прилику да се одвојим (нико неће ни примијетити да ме нема). Попео сам се на највиши спрат. Мртва тишина. Ходник је био скоро празан, једино је на столици до прозора сједио дјечак, нешто старији од мене (много виши), са неком књигом у руци. Примијетио ме је, застао за тренутак и одмах вратио поглед на књигу. Први пут сам видио некога млађег од четрдесет година у Њујорку са књигом у руци. То ме је јако обрадовало. Били смо сами, па сам започео разговор:

„Шта то читаш”, питао сам.

„Ништа занимљиво”, одговори он, затвори књигу и баци је на столицу поред себе.

„Ја сам Андреас”, рекох, „Андреас Сам”.

„Холден”, тоном је показао да му није до разговора.

Сједили смо тако неких десетак минута ћутећи. Гледао је кроз прозор и размишљао наглас, али шапатом. Ништа нисам разумио. Чуо сам кораке одоздо. Неко од другова се појавио и позвао ме доље.

Наредних дана, често сам размишљао о чудном Холдену, о томе како морам да сазнам више о њему. Можда је то било само због тога што је читао књигу, па сам

закључио да воли да чита и да умије да пише. Коначно сам са неким у граду имао нешто заједничко. Сама помисао на то ме јако узбуђивала.

Био сам управу. Након недјељу дана, пролазио сам поред исте болнице. Отишао сам да га поново посјетим. Овог пута кратко смо разговарали, о књигама. Када сам отишао, нешто ме вукло назад, и тако сваки сљедећи пут. Почео сам често да долазим. Разговори би нас водили на најразличитија мјеста свијета, хиљаде година у прошлост, али и будућност. С временом, почео је да ми говори о свом животу. Сатима, без престанка сам га слушао. Чим бих отишао кући, једва бих чекао да се вратим. Сваки дан он као да је отварао ново поглавље своје књиге. Схватао сам га. Било је потребно скоро мјесец дана да доживим цијелу причу о животу Холдена Колфилда.

Тога дана, када је Холден завршио своју причу, био сам необјашњиво тужан. Био је то онај осјећај када прочитам савршену књигу, проживим и радости и патње са ликовима, завирим им у размишљања и душу. Књигу затворим, вратим на полицу, и тај свијет ми недостаје. Тужан сам, и не желим крај.

„Свака добра књига оставиће те у размишљању", говори мој деда. Отишао сам из болнице и кренуо, са рукама у џеповима, шутирајући лоптицу од новинског папира, ка само мом мјесту за размишљање. Послије двадесет минута, иза угла раскрснице угледао сам Централ парк. Лако сам, на самом крају парка, пронашао ону зелену клупу испод старог кестена. Када год бих имао дилеме, питања, размишљао или једноставно уживао, сјео бих ту, затворио очи и дубоко удахнуо ваздух испуњен мирисом кестенова (нарочито у ово доба године – касну јесен). Када бих се тако вратио у Бемову улицу, бос и гладан, али у мајчином загрљају, све би изгледало једноставно.

Холден Колфилд открио ми је нови свијет за који нисам ни претпостављао да постоји. Свијет у коме немаш никога да те саслуша, у коме ни мајка ни отац не брину за тебе, у коме не смијеш ни да размишљаш како желиш. Изненада, моје дјетињство у сталном страху од смрти, глад, хладноћа, понижење учинили су ми се на тренутак безбрижним, јер сам имао са ким да их подијелим. Када сам дијелом осјетио самоћу и отуђеност у великом граду, и чуо његову причу, схватио сам да смо веома сличне особе, готово истих размишљања, одрасле у два различита свијета. Одрастање у мом би нам било лакше.

Сунце је било на заласку. Отворио сам очи, подигао главу, погледао у прве звијезде и – почео да плачем.

Ђорђије Петровић, Ix

(2016/17)

***

Сјећам се, имао сам неких шеснаест-седмнаест година. Читао сам Селинџеров роман „Ловац у житу", уз призвуке тек завршеног рата.

Холден, главни лик овога дјела, и ја смо били сличног годишта, међутим, не тако сличног размишљања. Прво што сам примијетио је Холденов изражени песимизам. „Како може бити такав", питао сам се. Па није једини који се носи са проблемима. Изгубио је брата, па шта?! Изгубио сам и ја оца. Био сам сиромашан, сваки дан, ма сваки сат проводио сам у страху за живот. Претрпио сам проклети рат, забога! Не могу рећи да сам био љут, просто га нисам схватао. Холденови проблеми изгледали су ми мали и сићушни наспрам мојих. Можда сам био себичан, откуд знам. Ипак сам био клинац од седамнаест година.

Имали смо Холден и ја сличности, није да нисмо. Нисмо жељели да се уклопимо у друштво само да бисмо постали клонови других људи. Нисмо жељели да живимо по некој формули, шаблону. Свиђало ми се што презире фолиранте, презирао сам их и ја, презирем их и данас. Таленат за писање је још једна спона између нас, можда и најјача, мада нисам баш могао да схватим зашто се није могао макар мало потрудити око осталих предмета. Због себе, не због других. Чак сам мислио и да је лијен. Колико сам само гријешио! Шта знам, био сам млад, ваљда.

Сада, из перспективе одраслог човјека, видим неке ствари много јасније. Холден јесте песимиста, али имао је разлог, и те како је имао разлог. Допустио сам себи да мислим да је Холден уображен, па чак и лош. А да ли је? Наравно да није. То је и доказао. Онај ко воли дјецу, та неискварена створења, не може бити лош. Онај ко не жели да им даје лош примјер, па чак брише псовке са зида, не може бити лош. Он не искоришћава проститутку, чак покушава да разговара са њом. То му је и било потребно. Разговор. Онај истински, да га неко саслуша и разумије, без осуђивања. И онда схватам да је њему било теже. Ја сам макар имао с киме да разговарам и некога да ме саслуша, па макар то био и пас. Он није имао ни то.

Промијенио сам мишљење о њему. Тако је кад човјек одрасте. Холден је самосвјестан, прије свега добар човјек. Има одређене мане, али ко их нема? Кад боље размислим, сличњи смо него што сам на почетку мислио.

Ивана Радевић, Iх

(2016/17)

***

Читајући роман „Ловац у житу“, Андреас Сам ствара слику о Холдену Колфилду, који на њега оставља велики утисак.

Холден се залаже за искреност, спонтаност и аутентичност. Андреас се поистовјећује са њим, и у његову природу се уселила искреност и љубав према истини. Велики утисак на њега оставља Холденова права, истинска љубав према Џејн Галагер, слична оној коју је он осјећао према Јулији. Зато осуђује Стредлејтера и његове поступке, он показује само незаинтересованост и велику заљубљеност у себе.

Мотивацију за ранији одлазак из Пенсија, лутање по Њујорку и избјегавање родитеља Андреас види у Холденовој незрелости, неискусности и младалачком погледу на свијет. Он рјешење проблема види у бјекству, о којем је и сам Андреас маштао много пута. Веома су му се допале Холденове ријечи: „Коњ је бар хуман, аутомобил није”.

Андреас је везан за животиње због велике љубави према природи.
Сматра да је Холденов поглед на свијет мотивисан раном смрћу млађег брата, за којег је био посебно везан. Допада му се што је за тему Стредлејтеровог састава узео баш Елијеву рукавицу. И овдје Андреас види себе, и он пише добре саставе, који за њега представљају бјекство од сурове реалности у којој је бос и хладно му је. О Феби има високо мишљење, због њених поступака, али и због Холденових исказа. Види је као веома интелигентну дјевојчицу. Холден о њој говори само добре ствари, али га очарава пожртвованошћу када преузима одговорност за дим од цигарета, иако је у том тренутку љута на Холдена. Зато закључује да је за своје године веома зрела.

Андреас проналази себе у многим ситуацијама из Холденовог живота и увиђа многе сличности међу њима. Зато према овој књизи не остаје равнодушан.

Филип Јовановић, Ix
(2016/17)

***

Нијесам га познавао, али сам га замолио да ми дозволи да погледам сличицу разиграног лептира, иначе дупликат који је хтио да баци. Чинио се као кутуран дјечак,и био је лијепо обучен. На глави је имао црвену ловачку капу, а у стомаку сигурно довољно хљеба. По изгледу, рекло би се да је срећан, али очи су му изгледале некако очајно и тужно… Људи су тако наопаки.

Пратећи мој корак, пристао је да нас воде мириси и љепота. Не знам због чега, али на рамену је носио велику путну торбу. Чудило ме да је уопште дошао овамо, јер одавде људи су једино одлазили. Ипак, било је доста лијепог цвијећа. Штета, био је рат.

Звао се Холден, и имао је седамнаест година. Долазио је из неког великог града. Долазио је из свијета у коме влада новац, неправда и неморал, из мјеста без трунке безбрижног звука и чистих боја. Чинило ми се да је тражио свог Динга, а већ сте научили да, ко га нађе, бива бескрајно срећан.

У мојим очима видио је чистоту младе душе, али и незрелог шмокљана који гледа на свијет шареним очима, заборављајући на реалност. Не брините, она је била ту и свирала је тужно, у д-молу, али звук будућности био је веселији.

Почео је да прича. Сазнао сам да сте послије мог ткања, од прашине почистили и његово, и било ми је драго. Добри сте слушаоци.

Дакле, причао ми је све. О родитељима, покојном брату, сестри, школи, људима, љубави, мржњи…О својој прљавштини коју је тај град нанио на њега. Заправо, то није учинио град, то су чинили људи. Показао ми је и рукавицу брата Алија, отворивши ми своју душу. Када то људи учине, веома су рањиви, а ви носите велику одговорност и морате бити опрезни како их не бисте повриједили.

Рекао ми је да воли да чита и пише, што ми се заиста допало. Кроз ријечи, ослобађао се своје туге и бијеса, а ја сам пишући замишљао љепши и мирснији свијет. Питам се само шта ли би рекао да је видио мој јадни кофер, мој живот, када сам кретао одавде. Да ли би ме мрзио и да ли би ми рекао ишта од овога... Можда је ипак био помало површан.

Био је занимљиво упознати себе кроза своју супротност. Морао сам да га прекинем.Босе ноге су ми се претвориле у камен, а и кокошињац госпође Ринго ме је звао.

Када сам кренуо, дао ми је све сличице које је купио, јер сам му, како он каже, пуно помогао. Како, не знам. Само ми је рекао да сам смањио његов посао у житу, и да му је жао што се тамо нећемо опет срести.

Баш га и нисам разумио.

Ружица Милановић, Ix

(2016/17)

***

Сједим у својој „старој соби” и читам књигу „Ловац у житу”, коју сам добио на поклон. Њен главни лик Холден Колфилд је шеснаестогодишњак из Америке.

Има оба родитеља, и његова породица је веома имућна, толико да му може приуштити образовање у престижним школама. Међутим, он бива избачен из четири школе, потпуно незадовољан оним што му је пружено. То ми није јасно. Кад сам ја био мали, био сам изузетно сиромашан, а опет срећан и задовољан малим стварима. А већ да не причам да сам преживио рат, да сам свакодневно страховао и да сам непрестано чезнуо за стварима које сам ријетко имао прилику и да видим.

Аха, види ти то! Остао је без млађег брата, и то је оставило трага на цијелу породицу. Сад разумијем његову несрећу, јер се и мени десила породична трагедија, када сам био млађи од њега. Губитак вољене особе оставља рану на души која никад не зарасте до краја. А сви се различито носимо са таквим траумама! Тешко је помирити се и прихватити истину, поготово ако си дијете. Зато Холден онако реагује. Окружен је људима који се баве баналним стварима, а туђе проблеме сматрају неважним и досадним. Он покушава да се прилагоди безосјећајном свијету, приказујући себе онаквим какав није, јер је свјестан да, ако покаже правог себе, сурова стварност ће га самљети.

Није лако овом дјечаку због сукоба између онога што жели, осјећа и хоће, и збиље у којој живи, па се у његовој души ствара расцјеп. Фиби и Џејн су право огледало онога што он заиста јесте: рањиви дјечак који жели искреност и топао људски однос, али у послијератној Америци, у којој лажни холивудски сјај доминира над стварним животом, овој рањивој души је мјесто само у санаторијуму.

Затварам књигу, и искрено жалим Холдена. Надам се да ће успјети да нађе излаз из ситуације у којој се нашао, можда чак и јачи него што је био.

Ђорђе Павићевић, Ix

(2016/17)

***

Поново сам заборавио на вријеме. Обећао сам да нећу никада више, али опијен мирисом свјеже покошене траве, нисам се могао одбранити. Знам, чувам краве господина Молнара. Али ви не знате моју ливаду! Мој вјечни времеплов! Превише је ту љепоте, а на мојим уснама је превише ништавила, попут остатака из кокошињца, да бих и имао жељу да се одупрем. Жељан сам је.

Свијетли сунчеви зраци преливају се на мојој тамној коси. Да ли себи смијем допустити такав ужитак? Можда ће звијездице с небеса имати нешто против... Златно поље ражи окружује моје малаксало тијело. Кад би уистину било златно! Да је било златно... И моја коса, и наше понорнице крви, и кестени... и свијет. Али да је све било тако златно и једнолично, можда не би било лијепо. Можда не бих примјећивао љепоту. А мене ништа друго и не занима.

Корачао сам даље у потрази за кравама. Увелико сам каснио. Мајка сигурно брине. Можда сам пошао погрешним путем? Ко би рекао да ћете у овом изобиљу наићи на провалију? Ја, који робујем мирисима, бојама, призорима, засигурно да не. Али тип који ме је „уловио" изгледао је као спреман на то. Био је поприлично висок и жгољав тај Холден. Чинило ми се да испод чудне ловачке капе, коју је носио на још чуднији начин, лежи гомила сиједих власи. Занимало ме је због чега. Није ваљда да су и његовог оца повели у концентрациони логор? И шта уопште тражи у овој недођији коју сви полако напуштају? Како каже, нису, али као да јесу. Нисам схватао. Али, слушао сам. И чинило се да је био захвалан. На његовом благом осмијеху оцртавало се задовољство. Чак нисмо ни говорили истим језиком. Али, разумјели смо се тако добро. А ја, ја сам у читавој тој причи видио љепоту.

Бескрајну љепоту: у филмовима, које он толико мрзи, а које ја нисам имао прилике да гледам. Ни у каквим бифтецима америчких школа, који му се гаде, а за које бих ја дао све. У слаткој сестрици Фиби, на коју, како каже, откида. Тада сам помислио на моју Ану и сјетио се инцидента с Јулијом Сабо. Боже, колико сам био бијесан и разочаран када је рекла мајци! Осјетио сам љепоту у начину на који говори о Елију и његовој рукавици. Чак и у надгробном цвијећу. Иако Холден тврди да мртвима не треба цвијеће. Којешта! Сви требају цвијеће! Шта друго ако не то? Пожелио сам да се и ја играм на рингишпилу, умјесто што узимам јастуке и претварам се да сам трговац гушчјим перјем. Радо бих мијењао своју еолску харфу за један тон Холденове плоче. Не разумијем зашто је незадовољан.

И видио сам бескрајно велику тугу и разочарање. У поступцима његовог оца, адвоката, типа који „згрће паре" и који ће га убити. И у поступцима свога оца, чудака, који, како многи мисле, није ни требало да се роди. У фолирантима који му се гаде. И у људима који су ми одузели дјетињство. Који су ми одузели право да се осјећам дјететом.

Замислио сам Холденову ђачку књижицу. Све саме јединице. Осим Енглеског. Изгледа да је уживао у писању састава баш као и ја. А онда сам се сјетио своје ђачке књижице и изостанака. Погледао сам Холденову одјећу и облила ме румен срамоте...

Осјетио сам презир у његовим очима, у којима су играле слике професора, факултета, „лиге бршљана”, дјевојака, фраза, ријечи. Само лаж, лаж, лаж...

И поново љепота. У његовом послу – ловљењу дјечице која скрену погрешним путем. Питао сам се, да ли срљам тим путем? Хоће ли мене неко спасити? Да ли ће ми ставити повез на ужаснуте очи и убацити у камион, попут паткица из Централ парка? Хоће ли Холдена?

Био сам збуњен. Али сажалијевао сам Холдена. Стварно јесам. Можда није говорио о концентрационим логорима, шуги и глади, али јесте о ужурбаном и извјештаченом свијету људи у коме ја не видим нимало љепоте. Баш о оним „људима” који су одвели мог оца. Мора да је чак и то ужасније од чињенице да си Јеврејин, и да те прогања пола свијета...

Често сањам ноћу. Навика која ме прати још из најранијијх дана дјетињства. А шта сам друго тада имао? Устајем из кревета и навлачим панталоне. Ове су без пукотина. Још један од кишовитих дана у црногорској престоници. Али, није тмурно. Отварам шкуре да провири мало дневне свјетлости. Тако слабашна, а опет разиграна, обасја наш стари породични кофер. Шта ли би Холден помислио да може да га види?

Милена Меденица, Ix
(2016/17)

СУСРЕТ ХОЛДЕНА КОЛФИЛДА И АНДРЕАСА САМА

Још пет минута до искрцавања на посљедњој станици за вечерас.

Андреас је током цијелог пута замишљен, као да није у овом времену. Његове мисли одлутају до оца, желио би да га бар бар још једном може видјети. Сјећа се Динга, драгог пса, којег неизмјерно воли. Рат и холокауст су отежали дјетињство, чак су му и одузели драге људе. Мајка је примијетила да се нешто дешава, запазила је и покоју сузу у његовим очима. Анди им је саопштио одлуку. Остаје. Наставља свој пут. Има нешто уштеђевине, довољно за неко вријеме. Самоћа му неће бити проблем ,ионако је цијелога живота сам. Немоћна да било шта каже, а недовољно храбра за разговор, мајка је са Аном изашла из воза и бојажљиво махнула сину. Анди се наслонио на замагљени прозор и оставио је поруку на стаклу: „Чувајте се, вратићу се!”

Неко га изненада потапша по рамену. Једино слободно сједиште било је поред њега. Тинејџер, могло би се рећи његов вршњак, прилично учтиво замоли да сједне. Анди је склонио торбу и поново се наслонио. Овакав гест и ћутање схватио је као потврду. Холден је размишљао о Фиби, много ће му недостајати та мала паметница. Школа му и није тако често у мислима. Поново је био изузетно срећан што има баку, која често шаље новац. Како би иначе имао оволико новца са собом?

„Хеј, ти, па зар ћемо цијели пут само овако сједјети, без иједне изговорене ријечи”, добаци Холден. Анди се прилично изненадио, ово је можда и први пут да се неко њему први обрати, да неко стварно жели да разговара са њим. Првих неколико минута прошло је као и код сваког упознавања, нису ни слутили да ће се овај разговор разликовати од свих оних фолирантских које су прије водили. Јака је нит што повезује њихове животе. Самоћа.

„Зашто си кренуо сам на пут”, занимало је Андреаса. Холден се сјети свега, породице, свих школа, директора, драге Џејн, али и фолираната на које је наилазио. Осјећао је да је овај дјечак посебан, да га нешто издваја из масе истих, безобзирних људи. Анди се радовао парчету хљеба, док Холден никад није имао проблеме са новцем, његов отац је, како каже, пун лове. Можда га тај новац не чини срећним, али бар не мора бринути о сљедећем оброку и гледати мајку која се мучи за кору хљеба. Ово је навело Холдена на размишљање. Велики бол због губитка вољеног повезује њега и Андија. Изгубио је брата, о којем свакодневно размишља и са дивљењем говори. Разговарали су и о љубави. Холден је са великом топлином у очима описивао Џејн, све што је са њом прошао. Није заборавио њене балетске вјештине. Андреас је говорио о

Јулији, о њиховом односу и њеној посебној рупици на образу. Холден је само спустио главу и могла се осјетити узнемиреност приликом разговора о школи. Зар неко ко је четири пута избачен жели да говори о томе? Анди је био поносан на своје успјехе, добре саставе, похвале које је добијао од учитељице, али није претјерано говорио о томе.

„Холдене, излазим на сљедећој станици, немам још много новца, а морам негдје преспавати."

„Не идеш нигдје, драги пријатељу, имамо ми још много тема за разговор. Кад смо се нашли, нећемо се тако лако и брзо растати." Успио га је убиједити. Провешће неколико дана заједно, унајмиће неки јефтини пансион и разговарати. Обојици је то истински потребно.

Живот нас води чудним путевима, пролазимо тешке тренутке, трпимо губитке, а само они најјачи опстају. Холден и Андреас нису из исте средине, чак се и много разликују, у свему. Повезани су, ипак, нечим много јачим: јаком жељом за правим пријатељем.

Милица Дамјановић, Ij
(2016/17)

***

Сам у купеу путује већ сатима. С времена на вријеме превари га сан, не због умора и неиспаваности, већ сан из досаде. Слаткасти мирис парфема који је испуњавао купе, натјера Андреаса да отвори очи.

Поглед му се сусрете са младићем који је сједио преко пута њега. „Када је ушао? Зар сам тако чврсто спавао" , била су то питања на која Андреас није имао одговоре.

Видјело се да је млад и да не може имати више од осамнаест година. Био је прилично висок и на глави је носио неку чудну капу. Подсјећала је на ловачку, али није се баш могло добро разазнати јер је била окренута наопачке. Цјелокупни изглед одавао је утисак да потиче из богате породице. Био је замишљен, као да је одлутао негдје веома далеко...

Зачудо, не изгледа као неки фолирант, мада, умишљен је. Није могао рећи ни „добар дан" када се пробудио. Али има бистар, оштроуман поглед, помало ме подсјећа на Елијев, можда гријешим, не знам, размишљао је Холден.

Тишину која је испуњавала купе нарушавало је, с времена на вријеме, бучно клопарање точкова воза при наиласку на скретнице. Тишина није била непријатна. Била је то тишина која је причала двије животне приче. Приче два човјека, чија разлика у годинама није била препрека да их један другом испричају, без једне једине ријечи. Приче које се причају погледима, мирисима, уздасима и покретима.

Мирис који је Андреаса неодољиво подсјећао на љубичицу, све више и више допирао је до његових ноздрва и све дубље се увлачио у његово тијело, враћајући га у дјетињство. Сјетио се излога са сличицама, звијезде на бочици парфема и недостижне наранџе слаткастог мириса на учитељицином столу.

Затим су сјећања почела да навиру. Сјетио се тешких дана у сиромаштву, рата. Такође, сјетио се свога оца, пса Динга, улице која више није иста као прије и кестена који су нестали тако да им више нема ни трага.

Гледајући странца, Холден је осјећао као да може све да му исприча и у потпуности да му вјерује. Сада је већ био сигуран да никако не може бити фолирант, иако нису проговорили нити једну ријеч. Имао је осјећај да преко пута сједи Феба, његова млађа сестра, па се присјетио њених интересантних прича. То га је навело и да се сјети дана проведених у Пенсију и свих људи које је упознао, а сада му, иако их није баш волио, недостају.

Воз је нагло закочио и ушао у посљедњу станицу. Обојица су са сузним очима изашли из купеа, без поздрава. Сматрали су сувишним ту фолирантску ријеч „довиђења”, како Холден каже, јер су се они спојили својим душама, а не ријечима.

Бојана Миловановић, Ij
(2016/17)

***

Драги дневниче,

Прилично је рано, али не могу да заспим из једног чудног разлога. Наиме, имао сам веома необичан сан. Наравно, сви сањамо, али овај сан је био другачији од свих.

Сањао сам да сам упознао једног веома занимљивог дјечака. Сједио је испод дрвета дивљег кестена. Посматрао је како млади кестенови падају и како се њихов оклоп ломи. Спазио сам га случајно док сам посматрао патке у језеру. Изгледао је као сасвим обичан дјечак, чини ми се Фебиних година. Али постојало је нешто необично у

начину на који је гледао кестенове како падају. Изгледало је као да размишља о нечему. Пришао сам му, ни сам не знам зашто.

Његово име је било Андреас Сам. Одлучио сам да га питам гдје нестану патке зими када се језеро заледи. Рекао ми је да нема одговор на то питање и да се не би замарао тиме јер патке сигурно одлете. „Више ме занима шта се деси са кестеновима када нестану," рекао је. „Кестенови немају руке, ноге, немају ни крила. Немају чак ни успомене. Једном када нестану, нико их се не сјећа, а патке увијек долазе опет." Схватио сам да је стварно тако. И људи нестану када немају успомена.

На почетку сам мислио да смо различити, али што смо више разговарали, све сам више схватао да смо слични. Из његове приче, било ми је јасно да му је отац убијен. Сјетио сам се Елија… Прича о кестеновима нас је навела да размишљамо о пролазности. Али наши вољени нису као кестенови. Они имају успомене које нас вежу, и трајаће док буду трајале успомене. Дјечак је такође писао. Показао ми је једну од својих прича. Просто ме је оборила. Свидио ми се. Није био фолирант. Могао сам да осјетим да све што говори и напише, стварно и мисли. Говорио сам му о Елијевој рукавици за бејзбол, а он мени о стварима које су припадале његовом оцу. Што сам више времена проводио са дјечаком, то сам више уживао. Открио ми је да је почео да пише нову причу. Желио је да ми прочита почетак, али сам се, нажалост, пробудио у том тренутку.

Будан сам већ неколико сати. Размишљам о паткама, кестеновима, Феби, Елију и дјечаку. Размишљам о проазности и успоменама. Можда снови опет споје Андреаса и мене?

Поздрав,

Твој Холден

Тијана Драгојевић, Ij

(2016/17)

****

Лежао је тако потрбушке, једном руком је чешкао Динга, а другом је мазио влати траве.

Нагло се исправи, погледа ка сунцу. Било је ниже него када га је задњи пут овјерио. Као да је у међувремену оно дозрело и савило грану према травњаку, као велика наранџа која чека да буде убрана. Требало је да почне да окупља краве господина Молнара, не ваља да се сам по мраку враћа кући.

Краве су ишле једна иза друге, Динго је одржавао ред, а Андреас је гледао у цесту и пратио је до линије хоризонта, али она ни тамо није престајала да расте, као велика чоколада која нема краја.

Одједном се појавио ауто, који је урлао као бијесан од преситости. Није му се свиђао ауто, али је дјечак кога је видио у ауту био другачији. Дјечакове очи су га подсјећале на мирис неба послије кише, тешког али испуњеног исконским мирисима.

Возили смо се дуго, Исусе, предуго!

Феба је спавала још од границе. Исусе, како може толико да спава! Знам да је још мала, али како може тако дуго да спава!

Најгоре од свега је што су мајка и тата ћутали цијелим путем. Човјече, то ме је тако депримирало. Мајка би само, с времена на вријеме, промијенила пјесму. Пјесме су биле фолерске, слушала их је само зато што су биле популарне. У прошлих два сата ништа се није промијенило... Човјече, кроз какву бестрагију пролазимо!

Једино што ме је узбудило на том досадном путовању био је један дјечак. Видио сам га кратко, био је прљав, али ми се свидио његов поглед. Гледао је некако бистро, није било ничег фолерског у том погледу. Имао је плаве очи, само смо пројурили поред њега. Ноћ се полако спуштала, али је сунце још било ту. Исусе, како је сунце било лијепо!

Огњен Јокић, Ij
(2016/17)

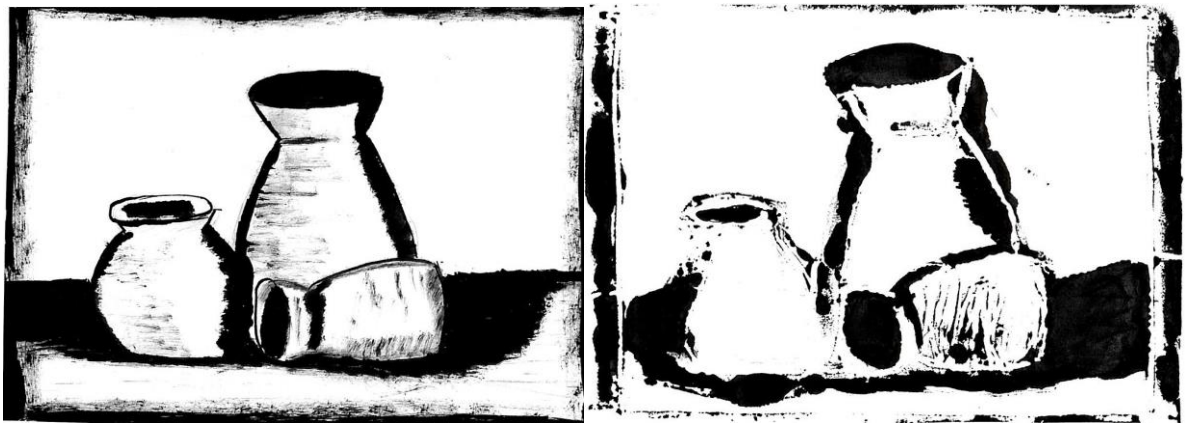

МОТИВ УМЈЕТНИКА И УМЈЕТНИЧКОГ СТВАРАЊА У АНДРИЋЕВОЈ ПРИПОВИЈЕТКИ „МОСТ НА ЖЕПИ”

Поставши жртва сплетки и интрига, везир Јусуф је увидио пролазност славе и моћи, свега што је људско.

Зато одлучи да за собом остави мост, јер остају само племенита и значајна дјела, која говоре сама за себе. Свезнајући приповједач открива да везир постаје усамљен, одвојен од околине и неповјерљив према људима. Тако је мотивисан да обрише Муалимов натпис, зна да се свака људска ријеч може погрешно протумачити и злоупотријебити. Иако мост много помаже Жепљанима, у будућности би им могао нанијети велику штету, и везир не жели да његова девиза и тада буде на мосту.

Неимар је, као и везир, удаљен од околине. Он не придаје важност склапању пријатељстава и материјалним стварима, већ свој смисао проналази у послу. Становници Жепе га због тога посматрају чудећи се. По завршеном послу, неимар се не обазире на мост и реакције околине, јер умјетник не треба говорити о свом дјелу. Зато је он из тачке гледишта Жепљана чудак, особењак.

Као и везир и неимар, и мост је усамљен у својој средини. Из аспекта околине, он је могућност преласка ријеке ради лакшег транспорта. Иако код њих изазива одушевљење, не посматрају га као што умјетник посматра умјетничко дјело. Хиљаде људи је прелазило овај мост, али нашао се само један који би се са њим споразумио. Иако приповједач можда и не говори неимаровим језиком, универзалност умјетности му омогућава да успостави везу са мостом и напише му историју.

Приповједач је дошао на мост много година након завршетка његове изградње. Мост је надживио Јусуфа, неимара и све људе из тог периода. Зато је тема приповијетке настанак и трајање моста на Жепи. А он се не може уклопити у предио. То је зато што природа ствара без плана, стихијски. Са друге стране, неимар и приповједач стварају плански, њихова дјела настају из мисли.

Дужност сваког умјетника је да кроза своја дјела говори у име свих оних који то не умију. Она су израз умјетникове душе, свијести и личног доживљаја свијета.

Филип Јовановић, Ix

(2016/17)

Тартиф Марнел
Бастиља, Париз, Француска
Улица палих бораца

Париз,
21.8.1678. г.

Његово величанство владар француске

ЖАЛБА НА ОДЛУКУ О ЗАРОБЉЕНИШТВУ

Опрост за превару и издају,
а правду међу четири зида,
о, како немате стида?
Зар да Божји друг, скоро свето лице,
буде мање важан од обичне идајице?
Не мирим се с тим да Ваша је одлука
да се добар човјек нађе у сто мука!
Што поштено добих, то припада мени,
Оргон мени остави – не сину, ни жени!
Не само да бијес због тога ме хвата,
него ме још и затворише иза ових врата!
Ако је по Божјем, а тако бити мора,
мене овдје неће дочекати зора!
Чим у Ваше руке данас дође ово,
пажљиво прочитајте – истина је свако слово!
Улажем жалбу и правди се надам,
молим се и бринем, јер овдје пропадам!
Ваша дјела све законе руше!

С поштовањем,
Тартиф, уништене душе

Тартиф Марнел
Бастиља, Париз, Француска
Улица палих бораца

Париз,
21.8.1678. г.

Његово величанство владар Француске

МОЛБА ЗА СЛОБОДУ И ПРАВДУ

Ваше величанство, само да знате,
Мислио сам: за мене друге планове имате!
Годинама праведност и часност ваши су епитети,
ал’ шта Вам би, зар да ми живот у затвору пролети?
Све што Ви пресудите, за мене је свето,
ал’ што добих ја – нит’ је украдено, нит’ отето!
Жељно чеках да добијем што сљедује мене,
а када ме ухапсише, стаде ми крв кроз вене!
Ни крив ни дужан, светац, богомољац,
’залуд бијах стрпљив и поштен борац!
Као главно правило, за мене се води:
правда, закон се у питање не доводи!
Што опростисте превару, не желим да знам,
ал’ зашто међу решеткама овдје сједим сам?
Зато Вам молбу пишем,
пишем и молим – овдје једва дишем –
Да пустите ме на слободу.
Ред би био, баш.

С поштовањем,
Тартиф Ваш

ОГЛАС

Нудим своје највредније, памет и од Бога дар,
за топао кревет и вечеру бар!
Све врлине што ми свевишњи даде, своје знање
дијелићу за просјечан смјештај и услугу, ништа мање!
Ко препозна као прихватљиву понуду моју,
а спреман је да дијели замак, кућу своју,
нек' на моју, доље дату адресу,
све услове и погодности у писму донесу!

Тартиф Марнел, Улица палих бораца број 64

Александра Лековић, IIј

Клеант

Ул. Св. Онореа бр. 88

Париз, Француска

Париз, 14. мај 1664. год.

Краљ Луј XIV

Дворац Версај

Париз

Предмет: МОЛБА У ВЕЗИ СА ОПТУЖБАМА ПРОТИВ ОРГОНА

Државе Француске поштовани краљу,
моја породица у лошем је стању
откад је оптужен муж од сестре моје.
Ево како ствари ту, у ствари, стоје:
права истина је, да је Тартиф стари
особа дволична, спремна да превари.
Иако Оргона доби глумећи вјешто,
кратко је трајало ово пријатељство.
Тартиф је Оргона том добротом лажном
подвргао једном поступку важном:
Оргон га прогласи за насљедника свог
и сина из куће истјера већ дана тог.
Касније, с Елмиром, какав је доказа,
јер Тартиф право лице њој показа.
Оргон, вјерујте ми, искрен је, крив није,
о документима скрије свједочити смије.
Биле су правилне његове намјере
и нема потребе да власти замјере.
Не њему, већ Тартифу слиједи казна,
јер чинио је он лоша дјела разна.

С поштовањем,

Клеант

Тартиф

Затвор Бастиља

Париз, Француска

Париз, 14. мај 1664. г.

Краљ Луј XIV

Дворац Версај

Париз

Предмет: ЖАЛБА НА КРАЉЕВУ ОДЛУКУ О ХАПШЕЊУ

Поштовани крању овог светог града,
вјера у Бога нек' Вам се пробуди сада.
Жалити се морам на одлуку Вашу,
јер нанесосте ми ту неправду страшну.
Удварање жени они ми смјестише,
добрим кунем се Богом да тако бјеше!
Што Оргон даде ми имање, скрињицу,
папир прилажем и не сносим кривицу.
Скриња Оргонова безазлена није,
документа она о злочину крије.
Зар у затвору душа да труне моја
јер Вам за човјека, рекох, овог соја?
Спас ми од затвора једина је нада,
срдачно поздрављам Ваше височанство сада.
Незадовољство ја у ову жалбу ставих.
С поштовањем,

Ваш богомољац
Тартиф

Јована Чабаркапа, IIд

Тартиф

Затвор Бастиља

Париз, Француска

Париз, 14. новембар 1664. г.

Краљ Луј XIV

Дворац Версај

Париз, Француска

Предмет: ЖАЛБА НА КРАЉЕВУ ОДЛУКУ О ХАПШЕЊУ

Велики краљу, имајте милости,
нека ми народ, гријехе опрости.
Правда и небо, сведоци су моји,
да ми оптужба на лажима стоји.
Оргон се слади мојој несрећи,
а он је непријатељ државе већи.
Молим се, трунем, у затвору патим....
Само да могу у цркву да се вратим!
Велики краљу, Теби ово кажем,
јер желим своју невиност да докажем!

Подносилац жалбе,

Тартиф

Вук Губеринић, IIд

Ф. ХЕЛДЕРЛИН, „УЖИВАО САМ”

Наслов пјесме је у перфекту, што нас на почетку упућује на то да ће се пјевати о осјећањима или догађајима који су се одиграли у прошлости, а за којима лирски субјекат жали или их се радо сјећа.

Пјесма се састоји од једног катрена (строфе од четири стиха), сваки од стихова је дванаестерац, а међусобно су повезани парном римом (аабб). У пјесми преовлађује сјетни тон, па је због тога ово лирска елегична пјесма.

У првом стиху лирски субјекат се хвали животом који је водио, али већ у другом говори да су та времена прошла и наглашава да га од срећне и веселе доби живота дијели много времена. У трећем стиху мотив је трајања и пролазности, нарочито наглашен полисиндетом. Април, мај и јун су прољећни дио године, кад природа буја; то је почетак је животног циклуса у природи; то је младост лирског субјекта, за којом он чезне, јер је прошла. Четврти и посљедњи стих је једини у презенту и лирски субјекат говори о разочараности својим стањем и недостатку мотивације за живљењем. У свега четири стиха ове рефлексивне пјесме, стао је цијели људски живот, и незадовољство животом у старости: јер трајање на живот не личи, а младост се не може вратити.

Сажетост, једноставност а симболичност пјесничких слика, уз идеју пјесме, иако је испјевана као лирска исповијест у првом лицу, да се истински и пуним плућима живи само у младости, а старости остаје тек жаљење за прошлим временима, која је универзална, дакле општа, наводи нас да закључак да је настала у епохи класицизма.

Огњен Јокић, Iij

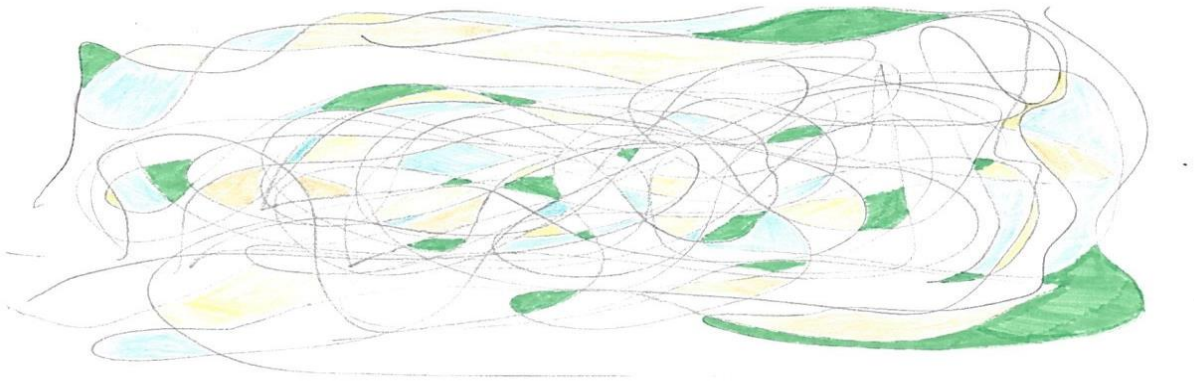

ИСПОВИЈЕСТ СУВИШНОГ ЧОВЈЕКА У КЊИЖЕВНОСТИ РОМАНТИЗМА

„Увијек сам био залуђен непознатим. Укус несвакидашњег, нестварног, тајновитог покретао ме је од када знам за себе.

Ако се питате зашто, само покушајте да размишљате о ономе о чему не знате апсолутно ништа. Рецимо... смрти. Да ли вас плаши смрт, или идеја о њој? Јер, то су двије потпуно друге ствари.

Људи мога времена су веома незадовољни оним што имају, па често излаз из свог песимизма и мрзовоље проналазе у идејама о непознатом. И, што је мени најфасцинантије од свега, они то непознато на неки начин 'одомаће', учине га таквим да их више, на крају, нити плаши нити интересује. А онда слиједи нови процес спознаје непознатог, док оно претходно бива промијењено до те мјере да се деформише.

Видите, постоји једна ствар, наизглед врло позната и свакидашња, којој ја не тежим, већ од ње бјежим. То је човјек. Човјек, и његов осјећај припадности. Мој осјећај припадности, ако баш хоћете. Јер ја сам цијелог свог живота био окружен људима, и чак и када сам од њих бјежао – неко је био уз мене. Ствар је у томе што нисам осјећао да им припадам, да сам им на било који начин потребан. Ја сам њима био сувишан, и не постоји никаква идеја о супротном која би ме натјерала да помислим да није тако. И онда када сам у потпуности био убијеђен у то – напустио сам их, а да се нисам ни осврнуо.

Лутао сам годинама, и с временом сам своје зазирање од људи претварао у жељу да будем један од њих, да их на неки начин спознам. И коначно, послије толико времена проведеног у лутању, пружила ми се прилика да не будем још један јадан, неостварен, сувишан човјек о коме ће неки бајрониста написати пјесму.

Видите, постоји једно једино мјесто гдје људи спознају све оно о чему не знају ништа. Мјесто гдје све што смо били док смо живјели постаје неважно. Мјесто гдје сви припадамо једни другима, гдје нико није сувишан, и гдје смо сви једнаки; мјесто гдје смо сви људи. Мјесто... гдје сам умро; али и оживио."

Василије Боровић, II л

(2016/17)

МИХАИЛ ЈУРЈЕВИЧ ЉЕРМОНТОВ, „ВАЛИ И ЉУДИ”

Пјесма припада романтичарској епохи, коју карактерише мноштво емоција, сентименталност и мистичност.

Ипак, у пјесми емоције нису у првом плану, већ се акценат ставља на мисао. Стога је пјесма мисаона, а по начину настанка је умјетничка. Састоји се од два катрена. Стих је везан, при чему су први и трећи стих једанаестерци, а други и четврти седмерци. Рима је укрштена.

Главни мотив је незадовољство човјека/људи, а као споредни се јавља вјечни мотив пролазности (природа : човјек). Моћна и слободна природа је још и вјечна; човјек је кратковјек и слаб, вапи за љепотом, али само пролази, пати и пролази... вјековима. Бол и патња су свеопшти, а човјек вјечно незадовољан: А човјек су сви људи, откад постоје. Отуда се у пјесми наслућује и свјетски бол, или такозвани „Weltschmerz”. Најчешћа стилска фигура у тексту је поређење. Индиректно се пореде људи и валови, као пролазни чиниоци живота. Стога је пјесма алегорична. У четвртом стиху прве строфе се и бол и незадовољство и немоћ и сплин – сажети су у ријечи „мук“. Главна пјесничка слика је пучина гдје таласи пролазе један за другим без одређене сврхе, уз потмули хук. Људска тишина насупрот моћнога хука мора/живота/природе још је наглашенија. Човјеку остаје само пораз:„Људи би душу... ал’ из ње још већа избија студен и мрак”, унутрашња празнина и бесмисао.

У цјелини, пјесму карактерише права романтичарска атмосфера, која у читаоцу изазива осјећај меланхоличности.

Марко Јоксимовић, III л

(2016/17)

МИСТИЧНО, ОНОСТРАНО И ФАНТАСТИЧНО У РОМАНТИЧАРСКИМ ПОЕМАМА И УМЈЕТНИЧКИМ БАЛАДАМА

Прије романтизма, бјеше просвјетитељство. Епоха логике, разума, науке, посвећена људима и напретку. Романтизам, насупрот, окреће се и препушта емоцијама, страсти, прошлости, машти. Ирационалном.

Свијет је испуњен мистеријама. Човјечанство се стално развија, стално расте, учи, јача. Али одувијек, од трена када је један мајмун погледао око себе и створио прве алатке од камена и дрвета и костију, и шта год му се нашло при руци, до дана данашњег, постојала је сумња. Сумња да постоје мистерије које не можемо (и не смијемо) открити. Сумња да постоји други свијет, невезан нечим тако ситним као, на примјер, логика или закони природе. Свијет који је сличан нашем колико и сјенка или искривљено, сломљено огледало. Вјеровало се да тај свијет постоји одвојено од нашег, а ипак нераскидиво повезан са њим. Он се провлачи испод и преко наше стварности, у исто вријеме окружујући и провлачећи се кроз њу. И понекад, понегдје, тај свијет цури у наш, на мјестима гдје је вео невјерице и знања и људске храбрости танак (унутар планина и изнад неба, испод мора и у мрачним шумама, током љутих, зимских ноћи, свуда гдје људи не могу или не желе досегнути).

Тај свијет, сматрало се, настањен је створењима сатканим од неба и земље, сна и кошмара, неуништивог духа и неукротиве природе. Створењима старијим и моћнијим но звијезде, који посједују незамисливо знање и срца и законе непојмљиве за наш сој. Бесмртни (или, боље речено, неуништиви, јер како убити нешто што није никад живјело – како обезглавити идеју, како осакатити море, како се супротставити смрти) и способни да господаре природом и судбином на начине који пркосе свему што разумијемо (јер они су природа, они су физика и хемија и, што је за нас чудо, за њих је једноставно и обично попут пресвлачења). Имају многа имена –чудовишта, духови, демони (злоба и лаж и слатке, празне ријечи), богови (власт и стварање и знање), виле (љепота и лудило и немилосрдна, незаустављива правда). И било да говоримо о руским нечертима (вампир и русалка и лешник) или о јапанским јукаима (кицуне и тануки и тенгу), у основи, сви су они истог кроја – ирационална, мудра створења, везана природом која онемогућава стваран избор или савјест (вјетар не жали за дрвећем које ломи, демон не помаже без варке и штете, вила не лаже и не опрашта дугове), отјелотворења свијета из којег смо се родили и одвојили, судије наших дјела, свједоци наших врлина и цијене наших грехова.

Развој и наука су покушали да се одвоје од сујевјерја и бапских прича, али то је немогуће. Ми смо тражили и призивали ирационално и оно је одговорило, у свом својем сјају и терору. Народ прича легенде, а легенде обликују културе и историју. Вјеровања народа, наде и страхови безбројних генерација записана су у венама и костима. Романтичари, људи страсти и маште, разумију то и својевољно ступају у тај невидљиви, напола опипљиви свијет, привучени мистеријом коју знају да не могу ријешити, очарани хаосом и престрављени красотама фантастичног. Поштују га и обожавају, и настоје да сачувају прошлост, да наставе традицију. И ирационално, као и увијек, одговара исто онако како је позвано. Шири се и путује у књиге и пера и мастила, и адаптира се, иста творевина и моћ скривена иза другог руха, и тадашњи пјесници је опјевавају и величају једнако као давно минули бардови и заборављени праисторијски приповједачи. Гавран није проста птица, већ симбол смрти и жалости, гласник онога свијета који слама наду и доноси оштру, али неопходну истину. Краљ вилењака је више од халуцинације и дјечјег баука, он је неизбјежна судбина, незаустављива смрт и свемоћна машта. Мефисто је искушење, избор, превара коју сви искусимо и ако смо снажни, одолимо.

Понекад, кад се одвојимо, ирационално се повуче. Али као што га се никад нећемо ослободити, тако нас оно никад неће напустити. Оно живи у нама, ми га покрећемо и оно нам даје сврху. Такав је наш пакт, наша цијена и награда, наша природа.

Сергеј Павловић, II л
(2016/17)

***

Епоха романтизма карактеристична је по окретању од рационалности просвјетитељства и по наглашавању емоција, маште, нереалног, мистичног, па чак и окултног. Овакви мотиви се често налазе у народним књижевностима европских народа, па многи романтичари у њој проналазе инспирацију. Класични примјери су Гетеов „Баук” и „Гавран” Едгара Алана Поа, иако у њему нема толико елемената народне митологије и фолклора.

У „Гаврану”, већ сам наслов наговјештава да ће пјесма имати овакве елементе – гавран је симбол смрти, окултног, па можда и самог ђавола, за кога лирски субјекат

мисли да је гаврана послао. Међутим, он није у праву – гавран је заправо халуцинација, знак његовог лудила изазваног тугом за умрлом драгом. Он је ту да, као представник онога свијета, изазива младића и побуди му мисли о томе да ли, заправо, има нечега послије смрти, и да ли ће икада срести своју драгу на Јелисејским пољима. Али, како је гавран само пројекција његове маште, не може му дати никакв други одговор до онај за који он сам у дубини душе предосјећа да је тачан, и кога се толико боји – „никад више", чиме га само тјера дубље у очајање и лудило. У овој поеми, улога мистичног и оностраног је да нагласи душевно стање лирског субјекта и мотив смрти, као и оно вјечито човјеково питање: „Да ли ћемо икада више срести своје мртве ближње?"

„Баук" се, што се тиче слоја приказаних предметности, ослања на германску митологију, посебно приче о вилама и вилењацима. Приказује и неке честе мотиве и општа мјеста у народној књижевности – оца и сина, мрачну шуму пуну ужаса, митско биће чији плијен је невино дијете. Као и код „Гаврана", фантастични мотиви (краљ-вилењак и читав други свијет који дјечак види у шуми) служе да истакну контраст између разума и стварности, отјелотворених у лику оца, и дјетињег схватања смрти – кроз машту и халуцинацију. Дјечак користи елементе фолклора, којима су га, вјероватно, плашиле баке или мајка у страшним причама пред спавање, да себи представи оно што другачије не би могао појмити. Овај несвјестан процес материјализације смрти прво му помаже да схвати ситуацију безазлено, али се, на самом крају, престрави насмрт.

Могло би се рећи да су романтичарски писци тако често посезали за нестварним, мистичним мотивима како би постигли одређено расположење у својим дјелима, или како би изазвали снажне емоције, или јер су били фасцинирани смрћу и њеним представљањем. Лако је, из позиције обичног читаоца, анализирати и рационализовати. Али, да и ми изгубимо ближњег, да ли бисмо вјеровали у гласника с оног свијета који је дошао да нам, можда, о њему донесе вијести? Да ли бисмо били уплашено дијете које вјерује у баука од кога га отац може заштитити, прије него да признамо себи да је пред нама хладна, немилосрдна смрт? То ћемо, нажалост, и сами једног дана открити.

Јелена Ђуровић, IIл
(2016/17)

МОТИВ ЉУБАВИ У ЊЕГОШЕВОЈ ПЈЕСМИ „НОЋ СКУПЉА ВИЈЕКА”

Његошева „Ноћ скупља вијека” је љубавна пјесма, настала у епохи нашег романтизма. Пјесма је у хексаметру, што је једна од карактеристика класицистичке поезије.

У првом дијелу пјесме, лирски субјекат описује ноћ. Кроз атмосферу је приказано унутрашње стање лирског субјекта. Опис природе се градира, док се у једном трену лирски субјекат не стопи са њом. Његова чула су у потпуности прилагођена тишини и миру. Тако постаје свјестан чак и звука капања росе и птице која помјера своја крила. Поставши једно с природом, он спознаје бога у себи.

За други дио пјесме везан је долазак виле. Лирски субјекат је одушевљен њеном чулном љепотом. Спајају се тјелесно (у пољупцу) и душевно. То спајање пореди се са спајањем пламена. Али љепота због које се остаје без ријечи не може бити само чулна. У тренутку спајања, лирски субјекат схвата да у животу неће дочекати већу срећу. Управо због тог тренутка та ноћ је „скупља вијека”. Тјелесну љепоту виле лирски субјекат дочарава епитетима и за њене образе каже да су анђеоски, а њено попрсје пореди са планинама. Лирски субјекат не види љубав само као уживање у тјелесној љепоти. Због љубави, он је постао једно с природом, упознао савршенство и превазишао овоземаљско. Најважније, увиђа да је љубав побједа човјека над самим собом.

Често се потцјењује моћ осјећања. Ми не претпостављамо да је сав макрокосмос у нама. Он чека да буде спознат кроз једну емоцију – љубав. Можда је управо она дио космичке прашине коју носимо у себи.

Настасја Радоњић, IIл

(2016/17)

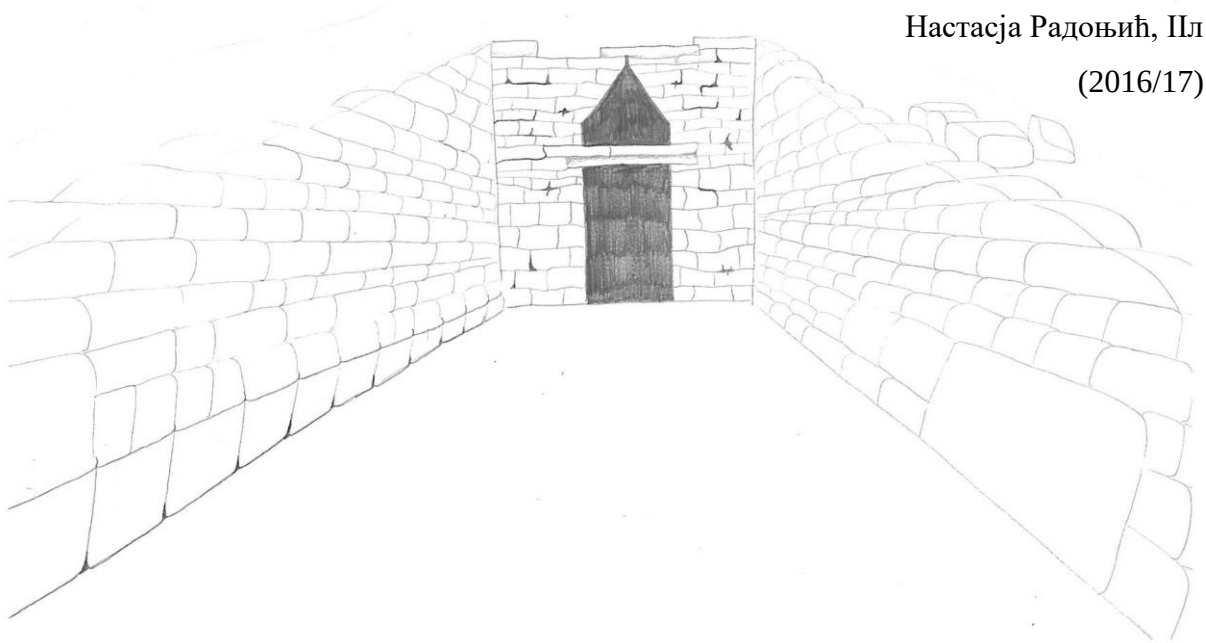

***

Љубав је, као што је већ у многим студијама и есејима доказивано, један од вјечних мотива у књижевности. Наравно, било би погрешно мислити да се у сваком дјелу то комплексно осјећање проучава и описује на исти начин.

Његош је у својој пјесми „Ноћ скупља вијека" приказао другачији и необичан облик посматрања тјелесне љубави, као једнако дубоке и значајне теме као што су нека филозофска питања.

Тренутак недостатка ријечи лирског субјекта који се налази пред својом „вилом", показује да сваки човјек некада у животу може бити беспомоћан, чак и пред собом и својим мислима. Контраст томе представља чињеница да се лирски субјекат у исто вријеме осјећа „као Бог".

Један је од најљепших тренутака у пјесми стих који претходи епифанији: „Тренућ ми је сваки сахат – моје вријеме сад не иде".

Спајање душа двоје ликова доказује могућност побједе човјека над самим собом. Те ведре прољетне ноћи, макар двије особе на свијету су се осјећале слободно и бесконачно. Током те ноћи, сва младићева чула су била посебно оштра. Био је запањен сјајем мјесечине, звијездама, чак и обичним мушицама.

Људи који још увијек не познају ову врсту љубави, помислиће да је она нешто најгоре што се човјеку може десити. Зар би неко стварно добровољно имао емоције које га чине свјесним сваке појединости око себе, и које га, прије свега, тјерају да се заљуби и у саму природу!

Ова пјесма даје љубави потпуно нове димензије и показује да је једино она непобједива и вјечна. Лирски субјекат се налази између стварности и маште. Долазак лијепе дјевојке он доживљава као сан у којем му лаким ходом ниоткуда прилази вила. То је један од бројних примјера „посљедица" заљубљености. Ум престаје да слуша особу којој припада, и сам прави слике, покрете, а на крају и поступке.

Осјећам да би, вјероватно, било корисно одговорити на оно питање од прије неколико редова. Да, тачно је, већина људи жели, и има те ужасне емоције, а скоро сви и уживају у њима, иако то одређени број не разумије. Љубав је једино савршено осјећање које човјек може да има. Ова Његошева пјесма, више него ишта, показује управо то.

Јулија Ђоковић, IIл

(2016/17)

***

Његошева пјесма „Ноћ скупља вијека" једина је владичина позната љубавна пјесма. Настала је половином 19. вијека и по форми и карактеристикама одређујемо је као класицистичку, иако има изражене романтичарске елементе.

У овој пјесми, мотив љубави везан је за вилу која се лирском субјекту укаже, а која је и предмет његове љубави. Он описује њену невјероватну физичку љепоту, и чак је пореди са богињом Атеном. Самом својом појавом, она изазива дивљење у лирском субјекту, а док је уводи у свој шатор, осјећа се „као бог вели" јер је у присуству такве љепоте.

Након ове пјесничке слике, описује се чулна љубав дјевојке и лирског субјекта. Хиперболом „цјелив један ноћи цјеле" дочаран је занос у коме су двоје љубавника, који се цијеле ноћи не могу раздвојити. Неке од најљепших пјесничких слика у пјесми настају када лирски субјекат пореди дјевојчину љепоту са природом – њену косу и попрсје са гордим планинама, а груди са јабукама. Заједнички елемент поетике класицизма и романтизма у овој пјесми је величање природе као бога, јер она представља све што је складно, савршено и величанствено на овом свијету. И љубав лирског субјекта произлази из тог савршенства и узвишености, који су у дјевојци отјелотворени. Тренуци нежности између двоје љубавника – када он њеном косом брише лаган зној са чела, и када описује њене анђеоске образе – указује на осјећај блаженства и хармоније који влада између њих, духовну повезаност. На крају, када лирски субјекат изгуби из вида своју вилу, знамо да је више никада неће видјети, јер је ноћ коју је с њом искусио заиста „скупља вијека", и не може се поновити.

Љепота ове пјесме лежи управо у мотиву љубави, и његовој функцији. Кроз тјелесну, земаљску љубав, лирски субјекат је постао једно са свијетом и природом, а затим се уздигао над овоземаљским. Он је и раније могао спознати макрокосмос својим умом, али кроз ту ноћ савршене љубави сјединио се са њим. То је, можда, и доказ да само уз помоћ љубави човјек може превазићи своје земаљско постојање, и искусити вјечност у једној ноћи.

Јелена Ђуровић, IIл
(2016/17)

МОТИВ ЉУБАВИ И ЉЕПОТЕ У ЊЕГОШЕВОЈ И КОСТИЋЕВОЈ ПОЕЗИЈИ

Романтичарски осврт на љепоту жене код свих људи изазива посебне емоције. Његош и Лаза Костић овој људској појави дају посебан значај и ирационално га описују са великом дозом дивљења:

„Дође ми у сну. Не кад је зове
силних ми жеља наврели рој,
она ми дође кад њојзи гове,
тајне су силе слушкиње њој."

Када се човјек среће са животним тајнама, вријеме као категорија нестаје. Женском бићу се приписује та моћ – зауставити вријеме. Тада душа улази у ванвременски простор и тамо опстаје:

„Тад моја вила преда ме грану,
лепше је овај не виде вид;
из црног мрака дивна ми свану,
к'о песма славља у зорин свит."

Вјечност је искључила вријеме и условила трагање душе за тајнама неизреченим људском уму. Душа наша не броји тренутке, сате, године; она осјећа укус непролазности:

„Тренућ ми је сваки сахат – моје вријеме сад не иде;
силе су ми на опазу, очи бјеже – свуд да виде."

Испитује тајне, тражи одговоре, радознала је. У том заносу она занемарује све што је везано за овоземаљск иживот, проналазећи све одговоре у једној особи:

„Док ево ти дивне виле лаким кроком ће ми лети –
завид'те ми, сви бесмртни, на тренутак овај свети!"

За разлику од Његоша, Лаза Костић не успијева да превазиђе баријеру времена и година. Он се потајно нада благостању које га тек чека, док га је Његош већ окусио у овоземаљском простору:

„Страст нам се ближи у рајски хлад;
старија она сад је од мене,
тамо ћу бити доста јој млад,

где свих времена разлике ћуте
Санта Мариа делла Салуте.”

Све у природ итече једним током, а умјетници чују тај ритам, ритам онога што пролази и што ће тек доћи. Осјећају склад откуцаја свога срца и пјесме живота која тече однекуда:

„То се не пише, то се не поје,
само што душом пробије зрак.”

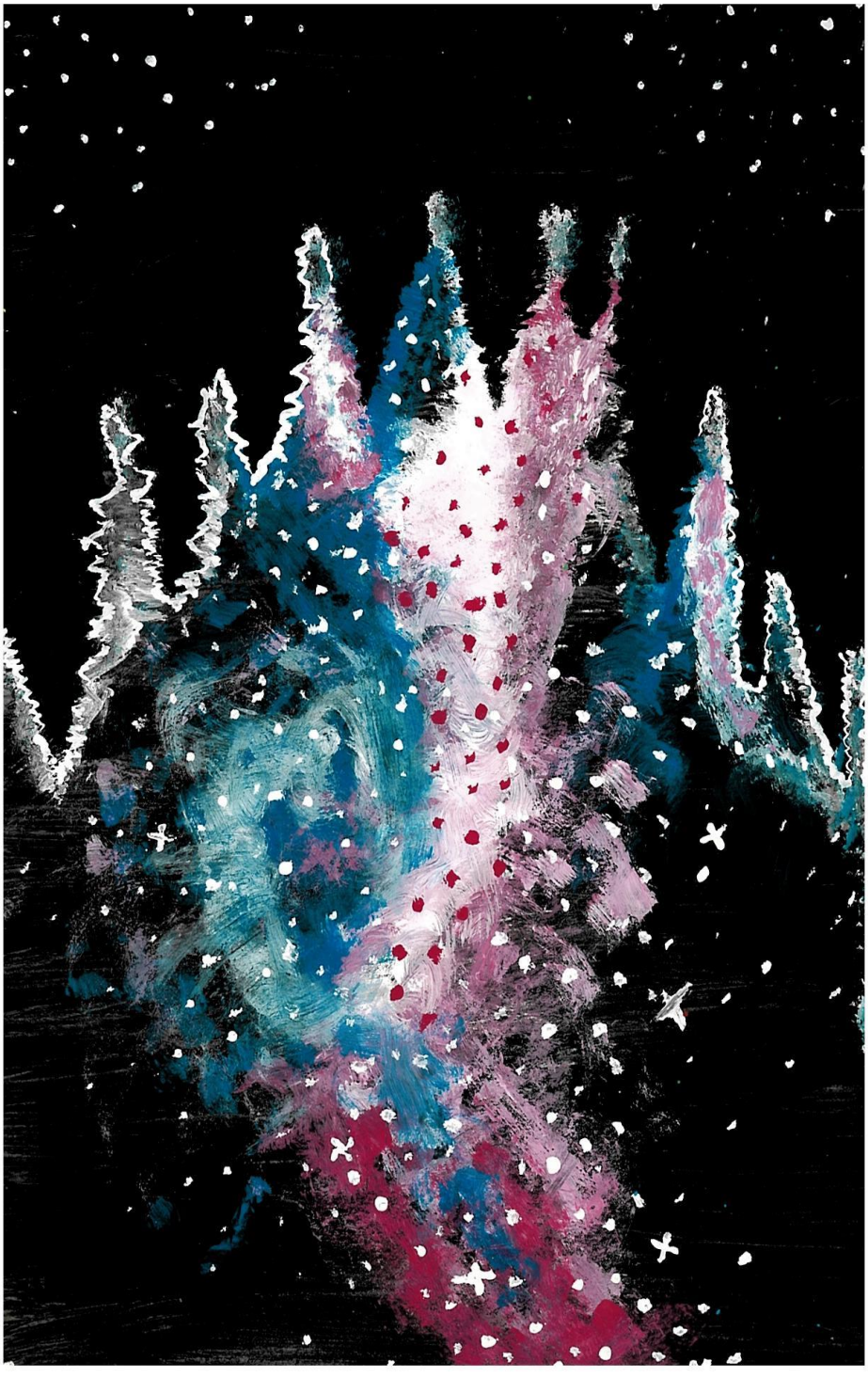

Сара Блечић, IIб
(2016/2017)

РЕАЛИСТИЧКИ ПОСТУПЦИ У ДЈЕЛИМА БАЛЗАКА И ГОГОЉА

Упознавши се са реализмом, добили смо прилику да тумачимо потпуно реалне слике живота у Русији и Француској 19. вијека. Оноре де Балзак описује покварене и похлепне становнике главног града, док Гоголь истриче да у једном малом мјесту у Русији не живе толико другачији људи.

Оба писца су кроз социјалну димензију, коју налазимо у дјелима, омогућили дубљи поглед у, прије свега, негативне карактеристике друштва. Ту се види разлика у сижеу: Балзак говори о друштву преко тужне породичне приче, а руски писац преко социјалне комедије. Обојица описују друштва која карактеришу корупција, заслијепљеност материјалним, заслијепљеност статусом, тиме како изгледамо у очима других.

Роман „Чича Горио" почиње дугим дескрипцијама и оне током развијања приче прекидају главну радњу. Дескрипције су послужиле да се што ближе опишу спољашњи, па унутрашњи портрет ликова и мјесто њиховог боравка. Опис собе или пансиона служи као метафоричка карактеризација која из правог и потпуно истинитог угла говори о томе какви су ликови заиста. Знајући важност метафоричке карактеризације, и Гоголь је пронашао мјеста за њу у свом дјелу. Ипак, у „Ревизору" је боље послужила симболика имена која, и прије почетка главне радње, истиче унутрашње особине ликова и стварну слику њихових карактера.

Драма и роман се разликују и у обиму, али им је суштина слична. Типови у роману су приказани кроз дуге дескрипције, а у драми кроз дијалоге и драмску радњу. Оба дјела истичу значај индивидуа које, мање или више, успијевају да се истакну из друштва које их окружује. Тако се Чича Горио истиче својом добротом, пожртвованошћу, спремношћу да уради све за дјецу, па и да умре. А ревизор је успио да се истакне као једина „паметна" особа, која је успјела да надмудри „наивне" и да искористи ситуацију.

Балзак је јасно рекао како: „Поштење не води ничему", те дјела говоре и о томе какву судбину је имао сваки Горио, а какву сваки чиновник чији диригент игра двоструку игру. Тако ови ликови функционишу и данас. За два вијека, људска природа се није промијенила набоље.

Увођење мотива празних кочија и нијеме сцене има задатак да остави снажан и упечатљив утисак на читаоце. Мотиви су остављени за крај, а служе као аларм, позив на буђење за све оне који се цијелог живота воде добротом, али и упозорење да свако

од нас може бити жртва неког диригента. Остављен је простор за размишљање, и о нама самима и о друштву које нас окружује.

Схвативши важност ових дјела и мотива у њима, запамтићу да не треба понудити друштву цијелог себе, не треба показати све своје особине. Друштво може унаказити, изопачити, уништити скоро свакога. Потрудићу се да не заборавим да „ништа није непријатније него да свет сазна за наше слабости".

Ксенија Шћекић, IIб
(2016/2017)

***

Реализам, као књижевни правац, јавиће се почетком 19. вијека, у француској књижевности. Понићи ће као супротност свом претходнику, као контраст, као мање субјективно, а више објективно, као рационално, више него ирационално, као реално. Са реализмом као правцем у књижевности, упознаће нас представници тога књижевног доба: Оноре де Балзак и Гоголь у својим дјелима „ЧичаГорио" и „Ревизор".

Наведена дјела, у периоду настанка биће недовољно афирмисана, несхваћена, представљена публици која им није дорасла, која код себе није освијестила све мањкавости система француског, односно руског друства 19. вијека. Кроз различите друштвене слојеве имаћемо прилику да спознамо проблеме људи, који ће се, игром случаја, наћи у времену успона буржоазије, тј. једног неправедног режима, у који су, ради опстанка, били принуђени да се уклопе.

С једне стране, представљен је лик Чиче Гориа. Фабрикант резанаца, чије је дјеловање било усмјерено искључиво на зараду у циљу издржавања породице, био би само један од једва примијећених ликова, у старости одбачен од стране најближих, да га Балзак није учинио симболом очинства, подаривши му бескрајну и слијепу љубав према ћеркама.

С друге стране, приказан је лик корумпираног градоначелника, који ће из страха упасти у сопствену игру. Међутим, градоначелник није једини корумпирани, сви државни службеници су, и то не виде као проблем. Они су увијек приправни да одиграју представу сходно ситуацији, питање је само: колико успјешно? У реализму, језик је у функцији карактеризације ликова, па сходно томе, уз одсуство сентименталности, кроз објективност, ликови су вјеродостојно приказани. Такође, у

дјелима има и симболичког слоја (нпр.: простор), што доприноси вишеслојности и вишезначности текста.

Као најсликовитији сегмент дјела „Чича Горио”, али уједно и онај који ће нам предочит иреалну слику функционисања друштва тада, јесу празне кочије. Празне кочије као симбол отуђености, материјалних вриједности изнад моралних, безосјећајности најближих. Погрешан систем, погрешно друштво, развој погрешних приоритета, а насупрот томе једна велика страст, довешће господина Горија до положаја одбаченог старца. Статус који његове ћерке уживају био је плаћен великим уступцима, осјећањима у служби амбиције, па све то деформише њих каоличности. Ипак, човјек се запита, нису ли та безосјећајна бића жртве очеве љубави, баш као што ће он бити њихова. Од самог почетка биле су навикнуте на безусловну љубав, али не и научене да љубав узврате, а тако је, кажу, тешко живјети.

Са сценом празних кочија у претходно наведеном дјелу, могли бисмо поистовијетити завршни момена ттишине у драми „Ревизор”. Сви људи који су чинили систем руског друштва тога доба, иако погрешно, функционисали су као цјелина. Они су одглумили поредак који не постоји. Нијема сцена као тренутак самоспознаје, тренутак сагледавањ апогрешних поступака, па кајања због њих, или ипак само пауза пред нову лаж, пред поновну игру обмане.

Као посљедњу поруку схватићемо то да су у неправедном систему могућности за личнопо тврђивање кроз поштен рад незнатне, док слава и власт припадају нечовјечнима.

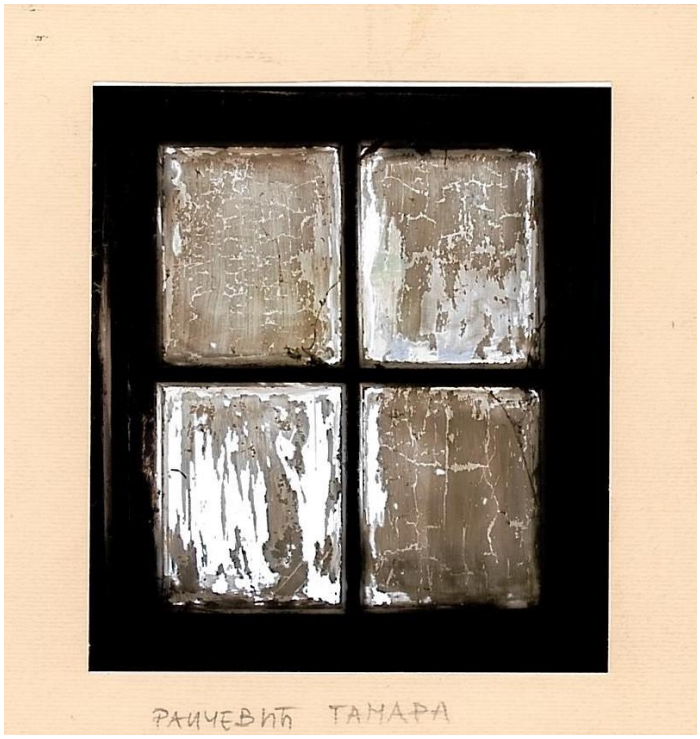

Сташа Марић, IIб

(2016/2017)

ЕЖЕН ДЕ РАСТИЊАК – ХЕРОЈ СВОГА ДОБА, ИЛИ...

Велика имена у европској књижевности дао је француски реализам, чији су главни представници били Оноре де Балзак и Густав Флобер.

Оноре де Балзак представник је критичког реализма и у свом дјелу „Чича Горио" приказује стање париског друштва онаквим какво јесте, без уљепшавања, без додавања умјетничких субјективних виђења, без емоционалне пристрасности. Ликови нису изузетни карактери, већ типови – представници свог времена, одређеног мјеста и друштвеног слоја коме припадају. Један ратни профитер стоји за све ратне профитере, једна газдарица пансиона за све Парижанке нижег друштва које само гледају како да зараде за кору хљеба, а један Растињак за све младе студенте који се боре са суровим Паризом.

Ежен де Растињак, главни лик романа, студент права, поријеклом из провинције, долази у Париз пун амбиције и жеље да својим знањем и поштењем стигне далеко, и убрзо долази у искушење. Када једном упозна младе, богате Парижанке и лакоћу живота у предграђу Сен-Жермен, он пожели да и сам постане дио високог друштва.

За разлику од Бјаншона, младог студента медицине, Ежен оставља књигу по страни, јер дражи му постају златни ланци. Наиван је, јер њиме манипулише Вотрен, који као криминалац представља најнижи слој друштва и више се не вади из блата и дугова.

Али далек је пут од пансиона у улици Нев-Сент-Женевјев до дворова и салона Сен-Жермена и Растињак је тога свјестан. А ипак, упркос свим препрекама, тежи да достигне циљ.

Ежен де Растињак је лик који се мијења и чији се ставови и размишљања у епилогу и прологу, по мом мишљењу, не могу поредити. Главни узрок његове промјене је Чича Горио.

Растињак је и херој и жртва париског друштва XIX вијека... И нека је он, на неки начин, достигао свој циљ, сложила бих се са Делфином која каже: „Најтежи су златни ланци".

Андреа Дашић, IIIл

ТОЛСТОЈЕВИ ЈУНАЦИ У ПОТРАЗИ ЗА СРЕЋОМ И СМИСЛОМ ЖИВОТА

Након романтизма, на историјску сцену ступа књижевноисторијска епоха – реализам. Реалистичка књижевност развија се упоредо са позитивизмом у науци и материјализмом у филозофији. Књижевност реализма је, прије свега, друштвена, аналитична и сазнајна. Стварност се настоји приказати онаквом каква јесте, објективно.

Роман „Ана Карењина" Лава Толстоја је породични, љубавни, социјални, психолошки и филозофски. Ана, средовјечна мајка и супруга, среће младог официра и заљубљује се. Препушта се страстима и емоцијама. Притом се противи друштвеним нормама и трагично завршава. Убија се у афекту, вођена љубомором и разочарана.

Да ли је суштина среће у љубави, која притом не мора бити онаква каквом је замишљамо, или, пак, у мирном породичном животу, без било какве врсте љубави? Да ли уопште можемо бити срећни ако су други око нас несрећни?

Стива Облонски вара супругу са гувернантом своје дјеце, али каже да своју жену поштује. Да ли поштујемо некога кога варамо? Да ли тиме варамо ту особу или себе? Он се каје, али зато што је ухваћен, зато што га је један осмијех разоткрио. У чему он проналази срећу и смисао свог живота? Да ли је смисао у љубавницама, јелу, пићу, коцки или можда у скромности, религији и привржености породици?

С друге стране, Љевин је идеал моралног, патријархалног, племенитог човјека. Он види ништавност у свему, али када уочи да то све може изгубити, схвата колико воли сина и проналази смисао у доброти, у љубави.

Доли, прерано остарјела мајка, бива преварена. Испрва увријеђена , опрашта свом мужу. Смисао живота проналази у својој многобројној дјеци. Када дјеца показују неке лоше особине, она се разочарава и мисли да ће бити лоши људи.

Судбине ликова у роману „Ана Карењина" отварају многа питања на која одговор нећете наћи у роману. Истину можемо пронаћи само у себи самима.

Балша Кнежевић, IIIл

***

„Ана Карењина" је, прије свега, психолошки роман настао у епохи реализма. Кроз њега се провлаче бројна питања, међу којима су и питања о смислу живота и проналаску среће. На њих сваки лик има различит одговор.

Ана Карењина, млада жена удата за човјека ког не воли, свој смисао и срећу тражи у искреној љубави. Тражи сталну пажњу и безграничну љубав свог љубавника –

Вронског. Када схвати да своју срећу не може у потпуности остварити, иако је много вољела свог сина Серјожу, сама себи одузима живот. Она животни смисао није могла да претвори у срећу, јер ју је надвладала сопствена посесивност и потреба за пажњом.

Љевин, са друге стране, свој смисао тражи у потрази за правим начином вођења имања. Он у косидби и раду са сељацима спознаје животне љепоте. У тренутку, постаје једно са косом, и заборавља физички бол. Свијест о плодовима напорног рада је за њега огромна срећа. Због тога је свака поломљена машина и немаран рад за њега неуспјех, и пут ка пропасти имања и пољопривреде у Русији уопште. Такође, битно му је да буде вољен, и када му Кити узврати љубав, чини му се да је нашао смисао живота. Али, он ће га још дуго тражити и патити, нарочито када се суочи са смрћу свог брата Николаја. Тада схата да је живот кратак, небитан, и да ништа нема смисла јер свему слиједи смрт. У епилогу романа, проналази бога у себи, и схвата да живот није састављен од искључиво добрих или лоших ствари.

Карењин, преварени муж, налази смисао у строгим моралним правилима и писању закона. Вођен религијом и обећањем датим пред Богом, он се труди да задржи породицу и остане чист пред собом.

Млади официр Вронски, као и сваки официр тог времена, првенствено тражи срећу у завођењу дјевојака, скупим вечерама, баловима и пићу. За њега су трке посебна врста среће. Смисао налази у љубави, у којој тежи да задржи своју слободу. Због љубави према Ани, одбија оно што је за официре највећа част – виши положај. Након Анине смрти, схвата да среће за њега више нема, и као добровољац одлази у рат рат.

Кити Шчербацки, дјевојка из имућне породице, нашла је срећу у помагању другима, љубави према Љевину и животу са њим. За разлику од Доли, њен породични живот испуњен је искреном љубављу. Доли је преварена жена, и свој живот посвећује својој дјеци и њиховом васпитању. И најмањи њихов успјех за њу је срећа, а сваки безазлени дјечји несташлук пораз.

Облонски је човјек који је срећу и смисао нашао у бокалчићима, балеринама и уживањима, због којих не пита за цијену. Продаће имање, тражиће рате унапријед, али ће лијепо ручати и добро се провести.

Кога, на крају крајева, изабрати за узор: Сергија Ивановича – филозофа, писца и човјека који је спреман да оде у рат? Стиву Облонског? Да ли је могуће наћи срећу, неупрљану гријехом и похлепом? Да ли је човјеку живот дат да тражи и одгонета његов прави смисао? Или да, напросто, живи?

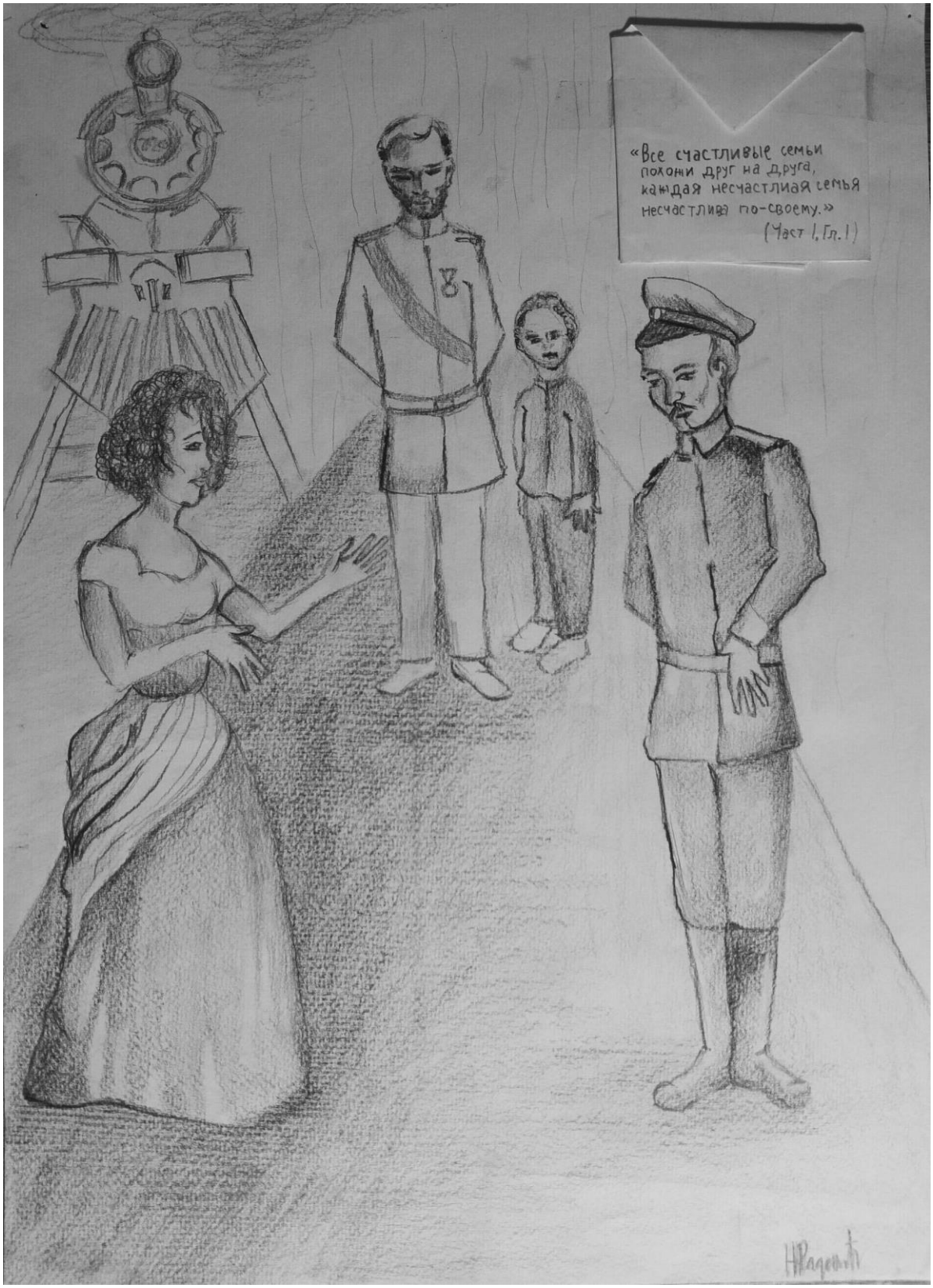

Настасја Радоњић, IIIл

ВАРАТИ И/ИЛИ БИТИ ПРЕВАРЕН – КАКО ОДАБРАТИ СТРАНУ?
(ДРУШТВО 19. ВИЈЕКА ПОД ЛУПОМ РЕАЛИСТА)

Читајући релаистичка дјела, имао сам задовољство да упознам живот људи 19. вијека. Посјетио сам француске балове, живио у Москви са руским племићима, па чак и упознао живот у Србији током ратова. Вјероватно ће ми вршњаци завидјети када им пренесем утиске, али оно најљепше оставићу себи.

Почео сам од Француске. Био сам дио пансиона „Воке", у коме упознајем Ежена де Растињака, који рјешава да плати високу цијену успона у друштву у коме су се изгубиле темељне људске вриједности. Париз није онај о којем сам читао, гледао филмове, слушао приче људи који су га посјетили. То је град у којем живе људи који су узгубили све људско због „алата у којем се окопава виноград" – новца. Упознајем сестре Делфину и Анастазију, које су у очима Париза најсрећније жене, међутим, у души су им тешке бриге. Присуствујем сахрани Чича Горија, човјека који је за вријеме Револуције стекао новац, због којег умире сам. Дио сам превара, атентата, лицемјерја и најгорег у човјеку. На крају, остављам Ежена да се бори са париским друштвом како би дошао до новог господара живота –новца.

Путовање настављам ка Русији, тачније, провинцији близу Петргорада. Откривам какав је живот малограђана, дивим се људској глупости и руском бирократском апарату, у којем завлада страх и општа узбуна када сазнају да долази ревизор. Пошта, суд , болница, све је у општем расулу, али људи не желе да исправе грешке, већ подмићивањем покушавају да уљепшају стварност. На тренутке изазивају осмијех на мом лицу, али прекида ми се дах када у провинцији препознам одлике друштва чији сам и сам дио.

Одлазим у Москву. Живим паралелне животе, Ане и Љевина, и отварам питање човјекове среће. Имам два погледа на породицу, уопште, на смисао живота. Да ли је породица норма коју мора да испуни сваки члан друштва, или је сасвим нешто друго?

На крају реалистичког путовања сам у Србији, гдје се реалисти боре портив политичке и друштвене тираније, користе умјетност као средство да се изнесу болести друштва и да се унесу нове мисали у масу. Боре се против интелектуалног сљепила – најјаче силе која разара друштво.

Остаје ми само да захвалим свим генијалцима реализма (Толстоју, Балзаку, Гоголу...) који су цијелој планети омогућили да барем накратко буду дио друштва 19.

вијека. Током путовања сам схватио да је човјек вијековима исти. У овим дјелима препознао сам модерно вријеме, 21. вијек.

Александар Мијајловић, IIIл

***

Друштво деветнаестога вијека, посебно прве половине, имало је сијасет неписаних норми, које су неријетко биле неправедне, наравно, у зависности од тога какав је положај у друштву имао појединац.

На врху љествице били су племићи, у принипу богати људи, који су само својим рођењем полагали право на велика материјална добра, а врло често и на животе сељака на чији су рачун живјели. Дуге нокте, споро обједовање, уживање у позоришним комадима (мада је одлазак у позориште био због престижа и да би се истакли у високом друштву), велике балове у раскошним салонима, дивне кочије и којекакве модне креације биле су свакодневица врху ондашњег друштва. Али, каткад, и неки од њих би запали у дугове, напросто осиромашили, па их је у то вријеме замијенио (само по финансијској моћи) нови слој – грађанство.

Грађани, иако су се обогатили на разне начине, и својим богатством чак и надмашили племство, и даље нису достигли престижни статус плаве крви. Зато су и склапани својеврсни уговори који су „странкама" давали оно што им је фалило – бракови. Племство је добило новац, а грађанство титуле.

Брак и наизглед „здрава" породица такође су утицали на статус појединца у друштву. Позиција у бирократизованим системима, као и даље напредовање, засигурно су били омогућени човјеку који се скрасио, а самим тим и уозбиљио и не би требало да буде склон било каквим скандалима који би могли да наруше склад и хармонију високог и цивилизованог друштва.

Али, ако су бракови најчешће били само хладни уговори, људима је била потребна и емоционална подршка, коју су тражили „са стране" и далеко од очију свијета. Наравно, мушкарци су у најчешће патријархалним срединама имали предност у овим лицемјерним играма. Мушкарац који наведе жену да пође за њим, поготово ако је удата, сматран је вјештим, то му је „дизало цијену" и због тога се нико није бунио, али жене су морале бити много пажљивије и дискретније, јер би за мужа била огромна срамота када би га жена јавно варала.

Тако су се често многи сукоби рјешавали часно, надасве џентлменски, двобојем. Веома интересантно, може се рећи – атипично, за средину која почива на лажима, обманама и неизрецивом лицемјерју. Нажалост, овакве појаве у готово свим заједницама (друштвима) можемо уочити и дан-данас, те су многа реалистичка дјела и итекако актуелна.

Андрија Стругар, IIIл

***

Још од Андрићеве дефиниције која каже да је умјетност ,,несигуран позив, који нит храни нит брани онога ко му се ода", запловилии смо књижевним времепловом кроз различите епохе. Станица Реализам представља својеврстан испит зрелости.

Разгледајући је, заустављамо се прво код Балзаковог француског, материјалистичког друштва. Од Пансиона Воке, па до најљепших париских салона, нема правих вриједности – вриједиш онолико колико имаш. Чича Горио био је господин Горио, вољени отац, угледан човјек са туцетом кошуља од полухоландског платна са којим би било лијепо ићи под руку, док год је имао новца. Пењући се спрат по спрат у Пансиону, губи углед, али и, што је најгоре, љубав својих кћери. Ежен де Растињак, студент из провинције, налази се пред тешким изазовом. Остати поштен, живјети биједно, цијенити породичан живот и истинска осјећања, или имати углед, новац и моћ! Вотрен је човјек са животним искуством, који је већ увидио да на свијету нема правих врлина и одабрао да вара и обмањује, али му, исто тако, улога превареног не прија.

У овом друштву, брак је само уговор, а љубав се даје љубавнику или љубавници. Ежен је са бијелих степеница пуних цвијећа упао у вртлог, дилеме. Шта бих ја урадила? Да ли бих поклекла или остала досљедна оном у шта сада вјерујем?

У провинцији коју приказује Гоголь, влада бирократски апарат пун лажи и сплетки. Сви пате да буду нешто што нису. Титула и позиција дају право да обмањујеш, крадеш, кројиш туђе судбине, а када се појави неко на вишој ко изигра тебе, сматраш то неправдом.

Све су ово, како каже Светозар Марковић,,,болести друштвеног организма" од којих кроз времена, па до данас, болује свако друштво. Наше је, заправо, исто, можда и горе, само боље нашминкано. Ко ће се усудити да напише гротеску о нама!

Толстојева Ана Карењина је један од најпознатијих ликова руске књижевности. Она је жена свјесна своје љепоте, која код дјевојака изазива завист, а код мушкараца пожуду. Ради, заправо, исто оно што раде друге жене, вара, али она је једина довољно храбра да, у друштву пуном предрасуда, пређе линију, и поступи онако како јој налажу осјећања, да их јавно искаже. Не могу да је осудим као жену, али могу као мајку, из перспективе једног дјетета. Њена осјећања су битна и свако их треба слиједити, али бити мајка значи мислити и на осјећања своје дјеце. Лик Ане одговара Марковићевој визији жене, која има смисао и циљ виши од добре удаје и доброг изгледа.

Нема савршеног, нема апсолутне слободе, само црног или само бијелог, поручују реалисти. Цвијет у немирним локнама Ане Карењине казује да живот није само дан, нити само ноћ. Састоји се од једног и од другог, и управо у томе је његова љепота.

Минеа Капиџић, IIIл

***

Назив реализам потиче од ријечи реално, што значи стварно, истинито. Истинитост је основна тежња реалиста – циљ овог књижевног правца је да покаже праву слику људског друштва и понашања, колико год лаж била слађа и оптимистичнија.

Наратор у књижевности реализма је најчешће свезнајући приповједач, коме су сваки лик и свака ситуација савршено јасни, од кога ниједна тајна није скривена. Коришћење свезнајућег приповједача омогућава аутору да успостави илузију објективности за којом реалисти жуде (илузију, јер је сваки аутор човјек, а не машина, те ће нешто његових увјерења и ставова процурити у сам роман, што је и природно – каква је то књижевност која се може интерпретирати само на један начин, у коју аутор није улио свој дух). Рјеђа, али не мање важна је нарација из првог лица, која омогућава да јасније видимо ментални склоп главног лика, да увидимо његове проблеме, предрасуде, наде и снове и откријемо шта их је навело да одаберу свој пут.

Најснажнија одлика реализма су његови ликови. Реализам није оптерећен тиме да разврста своје ликове на свеце и зликовце, да представи симболе и каже шта да мислимо, већ да нас упозна са људима какве бисмо могли срести у пролазу и инспирише да анализирамо себе и људе око нас. Читаоци не треба да читају дјело како

би сазнали шта ће се десити са протагонистом, већ како би размислили да ли је протагониста то „заслужио”. Ликови у реалистичким дјелима (у рукама способних писаца, наравно, јер сваки правац има своја ремек-дјела и свој шунд) сложени су људи са манама и врлинама, индиректно и директно карактерисани, који откривају нове слојеве своје личности са сваком страницом, а на нама је да им судимо. Питамо се да ли је Ежен поступио паметно или похлепно када је одлучио да се пробије кроз Париз и уздигне се до високог друштва. Да ли Горио завређује сажаљење због своје судбине, или је он сам крив за њу? Да ли је она трагедија или правда због начина на који је стекао своје богатство?

Реализам, попут наизглед хладног научника који потајно изгара од знатижеље, сецира и разматра своје друштво, износи његове проблеме и мане тако да сви могу да их виде, одбија да буде шраф у машини, макар смрт била казна за коришћење његовог гласа. Реалистички писци пишу о сељацима и племићима; о лажима и лицемјерју; о госпама које плешу по баловима у најсјајнијим тоалетама да би се сјутрадан задужиле код залагаоничара; које имају скривене љубавнике а одбијају да сједе поред оне која је једног признала; о фратрима који беспосличаре а траже од од изгладњелих сељака да им кувају рибу; о мужевима који осјећају кривицу јер су ухваћени у превари; о чиновницима који поклањају опроштај да би избјегли двобој не рачунајући на могућност да жена преживи; о измишљеним разликама које неке спутавају а друге уздижу, без обзира да ли приступају својој теми озбиљно, као Толстој, или са веселим смијехом Матавуља.

Једна од најважнијих одлика реализма је да у њему све има сврху. Сваки опис, дијалог, и чин нам откривају нешто о ликовима, друштву и животу. То могу бити руски племићи који кој говоре са својом дјецом француским, Анин чуперак и хаљина, пансион који одражава своју власницу – сваки детаљ има своје мјесто и улогу.

Како изабрати страну? Како се одлучити? Шта је боље: бити невин или сигуран? Може ли се једна страна одабрати, или смо сви, у зависности од ситуације, час жртва, час варалица? Једини начин да ухватимо трачак одговора јесте да наставимо са животом, пишемо своју причу, слушамо шта други кажу, и наставимо да се питамо.

Сергеј Павловић, IIIл

Ања Стијеповић, IIIл

ЧЕХОВЉЕВИ ЈУНАЦИ ПРЕД КАРТОМ АФРИКЕ

Крајем 19. вијека јавља се нова књижевноисторијска епоха – модерна, као оштра реакција на реализам и натурализам, а карактеришу је осјећање клонућа, песимизам, разочарање, чамотиња, снага индивидуализма...

У Чеховљевој драми „Ујка Вања" сједињују се одлике жанра драме атмосфере и психолошке драме. У првом плану су породични односи и осјећање промашености свих ликова.

Војницки, средовјечни мушкарац, управља имањем своје сестричине. Неред сличан оном у његовој соби, налази се у његовој глави након доласка Серебрјакова и Јелене. Нарушава се дневна рутина, Вања почиње да схвата промашеност свог живота када је већ касно. Читав живот ради за друге. Схвата да је живот заблуда. Каје се због тога што је пропустио многе животне прилике у младости, чак не успијева да убије Серебрјакова. На зиду Вањиног несрећеног кабинета виси стара карта Африке, као идеја да можда тамо негдје може бити боље.

Колико мјесто и људи који нас окружују утичу на нас? Они чине средину која нам намеће норме и умногоме одређује наш живот. Да ли можемо и смијемо ли скупити храброст и прекршити норме, и тако промијенити свој живот макар мало? Али Јелена ипак бира миран и досадан живот са човјеком којег не воли. Њен брак се претворио у своју супротност.

Астров, разочарани љекар, бјежи из медицине у шуму, а из шуме у порок. Заштита шума, околине, животиња нека је врста његовог бијега. А побјећи се не може.

Да ли спас од осјећања чамотиње треба тражити у плетењу чарапе? Да ли је најбоље и најлакше свакодневно припремати самовар и радовати се каши?

Балша Кнежевић, III л

***

Модерна, насупрот реализму поново уноси сплин и разочарање које је романтизам одбацио. Књижевност се херметизује и постаје врста пркоса ондашњем друштву.

„Ујка Вања" је лирска драма која се бави промашеношћу људи и немоћи да се изборе за оно што желе и у чему виде смисао свога постојања.

Проток времена у драми је приказан тако да изгледа као да су прошла тек два дана и двије ноћи. Ипак, у питању су мјесеци, током којих се приближавамо унутрашњости ликова, која је сива, тмурна и испуњена разочарањем. Притиска их тежина сопствене промашености и немоћи, којих с временом постају свјесни.

У свакодневици сви су сами себи могли скретати пажњу с тога, стварати привид корисности: улагати у Серебрјакова, радити тешке сеоске послове или његовати природу и тако рано се бавити еколошким проблемима са надом да ће учинити добро будућим покољењима и дати смисао свом труду и постојању.

Онда када уђемо у собу Војницког, неуредну и запуштену, наилазимо на карту Африке. Подсјетник (Ујка Вањи) да постоји нешто егзотично, неистражено и лијепо, нешто чему он тежи, али му је недостижно.

Јеленина карта Африке је успјех у друштву, остваривање својих потенцијала, у чему је спутана, а за то криви Серебрјакова. Али чак и онда када јој се укаже прилика да промијени нешто, да превари мужа и узбурка површину устајале мочваре, у коју се претворила свакодневица, она не чини ништа.

Астров, с друге стране, много тога ради како би се спасао бесмисла у који сви западају. Али, на крају, ипак посустаје, отупи и утјеху тражи у пићу и тјелесноме.

Соња је са најмање година спознала свој бесмисао и немоћ, и пред собом има практично цијели живот да живи с тим. Свега постаје свјесна онда када је Астров, упркос њеним очајничким покушајима, не примјећује.

Војницки је неспреман да ишта предузме, јер ће бочицу морфијума вратити на њено мјесто, а исто тако је и неспособан да нешто промијени јер након што опали из пиштоља – ништа се не догађа.

Серебрјаков је у провинцију дошао само како би себи обезбиједио лагодан живот у престоници. Спреман је да прода имање сопственог дјетета. Онда када то не успијева, одлази.

Андрија Стругар, IIIл

***

Чеховљево дјело „Ујка Вања” , драма у ужем смислу, сматра се једним од његових највећих остварења (иронично, „Шумар”, драма из Чеховљевих ранијих дана, која се може сматрати првобитном верзијом „Ујака-Вање”, била је један од највећих промашаја у његовој каријери, искуство које је можда утицало на ауторов избор једне

од главних тема комада). Ову титулу оно дугује невјероватној карактеризацији својих ликова, који приказују све, или готово све проблеме друштва (који су, нажалост, и даље веома актуелни).

Критика стања друштва и тежња да се оно промијени је једна од основних одлика модерне књижевности, као и један од разлога због којих су били сматрани декадентним и неморалним (мада морамо напоменути да људи, а поготово они на вишим позицијама, никад нису имали много стрпљења за умјетнике, чак ни за оне који нису били довољно храбри да се супротставе).

Још једна важна одлика је свеопште разочарање и суморност, стално присутни у овој лирској драми, било у Бога или науку. Ниједан лик није духовно узвишен, ма колико образовани били – Серебјаков, професор умјетности, живи као паразит на грбачи сопствене породице. Јеленин глас и клавир бивају неискоришћени и њој припада епизодна улога у туђим животима; празна колико и лијепа. Марија Васиљевна преводи текстове професору, а сама остаје заборављена и неостварена. Астров, доктор и поборник очувања шума, бива потпуно разочаран у своју струку и не схвата сељаке који уништавају древне шуме (изгладњели и промрзли, како да брину за културу и наслијеђе када морају да прехране дјецу, и не могу рачунати ни на то да ће доктор бити способан да их оперише у солидним условима), нити примјећује Соњину доброту ни ум, нити види Јелену као ишта друго осим лијепог лица.

Атмосфера, суморнија но у реализму, тешка као у бароку, савршена је за развој праве психолошке драме, унутрашњег конфликта, који сваки лик носи, клупко емоција и снова разрушених, спетљаних у исти хаос који влада над Вањиним столом. Од својих патњи и сумња укућани се бране сталним радом, било то кошење или плетење чарапа, тако да ни они, као ни читаоци, скоро не примијете прелазак из августа у септембар, размишљајући само о сљедећој обавези и киши.

Долазак Серебјакова и Јелене ремети сав ред, од буђења и постављања доручка до рутине која их је штитила од суочавања са сопственом промашеношћу. Вања, који је свој бијес и сумњу држао закопане дубоко у себи, суочен са чињеницом да је живот протрајио радећи да би издржавао човјека који не осјећа ни трунку захвалности према Вањи и његовој жртви, ослобађа своје незадовољство, али оно, као ни метак из његовог пиштоља, нема никакав ефекат на његовог зета. Јелена ни не опажа Вању, који је воли, али и даље то отворено не показује, као што није ни прије деценију, нити ступа у однос са Астровом, који јој се допада, већ остаје вјерна хладноме мужу, остајући празна, „сморена" музичарка која више неће свирати, заувијек споредни лик у туђим животима. Најтеже пролази млада Соња, која најбоље разумије бол свог ујака. Након

шест година труда, Астров је и даље не примјећује, отац плаћа своју удобност њеним радом и трудом и жели да прода имање Соњине мајке, имање које је њено наслијеђе и којем је она посветила читав свој живот, и њој не остаје ништа сем да плаче и сања о одмору, док се Марина и Телегин губе у плетењу и свирању – али она је млада, и остало јој је много дуже да живи са својом промашеношћу него Вањи.

На крају, иако се чини да се ништа није промијенило, то није истина. Суочили су се са истином, признали своју промашеност и стога никада више неће моћи да избјегну бол и крију се под монотоном илузијом. Карта Африке и даље виси над столом, али сада је свима јасно да је то само карта – никад неће отићи, или осјетити топлоту, или видјети нешто ново и чудно, нешто радосно и посебно.

Драма ми се није допала, али ме је потресла и узнемирила као ниједна прије, те тако сматрам да је заслужила своју репутацију као једна од најбољих драма модерне, или било које друге књижевне епохе.

Сергеј Павловић, IIIл

***

Ларпурлартизам – умјетност умјетности ради. Љепота као виши циљ, коме свакодневно сви тежимо. Бјежимо од ружног, одбијамо да се ужасавамо, да се суочимо са реалном сликом живота.

Читајући модернистичке пјеснике, у једном тренутку осјећала сам се као Бодлеров албатрос, ухваћено и свладано; осјетила сам грчеве у стомаку пролазећи поред уцрвљале стрвине, из чије утробе се шире мириси смрти; у другом сам осјећала немир јер у Рембоовим „Самогласницима" црна боја симболизује почетак. На крају, читајући Чеховљеву драму, осјетила сам атмосферу Ујка-Вањине собе. Баш зато, ово дјело издвајам као омиљено, и најмаестралније од досад прочитаних.

У Рембоовим стиховима:

„Тајанствена песма лије се са звезда
Од чијег је злата тамни простор пун",

сви ликови из ове драме проналазе уточиште; сви траже свјетлост, злато, љепоту, звијезду водиљу, која би их извела из мрака и клонућа у које су потпуно утонули. Како би побјегли од себе, самообмањују се, пате јер љепоту која им је потребна не могу да достигну (или додирну), или зато што је други не проналазе у њима.

Астров, сеоски је љекар у годинама, звијезда приказаних околности, образован и другачији од осталих по свему, па и начину на који пати. Шуме, природу види као спас за човјека који је лијен и који руши све пред собом, иако му је дато да ствара. Разочаран у струку, у јадним условима живота, чија се кулминација огледа у томе да људи живе са својом стоком, задовољство проналази у кући Војницког, проводећи дане у његовој соби, гдје чак има и свој сопствени радни сто. Међутим, лијепа Јелена је његов бијег од мучног живота. Њена физичка љепота, иако без унутрашњег садржаја, заноси му чула. Занесен је истом женом, али истински, и Ујка Вања. Он моли за њену љубав и отвара једно од кључних питања: Шта је морално и етично? Да ли је одређи се живота и провести га у патњи етичније од преваре? На крају, постоји ли слободан човјек или смо сви робови сопственим убјеђењима?

У овој драми јасно је приказан отуђени живот савременог човјека. Људи се утапају у вртлог лажи, превара, гдје мораш бити спреман на све како би опстао, гдје нема мјеста за саосјећање и људскост, праве вриједности или, на крају, останеш промашен, сам са собом и својом савјести. Људи су, као и живот, немилосрдни, а ако се, пак, занесемо мислећи другачије, ноћни чувар ће залупати, подсјетиће нас да је ту.

У драми све траје, сваки дан је исти и досадан, још један у низу, а живот журним кораком наставља да тече. Карта Африке у соби Ујка Вање, опомиње на заборављене снове, говори да тамо негдје грије сунце, да су тамо негдје људи можда срећнији. Пушка на зиду симбол је само још једног промашаја, који нас гледа у очи и тјера све остале да се покажу. Руже које Ујка Вања оставља на столу, угледавши Јелену у загрљају свог пријатеља, требало је да симболишу нову наду, вјеру у љубав, а бивају заборављене. Тељегин свира гитару, можда и не зато што у томе проналази свој смисао или из љубави према умјетности, већ да би заборавио да је у свом животу изгубио све. Његова пјесма, на крају, можда ипак уноси трачак наде.

Зашто да заборавимо да се надамо, да вјерујемо! Зашто, Ујка Вања, не би остварио бар једну своју жељу и пробао испочетка? Још увијек вјерујем у оно ренесансно „Carpe diem”, у сваки дан као нови почетак, у Сунце које сваког дана излази са разлогом. Како Соња каже, треба вјеровати. Сањајмо и маштајмо! Зашто бити нешто што не желиш? Марити за суд околине? Зашто да не покушамо да промијенимо своју стварност, макар мало?

Гледај около, буди свјестан себе, али маштај. Сањајмо, јер само у сну се може летјети, и без крила.

Минеа Капицић, IIIл

***

„Ујка Вања" је драма атмосфере, припада епохи модерне књижевности, која са собом доноси чамотињу, мистику, мноштво симбола и приказује оно чега би се обични читалац ужасавао на први поглед. Дјела ове епохе натопљена су емоцијом, наглашавајући да умјетност треба да постоји ради себе саме (ларпурлартизам).

Основни сукоб у Чеховљевој драми дешава се у унутрашњости, на психолошком плану, док се наизглед ништа не дешава уколико посматрамо само површински. Атмосфери „Ујка Вање" значајно доприносе сценски реквизити, који углавном остану у сјећању читаоцима. Оно што је заједничко за све ликове је промашеност које постају свјесни, налазећи различите начине да од ње побјегну.

Када је у питању Астров, он бјежи од себе, говорећи о шумама, и непросвијећености људи, одајући се алкохолу.

Јелени, епизодном лицу, којем није дозвољено да развије своје афирмације, потребна је мужева дозвола да би уопште свирала и бар донекле употпунила свој затворенички живот, који је гуши и изједа. Јелена је дубоко несрећна, промашена, али и даље задржава етичност, одбијајући да превари мужа, упркос недостатку љубави у браку.

Серебрјаков живи паразитски, а предаје историју умјетности и цијењено је лице на универзитету. Његове „карте Африке" више нема, јер је цијели свој живот протраћио користећи туђа дјела и само дајући њихову просту копију.

Телегиново свирање гитаре представља кључни моманат у драми, јер показује како се, упркос томе, свакодневица и даље наставља, баш као да се ништа није догодило, и свима остаје да наставе са животом и тјеше се оним у шта ни сами не вјерују. Телегинов надимак Обланда такође носи одређену симболику, омот који је изнутра празан и спреман да га омаловажавају.

Војницког, такође заљубљеног у Јелену, обиљежава доношење ружа Јелени, док је налази у Астровљевом загрљају, што представља својеврсни пад и разочарање. Он заправо отвара једно од кључних питања у драми – свеопште безнађе и посједовање храбости да се призна да смо цијели живот потрошили. Његова карта Африке у кабинету, представља симбол сна, нечега што је другачије, топлије, што представља изазов и љепоту, па чак и трачак наде. Карту не везујемо само за његов лик, већ се може тумачити и у контексту промашености осталих. У кабинету је неред, што осликава и његов живот, пушка на зиду која мора бити искоришћена – растрзаност између живота и смрти.

Соња је лик чији је пад и свијест о промашености можда и најтрагичнија, због духовности коју у себи има и живота који је тек почео, а већ нема перспективу. Убјеђује се да треба живјети и да ће се некада одморити, иако ни сама не вјерује у то.

Коначно, ту је и дадиља Марина, која представља типичну жену са села, којој ствара проблем сваки поремећај дневне рутине и која се у разговору са Астровим тјеши ријечима: „Људи ће заборавити, али Бог неће".

У односу на драме из претходних епоха „Ујка Вања" се издваја по томе што сви ликови за кратко вријеме постају свјесни безнађа сопственог живота, без јасно израженог спољашњег расплета у њој. Сукоб је у свима нама, и сви се, заправо, боримо против себе надајући се да се са истином нећемо суочити, већ наставити да вјерујемо у своју сопствену „карту Африке", која ће нам помоћи да се бар накратко заварамо.

Ксенија Бошковић, III л

***

Како живјети? Да ли треба да будемо дио друштва, иако смо против његових норми, или треба да одбацимо друштво попут модерних пјесника? Шта ако проживимо живот узалудно, попут ликова у драми „Ујка Вања", драми атмосфере, у којој се одбацују све дотадашње норме писања и настаје нешто сасвим ново.

Драма сама по себи захтијева сукоб, међутим, у овој драми ликови су првенствено у сукобу са самим собом, па тек онда са осталима. „Када нема правог живота, људи живе од илузија", каже Војницки, који живи у свом неуредном кабинету са окаченом картом Африке, која представља оно мистично, непознато, у које он вјерује, надајући се бољем животу. Он је потрошио свој живот радећи на имању, које Серебрјаков жели да прода. Његову потпуно промашеност симболизује и пуцањ из пиштоља, послије којег све остаје исто. Радњу драме прати и музика, што је и својеврсна одлика модерне. У првом дијелу гитара само стоји, у тренутку сукоба се штимује, да би у посљедњем дијалогу, између Соње и Војницког, Тељегин свирао.

Карактеристична је и карактеризација ликова именом. Астров, сеоски љекар, незадовољан својом професијом, занесен је природом. Међутим, немоћан је, и само гледа њено пропадање. Промашену љубав према Јелени и промашен живот утапа у алкохол. Соња (Софија) лик је који има хришћански поглед на свијет и који љепоти поред естетске додаје и етичку категорију. Такође је и њена шестогодишња љубав

према Астрову промашена. Иако ова драма нема јасан заплет и расплет, од доласка Јелене и Серебрјакова на имању никада више неће бити исто.

Унутрашња расположења ликова манифестована су и кроз промјену временских прилика (од сунчаног времена до облачног) . У уводном разговору Астрова и Војницког, на сцени су стол, столице, чашице за ракију, гитара, руже (које Војницки бере Јелени, што је још једна у низу његових промашености). У драми су карактеристичне паузе (психолошке паузе) као и то да су унутрашњи сукоби заправо дати кроз спољне манифестације. Прелијепа Јелена троши свој живот бивајући само епизодна улога у туђим животима, док Серебрјаков проводи живот тумачећи туђе мисли (радећи као професор), због чега долази у сукоб са Војницким. Сви ликови желе промјену , иако нико ништа не предузима. Дијалог Соње и Војницког даје наду човјечанству да ћемо се одморити, да ће нам некада бити боље, међутим, илузију прекида лупа ноћног чувара.

Колико год технолошки напредовали, нећемо дати одговоре на питања која смо поставили прије неколико хиљада година. Да ли ће се човјек икада одморити и да ли ће наћи Гилгамешову травку живота , остаје да се питамо. До тада, одмарајмо се (или, ипак, не).

Александар Мијајловић, IIIл

***

Важно је имати жеље, чак и онда када им на пут стане себична стварност, која не мари за наша жртвовања и наде, и која својим доласком ремети топао звук ријечи „сјутра”. Још је важније вјеровати себи, али се не заваравати будућношћу онда када смо свјесни да нам она вјероватно неће донијети баш ништа, осим ако нам не донесе још већу патњу. Неки ликови из „Ујка Вање” то још нису схватили, а они који јесу сматрају да је самообмана најбољи лијек за монотоност.

Када размишљамо о модерној књижевности, већина ће на уму имати искрене и емотивне стихове Пола Верлена или Шарла Бодлера, док само на „корак” од Француске, Антон Павлович Чехов својим „паузама” говори много више него било који алегоријски сонет. У „Ујка Вањи” радња није битна, а разговори су тривијални и већина реплика наизглед ни нема драмску функцију. Ипак, управо та необичност чини ову лирску драму посебном. Када стари Серебрјаков и Јелена Андрејевна напусте имање, Соња, Марина и Астров ће рећи једну исту реченицу („Отишли су”), али на три

потпуно различита начина. Свака изговорена (и неизговорена) ријеч у овој драми пуна је емоције, огорчености, усамљености и јада. Мале, сакривене ствари чине ову драму савршеном. Смијешни и тужни детаљи које може примијетити само читалац упознат са прошлим књижевним епохама, представљају ситне, а вриједне избрушене дијаманте који ће и након двјеста година остати исти, баш као што је и ово дјело. За двадесет година, када већ одавно будемо завршили средњу школу, мало ко ће се сјећати „Војницког", „Серебрјакова" или „Обланде", али ћемо их проналазити и препознавати у другим људима. Њихове ријечи и даље ће бити истините, и односиће се на свако вријеме, колико год да се људи у будућности наизглед промијене („Људи ће заборавити, али Бог неће").

У спаваћој соби Ивана Петровича Војницког, осим радног кутка доктора Астрова, једино што нам може упасти у очи је карта Африке на зиду. Она је прво што примијетимо када уђемо у његову неуредну и мрачну собу. Тада се не морамо упуштати у разговор са њим. Неостварен, нестабилан а интелигентан средовјечан човјек држи карту Африке окачену на зиду своје собе, док у исто вријеме „дириџи" за незахвалног пензионера. Човјек који је могао бити изузетно образован и познат у свијету, посљедњих двадесет пет година свог живота провео је отплаћујући дуг за имање које му је на крају замало одузето. Човјек који ће се чудити зашто није ухапшен када пуца на Серебрјакова и који је највише изиритиран када Марија Васиљевна прича о брошурама... има карту егзотичне и недостижне Африке на зиду своје собе. Човјек који зна да је та карта само непотребан детаљ у нереду који представља његова соба, ипак, никада неће скинути ту карту са зида.

Астров своја креативна дјела, када борави код Соње и Вање, ствара у Вањиној соби. Иако их никада неће изложити и иако чак и када их покаже умјетничкој души као што је Јелена Андрејевна, добија само незаинтересоване погледе, он наставља. Да то не ради, вјероватно би постао још већи особењак него што је већ; вјероватно би пио чешће од једног дана у мјесецу. Астров је посвећен природи, и пун страсти описује своја дјела, којима покушава да пренесе своју еколошку поруку. О топлијим крајевима и људима говори као да, у ствари, живи око самог екватора, а не у мрачној и језиво хладној Русији. Он живи у својим цртежима, у својој сопственој карти Африке.

Јелена Андрејевна, треће тјеме љубавног многоугла ове драме, још је један лик који читаоце може да шокира својом несрећом. Она је млада жена која се (наводно) удала из љубави према ученом и узвишеном дијелу Серебрјаковљеве личности. Не може да буде потпуно неостварена особа, зар не? Двојица интелектуалаца би убила само да могу да проведу један дан са њом, а она бира да живи поред досадног и

џангризавог старца. Јелена признаје да је у свачијем животу епизодни лик. Без ње би свака групна фотографија била потпуно иста. Савремени писац Стивен Шбоски би је вјероватно описао реченицом: „Прихватамо ону љубав коју мислимо да заслужујемо". Јелена ће на све Соњине савјете да почне да учи сељане и да се бави нечим одговорити мрзовољно и рећи да не осјећа потребу за тим, а послије пар минута ће јадиковати зато што сматра да је њено постојање безвриједно. Свирањем клавира бранила би се од бола који представља постојање, и ради то – онда када јој се дозволи.

Соња, или Сопхиé, вјероватно је најтрагичнији од свих ликова. Њен песимистички говор на крају дјела је доказ да отупјелост, чамотиња и промашеност могу да задесе чак и младу особу. Она зна како изгледа, и шта други људи мисле о њој. Такође, тачно зна да ће се „одморити" тек када пође на онај свијет.

Драма „Ујка Вања" вјероватно је најбоља драма са којом сам се сусрела током досадашњег школовања зато што на малом броју страна, кроз наизглед монотоне дијалоге приказује све врсте људских односа. Послије читања „Ујка Вање" сигурно нећемо гледати на тренутно стање друштва исто као и прије. Можда тек сада, послије скоро два вијека, људи схватају да ће дјела као што је ово увијек вјеродостојно описивати читав свијет, а не само сцене из сеоског живота компликоване руске породице.

Јулија Ђоковић, III л

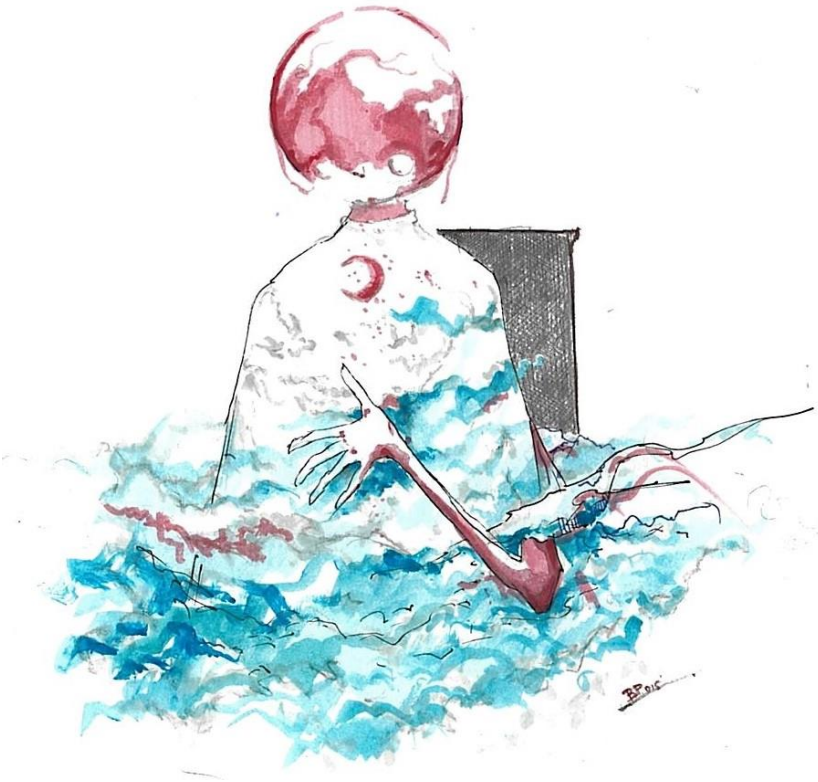

ШАРЛ БОДЛЕР, „ЧИТАОЦУ”

Пјесма „Читаоцу“ је лирска мисаона, припада епохи модерне књижевности. Састоји се од десет строфа од по четири стиха. Према силабичко-тонском критеријуму стих није јасно одређен, број слогова је различит. Стихови су везани.

У пјесми можемо уочити разочарање, незаинтересованост и незадовољство према околини, људима којима је окружен, она је заправо лирска исповијест.

У првој строфи можемо уочити персонификацију и поређење које повезује заблуду са просјацима (свиње). У другој строфи мотиви су у контрастном односу (скупо : јефтино). У трећој и четвртој строфи уводи се мотив Ђавола и митског бића Трисмегист, који су такође у контрастном односу (Трисмегист који представља добро и, са друге, Ђаво). Уочавамо тему дјела, да смо сваког дана ближи смрти. У шестој строфи главни мотив смрти, упоређен је са невидљивом ријеком која потмуло цвили. У седмој строфи, лирски субјект криви себе за све, баш као и остали представници ове епохе. У посљедњој строфи пјесник се обраћа читаоцу и сматра да су исти, да их исти проблем мучи.

Рима је обгрљена кроз читаву пјесму, па тако тамној, досадној атмосфери даје звучну мелодију. Слично као и у осталим пјесмама модерне књижевности, осјећа се промашеност, незадовољство, одбаченост. Атмосфера подсјећа на атмосферу пјесме „Пијани брод“, и „Албатрос“.

Иако је по многим одликама слична осталим Бодлеровим пјесмама, пјесма „Читаоцу“ се разликује умногоме од осталих. Пјесма ми се допала, сматрам да је Бодлер на изврстан и јединствен начин изнио идејни слој, мотиве истовремено повезао, и по сличности, и по различитости.

Лука Манојловић, IIIл

***

Бодлерова пјесма „Читаоцу”, настала у епохи модерне књижевности, умјетничка је и лирска пјесма. Главне карактеристике његове поезије су гротескна и морбидна описивања онога што се сматра ружним и неукусним. Такође, пјесме су саткане од симбола. Пјесма је сачињена од десет десет строфа, а рима је обгрљена.

У првој строфи приказана је несрећна судбина људи и „одвратан" начин понашања који је широко прихваћен. Такође, пореди се храњење гриже савјести са ловљењем бува и ваши.

Друга строфа носи мотиве лажног кајања, блатњавих путева и јефтиних суза. Приказана је људска површност, свијет у којем влада општа неискреност према себи и другима.

У трећој строфи дочаран је симбол сатане и зла. Такође, приказана је битка воље и грехова који стално прате. Колико год метал наше душе био јак, опијеност и грехови је лако могу уништити.

У четвртој строфи приказана је општа затрованост душе. Епитетима „мрачно" и „смрадно" (гротло) приказана је слика пакла у који нас воде гадне дражи. Тиме се истиче плиткост друштва. Кроз симбол ђавола приказано је зло, безнађе и јад. Епитетима „бедни" (жар), „прецвала" (дроља), (сласти) „недопуштене", (наранџа) „стара" истакнута је слика учмалости и неморала. Тако се критикује лажна страст која служи као средство до циља, што је у нашем свијету само тренутно задовољење потреба.

Шеста и седма строфа приказују мотив пролазности и трагедије живота сатканог по шаблону. Поређењем роја црва са јатом демона, симболима ријеке, црва и смрти, истиче се пролазност живота и гротеска и јади који га прате. Људи нису довољно храбри да би се одупрли очају који доноси свакодневица.

Осма и девета строфа су припрема за главни мотив из десете строфе – чаму. Синестезијом су спојене слике „чудовишта" и звукова које испуштају. Ту је смјештена чама, која је најмирнија, али и најопаснија . Прате је епитети „ружан", „прљав" и „зао". Она има моћи да уништи цио свијет.

У десетој строфи излази се из оквира и лирски субјект, који је очигледно пјесник, обраћа се читаоцима и пореди са нама. Лирски субјект назива читаоце дволичнима, зато што су свјесни свега, али исто тако ништа не могу и не желе промијенити.

Треба се ослободити рђавих окова друштва који могу само да разболе душу. Треба се одупријети чамотињи и безличности које биједни живот носи. „Опајајмо се – поезијом, вином или сном", испунимо душу нечим што нису само гадни, површни гријеси!

Ш. Бодлер

Настасија Радоњић, IIIл

САГЛАСЈА ИЛИ ВЕЗЕ У РЕМБООВОЈ ПОЕЗИЈИ (ПРИРОДА, ЗВУЦИ/МИРИСИ/БОЈЕ, ЉУДСКА ДУША, ДРУШТВО И ПОЈЕДИНАЦ)

Епоха модерне карактеристична је по такозваним „уклетим пјесницима" који су помјерали границе поезије и супротстављали се њеним нормама и кодексима. Тим врсним умјетницима припадао је и француски пјесник Шарл Бодлер.

Већ у раном дјетињству, код Рембоа се могао препознати таленат и потенцијал. Мајка, која га је васпитала веома строго, имала је од њега велика очекивања. Међутим, вршење притиска на младог генија резултирало је тиме што га је натјерало да се отисне у потрагу за слободом, коју је често тражио у вјештачким рајевима. Сматра се зачетником покрета декаденције. Током стварања поезије, која до данас није сасвим докучива, Рембо се ослањао искључиво на своја чула и имагинацију. Попут Шарла Бодлера, који му је био велика инспирација, вјерује да је све хармонијски повезано и може се изразити преко другог. Све почиње од природе. Она је срж и извор свега, вјечно уточиште људске душе. У пјесми „Офелија", Офелијина сјен је постала једно са природом, у њој проналази утјеху, она је разумије, увијек је ту да слуша болну причу из прошлог живота коју сабласт проповиједа. Пјесник саосјећа са ликом Офелије јер је и он као млад био суочен са суровошћу живота у учмалом и површном друштву.

Свој бијег од осуђивачких очију масе упоредио је са пловидбом у „Пијаном броду", пјесми пуној визуелних и акустичних слика које су производ експлозије чулних осјета. Слике су јасне и упечатљиве, и иду из крајности у крајност. У једном тренутку лирски субјекат се бори са буром зеленог азура и воденим стубовима, а већ у сљедећем се винуо до сунца обојеног црним пјегама. Иако су боје доминантне, слике се не могу у потпуности замислити без звучних елемената као што је „певање фосфора", и атмосфера коју пјесник ствара тјера читаоца да сам звучно обогати доживљај. Рембо нас кроз пјесму води на путовање, запљускују нас таласи, осјећамо мирис слане воде и топлину сунца којем се изненада приближавамо.

Ипак, хармонија чула можда је најосјетнија у пјесми „Самогласници". Сваки самогласник окарактерисан је својом специфичном бојом, мирисом и звуком. И је рујно, топло, огрезло у слатком гријеху, страсти и љубави. Његов мирис је опијајући, а звук пропраћен смијехом. А је црно, мириса трулежи и несреће. У је зелено, свјеже, спокојно уз звук тишине у којој су пашњаци и природа. О, плаво, симболише наду... Фасцинантно је како је пјесник придао толики значај самогласницима, који заиста јесу неизоставан дио у сваком језику, и успио да их представи овако.

Није ни чудо што је Рембо у дјетињству добио надимак Дијете Шекспир. Он је схватао да је све ту са разлогом и сврхом, да употпуни и дочара. Његова поезија нас подсјећа на суштину коју често заборављамо, а то је да је све што постоји морало потећи из природе, а и да је све повезано и у сагласју.

Ела Полексић, IIIх

А. Рембо, „Пијани брод”

Настасија Радонјић, IIIл

***

Артур Рембо, као један од најзначајнијих представника модерне, у својим пјесмама истиче мотив сагласја, хармоније, који је први у књижевност увео Шарл Бодлер, зачетник овог правца. У пјесмама „Пијани брод", „Самогласници" и „Офелија" сви елементи су повезани у једну непрекидну нит, коју никако не можемо разумјети из првог читања.

Рембо је рођен 20. октобра 1854. године у Шарлвилу. Отац је напустио његову породицу док је био дјечак, и то је само један од бројних биографских података који су битно утицали на његово стваралаштво. Мајка га је подучавала до навршене девете године живота и био је строго васпитан. Већ са дванаест година почиње да исказује револт према средини и, иако је био веома талентован, одбијао је да учи класичне науке, а поготово латински. Описиван је као „другачији" и Рембоово књижевно стваралаштво цвјета у периоду пубертета; „Пијани брод" пише са свега шеснаест година. Оно што карактерише све уклете пјеснике је одавање пороцима, и Рембо није изузетак. Друштво, како то обично и бива, није имало разумијевања за његову поезију. Пјесник се осјећао одбаченим, прогнаним.

Управо због тога настаје пјесма „Пијани брод", поема у којој се Рембо директно идентификује са потонулом лађом, која симболички представља његову напаћену душу. Пјесникова тежња да побјегне од реалности је била толико велика да је креирао нови свијет, свијет величанствених мора, боја, мириса, звукова, које сам у реалности никада није спознао. Његово имагинарно отискивање на пучину представља спас из учмале средине, али је то путовање било осуђено на пропаст јер је реалност била неминовна, немилосрдна. У пјесми „Офелија" описује истоимени лик из Шекспирове драме „Хамлет". Офелија, не могавши да одлучи између љубави према родитељу и према свом изабранику, одлучује се на чин самоубиства. Још једном, Рембо се идентификује са Офелијом, која се најбоље осјећала у природи, која је представљала бијег од неприхватајућег друштва препуног осуде и охолости. Њена величанствена љепота, и духовна и физичка, сада плута водама које воде ка слободи. Све у вези с њеном трагичном смрти је тужно, док, са друге стране, пјесник схвата да је она напокон дио природе, дио живахних боја и узбуђујућих звукова, када већ није могла бити дио тмурне и отужне заједнице. Офелијина душа је патила, и оваквим чином се ослобађа рђавих окова јер више не мора да бира.

Пјесма у којој Рембо најбоље приказује хармонију којој човјек доживотно тежи је пјесма „Самогласници”. Сваки самогласник представља одређену боју и она са собом носи бројне емоције са којима пјесник сам годинама покушава да се избори. Самогласник А представља црну боју, боју тмине и смрти, коју Рембо пореди са досадним ројем мува који му смета. Поново, муве су метафора за средину која увијек нађе појединца који је другачији и који, по аутоматизму, бива исмијаван и одбачен. Као сушту супротност, самогласник Е симболише бијелу боју, боју чистоте, невиности и мира. Гласови И, О и У означавају рујну, плаву и зелену боју. То су боје радости; рујна боја као боја љубави у пламену, проливене крви, јаких и исконских људских осјећања. Плава боја симболизује небо, недостижност и слободу. Своју исповијест Рембо завршава зеленом бојом, бојом природе, дрвећа, хармоније – свега онога за чим је пјесник жудио. Све боје се међусобно допуњавају и представљају животне идеале бунтовног пјесника – сагласја или везе.

Пјесме „Пијани брод”, „Самогласници” и „Офелија” су пјесме због којих је Артур Рембо прозван „младим Шекспиром” и тиме се указује на величанственост његових стихова. Прије скоро двјеста година Рембо је схватио да мир неће наћи у вјештачким стварима, већ у природи, што је савршена порука савременом добу: сагласја су одлике само исконских, природних ствари.

Јелена Радуловић, III х

МАСКИРАНА ТУГА ЗАЛЕЂЕНИХ ЉУДСКИХ ДУША НА ПОДИЈУМУ ЖИВОТА И ДРУШТВА (ВЕРЛЕН И МАЛАРМЕ)

Све најискреније мисли,осјећања и расположења садржана су у најдубљем дијелу човјековог бића, у његовој души. Људска душа представља огледало самог човјека и његовог суштинског битисања. Она је стјециште свих неисказаних ријечи, ставова, размишљања и осјећања.

Споља, људска душа је обавијена велом испразног, лажног дневног сјаја који гуши и потискује све оно што је истински садржано у њој. Под притиском друштва, њихових тежњи и идеала, човјек се губи, окамењује и ствара непробојиву чауру око своје душе, не допуштајући јој да слободно дише. Човјек тежи да кроза живот корача са кринком на лицу, показујући свијету само своје привидно лијепе очи. Те очи нису уистину лијепе, већ су привидна сјенка среће и радости. Прикривањем туге и животних несрећа, човјек креира лажну срећу коју сревира околини и друштву. Тим чином себе удаљава од правог пута и истинске спознаје среће. Несхваћен и спутан, човјек је попут лабуда чија су крила, окована ледом и снијегом, отупјела од боли и хладноће. У тој хладној идили осуда, извјештачености и нетолеранције човјекова душа бива немоћна и огрезла, препуштена на немилост леденим оковима у нади да ће уз помоћ пасивног отпора попустити. Уморна и немоћна душа, затрпана у снијегу, вапи за руком истинске помоћи и спаса. Међутим, те крике и вапаје друштво не жели да чује и, као одговор на њих, шаље бијелу смрт. Стапањем са дневним сјајем, човјек не само да се губи као појединац, већ губи и самог себе. Тиме престаје да буде некадашња сјајна звијезда на благом јесењем небу. Међутим, по изласку мјесеца све кринке и „чудне шминке" нестају. Мјесечина се својим сјетним зрацима полако пробија кроз душевну чауру и њежно додирује душу поигравајући се њом. Мјесечина провоцира и ослобађа све туге, боли, патње, агоније које су биле дубоко скривене у души. Тада се јасно приказује животна драма која се све вријеме одигравала на душевној позорници. Ни једна кринка нити шминка се не може изборити са зрацима истине и самоспознаје.

У животу човјек треба да тежи самоспознаји и настоји да отопи своју душу, залеђену у простору и времену. Треба снажно замахнути крилима слободе, и тиме објавити побједу душе над залеђеним језером околине и друштва.

Јована Радусиновић, IIIх

***

Маларме и Верлен су најистакнутији пјесници – симболисти, који су по свом првобитном опредјељењу били парнасовци.

У ноћи, у отмјеном врту, уз звуке лауте и пјесме, под мјесечином одвија се живот под шминком. Лица, погледи, покрети тијела само су привидно такви, захваљујући маскама које крију лица. Управо о тој дволичности пјева Верлен у свом дјелу „Месечина".

Док Верлен пјева о маскираном друштву користећи мотив мјесечине, Маларме као централни симбол узима лабуда. Он је носилац оне гордости и љепоте која мами погледе посматрача док једри по површини залеђеног језера. Међутим, овдје као да се нешто догодило, језеро се заледило и лабуд је остао заробљен, прикован за једно мјесто. Језеро за њега представља тамницу јер нема више оног грациозног једрења по језеру, нема слободе без које све губи смисао. Ипак, најгоре од свега је чињеница да је изостало оно што га је осмишљавало, оно најљепше, по чему је био знан, а то је лабудова пјесма. Величанствени лабуд нема снаге за посљедњу пјесму. Ужас тла, суровост друштва и реалности оспоравају његову снагу, чистоту и замах живота.

Верлен за људску душу каже да је „пејзаж без премца". Одлика тог пејзажа је варљивост. Упознати нечију душу преко погледа, покрета, неког геста само је напор без правог исхода, она као да се крије иза неке маске.

И из Верленове, и из Малармеове пјесме избија љутња. Усмјерена је како према друштву под маскама које спутава и мрви, тако и према немоћи појединца да се покрене и одупре „замахом крила", имагинацијом, пјесмом, стваралачким чином који превазилази оквир и застрашујућу затвореност која не допушта узлет и занос.

Спољашњи изглед је само привид, лажна, варљива слика, суштина је у души. У тај пејзаж треба ући и спознати га, а то је један од захтјева симболизма.

Маларме и Верлен су се у свјетској књижевности уздигли до неслућених висина, и оставили неизбрисив траг и надахнуће будућим генерацијама.

Уна Секуловић, IIIх

***

Сваки нови дан је за нас захтјевна представа, одиграни плес, отпјевана пјесма. Тешко је бити прекрасни лабуд у свијету залеђених људи под маскама.

Свако јутро, као што обучемо мајицу, обујемо ципеле или очешљамо косу, тако ставимо нову, одговарајућу маску. Много је лакше нацртати осмијех него објашњавати шта нам то тјера сузе на очи и зашто нам је туга преовладала срцем. Испод сваке кринке крије се тужно лице блиједо као лед и сузе оштре као леденица. Управо је то та хладна туга што спутава лабуда да се покаже у свом правом величанственом свијетлу. Хладноћа лажних емоција приказаних на маскама је оно што чини људе хладнијима, затвореницима у себе, и баш као лабуд бивају спријечени да запливају ријеком среће и топлине. Мали жар ватре у нама може бити надјачан количином ледених погледа који нас осуђују. Колико добро скривамо емоције и осјећања зависи од нас самих, али исто тако од нас зависи хоћемо ли дозволити друштву да нас ослаби и нашу оригиналност претвори у копију типичног човјека. Одиграј своју улогу без страха да ли ћеш добити аплауз људи који те посматрају, уради нешто без стрепње да ћеш бити исмијан и осуђен од стране публике зване друштво. Никада не треба осуђивати човјека јер ми заправо не знамо колико је њему било тешко да устане из кревета, не знамо какви су га ланци емоција и туге тога јутра држали за кревет. Сви ми некад прикривамо своја осјећања, сама ја то радим, али не зато што желим, већ зато што морам. Страх да ће моја туга, несрећа бити предмет исмијавања оних чија је маска толико добра да и сами забораве да имају емоције је јаче од мене. Не желим дозволити некоме да се игра мојим осјећањима, па ми је лакше насмијати се лажно, а тугу и проблеме крити у себи.

Беспотребно скривање емоција некад доводи до пуцања, али можда је баш то пуцање потребно да се ослободимо леда. Ако покажемо своје емоције, у том случају ће наш пламен надјачати лед и дати друштву примјер храбрости. Није туга хладна, већ маске које је прикривају; није лабуд слаб, већ друштво које га не прихвата онаквим какав јесте. Сви се жалимо и говоримо како треба имати своје „ја", бити оно што јесмо, али нико то не ради. Сви желимо бити другачији, али границу прећемо када се потпуно отуђимо од себе. Превише се трудимо да се уклопимо, па ако то значи носити маске, носићемо маске.

У ноћи када све маске падају видимо ко је какав заправо, и схватамо да је најљепше бити оно што јеси. Увијек будимо јединствени: на самом крају, и ружно паче је постало лијепи, слободни лабуд јер је било оно што јесте, и није се крило иза кринке.

Николина Брновић, IIIх

***

Пол Верлен и Стефан Маларме, два веома значајна представника епохе модерне, савршено се уклапају у профил тада насталог термина „уклети пјесник". Својим стваралаштвом, обојица аутора сликају пејзаже људске душе, биле оне упоређене са мјесечином, хладном атмосфером залеђеног језера или, пак, лабудом. Сваки на себи својствен начин критикује друштво и његове учмале норме, те они својом поезијом пружају отпор укоченој свакодневици.

У пјесми „Месечина", Пол Верлен описује маске које плешу уз њежне тонове лауте. Управо та опуштајућа пјесма овог жичаног инструмента, стапа се са пејзажом мјесечине. Мјесец, његов сјај и ноћно небо, асоцирају на доба када човјек залази у најскривенија мјеста свог бића, када се суочава са свим осјећањима и мислима које у „животу дневног сјаја" потискује. Сви људи, на овој сцени, у представи коју зовемо живот, носе маске које свако бира према својим осјећањима и карактеру. Често своје не тако веселе емоције прикривамо, било лажним осмејком било, пак, ћутањем и повлачењем у себе, као што то чини доброђудна птица из Малармеове пјесме „Лабуд". Нашавши се на залеђеном језеру, које представља неоплемењено и према умјетности затворено друштво, лабуд не успијева да заплива. Топлина његове душе, његове умјетности, полет стваралаштва, његове амбиције и оптимизам, нажалост, нису успјели отопити слеђена срца околине. Дјеловањем средине, лабудова љубав према стварању, авантура писања стихова бива угушена. Због тога, лабуд у својој патњи, чемеру и очају „заоденут спава, изгнан бескорисно". Управо је лабудова „бела смрт" добијена, наметнута од стране других. Како Верлен у свом дјелу „Пјесничка умјетност" наводи, „гњили смијех" људи који друштвена правила постављају, спутао је Малармеа у намјери да достигне врхунац у ономе што норме не подржавају. У „Пјесничкој умјетности", веома битну улогу играју ритмичност, одабир ријечи, музика, истиче се да стиху треба дати слободу. Ријечи се не смију набацати без сагласја међу њима, већ треба одабрати оне праве, наизглед неспојиве, али које дубљим продирањем у њихово значење дају суштину.

Друштву које је свој живот претворило у рутину, ова два аутора синтезом мотива, које је сваки увео у своју поезију на несвакидашњи начин, скрећу пажњу на оно што је скривено у души човјека. Природа – Мјесец, мјесечина, слеђено језеро, птице у борју, па и сама птица лабуд, главни су мотиви који у овим пјесмама сугеришу да маске туге које човјек сам креира, пред нечим што је природно, нетакнуто,

очаравајуће – нестају. У друштву замрзнутих душа, морамо се окренути ономе што ће нас од тог хладног налета одвући – музици, природи, стварању. Не смијемо дозволити да нас неприступачни и охоли људи ниподаштавају, спутавају – да нас начине „простором кажњеном птицом”.

Александра Лутовац, IIIх

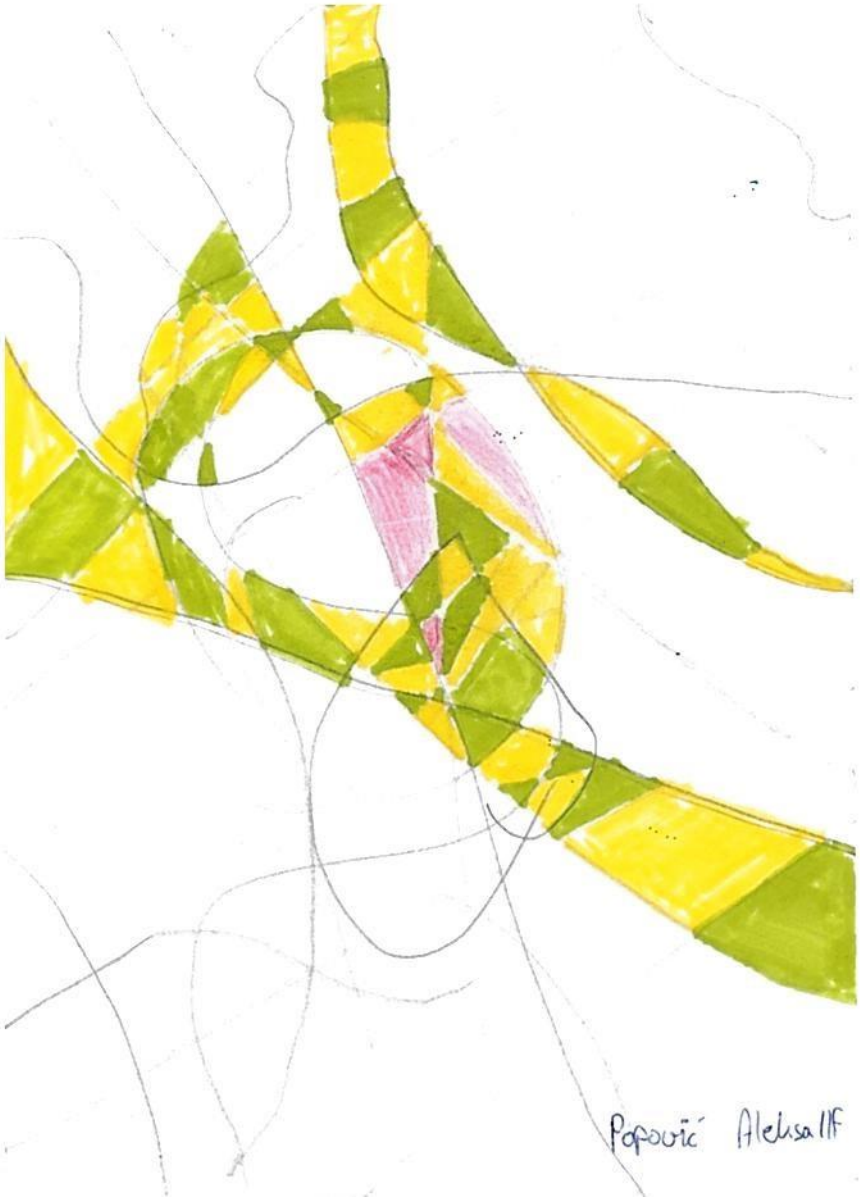

ФАНТАСТИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ У ШАНТИЋЕВОЈ ПЈЕСМИ „ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ”

Човјеково постојање одређено је временом и његов највећи изазов је да живи упркос том терету. Пјесник се супротставља закону ништавила смрти својим дјелима која односе побједу над крхким и материјалним, те зарањају у вјечност.

У пјесми Алексе Шантића „Претпразничко вече” увођење фантастичних мотива даје сврху животу и доноси спокој, утјеху души лирског субјекта, коју је стварност прогнала у ниже свјетове туге. На почетку треће композиционе цјелине, из књига, „са прашљива стола”, чује се „шушањ ко вилине косе”. Тај шушањ подсјећа на пријатност лакоће и њежности. Затим се књиге редом расклапају, мичу, трепте, као да журе да открију неку древну тајну. Тада лирски субјекат почиње да се чуди – да ли је у сну, који ће непримјетно ишчезнути јер је све игра илузије или је пак заиста будан, па наговјештаји треба да покажу пут његовом срцу.

Из растворених листова излазе пјесме у виду птица, које слободно лете по соби. Једна се вије око кандила, друга стоји пред сликом мајке и чини се да оплакују успомене на дане који су неповратно прошли. Међутим, неке се брижљиво привијају уз њега самог, са жељом да ублаже бол који никада неће потпуно уминути.

Врхунац надреалног призора дешава се у тренутку када птице најзад запјевају, дирљиво и мило. Како оне сносе божије свјетиљке и теже да замијене породичну срећу и сигурност, произилази да фантастично такође има улогу да попуни празнину позног живота, али и да јој удахне нови пламен. Пјесма птица носи топлину и наду, бришући сву горчину самоће, а у нитима које вежу мртве и живе постоји истинска повезаност, која је јача и од прохујалог времена. Упућују га да пригрли „јата благодатна” јер када једном куцне смртни час, њихова ће суза на кам његовог гроба „канути топло ко кап сунца златна”.

Симболика птица лежи у непролазности пјесама које у себи чувају сјећање на снове, чежње и идеале свога творца. Посљедњи стихови „Претпразничке вечери” носе катарктичко осјећање и лирском субјекту и читаоцу, обухватајући спознају коју крунишу сузе радоснице, а трагедија стварног превладана је бесмртном љепотом стваралаштва.

Џенана Ђурковић, III ц

ТЈЕСКОБА У ДЈЕЛИМА ДВАДЕСЕТОГ ВИЈЕКА

Пролазност, смисао човјековог живота, или мањак смисла, апсурд као услов живота, а не избор или околност у којој се поједини нађу, заузимају своје мјесто у књижевности двадесетог вијека. Период ратовања, бола, револта и осталих ствари које чине човјека.

Андрић у дјелу „Проклета авлија" на сцену изводи човјеков страх од тишине, од пролазности. Дјело о причи и причању било чега, било како, као борбу човјека против самог себе, тј. своје смрти, свог живота и своје узалудне борбе са апсурдом. Човјек не смије да ћути јер за њим онда ништа не остаје. Шта је сироти Заим, ако не женскарош и путник у очима осталих несрећника који су са њим? Да ли је икада и постојао ако није причао? Лаже себе, лаже и остале. Колико пута се лаж понови да би коначно постала истина?

Карађоз, управник затвора, оно страшно у животу бића. Гротескно. Истинито. Карађоз у затвор долази без најаве, без шаблона. Нађе у Авлији неког јадника, невиног или кривог, и осуђује га, какав год био. Нема истински невиних људи. Сви су скривили, и свакога кад-тад стигне казна. Авлија тако не остаје затвор, већ слика једног система друштва. Један мали, окрутни свијет чији је свако затвореник, са Карађозом, симболом судбине, божанства, тираније.

Али прича се. Људи немају храбрости да прихвате тишину, своју пролазност. Борба са њом је стална, све до тренутка док не побиједи. Мук је често најгласнији врисак човјека. Зато човјек прича, да се не би плашио. Да не би вриштао пред својом маленкости наспрам универзума.

Побјећи од апсурда или се бунити? Ками у дјелу „Странац" третира етику као друштвену норму, принцип друштва да у страху од живота нађе смисао својих поступака. Мерсо, главни лик дјела, смрт своје мајке прихвата као свршену ствар. Он не плаче на сахрани. Умрла је, умријеће и он. Такву безосјећајност, индиферентност и рационалност која превазилази људску способност да се помири са својим крајем, друштво не прихвата. Плаше је се, јер су и они смртни. Шта је вјера, шта је Бог, него људски компас до нечег немогућег – побиједити смрт? Шта је вјерник, него дијете које држи играчку крај себе, не би ли се пробудио из те ноћи која га сатире? Мерсо то не прихвата, он је свјестан свог апсурда, своје инфериорности спрам смрти. Сваки метак који хладно испали у Арапина, ударац је људском концепту смисла. Арапин је мртав, али Мерсо не осјећа жал због свог поступка. Нелагодно му је, али се не сјећа злочина.

Врућина га је омела. Зар оженити се, убити човјека, има већу тежину од одласка у биоскоп? Све се сврши у истом тону.

Упркос овом ставу о бесмислици морала, живота, Ками одбија самоубиство као излаз. Бити апсурдан човјек није бити песимиста. Нема депресије. Нема никаквих осјећања. Песимиста је сломљен човјек. Величина сопственог апсурда га слама. Он од њега бјежи, нема снаге да га живи. Апсурдан човјек је у побуни, не потчињава се. Он чека излаз из апсурда, али од њега не бјежи. Сналази се у њему. Прошлост је готова, а оно што нас чека непромјењиво. Ипак, живјети се мора, као и умријети.

Због тога људи не осуђују убицу у Мерсоу, већ недостатак страха. Од смрти, од Бога. Осуђују га из страха од себе. Зато што се боје чињенице да се апсурд мора живјети. И умријети. Нестати.

Данило Богојевић, IV л

***

„Док се питамо шта треба почети, тренутак за почетак је већ прошао."

„Ријеч ни кад је у најдубљој шуми изговорена, не остаје на мјесту, а поготово кад се напише или чак и другима каже."

Андрићева реченица из његовог ремек-дјела „Проклета авлија" свједочи о суштини ријечи, а и саме књижевности. Човјеку је у бити да размјењује мисли, па било усмено или писано. Људско друштво је тако функционисало и дисало од самих почетака књижевности до туробног и застрашујуће отуђеног двадесетог вијека.

Међутим, зашто том периоду припајамо овако песимистичне епитете? Уколико се осврнемо на саму слику свијета и друштва, не посматрајући књижевне прилике, промјене су евидентне. Хармонија и склад су исцрпили своје ренесансне зраке и књижевност овог доба остављају у мраку. Друштво је у толикој тами да се човјек окреће од другог човјека и усљед заслијепљености мраком види у њему непријатеља.

Ово је доба најкрволочнијих ратова у историји, доба изгубљених глава, узбурканих мисли и нечистог срца.

Такве прилике формираће до сада невиђену књижевност и књижевно расположење у ком препознајемо деконструкцију дјела. Руши се нормирани, устаљени начин перцепције и читалац сам асоцијативно повезује мотиве и фабулу.

Аутор није више проводник између дјела и читаоца. Дозвољава себи да мијеша реалност и фикцију у тој мјери да ни сами нијесмо сигурни да разликујемо наведено.

Истичу се појмови попут надтекста и хипертекста, а не смијемо занемарити ни синтагму и парадигму које су све у служби вишезначног тумачења текста пред нама.

Књижевност о којој је ријеч биће херметична, мистична, а у истој мјери и тјескобна. То ће се испољити не само на нивоу прозе, већ и поезије.

Име Васка Попе у читалачкој свијести искусног читаоца евоцираће мисли безнађа и беспредметности.

Субјективни осјећај био би скученост у углу собе. Његови стихови одбијају да буду везани и ограничени интерпункцијским знаковима. Међутим, иако у смислу архитектонике наилазимо на наизглед неки вид слободе, суштина стихова доноси другачију слику.

Поменути пјесник неће попут романтичара јадоковати над тугом и разноврсним стилским средствима дочарати бол. Напротив, изабраће један предмет, животињу или свакодневни елемент који ће поставити у необичан контекст и тиме приказати отуђеност или неки други вид тјескобе.

Једноставном силу Васка Попе, који погађа у срж ствари, придружује се и француски књижевник и филозоф Албер Ками.

Већ упознати са његовом теоријом апсурда, слутимо каква ће тематика преовладати у дјелу „Странац". Лик Мерсоа је апсурдан лик, самим тим што је свјестан своје апсурдности. Он води крајње једноставан живот, заокружен тјескобом свакодневице коју сам не доживљава тако, али субјективна перцепција читалаца не би се сложила. Изостављени унутрашњи монолози дјелују на нас да осјећамо одбојност према његовој хладнокрвности, а описи сунца и врелине која гуши изазивају нелагоду и осјећај скучености.

Заправо, најтјескобнија црта овог интригантног романа јесте сам живот, који је представљен као круг на чијем крају неминовно бивамо усисани у трбух смрти или, још горе, постајемо доживотни слуга свакодневице.

Поменувши круг, мислима асоцијативно стижемо на ђаволско острво – „Проклету авлију".

Осјећај тјескобе види се кроз цијели роман – како у спољашњој, тако и у унутрашњој структури. Занимљива је спољашња структура која је састављена из цикличних кругова и прстенаста је. Само поимање такве архитектонике условљава нас да замислимо ограниченост и оквире. Свакако, ти оквири су присутни и у унутрашњој структури, јер само мјесто радње јесте озлоглашени затвор.

Слика тамнице није најсрећнија слика коју можемо замислити и представља угроженост нечега што је човјеку дато рођењем – слободе. Сам наслов дјела изазива

нелагоду, јер епитет проклетства није подразумијеван уз спокојну слику дворишта каква је усађена у нашу свијест.

Дакле, оно што је тјескобно за конкретно ово дјело, није само мјесто радње и архитектоника, већ и мисли затвореника и причања о њиховим злосрећним судбинама. По завршетку романа, схватамо да он нема почетак и крај – тјескоба је постала пун круг, болест од које болују сви становници Авлије, а како је сам аутор навео: „Од себе се не може оздравити".

„Оно што зовемо почетком, често је и крај. Завршити нешто значи започети."

Лара Драговић, IVл

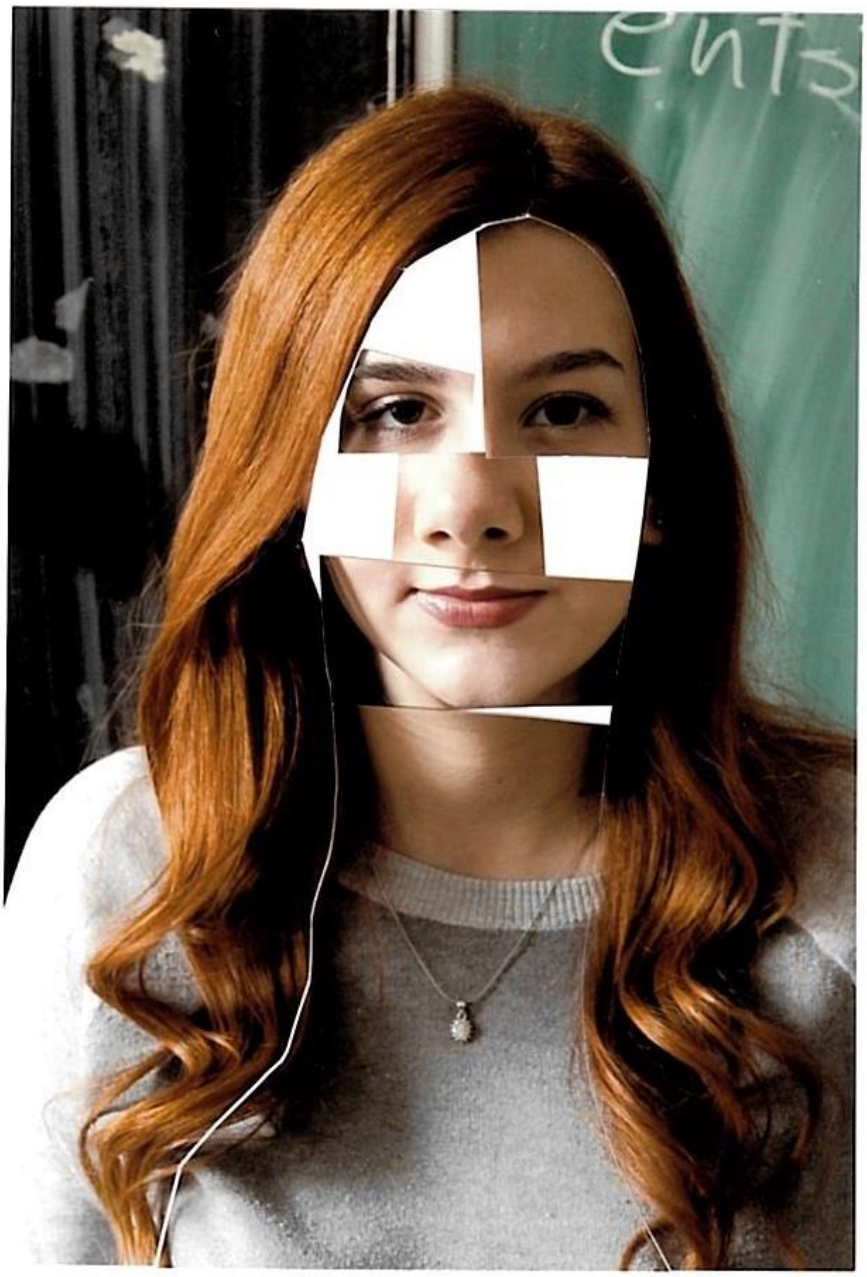

КАФКИЈАНСКИ ПРОСТОР

„Процес" је роман који, налик своме ствараоцу, зрачи отуђеношћу. Можда и није требало да његова поглавља буду завршена, опет, на неки начин и нису. Да се Кафка питао, ова књига би доживјела исту судбину као и Јозеф К., чак би и изговорила његове посљедње ријечи.

Као што је гвожђем везан пас, тако је и К. био привезан за процес који га је и докрајчио и због којег је умро као псето, окружен, невидљивим, силама, система. На путу ка смрти, ходао је пажљиво, полако. Морао је тако, јер није смио другачије. Парадоксално, он поступа као кривац, упркос својој невиности и чињеници да је при првом сусрету са судом показао интелектуалну супериорност. С временом се зидови све више сакупљају, остављајући само црну рупу која гута све у својој близини. К. није успио побјећи или одољети. Није ни било ко прије њега.

Јозеф К. може бити свако од нас. Сви ми долазимо на овај свијет изненада, тако и одлазимо, а нико нас не пита да ли смо то хтјели. Од почетка ухваћени у систем, у процес, а да тога нисмо ни свјесни. У једном тренутку, ред дође на нас, па одједном наилазимо на судове по собама, таванима и подрумима. Гдје год да лутамо, они нас прате, издалека, да их никада не видимо. Док су они увијек ту.

Запитамо се – ко су суд и порота? Неки кажу Бог, док се неки држе тога да нама из сјенке управљају моћници, који цијели свијет имају на длану. Нећемо то сазнати, па чак ни у оном посљедњем тренутку када једину свјетлост даје одсјај прошлости на води боје мјесечине и блијесак на прозору, задњи који види онај који је сличан псу.

Процес јесте алегорија, али шта ако он није алегорија свијета уопште, већ изолованог свијета сваког појединца? Између процеса и стварног свијета може се повући паралела, јер смо и у једном и у другом случају ухваћени у механизам. Можемо покушати да се извучемо, али – да ли је уопште и битно?

На крају, процес ће се и даље водити и пресуда ће бити донијета – жељели ми то, или не. Оптужба и разлог нису важни, јер онима који повлаче конце није ни стало. Ми смо ипак само један дио у машини, а резервних има доста.

НиколетаРадевић, IVx

(2016/2017)

„СТРАНАЦ" АЛБЕРА КАМИЈА

Додирнута хиљадама прстију, претворила сам се у колаж ДНК структура. Од седамдесетих година двадесетог вијека чучим на полици, док моји (давно иштампани листови, а сваки као једно срдашце) оксидирају. С јутра гледам на исток, док се свјетлосне жаоке облаче у моје месо. Послије поднева – не гледам. С моје десне стране својим постојањем тупи вријеме књижурина о историји двадесетог вијека. Она непрестано тужи Бога Богу, а тај процес мени. То су оне домаћице међу књигама, незадовољне својим статусом. Дуга мука и не баш важна. У овој дами исцијеђене су промјене које је донио двадесети вијек. Ту је доста експеримената и мисли о животу и његовој сврси. Кратке хаљине, биоскопи, кабареи... Некаква демократизација и много идеологија. Како је смијешно бити човјек!

Имам дана у које се сјате приче и комшијска оговарања, мада има и значајнијих. То су они дани када из мене испадне картон са потписима и када одем у неке још неискусне руке. Знају ме по имену Странац. Припадам класи школских лектира. О мени причају сви, па и ове руке: љупке, окићене и ситне. Свакако, добродошла промјена. Првих пар листања било је без импулса и повратне информације. То су оне стране кад је мом малом умрла мајка. Ја ни дан данас не знам бјеше ли то данас или јуче. Умрла је, углавном.

Мерсо је то примио као једну потпуно природну информацију, равну, нпр., рођењу дјетета. Био је то један немио, али ипак симпатичан догађај. Прсти су се ускомешали. Руке су почеле да живе Мерсоове тренутке.

Љубав. На тим страницама листање је ишло споро. Мој читалац је неке редове прелазио више пута. Тешка је то мисао и лијеп осјећај. Мерсо је волио жене, или је волио љубав. Кладим се, обоје. Тежио је тренуцима спокоја и уживања. Оним сатима када је могао дисати лако и дубоко, притом затворених очију. Природа њеног бића је лако стварала тај осјећај. Жена О, жена П, жена Q или Р, свака на другачији и приближно заносан начин. Мерсо је волио тај начин, прије него ли жену саму.

Прсти падоше помени. Да, да. Ту омлитаве многе руке. Ту гдје Мерсо пуца. Само то. Али у људима општег кова има нешто што се пренерази и што устукне пред тим призором. Убиство је чудна ствар. Једнако чудна као када се загледаш у неку тачку. Једноставно ти дође да се загледаш, иако не знаш зашто и како. Ништа у теби се не опире том чину. Мерсо се могао загледати, мада је овога пута убио. Никада га нисам питала зашто, јер би то питање било једнако бесмислено као питати некога зашто гледа

не трепћући у неку тачку. Чини ми се да су руке схватиле, а можда су се само помириле.

Суђење. Мртва слика узалудног човјека у главама добростојеће пороте. Такви чине сваку пороту коју ја знам. То су они који зубе перу по члану двадесет један закона о педантности. Нападали су Мерсоову искреност и природност. Он је био искрен, не зато што је неморално лагати – већ зато што није имао разлога да лаже. Мерсоовој природности су се чудили. Пошто им је била страна, почели су јој судити. У друштву све иде експоненцијално, па сходно томе, ту су природност и убили. Или нису. Није ни важно, Мерсо је ипак ту.

Читалац ме затворио као Библију, с неком дозом зачуђености и страхопоштовања. Мој се апсурдни човјек сад котрља и у његовим мислима. Живи као несхваћени или схваћени чудак који је само желио да свој простор створи у датом му времену.

МилицаЂукић, IVx

СТРУКТУРА ДЈЕЛА „ПРОКЛЕТА АВЛИЈА”, ИВО АНДРИЋ

По концентричним круговима ређала су се слова. Кружне линије су се скупљале и ширили, пречници сужавали, али и након двадесет година обликовања, центар је остао исти. Шта се дешавало? Под руком Иве Андрића настајала је „Проклета авлија”.

Идући кружним путевима своје стваралачке мисли створио је ремек-дјело, дјело фантастичне приче и савршене структуре. Кружним путевима и концентричним круговима, кажем, јер је та савршена структура јединствена у југословенској прози. Наиме, ово је роман прстенасте композиције, тј. подразумијева више приповједача и тачака гледишта. Изграђен је на принципу оквирне приче и приче у причи.

Најприје се треба задржати на првом композиционом оквиру, који чине уводни и завршни сегмент романа. Уводни сегмент почиње реченицом: „Зима је, снег замео све до кућних врата и свему одузео стваран облик, а дао једну боју и један вид”, а завршава: „Најбоље је ипак пустити човека да прича слободно”. Завршни сегмент почиње реченицом: „И ту је крај”, а завршава се посљедњом реченицом романа: „Даље! Пиши: једна тестера од челика, мала њемачка. Једна!” Причу у овом оквиру казује свезнајући приповједач, који приповиједа у трећем лицу. На крају уводног сегмента улогу приповједача преузима младић, али ће се на тренутке поново јављати свезнајући приповједач.

Други композициони оквир чини младићево сјећање на Фра-Петра. Он се појављује и у уводном и у завршном сегменту, и та мјеста представљају оквир у који је смјештена прича о Проклетој авлији. Дакле, приповиједање од првог поглавља до реченице: „И ту је крај”, тече као кратко сјећање младићево. Међутим, казивање у трећем лицу о Фра-Петру се једнако може приписати и свезнајућем приповједачу.

У ова два композициона оквира смјештена је прича о Авлији, Фра-Петру и осталим ликовима. Прича је развијена у осам поглавља, по принципу већ поменуте прстенасте композиције. Фра-Петрова прича је основна прича романа, чији је слушалац младић. Приповиједање је у трећем лицу, али има случајева када је у првом: „Сва срећа па сам у цивилу и нико не зна ко сам и шта сам” – Фра-Петар. У Фра-Петрово причање увучена су казивања других ликова као што су Хаим, Ћамил, Заим. Посебно се издвајају Хаим и Ћамил. Наиме, Хаимова прича о Ћамилу представља други круг замишљене пирамиде, кулминациона је тачка романа и језгро приче. Ћамилова прича о Џем-султану налази се у сржи илити у самом срцу романескне приче. Границе композиционих кругова није могуће тачно уочити, оне се стално прожимају и укрштају. Нпр., у Ћамилова казивања

о Џем-султану неосјетно улази тачка гледишта Фра-Петра, а у његово приповиједање у Авлији често се уплиће тачка гледишта објективног наратора.

Оваква сложеност композиције никако не угрожава њену занимљивост. Штавише, она таква средство је достизања дубоких значења романескне приче. Како то? Као прво, прстенаста структура неодољиво подсјећа на сликуДантеовог „Пакла". Дантеови кругови почињу од широког лимба и сужавају се даље преко пожудних, бијесних, самоубица, лицемјера, ласкаваца и других, све до самог центра, тј. до Луцифера, гдје се пакао затвара. Баш као и „Пакао" и„Проклета авлија" прима разног свијета, кажњеног за своја дјела. И као што пакао пружа своје зидове до средишта Земље, тако ни „Проклета авлија" није ограничена на Фра-Петрову тужну авлију. Њени се зидови пружају далеко у прошлост до Џем-султана, односно њени зидови полазе из те далеке прошлости у будућност.

Овако објашњавам сличност Дантеовог „Пакла" и„Проклете авлије" јер„Проклета авлија" је живо тизграђен од цигала које чине чврсти зид пирамиде. Започет је једном давно, можда само мало прије Каина и Авеља, наставио је да расте са Џем-султаном и његовим братом, застрашујуће се раширио са Ћамилом. Шири се и даље, расте са увијек истим људским ћудима и судбинама. Како вријеме протиче, пирамида се повећава и шири, али зидови никад не пуцају. Чврсти су као на почетку. И они унутра су исти као на почетку. Браћа издају браћу, а људе као што је Ћамил сатиру са лица земље.

Центар је увијек исти, за сваки прстен, за сваки круг. Живот траје, траје и траје… Пуни се и празни.

ЈованаФуртула, IVx

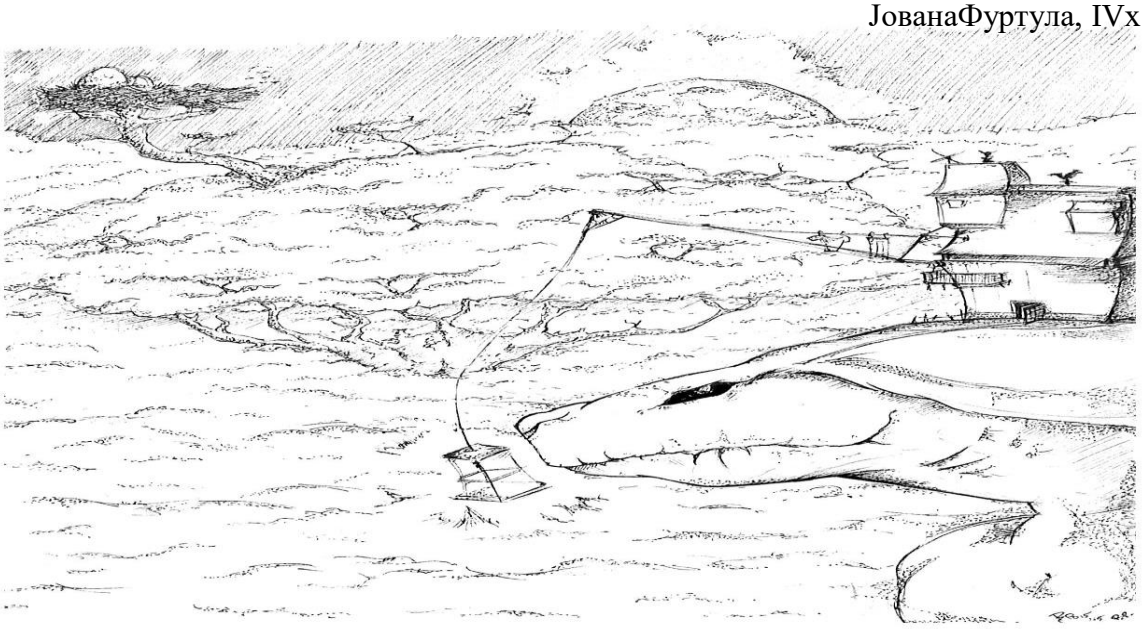

„ПАО ЈЕ ПЛАФОН НА СПРАТУ НИЖЕ“

Да ми кажете „довиђења“ и да лупне. Плафон на спрату ниже. Да сам хтио ово. И нисам. Знате, гдје се одјављује, можда? Са ове листе, мислим. Одавно не испуних листић за лутрију, али остах пријављен за сваки губитак што сљедује. А, да, мислим, ко не вјерује, неће му се ни десити. Сигурно је то. Пробудите се на божићно јутро, али вама није Божић. Више вам је... Велики петак. Немате баш много избора. Да ли знате да је за пола глобуса данас Божић? Ко не вјерује, неће му се ни десити.

Тако сам негдје чуо да се небо отвара онако, на фору, једном или двапут годишње, чини ми се. Погледате горе, замислите. Знате како иде. Да не објашњавам. Да вам крене мало, да сте срећни, да вас неко не заборави. Или, да вас се неко сјети. А, рецимо, након тринаестог дана се не сјећате ни што сте пожељели. Сигурно да вам се обистинило – јер ко не вјерује, неће му се ни десити.

Мени није ни смијешно чак. То што сам, ето, и ја вјеровао да не морам да изазивам крај.

Мене излуђује сијалица у ходнику. Још та проклета свјетлост боје жутице. Брига вас. Плашите се мрака. Врата ће остати малко отворена.

Увредљиво крајње, како реагујете на одсуство тог трачка. Али, не... Не и кад лупне. Плафон на спрату ниже.

Ђана Чабаркапа, IVj
(2016/2017)

***

Громогласним аплаузом поздравимо сијалицу Станоја (тапшу нокти)! Воли да пише пјесме, а у слободно вријеме сања о смјењивању Марине Туцаковић са мјеста најбољег текстописца Балкана. Прженице спрема на маслиновом уљу и зато нема пријатеља. Маслацем његује боре заједно са мувама. Не би се свидио Цеци. Кад му вичу, зна да је то зато што се потписује свугдје, искључиво ћирилицом.

Соба пуна потписа, а није звијезда. Ноћна смјена у месари, а нема муштерија. Потписује месо, а газда виче (тапше патка). Вјежба зашивање меса на животињском месу спрата ниже. Пије килограм шећера, а бубрези отказују. Његова сестра мрзи љубичице, а он их купује за мајку.

Сунце је умирало иза Алпа, а он се сунчао. Кад носи розе машну, сви се окрећу јер има биљег на челу. Дивне његове руке мазе косе сунцокрета у којима се скривао од бејзбол лопти. Одвратно.

Душа му сија међу сијалицама.

Исидора Радоњић, IVj
(2016/2017)

У УЛОЗИ ПЕТРА I: МАЛИ ШКОЛСКИ ЗАКОНИК

Размишљам о додатном уређењу наше школске заједнице. Иако је гимназија дивно искуство, дио живота који се заувијек памти, не би било на одмет написати неколико правила и додати их постојећем кућном реду – увести Мали школски законик, по угледу на Законик Петра I Петровића Његоша.

Неправда је ријеч коју стално можемо чути на школским ходницима. Извор је љутње, бијеса, нервозе и осјећаја одбачености; разлог многих свађа. У мом законику, сваки наставник који би свјесно учинио неправду, на неки начин олакшао само одређеној групи ученика услове под којима раде, под којима су оцијењени, био би кажњен. Као казну бих одредила да остатак часова до сљедећег класификационог периода постоји особа која надгледа наставу, али и будно прати оцјењивање ученика. Тако би се професионалност одређеног професора довела по сумњу, а то је довољна казна.

Други незанемарљив проблем у Школи је што, у неким случајевима, оцјењивање није јавно. На крају сваког тромјесечја, наставник је обавезан да све оцјене изнесе јавно, пред одјељењем. На тај начин се избјегавају неспоразуми, али и поклањање оцјена зарад чувених „5,00”, а да о томе ученици нису обавијештени.

Кажњавала бих, што би ми вјероватно многи ученици замјерили, и нерад. Већ при упису у гимназију, сваки ученик би требало да је свјестан што га очекује, да је спреман на рад како би стекао знање које се надовезује кроз четири године. Наставнике који нису у стању да ученике мотивишу, инспиришу, казне, али и награде, мијењала бих спремнијима, а професоре који су замијењени не бих отпустила, већ вратила на приправнички рад. Према ономе што говоре старији, а нема разлога да им не вјерујемо, памте се једино они професори код којих смо осјећали малу дозу неке врсте страха или, боље речено, стида када смо неспремни и код којих смо највише учили.

Ученици и грешке које праве били би кажњавани, у зависности од врсте и тежине преступа, радом којим би се „искупили” школи или наставнику.

Законик би био обзнањен под насловом „У памет се, гимназијалци!”, а за циљ би има истоо што и Петров: да сви за које је написан живе у друштву у којем влада поштење, мир и једнакост.

Александра Лековић, IIј

***

Законом се уређују правила која морамо поштовати. Ово су само нека од правила која бих промијенила.

Најважнија ствар коју бих оштро кажњавала је бацање смећа по школском дворишту и по ходницима школе. Сматрам да није тешко бацити смеће у канту, а у школској згради и у дворишту има довољно корпи за одлагање отпада. Када смо били мањи, стално су нам говорили о загађењу природе, али из неког разлога ово просто правило се не поштује. Све ученике који ово правило прекрше казнила бих мањом оцјеном из владања.

Иако је уништавање школског намјештаја и имовине већ регулисано, ја бих ипак измијенила казну, тражила бих да родитељи плате штету, али и казну школи.

Сматрам да има ученика који у школу долазе неприкладно одјевени. Забранила бих улазак у школу ученицама које носе превише кратке сукње, али и онима које имају превише шминке (упадљиве кармине, сјенке за очи и сл.).

По мом законику, било би кажњиво и нередовно оцјењивање. Мислим да је период пред сам крај тромјесечја или школске године прилично стресан. Вољела бих да нас сви професори оцјењују редовно, и на вријеме. Тако би знање ученика било трајније и боље. Када професори то не чине редовно, ученици се опусте, па не уче редовно. Увела бих и оцјењивање професора. Ученици би могли, ако желе, испунити анонимну анкету и оцјенити квалитет наставе. Резултате анкете бих јавно окачила на улазу у школу. (То би био неки вид казне, или награде.)

У свом законику регулисала бих и број изостанака. (Неки ученици често изостају.) За десет неоправданих изостанака, на крају школске године била би смањена оцјена из владања на недовољан.

Још једна од ствари коју бих строго забранила је чекање професора пред зборницом. Мислим да је веома ружно када ученици или родитељи чекају професоре пред самим вратима зборнице, кабинета или у ходницима. Родитељи би морали прво да се најаве дежурном ученику.

Законик би се морао поштовати. Кршење правила бих строго кажњавала. У свакој заједници, па и у школској, морају постојати правила којих се чланови заједнице придржавају како би сви могли да извршавају своје обавезе.

Николина Јовановић, IIј

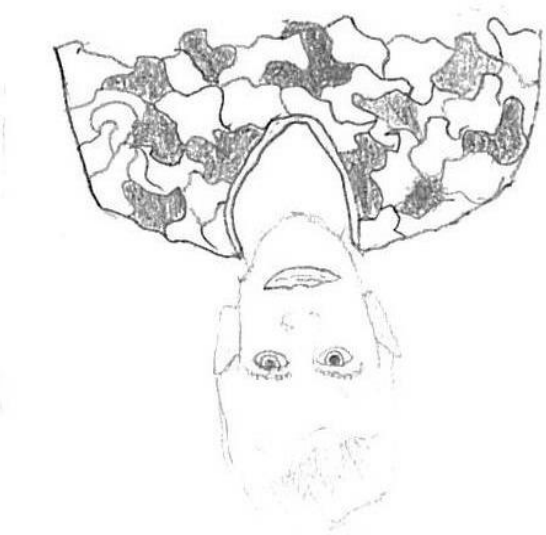

РОМЕО И ЈУЛИЈА НАШЕГА ДОБА

Ромео:

О, Јулија, љубави једина,
што нам учини ова судбина?
Својом руком те не могу дотаћи,
а ни име ти на фејсбуку наћи.
Куцам: Капулети Јулија, па Јулија Капулети;
пише: „нема резултата”, чак ми се и инстаграм свети!
Како да те нађем, Меркуција и Бенволија питам,
а они кажу – њој је Парис битан!
Да сам знао да си синоћ испред Гимназије била,
долетио бих, из Сити кварта раширио крила!

Јулија:

О, Ромео, зашто си Ромео?
Мене тражиш, лажне наде ми дајеш,
а другима у инбокс љубавне поруке шаљеш!

Ако желиш да нешто међу нама буде,
остави Розалину; пребољеће, све је за људе!
На фејсбуку мене ниси могао наћи,
смарају ме моји с причом: „Кад ћеш књиге дотаћи?”
Запратићу те, јер инстаграм имам,
таман да коме лајкујеш снимам!
А што Парис прича друговима,
свака прича двије стране има!
Он ме стварно воли, и журку кад је правио,
мени је првој све детаље јавио!
Ал’ ја са њим не могу заједнички језик да нађем,
а камоли с њим да изађем!

Ромео:

Розалина моја је прошлост одавно,
то сам и на статус’ написао јавно!
Монах Лаврентије има баш топ план,
да побјегнемо кад твоји не буду у стан’!
Узмеш нешто робе, шминке, кремица за лице,
па пичимо на сјевер, до моје викендице!

Јулија:

Ја бих, Ромео,
ал’ да ме два дана нема,
испало би да си ме отео!
Па би тата фешту направио,
хвата’ би везе и за ово свима јавио!
Одма’ би нас нашли,
о јаду забавили,
а кући кад дођемо, живе задавили!
А и рано је још да бјежимо,
додаћу те на инстаграм,
а за остало ћемо да видимо!

Александра Лековић, IIј

Б. Илић, „Сиво, суморно небо”
Настасија Радоњић, IIIл

„ТРЕБА ЖИВЈЕТИ НЕ БОЉЕ, НЕГО ВИШЕ!”

Усред постојања налази се једна ливада и на њој – људи. Над њима игру воде мјесец и сунце док се дрво, час голо, час олистало, њише уз пратњу звука који путује вјетром, као да неко или нешто гура камен уз планину.

Чудна су лица што равнодушно гледају на ову слику. Двојица стоје приљубљени један уз другог, онај што више личи понашањем на жену држаше у руци ципелу, а пријатељ његов тресао је свој шешир. Трећи човјек би сам. Стајаше потпуно мирно, као какав странац у цијелом овом постојању. Мало даље од њих, на камењу, сједјела су два мислиоца, окренута леђима један другом.

Тражећи како да се забави, пар са ципелом и шеширом упусти се у разговор са једним од странаца што сједјеше на стијенама. Представише се, имена су им била Диди и Гого. А незнанца приупиташе да није Годо, којег су, наводно, чекали. Мудрац показа на своју голу браду и одмахну главом. Рече да га људи знају по имену Ками. Пар се збунио због ове новости која је ушла у њихов живот. Упиташе Камија шта он чека. „Ништа, ја ничему не стремим и ничему се не надам, све ми је свеједно.” Гого га ни не погледа, али му предложи да се онда објеси. Глава човјека на камену изви на себи некакав осмијех и проциједи да ваља живјети. Онда осмијех са лица његова ишчезе и упита саговорнике да ли су видјели човјека са псом. Узбуђени Диди и Гого помислише да Ками говори о њиховим познаницима Поцоу и Лакију. Но, то не би случај. Ками је тражио Саламана. Човјек са ципелом спусти је на земљу и рече да је могуће да су помијешали име и да је тај човјек, ако се грубо односи према свом псу, а ипак се од њега не одваја, сигурно Саламано. Ками их озбиљно погледа и рече: „Ако сте могли заборавити име које сте мислили да знате, како онда можете вјеровати да један од вас није тај кога чекате, или, пак, обојица?”

Са друге стране, равнодушни човјек гледао је у небо. У тим непримјетним, а опет наглим прелазима између дана и ноћи, он као да је тражио нечији лик. Други човјек устаде са камена и прође му. Оптужи га што је сам и нагласи да људи нису створени да не буду у пару. Човјек који је гледао небо слегну раменима. Услиједи беспотребна размјена имена (Самјуел, Мерсо) а након тога ћутање. Самјуел напокон прекиде празнину и упита Мерсоа шта чека, тврдећи да сваки човјек чека нешто. Мерсо слегну раменима и у једном даху каза да је његова смртна пресуда ваљда то што чека. „Један од разбојника бјеше спасен. Пристојан проценат”, рече човјек што је устао са камена, не да би дао наду Мерсоу, већ онако, услијед глувог дијалога са саговорником. Мерсо ипак чу Самјуела и његова равнодушност се уруши, почео је говорити о томе

како нада има очи његове мајке, а бог лице Марије. „Никада не занемарују мале ствари у животу”, настави Самјуел. Разгњевљен, Мерсо ухвати мислиоца за врат и рече му да не ваља красти туђе мисли. Тек у том тренутку Самјуелове очи сретоше Мерсоове и он му сталоженим гласом каза да не ваља ни сахранити очи своје наде без суза. Мерсо схвати да је Самјуел чуо и знао све, вјероватно је прочитао у новинама. Ово га умири, он поново погледа небо и упита шта је смисао живота. Глава човјека што је некада сједио на камену изви на себи некакав осмијех и проциједи да не треба питати оно на шта се одговор већ зна. Без ријечи, сложили су се да смисао не постоји, али да ваља живјети. У тренутку спокоја, осмијеха нестаде. Ваљда је негдје, на неком другом пољу, неки човјек осјетио радост.

Не обазирући се на остале, сви људи на пољу хорски потврдише да треба живјети, не боље, него више. Изнад њиховог чекања, негдје у паклу, Сизиф је и даље гурао сунце.

Ана Ивановић, IVк

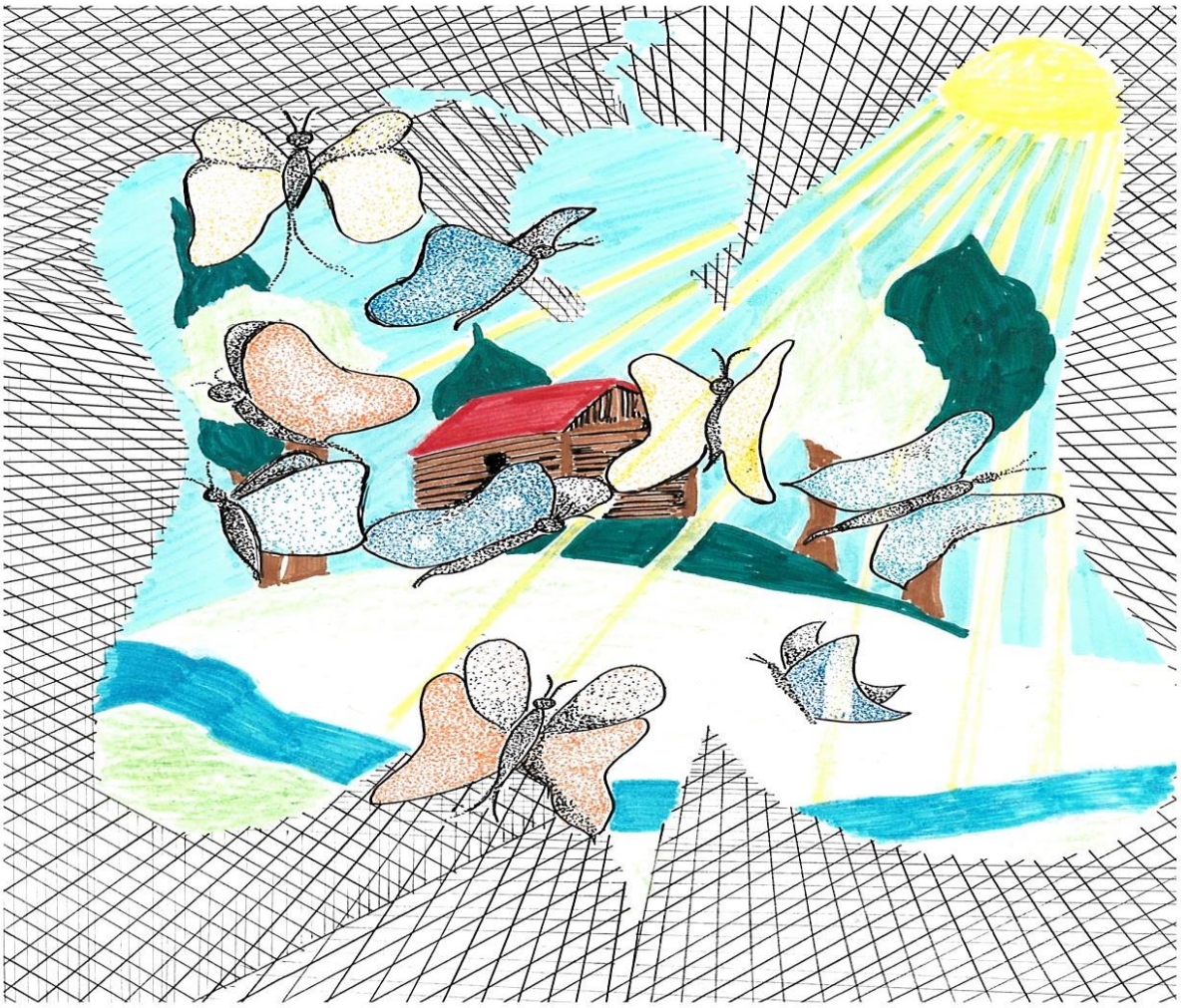

ОДНОС ЧОВЈЕКА И СВИЈЕТА У БЕКЕТОВОЈ ДРАМИ

Ноћас се у Градском позоришту приказује Бекетова модерна драма, трагикомедија и драма апсурда, специфична по недостатку радње. Смјестио сам се у прве редове, нестрпљиво ишчекујући почетак. Најзад се црвена завјеса и подигла, остављајући тако позорницу као једини извор јарке свјетлости која ми је упадала у очи.

Једно суво дрво, ципеле и шешир издвајали су се у пустоши сцене. Затим су ушетали ликови, Естрагон и Владимир. Један је завирујући у ципеле личио на оне што мисле да ће ако прошетају туђим корацима, бити срећније судбине. Владимир је, пак, срећу тражио на дну шешира. Већ су се дуги низ година држали у пару, као Поцо и Лики, господар и роб, или дјечак и његов подређени брат. Иако незадовољни својим односом, Гого и Диди остају у мјесту и након одлучних поздрава.

Кажу: чекају Годоа, на помен чијег имена сам за трен устукнуо. Не знају ко је, зашто чекају, или када ће доћи, али своју сврху проналазе у том чудном имену.

Помало је и комично гледати ту двојицу како, трчкарајући лијево-десно, покушавају да се отргну ланцу навика који им реже врат. Не схватајући да, у ствари, излаза нема. Нотхинг то бе доне.

Њихови дијалози су празни, ријечи без значења само кратко лебде у ваздуху и пуцају као какав балон. Балон, који би савршено послужио да опише овакав живот цикличности и безнађа за боље сјутра. Покушавају дјетињим играма да испуне вријеме, које је за њих несавладиви терор. Имитирају нове пријатеље, један другога, па и дрво. Псују се, мире, све из пуке досаде и огорчености. А таман кад помисле да су срећни, сјете се да чекају. Чекање је само други назив за смрт, коју је немогуће укротити, и која је глува за вапаје оних који је се очајно плаше, који одјекују једном малом позорницом, позорницом живота.

Са спуштањем завјесе схватио сам да и живот, као и представа, може да бљесне у тренутку и остави црнило. Као човјек иза позорнице и једини који је остао у сали, осјетио сам се као Бог и из срца се насмијао. На излазу ме зауставила једна дјевојка, питавши за име. Кратко сам одговорио: „Годо.”

Милена Мандић, IVг

ЗЕЛЕНО, ШТО ВОЛИМ ЗЕЛЕНО

Смарагдним сокаком тутњају моје мисли. Сав сам од боје, папрати и поларних свјетлости.

На твоме доку сија свјетло моје љубави, која више и није љубав. Она је постала мој живот, моја исконска жеља, особина и идеја. Ти. Волим те, зелено. Све је за тебе.

Кажеш – не желиш кући. Кажеш – све је савршено. Свака забава је само покушај да у гомили људи пронађем некога ко те познаје, ко ће ме довести до тебе. Пет дугих година.

Питаш ме за зелене новчанице? То није моје рухо. Све је за њу. Сваки сан, лаж, обмана и злочин. Све је за тебе, јер ме волиш. Њега никада ниси вољела.

Знаш ли шта је сан, моја надо? Не знаш јер никада ниси била сан, само нада о сну. Постигнути зелене даљине, тамо у магли, гдје знам да ме чека зелена нимфа, загрљена мојим рукама и пољубљена мојим уснама. У сјају, свиленим кошуљама и џезу, сањам како си ми жена. Ниси туђа, увијек си била моја. Сав новац није довољан да купи жеље. Многобројне ноћи и посматрања твога дома нису довољне да те нема, да нестанеш. Све више си ту. Зелено, што волим зелено!

Сан Америке си, а ја амерички сан, свјетлост на твоме доку једнако је недостижна.

Али позваћеш. Рекла си да хоћеш. Зелене мисли се росе на травњаку. Удишем. Позваће, позваће, позваће! Хоће!

Андријана Симоновић, IIIј

***

Ранио сам троје, можда десеторо... мада не знам. Умрли су од моје руке, али ја их нисам убио. Беспрекорно, шире се бљесци бордозелене крви са пререзаних гркљана; а крв, та врела текућина, разуздано шикља борећи се за дах. Трофеј иде к мени, али не бјежим. Цупкам по мјесечевој прашини и играм танго...

Игра се завршила, вријеме је за копрцање у патњи. Кад би само знали што волим кад боли, играли би са мном. Мени не треба вода – јер ја сам вода. Не треба ми ни храна, радо се једем. Онда заволим, ту и тамо, неку хитру крв, па све поново. Дамари проклетнички цупкају док бијеле јабуке испод чела хватају степеником пресјечену сјенку неке будуће моје. Дамари жешће ударају и мигоље се под кожом – али не, рано је за напоље. Крв је моја још сувише трома да заигра уз крике гудала над струном.

Врата су се отворила. Праг је олизао моје ђонове. Хвала, друже. Не плачи, обрисаће те нека дјевичанска сандала. Бескрвна будала. Квака клекну. Добро јутро, ноћи! Добродошли ја и моје, желим вам лудо кајање.

Како мирно мирише туђи угрушак на мојој пори. Бескрајно сам срећан – сад је мој, док бескрајно сам тужно насликан. Вени сунце, кад немаш чим да гориш. Вени... Како су тешке, оловне и троме. Трепавице падају као мачке са олука. Не желим да умрем, а да крв у мени остане. Молим те, не дај! Желим апсинт, брзо, сад и одмах! Хвала. Гушим се и није ми лоше. Хемоглобин се преобразио и сад је зеленкастотоксичан. Моноксид, знам – једини бољи убица од мене. Хвала – јер почаствован сам твојом тактиком. Да, вјештији си у потезу, али ја матирам. Но, с тобом бих један реми.

Не могу да се нађем, ал'' ту сам негдје. Смисао. Месnат и запуштен педалира у судопери док га залива апсинт из нагнуте боце с фрижидера. Сједи на троуглу исмијавајући вјеровања. Осовина врти задњи точак (круг времена), док се предњи истосмјерно обрће као вретено простора.

И тако вријеме простор покреће.

Милица Ђукић, IVx

(2016/17)

***

Па, сигурно не зелени. Можда су и безбојни. Не знам, нисам сањао ноћас. И постојимо ли ми уопште?

У ствари, никад нисам ни сањао. Нисам сигуран да знам како је то. Не, превише ствари нисам имао да бих желио тако нешто. Је ли стварно битно?

Ионако нас нема, ни мене ни тебе. Ја сам одлучио да нас није ни било. Баш је то глупо. Што има свих других, а само нас двоје не. Не, немамо ништа. Кажу да тамо гдје сам ја рођен нема ни сунца, а ја сам цијели живот провео гледајући у небо. Требало је да ти кажем да ја чак ни не знам боје. Оно исто небо је ионако вјероватно боје тих снова. Ако је тако, ја ћу до краја гледати у корице ових књига, надајући се да макар нису зелене.

И нећу да напишем књигу, немам времена. Заборавио сам и да пишем и читам и љубим. Да нисам, искрено, не знам ни да ли бих те пољубио или прочитао овај одломак до краја. Не схватам ни тебе ни њега.

Касно је већ, ваљда. Само нећеш да ми кажеш, јер не желиш да одеш, а одлазиш. Не знам ни јеси ли још ту. Ни слушаш ли ме, ни чујеш ли ме, ни познајеш ли ме више. А познајеш ли боју ових зидова и постеље и очију твојих? Да, ја сјутра одлазим, а ти ме питаш које су боје снови.

Слободан Стојановић, IVx
(2016/17)

***

Нисам знала да ће доћи. Ни трачка слутње није било. Умотан у зелену мараму, хода.

Човјек жуди за нечим што не може бити.

А зар сам ја човјек?! Зар нисам макар мало више? Сурвава се сујета... Он хода. Размотава се марама и постаје плашт.

Зар бацити све? Размаћи косу и видјети чело заборављених покољења?!
Исти смо, он и ја. Забрањени смо. Код четрдесет шест убризган кроз традицију. Је ли вриједан? Да ли ризиковати суноврат? Не... Опет ме вуче. Дно амбиса поплочано смарагдима се глача за мене. Дочекаће само утробу моју.

Рођена у мају, а смарагд ми камен. Зеленило несрећног прољећа, године мог рођења, ме је оковало. Ударена о смарагд и бачена је клетва.
Зелено, зар?

Милена, сине!

Заборави. Потежем сјекиру још једном. Овог пута себи забрањујем ја! Плитка, крхка. Дјевојчица, зар, са таквим аждајама да се бори?

И даље ме гледа. У позадини сијевну. Одбацујем све. Сјекира је пала у шербет. Упала је у нечисти хајз.

Шукрен, драги! Познај ме! Блиједиш ли, туђинче? Зелених очију те гледам. Шукрен, хабиби! Срж ти пијем зелену. Дођи...

Милена Ћуковић, IVj
(2016/2017)

***

Зелено, волим те зелено!

Боје…тачке… бол… живот!

Будим се понекад са осмијехом на лицу. Јутро мирише на тебе. Благи вјетар отвара зелене шкуре, а ја странац у своме тијелу.

Небо је било жаркоцрвено. Питао сам се:„Боже, шта ли се спрема?'' Не сјећам се како сам се пробудио, нити како сам већ прозор затворио. Ништа више не знам. Само знам да сам замало погинуо код кружног тока, тамо испод оне жуте зграде и да сам мокар стигао на посао. Вјероватно је падала киша…

Пријетили су ми отказом, каснио сам поново. Не знам је л' ме било брига. Срце ме нешто боли. Али не због шума којег имам, већ осјећам неку пријатну бол, мазохист.

Досадило и срцу да куца па је одлучило да ме зеза и да о њему мислим. Нека…

Сјетио сам се данас, док су се птице селиле, па сам био само ја, у средини, а горе птице и доље успомене, како си ме учила, док су бомбе падале, тата се борио, а мама за њим плакала, да ће бол проћи ако будем сликао. И сликао сам, ти знаш. И када рука задрхти и када нестане идеја, ја сам само повлачио оловку, кист и правио линије, кругове, покушавајући да се зачарам: „Свет су тада твоја уста била." Од сликања сам успио зарадити и данас сам, као, познат. Али ја никада нисам волио сликати, нити склапати боје, и ти си то знала…

Данас имам, а за јуче не знам. Не сјећам се ни мајке, ни оца, ни дјетињства.

А живим сам. И све што знам је осјетити да боли и његову суштину изнијети на храпаво платно од којег ми се јежи кожа. Понекад сам волио те тренутке…

И сада мислим, човјек сам, и немам више снова, вјероватно живим у њему. И мислим колико је заправо важан.

За живота не знам да ли бих те више грлио или гушио у исто вријеме. Да ли да те волим или презирем?

„Ноћ је посута звездама", а мој живот твојим светим оковима.

Умрем ли, јер не знам да ли ћу се сјетити, само затвори прозор.

Живот, боје, тачке, бол, бол, бол.

Николина Петричевић, IVx

(2016/2017)

***

Ноге на столу, крофна поред њих. Хамбургер у руци, ротирајућа столица испод њега. Салата испала из бургера, слободан пад до мантије је веома кратак. Очи (могу бити и зелене) замућене су од поспаности. Испред њега седам и по милијарди екрана. Једино он може симултано да их прати. Не стоји узалуд на вратима његове канцеларије плочица са натписом Петар, св.

Вјечност провести надгледајући багру. Мраве. Није живот за пожељети. Не баш живот, он се прије или касније заврши. Трајање ипак. „Могао бих мало ову жабокречину усталасати", говорио је себи док је умјесто лијеве на десну, стављао десну ногу на лијеву. „Сад да видимо, насумице ћу, чиме се баве смртници". Перо (како га је звао шеф Божо) нађе претрагу на тастатури, означи насумице и послије десетак секунди искочи слика. „Хајде, јадниче, покажи ми како живиш."

У међувремену, седамдесетак хиљада километара ниже...

„Игоре, пред таблу", рече професорица. Вукући столицу преко паркета, невољно устаде. Табла се издизала изнад њега, попут Шрека. Дневник на катедри је стајао усамљен, сам као лист на вјетру. Зелено око њега, стварало је зелено и на његовом лицу. Осјећао је мучнину...

„Даље, даље, једем, не треба ми ово", повика Петар, док је налазио сљедећи примјерак.

Сад је сцена соба. Млада дјевојка зелених очију (не као Петрове; кад их је боље протрљао, сазнали смо да су ипак плаве) спремала се за школу. Пјевушила је неку пјесму на њој страном језику. Није се много замарала око избора одјеће, а ни...

„Даље, даље." Хамбургер је био при крају, нервоза је полако стизала.

Болница. Доктори у својим униформама боје траве. Маске у кутији, сама њихова боја наговјештава болест. Мајка, лежећи у кревету, мази свог сина. Син грли своју плишану корњачу јако, загрљајем који је хтио дати својој мајци, али бојећи се да је не повриједи. Петар разговор није ни чуо. Само је гледао испијене црте лица младе госпође, која се спокојно опрашта од свог сина. Суза капље на тастатуру. „Покварићу је, боље да идем даље. Зашто је Божо дозволио ово да се деси" , говорио је док је трагао за новим кавезом да га посматра.

Кадилак из педесетих. Петокрака залијепљена на шофершајбни. Петар није ни морао погледати локацију да би знао да се налази на Куби. Сљедећи експонат је била старица. Њему имена ништа нису значила. Њена леђа била су повијена. Дуван се неће сам убрати, ни рачуни сами платити. Њени чукљевити прсти су пажљиво хватали

биљку, и полако откидали листове са стабљике. Зелени, сочни листови су били изузетно еластични, али ускоро неће бити, када се осуше и савију у кохибу. Али није дуван привлачио пажњу, већ она. Без знака умора, безвољности. ,,Да није ова једна од оних, оних што ипак прихвате судбину" , размишљао је Петар. „Такви су ријетки. Али их не волим. Тијело јој се осушило као тај дуван, али дух треба остати млад и зелен. Не, не, не, не могу више", говорио је док је гасио машину.

„Имају Балканци изреку: сто људи, сто ћуди. Примјенљиво, веома. Сад нека ме Михаило мало замијени, морам ноге да протегнем", промумлао је док се гегао од стола и остављао људе њиховим (не)промјенљивим судбинама.

Димитрије Каранфиловић, IV л

***

„Мама! Послије доручка идемо да скијамо! Али, мама, нећемо пуно скијати. Само мало док се попнемо на врх неке стазе и одатле ћемо гледати облаке. Може ли, мама?"

„Добро, добро, Стефане. Али, молим те, пусти маму да мало одмори."

„Не, мама! Хоћу сад, сад, сад! Мооолим те! Морамо сад, сад су облаци најљепши и најјаснији. Бићу љут и нећу причати са тобом читав дан!"

„Ух! Немаш никаквог поштовања и разумијевања за мене! Нека ти буде, гледаћемо опет глупо, нијемо небо и досадне облаке... Каква сам ја, заправо, будала која ти све удовољава."

Ово ми се чини сасвим пристојним, обичним уводом, какав и приличи једној досадној, обичној исповијести. Е, па, и одабраћу га. Хм, заправо баш ми се свиђа! Скоро као Стефану облаци. Зашто баш облаци, Стефане? Ох, па и ја нисам при чистој свијести... Ја сам измислила Стефана и зато треба и да знам зашто га фасцинирају облаци. А можда га и нисам измислила, хе-хе! Шта се то вас тиче, уосталом?

Модри зраци распрскавали су се у очи пожртвоване мајке и деветогодишњег Стефана. Дуго су се пењали; мајка под притиском терета нимало лаких скија, а Сребрен под притиском огромне љепљиве жеље да коначно ужива у облацима.

Никад јадна жена није схватала што је њеног малишана привлачило њима. Заправо, није се ни трудила да схвати, и било јој је неизрециво мучно да зури у бјелину снијега док он усхићено говори о разним облицима и стварима које облаци чине.

Његови изрази лица мијењали би се као годишња доба из минуте у минуту, када би угледао плавог змаја који свира клавир међу зечевском меканом господом. Мајка би само видјела пар протраћених часова гледајући горе.

Коначно су стигли на врх највише стазе, гдје је било тако мирно, без скијаша и буке. Чули су се само њихови кораци и пријатна мекана шкрипа снијега, који се одупире чизмама. То је плавокосом Стефану причињавало велико задовољство.

Као ниоткуд, испред њих поскочише два бијела, заводљива зеца из шуме. Вјероватно у бијегу од ловца. Док је тај необичан призор мамио изборане очи мајке, Стефан је легао у снијег и гледао горе.

Ако бих почела да описујем шта је он све тог јутра, обичног зимског јутра, угледао међу облацима, бојим се – и сама бих повјеровала и видјела све то. Онда би можда моја рука клонула од узбуђења и никако не бих завршила ову обичну исповијест. А знам да то никоме не би било по вољи.

Ево, пристајем на мали компромис – рећи ћу вам пар ствари које је угледао.

Видио је огромну крилату зебру која једе шећерну вуну и живи са пет сићушних оваца што се не хране травом, већ пахуљама. Онда је, замислите, видио блатњаву чизму која гази преко жутих лептира док грицкају сунце. Видио је, одмах до чизме, фарму кокошака и звијезда у ранама, и све су му хитро махале бодљикавим крацима.

Негдје у поздини, у бљутавом свијету гдје живе одрасли људи, зачуо се пуцањ и њежан крик. Неколико капљица мирисне крви прошарало је снијег. Али, то није скренуло пажњу малог Стефана, који се свом снагом усредсредио на своје облаке.

Закикотао се од среће када је горе угледао драги мајчин лик.

Лара Драговић, IV л

***

Гушим се. Од металног клина, забијеног у источни зид собе, пружа се огрлица од влакнастог канапа и грли мој врат.

На крају канапа, као привезак, виси моје тијело и њише се тамо–амо, док мекана сјенка плеше по поду. Моје руке покушавају да ослободе врат од тврдог загрљаја, иако ја то не желим. Лице ми се грчи. Капци су скупљени и оивичени умршеним трепавицама. Ствара ми се притисак у глави. На челу осјећам своје набубрене вене, а моје тијело не престаје да се врпоље, као риба на сувом.

Чује се неко благо пуцкетање. Нити канапа почињу да се раздвајају. Канап пуца, док моје тијело пада на под. Главом ударам о мекану ивицу кревета. Рукама раскидам

загрљај канапа око мог бљедуњавог врата. Ваздух коначно трчи до мојих плућа. Моје десно и голо стопало, при паду је ударило о дрвену ногу штафелаја. Нога штафелаја повлачи се назад, клизећи по поду. Штафелај губи равнотежу и пада улијево. За њим пада и велико платно премазано блиједозеленом бојом и ланеним уљем, и закачивши картонску кутију руши је.

Из кутије која лежи на пуфнастом црном тепиху, вири сребрни бодеж. Устајем. Полако моја гола стопала прелазе преко тепиха. Сагињем се, пружам руку и подижем бодеж. Блага, замршена, сумрачна свјетлост њежно шамара свјетлуцаву површину бодежа, који лежи у мом десном длану. Савијам руку у лакту и примичем бодеж свом, сада модром врату. Његово сјечиво сада љуби мој врат. Повлачим бодеж по кожи. Тај пољубац почиње да пече, остављајући јаркоцрвен траг. Длаке по мом тијелу се јеже, док се низ гребен бодежа слива моја топла и тиха крв. Затим, њене капљице гасе жеђ сувог и црног тепиха.

Падам. Моје тијело приљубљује се уз тло. Хладан ваздух мази моју рану, док се моје тијело јежи, зноји, дрхти, хлади.

Чује се благи мјаук мог мачка Локија иза врата собе. Гледам својим црним очима у бијели, досадни плафон, док ми у мислима лети реченица: „Да ли је теже умријети када желиш да живиш, или је теже живјети када желиш да умреш?”

Све постаје црно.

Тама почиње да блиједи. Отварам очи и устајем. На јастуку, поред моје главе, спава отворена књига на чијим корицама пише: „О смрти и умирању, Елизабет Кублер Рос”.

Долазим до врата, иза којих се и даље чује Локијев мјаук. Отварам их, а Локи, црни мачак, почиње да се увија око моје ноге и благо преде. Кроз ходник из кухиње трчкара звук цврчања хране у врућем уљу. Топао, загонетан и зачињен мирис тапка моје ноздрве.

Узимам Локија у руке, примичем га својим уснама. Пољубивши му главицу између ушију, погледах источно. Поглед ми се заустави на великом челичном клину.

Александар Васовић, IV л

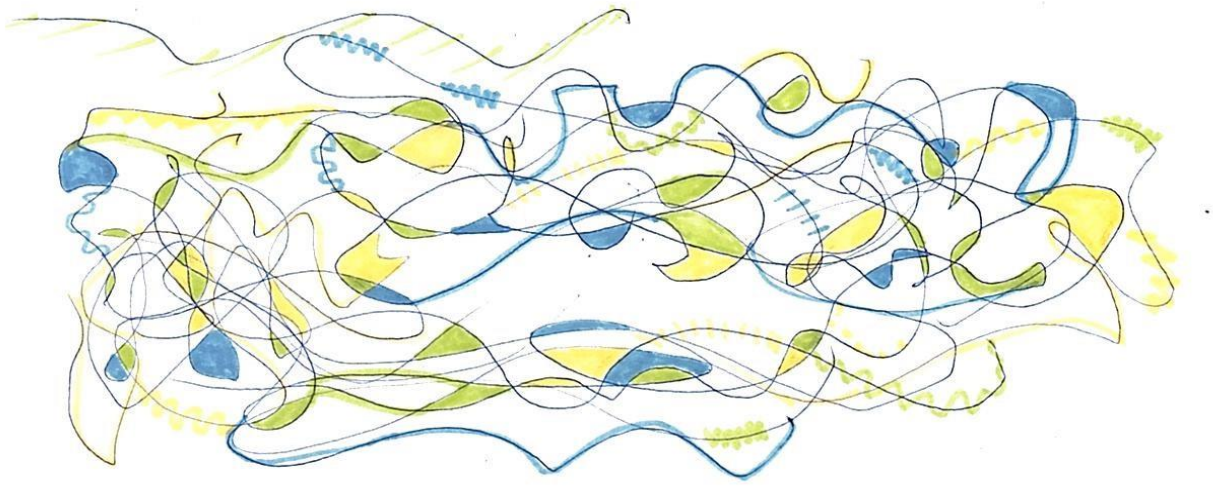

***

Да ли сте икад отворили очи? Мислим, заиста отворили очи? Зашто у киши не видите снове? Свака капљица као мало зрцало пада негдје, распршена, намијењена, истрошена.

Негдје ће пасти на старог човјека са празним погледом који сједи покрај свјетиљке на издисају и присјећа се другог маја хиљаду деветсто и неке, пред његовим очима се нижу црно-бијеле слике његовог шареног живота и... та капљица ће га тргнути. Испред себе види опет треперење јединог пријатеља у ноћи.

Негдје ће пасти на двоје заљубљених, толико занесених да ни не примјећују малу кап која клизи низ рукав дјевојчине јакне. А момак, кренувши да је загрли, немарним покретом руке прекине прије времена невину капљицу кише на њеном путу.

Негдје једноставно капља пада на стабљику заробљену међу камењем у тамо некој пустињи, на тамо неком свијету. Ах, што волим зелену боју!

Не вјеруејм у случајно. Случајни сустрети, случајни поступци, случајна случајност. Не. Све се то налази у зеленој, укориченој, прашњавој књизи, закопаној највјероватније у Египту. Ко ју је написао? Он се зове Случајност. И он не постоји. Ја баш волим зелену боју.

У капљама кише се налазе снови. А снови изискују промјене. Зашто киша пада у виду капљи, а не бива запљуснута одједном у виду великих галона воде? Да, свака капља је намијењена. Не умију сви да је искористе.

На старачкој руци појављује се хладна кап. Он нагло устаје, благо затетура, удара у свјетиљку, угасивши и посљедњи атом њене снаге. Капљица као хладан туш буди пијаног старца, празан поглед се скоро изоштрио, његов мозак жели да га наведе да помисли да је ово знак. Окреће се пут клупе, опет је сјео, и покрај себе види

полупразну флашу. Посеже за њом и у том тренутку капљица склизне а старац, љутито обрисавши руку о крај свог истрошеног капута, стаде да размисли. „Није довољно”, помисли, испивши флашу до краја и бацивши је на зелену површину покрај пута.

Момак немарно убивши хладну капљицу на рукаву дјевојчине јакне; загрливши је, заборавио је куда се креће. Чуо је гласне сирене, забљеснут јаким свјетлом, одгурну дјевојку од себе, покушавајући да је спаси. Убрзо потом, он је био зелен.

Капље, сврсисходно, мијењају свијет. Али, капља не може стићи до зелене укоричене књиге у Египту. Но може одлетјети неколико километара даље, пасти на стабљику у пустињи међу камењем, подаривши јој живот којем она хрли у сусрет плодовима. Ех, и, да, стабљика је зелене боје. Ја стварно волим зелено!

Теа Нововић, IVј
(2016/2017)

„НИСУ ОПАСНЕ МНОГЕ КЊИГЕ. ОПАСНО ЈЕ ЧИТАТИ ИЗ ЈЕДНЕ КЊИГЕ”

Дани су му одбројани. Сакривен од свјетлости сунца још се само боји Бога, није му страно ни да плаче. Све је изгубио, он је богаљ, роб својих гријеха.

Мој отац је рођен 1954. године, вријеме послијератно, бјеше то златно доба успона бивше земље. Мало село, одвојено од зла ока и знатижељне душе, рај на земљи. Имао је четири брата, кажем: имао, некако са сјетом. Мада, знате, то село пратила је зла срећа, као да је неко стално ломио огледала. Рат га је уништио, мој прадјед умире на броду, извађене утробе, партизани губише главе, бива извршен покољ дјеце, али, реците ми, ко је ту кривац, а ко жртва. То је рат, смучи ми се да о томе и пишем. Имало је то ипак велики утицај на дјетињство мог оца, на пут којим је касније кренуо, или, боље речено, вријеме које је узалуд потрошио. Није имао ништа, ни свијеће, ни радио, ништа материјално, али је имао снове, о бољем животу, о неком далеком циљу вриједном одрицања. Књиге су биле његов спас, пашњаци, она стара црква и море, простор кривудавих линија и бесконачних могућности. Живио је с другим људима, у неким другим временима, ипак поносан што је ту у некој четрнаестој години, сам и спокојан. Књиге су биле његов дом и у Кумровцу 1975. године, није крио да је комуниста, да те књиге у том једнозначном систему не значе ништа. Он је странац, сопственим умом убија сваку потоњу жељу за животом, сад је машина, она оронула

писаћа, нема га више. Али сјећања на томове књига нису изблиједила, као да их је читао сваког дана поново, и у себи тихо понављао реченице.

Умро је друг Тито! Како је то само одјекнуло, за многе то је био крај, спознаја апокалипсе, али тек тада почиње бал вампира. Неко је угасио свјетло, свима склопивши очи. Г. 1989. је, крај партије је близу, већ се бира ко ће у рај, а ко у пакао, рат је пред вратима. Мој отац је испљуван од својих комшија, изгубљен у њиховим сјећањима. Те године, по први пут након 1975, долази у своје село. И шта види? Да! Шта види: спаљену кућу, књиге и снове. Брат му лежи мртав у локви крви, са поруком на челу: „Крв је проливена, изроде, издајицо свог народа!" Комунизам је убио мог стрица, сад знам! Није српство, нити ишта друго. Изгубио је свој род, јер је заборавио на своје књиге, и живио читајући из једне.

Данас је он пола човјека, чека казну Божју, јер још само Бог може да му суди!

Тодор Митровић, IVф

(2016/2017)

***

Сви знамо оне круте људе, ставова тврдокорних попут мрља, који се без обзира на све, никада не мијењају, њихове очи никада одушевљено не сијају те настављају да се крећу напријед (тако (не)задовољни у својој ускогрудости) строго праволинијски. Е, баш таква једна сорта бијах и ја, до те давне 2013/14. године.

Основна школа бјеше својеврсна оаза свим умовима жељним слободе (барем сам тада то мислила). Скоро – без професора Матерњег и Хемије – просто савршено!

Прототип одличног ђака, претјерано одговорни контрол фрик који успијева да све конце држи у рукама и прави аутсајдер са другачијим интересовањима и мало пријатеља, повријеђен негдје на Почетку, те увијек са дебелом љуштуром – мој профил тих година.

Елем, ваља ми прескочити неколико година и вратити се на „годину промјене", на годину када уписах Гимназију.

Све је почело са „Раним јадима" и открићем да постоје извјесне књиге које се не читају, оне се упијају, осјећају и памте попут мириса. Неких њихових дјелова можда сте се испрва ужасавалии, дуго сте их носили у себи, а да тога можда и нисте били свјесни. Сазреле су у вама. Учиниле су да се нешто дубоко помјери, не нагло и театрално, не нападно и побједоносно уз хуку револуције, већ сасвим мирно и

суптилно – попут падања у сан. Онда су испливале. Све те успомене, снови, ријечи и парчићи живота који више није само његов, Андреасов, већ помало и ваш, већ помало и мој. Тада сам засијала, али сам то себично сачувала у себи. Моја чаура, мада напукла, још није била спремна да се повуче.

Тако прођоше још пуне двије године у читалачким „Танталовим мукама". Читање Гоголја, аналитичног и мени досадног Балзака, умирање над том себичном и мени немилом Ану Карењином, кратко уживање у Његошевој „чаши меда" и „вили лакога крока", поново се прекида плејадом „уклетих пјесника", чије пјесме остају јасне само њима. Бијаху ту и „Тартиф", „Ромео и Јулија", „Ујка Вања", „На Дрини ћуприја"... Толико пјесама, драма и прича, урађених анализа и тек неко острвце слободног времена за неку белетристичку ситницу, да обрадујем очи и одморим душу. А онда је стигла награда.

Четврта година – па још и то да се претрпи. Кажете: „Сјутра радимо Борхеса". Прва мисао: „Биће то досадно, али макар кратко". Тако сам и прочитала оне двије приче – равнодушно и са скепсом. Онда сте донијели поезију – мени опет немили род у књижевности (ако изузмем Александра–Леса Ивановића). Низале су се пјесме на том часу. Свака необичнија и љепша од претходне. Недостатак патоса и смијешне риме, вољене и непрежаљене драге, стрвине и стубова природе. Неки потпуно нов вртлог који мами, неухватљив и непредвидив. Наизглед неповезиви мотиви, чије ми је значење углавном непознато, буде оно што је Киш оставио у мени и савршено се надовезују. Одједном сам срећна због сваке оне „досадне" књиге.

„Сањао сам Картагину и легије које су је опустошиле"... и сада пишем о томе.

Јована Мараш, IVф
(2016/2017)

***

Да ме питате: „Који је разлог свих људских несрећа", увијек би ми исти одговор био – глупост.

Нацизам.

Расизам.

Трговина робљем.

Морало је све почети од једне ствари, а свима је заједничка – глупост.

Немојте погрешно схватити. Немам намјеру да осуђујем нешто за шта знам да се могло десити и мени. Ја сам могла бити као Хитлер, да сам можда расла неколико метара даље или да сам се можда родила деценију раније. Да сам учила од неких других људи, не бих се плашила висине, бројала бих звијезде на холивудском тротоару славних и већ бих сад сурфовала у Аустралији. Можда би ми живот био љепши. Не знам...

Да ли су ме учили погрешни људи? Да су ме учили „прави", можда бих већ до сад остварила своје дјечје снове?

Учећи од погрешних књига, научих да размишљам као њихови аутори. Па како и не поновити њихове грешке ако их читам свакога дана? Да размишљам као Бекет и Ками? Али ја желим да уживам у малим стварима. Јутарњој кафи, изненадном путовању...

Зашто читати поезију од које ти се грчи стомак, неугодно ти је и само желиш да изјуриш из учионице јер ти сузе крећу? Чему туговање за изгубљеним љубавима? Па с разлогом су изгубљене...

Све што сам читала, слушала, гледала... то сам и постала. Постала сам Мајаковски, Дон Кихот, Иво Андрић, Антигона... и неиспуњени Бекет. Да сам на вријеме рекла: „Не," ликовима и људима чије животе не желим да живим, не бих лутала сада и проналазила себе у свијету. Бирала бих срећне људе. Само срећне.

Али то су књиге. Помажу нам да се изгубимо и једино оне нам могу помоћи да се ишчупамо из вира у које су нас претходно стрпале. Можда су Хитлер и Стаљин учили из „погрешних", и никако их због тога не треба осудити.

Окружити се „погрешним" размишљањем, оним несрећним – значи бирати несрећу. А то значи одбацити срећне књиге, људе...

Одбацити срећу – значи бити глуп.

Марија Брновић, IVф

(2016/2017)

КОЦКА ЈЕ БАЧЕНА

Година 49. п. н. е. Јулије Цезар се налази на ријеци Рубикон и изговара судбоносно: ,,Alea acta est", или: ,,Коцка је бачена", и тако кроји своју судбину.

Постојао је у крају један Иван Гласинчанин, потомак претпостављате већ кога. Ја га знам само из приче. Живио је близу мене. Као мањи, чуо сам причу о његовом сну (или, пак, јави?).

Једне кишне ноћи, долазио је Иван својој кући из града, вјероватно пијан. Имао је страст према коцки, те је као и сви коцкари, што не треба да чуди, полако пропадао. Блијед у лицу, необријан, неочешљан, дошао је кући. При уласку, у дворишту сачекао га је пас, и, зачудо, почео да лаје. Иван, примијетивши нешто чудно, окрену се и угледа два крупна човјека. Он, несвјестан ситуације, само је наставио корачати ка вратима свог дома, али пас је још гласније лајао. Два човјека прићоше и дубоким гласом рекоше:,,Ухапшени сте!" Пас је заћутао. Они поновише још четири пута да је ухапшен, али он и даље није обраћао пажњу.

Сљедеће јутро, пробудио се у Спужу. Није му била јасна ситуација у којој се нашао. Недуго након буђења, пришао му је један од стражара и рекао: ,,Господине,

имате посјету". Иван је отишао у собу за посјете, гдје га је чекао адвокат. Упита за разлог хапшења, али адвокат није давао јасан одговор. На крају, адвокат му је рече да ради оно што најбоље зна, да – коцка. Оставши сам у соби, Иван је размишљао о савјету који је добио. Вратио се у своју ћелију и сјео. Сјетио се да је прошле ноћи имао коцкарско вече, те је помислио да су му карте негдје код њега. И би тако. Иван пронађе шпил у задњем џепу. Почео их је мијешати како би имао неку занимацију, и у тим тренуцима појавише се опет она два крупна човјека, која га и приведоше. Рекли су му: „Играћемо једну партију покера; ако побиједиш, освајаш право на суђење, ако изгубиш, освајаш сан".

Иван, коцкар у души, прихватио је изазов. Набацивао је карту на карту, и губио. Остала је још једна рунда, која одлучује о побједнику. Коло среће се окренуло.

Невјероватан спој карата, флеш ројал – означио је побједу. Два човјека одоше без ријечи, а Иван доби шансу да своју невиност брани на суду. Сљедећег дана, дошли су стражари и одвели га на суд, поред којег се налазила соба за извршавање смртне казне. Испред суднице чекао је адвоката, јер суђење треба да почне, но узалуд. Ушао је унутра, кад тамо на мјесту судије и тужиоца били су, погађајте, да, она два крупна човјека. И како је пролазило вријеме, покушавајући да одбрани своју невиност, не знајући од чега ни зашто, схватио је узалудност свог труда. Поново уради оно једино што је знао – изазва судије на партију покера. Играли су рунду за рундом. Карте су му ишле наруку. И онда, задња рунда. Одлучујућа рунда. Остала је још једна карта да се извуче, и у том нишчекивању Иван узвикну: „Коцка је бачена!" Изгубио је. „Честитамо, освојио си сан!" Соба поред ове је била спремна.

По причању, данас, на том мјесту налази се зграда у којој живи – дух Ивана Гласинчанина.

Лазар Дашић, IIIх
(2016/2017)

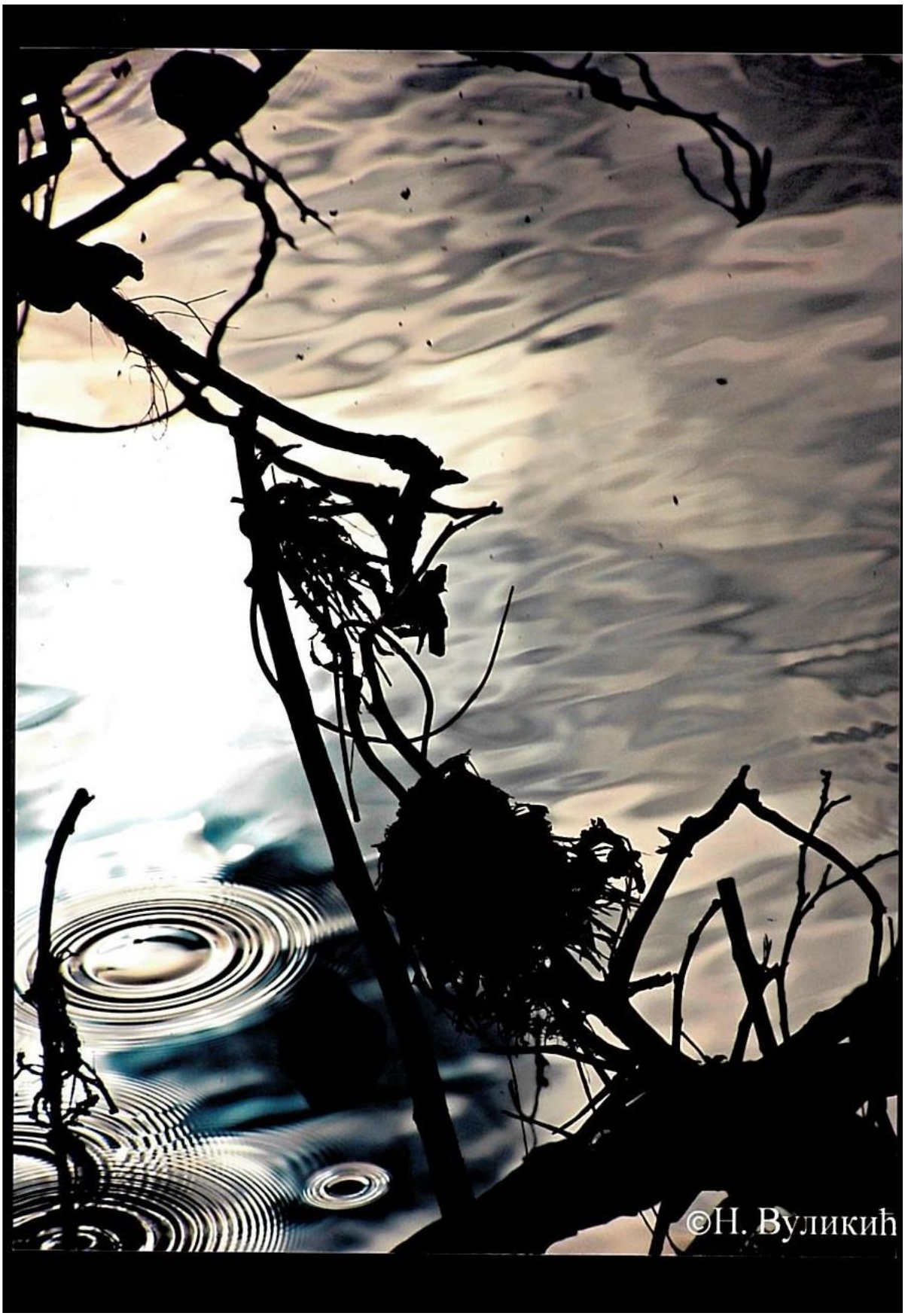
©Н. Вуликић

СЛИКЕ

Ваздух постаје хладан и сув. Храпав и безличан. Мојом улицом већ можете осјетити мирис печених паприка и сувог багрема. Зимнице су изгледа спремне, а јесен је стигла, поново.

Дан се пребрзо успава, а ноћ прерано пробуди. Изгледа да ће ваздух ускоро све заледити. Мирише на хладну зиму.

Мириси ме често подсјете на нешто, на неке људе, на нека мјеста, на прву љубав, на стару кућу и на мајчин топли домаћи хљеб... А овај сада, тако је чудан и буди у мени носталгију.

За ким или за чим, то још увијек не знам. Ниједне јесени се не сјећам нешто посебно. Нису имале своју причу. Осим једне, можда. Сада већ давне и ужасног сјећања.

Али, кад бих вам могла позајмити своје очи, бар на два минута. Да видите кроз прозор ове грађевине најљепше заласке сунца. Липе и њен мирис и осјећај када сједим на клупи код чувене чесме. То је једино што ме сада радује.

Мислим да сам управо сазнала за чим тугујем. Сјетих се, ово је моја посљедња гимназијска јесен.

Дејана Ђукић, IVx

МОЈЕ АМЕРИЧКО ИСКУСТВО

Од почетка средње школе сам хтјела да идем у иностранство како бих завршила трећи разред, и била сам убијеђена да ћу изабрати неко мјесто у Европи. Међутим, како се доношење одлуке приближавало,Америка ми је постајала све примамљивија. Послије разговора са родитељима, дефинитивно сам одлучила да је Америка мој избор и почела сам са прикупљањем документације. Август, мјесец када сам кренула у своју авантуру, дошао је.

Првих дана узбуђења није фалило: упознавање са новим начином живота и постављање правила од стране породице у којој сам живјела. Период привикавања на нову школу није дуго трајао из разлога што је школа много лакша него код нас. Међутим, таман када ми се чинило да сада све функционише добро, дошло је до неслагања са породицом у којој сам живјела, и до промјене. Нова породица у којој сам живјела била је петочлана, самохрана мајка и њених четворо дјеце. Од дана пресељења у ту нову породицу сам се осјећала као да припадам ту и моје вријеме је било испуњеније.

Још на почетку школске године сам се пријавила за глуму и током године сам радила на једном мјузиклу као и на три представе. Била сам врло лијепо прихваћена од стране друштва као и професора са глумачке секције.

Имала сам прилику да посјетим неке од америчких дестинација о којима сам сањала и та путовања су употпунила моју слику о Америци и њеним љепотама.

Једина ствар која ми је била врло тешка да схватим је то да Американци не воле превише да се социјализују. Они су задовољни да послије школе иду кући, а одласци на кафу или у биоскоп се договарају унапријед и по неколико недјеља. Са друге стране, Американци придају велики значај породици. За сваки празник се организују породична окупљања, а они стално траже разлог за славље, (рођендани, „Halloween”, „Thanksgiving”, Божић, Васкрс...). Празник који је на мене оставио највише утисака јесте Божић. За Божић се, као и код нас, украшава јелка, читава кућа као и двориште, чему се посвећује пуно пажње и у чему учествује читава породица. Оно што је најљепше код тог празника јесте сам дан Божића. Наиме, тога дана се прво одлази у цркву а затим се читава породица окупља, прави се Божићни ручак, а послије се међусобно размјењују поклони.

Такође једна ствар која је за већину важна јесте религија. Моја „хост” породица је сваке недјеље ишла у цркву.

За десет мјесеци проведених у Америци сам склопила доста нових пријатељстава, за која сам сигурна да ћу их одржавати и сада по повратку кући.

До краја програма у мају, ја сам већ била заборавила све непријатности које су се десиле током промјене породице, и сјећала сам се само лијепих ствари. Због свега овога напуштање Америке, моје „хост" породице и друштва ми је тешко пао, али се надам да ћу их поново срести.

Школска година проведена у Америци је било једно дивно искуство, које ћу памтити и којег ћу се врло радо сјећати читавог живота. Тешко га је описати на само пар страница.

Маша Вучинић, IVj

(2016/2017)

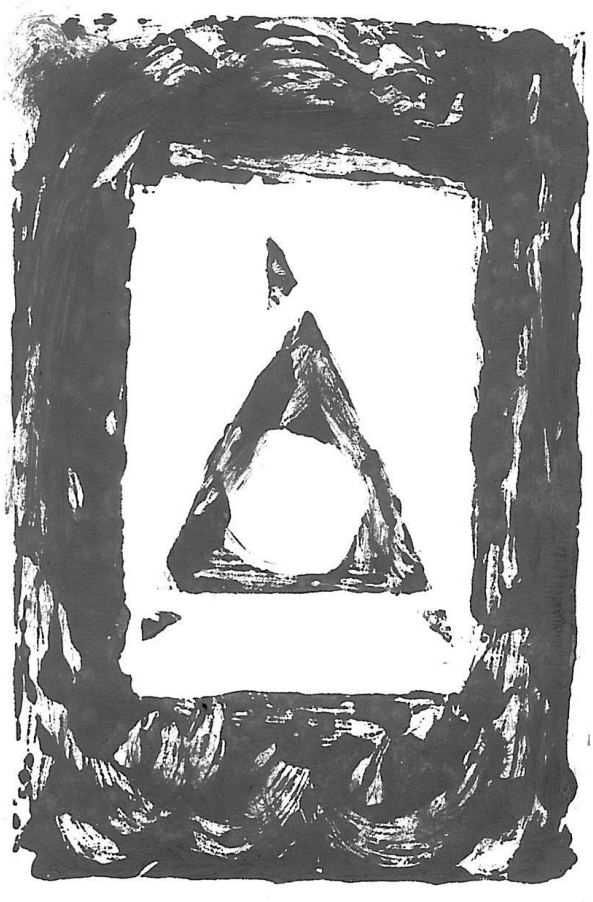

НЕОБИЧНО -

ОБИЧНИ

МЕЂУ

НАМА

Моћ заједнице

и непрестано трагање за слободом

Ако сте икада помислили да је Александрина Вујачић само професор информатике у Гимназији разочарају вас-погријешили сте. Могло би се рећи да је Александрина једна од „uomo universale“ о којима смо слушали на часовима књижевности док смо учили о ренесанси. Инжењер електротехнике, дизајнер пермакултуре, мајка, професор, велики љубитељ умјетности, и сама писац (на неки начин), све је то управо она-Александрина.

Како је све почело?

„Све је то био јако чудан сплет околности...“

Њен енергетски дамар потиче и од обје стране породице. Отац, Херцеговац, јако млад остаје без једног родитеља, а нергија којом њена бака, сама са осморо дјеце, успијева да преживи ратни вихор и све их ишколује, чини једну невјероватну причу и Александринину вјечиту инспирацију. Ништа мање задивљујућа није ни и прича о њеној мајци која, на трећој години студија енглеског језика и књижевности, након страшног земљотреса у њеној родној Македонији, снагом воље и знањем, успијева да добије стипендију и студије енглеског језика настави у Великој Британији.

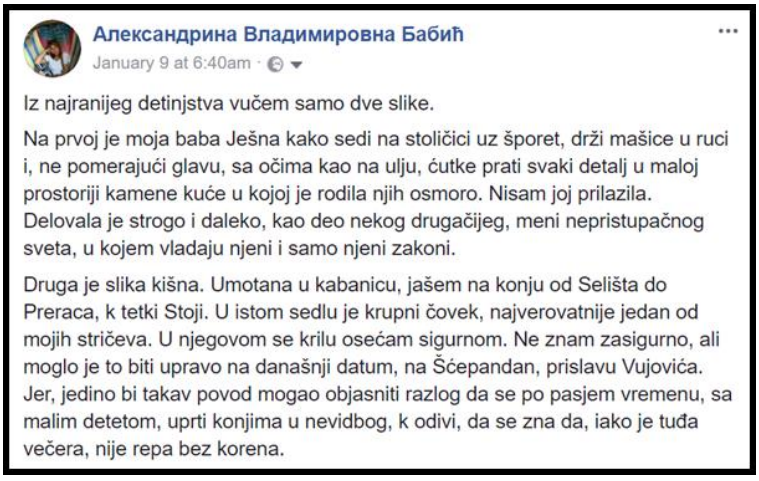
Александрина Владимировна Бабић
January 9 at 6:40am

Iz najranijeg detinjstva vučem samo dve slike.

Na prvoj je moja baba Ješna kako sedi na stoličici uz šporet, drži mašice u ruci i, ne pomerajući glavu, sa očima kao na ulju, ćutke prati svaki detalj u maloj prostoriji kamene kuće u kojoj je rodila njih osmoro. Nisam joj prilazila. Delovala je strogo i daleko, kao deo nekog drugačijeg, meni nepristupačnog sveta, u kojem vladaju njeni i samo njeni zakoni.

Druga je slika kišna. Umotana u kabanicu, jašem na konju od Selišta do Preraca, k tetki Stoji. U istom sedlu je krupni čovek, najverovatnije jedan od mojih stričeva. U njegovom se krilu osećam sigurnom. Ne znam zasigurno, ali moglo je to biti upravo na današnji datum, na Šćepandan, prislavu Vujovića. Jer, jedino bi takav povod mogao objasniti razlog da se po pasjem vremenu, sa malim detetom, uprti konjima u nevidbog, k odivi, da se zna da, iako je tuđa večera, nije repa bez korena.

Једна од Александринних објава на друштвеној мрежи фејсбук

Отац, војни функционер и магистар андрагогије и мајка филолог, васпитавајући је на традицији њихових предака, учинили су да Александрина нема проблема са лажним ауторитетима, али и да живи свој живот, уз снажан енергетски набој

Подигла ју је скопска калдрма, а школовала су у Београду и Подгорици. Занимљив спој, сложићете се. Одувијек је вољела писање, чак је и планирала да упише Филолошку гимназију, али је, умјесто у Филолошкој, завршила двије улице даље, у Математичкој гимназији, јер се, како каже, на први поглед заљубила у задужбинско здање у којем је школа била смјештена. Своју је професију усмјерила ка природним наукама, али је љубав према књижевности остала дио ње.

Све се ово спојило у кратке коментаре на друштвеној мрежи фејсбук који, уз јединствен и допадљив стил, прате актуелна дешавања.

У вријеме када на друштвеним мрежама ријетко можемо наићи на квалитетан текст, када је „памет зашутала“. мишљење једног интелектуалца не само да је занимљиво и корисно, већ је и неопходно.

„Ниједној љубави заборава нема, као ни ономе што носимо у себи и, иако се никада нисам градила у књижевном смислу, остала је та моја цртица да умем са речима.“

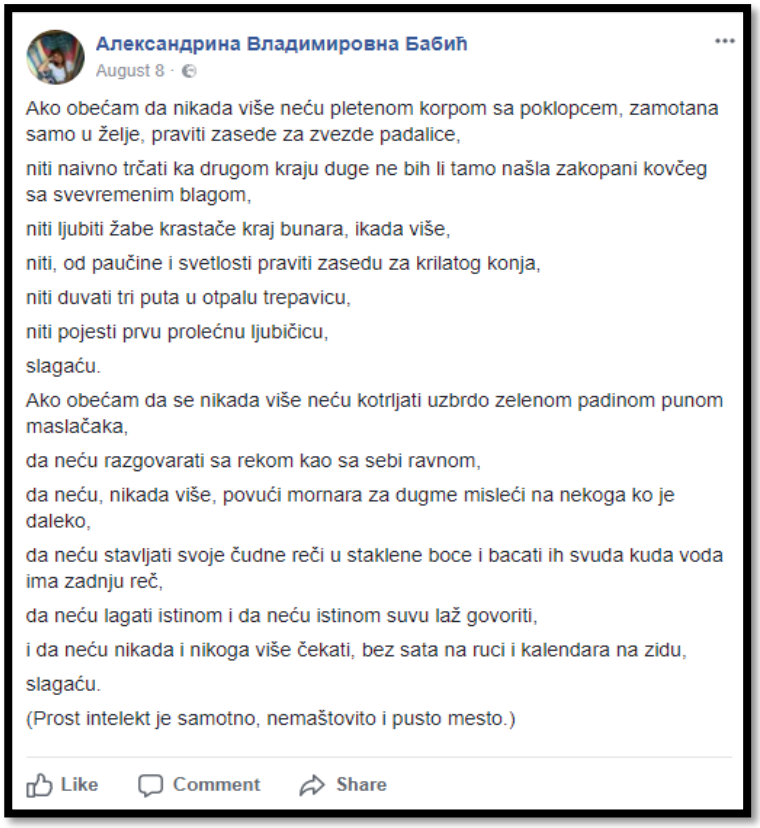

Једна од Александринних објава на друштвеној мрежи фејсбук

Инжењер електротехнике и гимназијски професор

После завршене Математичке гимназије, обрела се на Електротехничком факултету. Али гле, не у Београду већ у Подгорици. Као да је судбина тјерала да остави свој траг у свакој од земаља бивше Југославије. Онако као што никада није ни сањала да ће студирати у Црној Гори, исто тако није очекивала да ће, као инжењер електротехнике, радити као професор, а посебно не као гимназијски.

Али то не значи да она свој посао не обавља успјешно. Случај је потпуно супротан. Професорка Вујачић прави је „*showman*“. Некада се чак и превише даје у учионици и једна је од оних који ученике усмјеравају да из наставног предмета извуку информације које ће њима бити потребне и корисне у стварном животу. тако бар сазнајем у разговору са њеним ученицима.

„Александрина је једини професор са којим сам де до сада сусрела, који нас стварно тјера да размишљамо, веома је креативна и, иако је то ван њене професије, са нама је радила и социолошки експеримент о насиљу, што само показује њену преданост послу, али је и доказ њене свестраности.“

Пермакутура, заједница и слобода

„Конзумеризам је оружје за масовно уништење“

Александрина истиче да живимо у времену у којем је западна цивилизација, којој припадамо, „ментално зависна од конзумеризма-оружја за масовно уништење“. Ова зависност довела је до тога да, глобално, трошимо „једну и по Планету“, односно да је Планети потребно годину и по дана да обнови оно што цивилизација потроши за годину. То значи да живимо на кредит који ће платити наши потомци. У тренутку када је схватила да је њена конзумеристичка свакодневница почиње чинити веома незадовољном, Александрина почиње да се бави еколошким активизмом, тачније-пермакултуром, видом еколошког инжењеринга простора и људске заједнице који ријешава проблеме неодрживости.

“У природи не постоји ништа што је линеарно, дакле, не постоји излаз из неког система, а да он не представља улаз у неки други систем. Човек је ексклузивни творац појма „отпад“ и то морамо мењати.“

„Пермакултура одговара на све изазове модерног доба, њени етички и дизајнерски принципи дају решења за превазилажење катаклизмичких околности у којима су се Планета и модерна цивилизација нашле.”

Пермакултура је, каже, концепт одрживог обезбјеђивања хране, енергије, крова над главом и осталих наших потреба, уз минималан труд и без исцрпљивања ресурса.

Александрина превасходно истражује могућности урбаног простора, али и моћ заједнице. Рјешења до којих долази, имплементира у свом дому у којем је формирала Академију за урбани еколошки инжењеринг и у којем своје знање и искуство несебично ставља на располагање свима којису спремни радити на себи и за себе. Пасивно загријавање воде, парадајзи који расту „наопачке“ и први зелени кров у Црној Гори, само су неке од инсталација које можете видјети у њеном дому.

Неке од инсталација на Академији за урбани еколошки инжењеринг

Најбољи примјер успјешне примјене пермакултуре и њен највећи узор је мала острвска држава, стиснута између Карипског мора, Мексичког залива и Атланског океана-Куба, коју је, опет стицајем необичних околности, овога љета посјетила.

„Куба је моја инспирација и мој изазов. Оно што сам тамо видела ни у какав текст не може стати. Куба се, напросто, мора удахнути на лицу места. Моћ заједнице огледа се на сваком кораку, а економско сиромаштво је привид за оне који су заробљени у конвенционалној парадигми у којој је новац једини параметар благостања.“

Притиснута економским ембаргом и чињеницом да након распада Совјетског савеза није имала начин да се снабдијева са потребном количином енергената и робе широке потрошње, Куба је прошла кроз веома тежак период транзиције у којем је постала острво и у метафоричком смислу. Оно што је за нас тренутно незамисливо, за Кубанце је постало једино могуће рјешење да превазиђу првенствено глад, а потом и да ријеше неке друге горуће проблеме. Сви за једног, један за све, ослоњени само на сопствене снаге, Кубанци су постали чудо које се изучава, како од стране економиста, тако и од стране еколога и социолога.

Куба, органопоници на ободима Хаване

Скоро комплетну производњу примарне хране преселили су у градове, користили су само природне суплементе, јер друге нису ни имали. Храна се и производила и конзумирала локално, свјежа и без адитива. Неколико година касније схватили су да су промјеном исхране скоро потпуно искоријенили шећерну болест, коронарна обољења преполовили, а остале незаразне болести савременог свијета, као и смртност одојчади, свели на минимум.

„Педесдет универзитета равномерно је распоређено широм земље, чак и по руралним подручјима, а податак да Куба има једног просветног радника на 42 особе постидео би и много богатија друштва. Са тек 2% латиноамеричког становништва, Кубанци чине 11% латиноамеричких научних радника.“

Куба, органопоници кафе и дувана у националном парку Вињалес

Куба, органопоници на ободима Тринидада

„Вечерас сви гасимо струју у 22:00, како бисмо је сјутра имали довољно за операције у болницама.“

Наравно, ништа од овога не би било могуће да људи нису били јединствени. Управо ова моћ малих заједница, као и слобода прехрамбено и енергетски независног појединца која може бити остварена само јединством у борби за заједничко добро, највише фасцинира Александрину– професорку, инжењерку, списатељицу и еколошког активисту.